

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nursel GÜLCÜ

ANTALYA HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1932 – 1951)

Tarih Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya - 2016

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nursel GÜLCÜ

ANTALYA HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1932 – 1951)

Danışman

Yrd. Doç. Dr. S. Haluk KORTEK

Tarih Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya - 2016

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nursel GÜLCÜ'nün bu çalışması, jürimiz tarafından Tarih Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof Dr. Selma YEL (İmza)

Üye (Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. S. Haluk KORTEK (İmza)

Üye : Prof. Dr. Hamit PEHLİVANLI (İmza)

Üye : Doç. Dr. Şahin DOĞAN (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Aydın BEDEN (İmza)

Tez Başlığı: Antalya Halkevi ve Faaliyetleri (1932 – 1951)

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 09/09/2016

Mezuniyet Tarihi : 06/07/2016

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Antalya Halkevi ve Faaliyetleri (1932 – 1951)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Nursel GÜLCÜ

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HALKEVLERİNİN KURULUŞ SÜRECİ

1.1. Türkiye’de Halkevlerinin İlk Kuruluşu.....	14
1.1.1. Halkevi Binaları.....	31
1.1.2. Halkevi Denetimleri.....	32
1.1.3. Halkevi Şubeleri.....	35
1.1.3.1. Dil ve Edebiyat Şubesi.....	38
1.1.3.2. Güzel Sanatlar Şubesi.....	41
1.1.3.3. Kütüphane ve Yayın Şubesi.....	43
1.1.3.4. Temsil Şubesi.....	45
1.1.3.5. Spor Şubesi.....	47
1.1.3.6. Köycülük Şubesi.....	48
1.1.3.7. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi.....	51
1.1.3.8. Tarih ve Müze Şubesi.....	52
1.1.3.9. Sosyal Yardım Şubesi.....	53
1.2. Halkodaları.....	54
1.3. Halkevlerinde Sona Doğru.....	55

İKİNCİ BÖLÜM

ANTALYA HALKEVİ’NİN KURULUŞU VE TEŞKİLATLANMASI

2.1. Antalya Halkevi’nin Açılışı.....	61
2.2. Antalya Halkevi Binası.....	61
2.3. Antalya Halkevi Komiteleri ve Başkanları.....	70
2.4. Halkevi Mali Yapısı ve Bütçesi.....	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA HALKEVİ'NİN ŞUBELERİ

3.1.	Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi.....	78
3.2.	Güzel Sanatlar Şubesi.....	86
3.3.	Kütüphane ve Yayın Şubesi.....	93
3.4.	Temsil Şubesi.....	97
3.5.	Spor Şubesi.....	103
3.6.	Köycülük Şubesi.....	106
3.7.	Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi.....	113
3.8.	Tarih ve Müze Şubesi.....	115
3.9.	Sosyal Yardım Şubesi.....	117

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA HALKEVİ'NİN FAALİYETLERİ VE KAPANIŞ

4.1.	Kutlamalar.....	121
4.1.1.	Milli Bayramlar.....	121
4.1.1.1.	23 Nisan Kutlamaları.....	121
4.1.1.2.	Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları.....	123
4.1.1.3.	19 Mayıs Kutlamaları.....	126
4.1.2.	Antalya'nın İtalyan İşgalinden Kurtuluş Günü Kutlaması.....	127
4.1.3.	Antalya Halkevi'nin Açılış Yıl Dönümü Kutlamaları.....	127
4.1.4.	Türk Dili Kurultayı Kutlamaları.....	131
4.2.	Basın-Yayın Faaliyetleri.....	136
4.2.1.	Türk Akdeniz Dergisi.....	136
4.2.2.	Çağlayan Dergisi.....	144
4.2.3.	Meltem Dergisi.....	146
4.3.	Antalya Halkevi'nin Kapanışı.....	148
	SONUÇ.....	152
	KAYNAKÇA.....	156

EK 1- <i>Akşam</i>, 20 Şubat 1932	170
EK 2- <i>Antalya</i>,16 Nisan 1936	171
EK 3- 1935 Antalya Nüfus Sayımı	172
EK 4- Halkevleri Açılış Sırası Listesi	174
EK 5- Halkevleri Dergileri Listesi	175
EK 6- Antalya Halkevi 1935 Yılı Faaliyet Tabloları	176
EK 7- 1941 Halkevine Yardım Listesi	180
EK 8- Antalya Halkevi Binası Fotoğrafları	181
ÖZGEÇMİŞ	184

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1 1939-1942 Yılları Arası Antalya Halkevi Bütçe Durumu.....	74
Tablo 3.1. 1935 Yılı Antalya Halkevi Kütüphanesi'ne Katılım Durumu.....	95

KISALTMALAR LİSTESİ

AKMED	: Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi
BCA.	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	: Bakınız
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren her alanda birçok yenilikler yaparak modern ve çağdaş bir devlet oluşturulması için çalışan Mustafa Kemal (Atatürk), amacına ulaşabilmek için halkın eğitimine de büyük önem vermiştir. Bu nedenle Atatürk'ün Halkçılık ilkesi, Cumhuriyetin temel unsurlarından birini oluşturmuştur. Zira, Meclisten yeni kanunların çıkarılması ile inkılaplar tamamlanmış olmuyordu. Halkın da yürürlüğe konan kanunları bilmesi, anlaması ve uygulaması son derece önemli idi. Bu çerçevede, halkın Cumhuriyet fikrini benimseyip, inkılapları kabul edebilmesi için Mustafa Kemal (Atatürk), gelişmiş ülkelerdeki denenmiş çalışma ve sistemlerin de incelenmesi neticesinde kadın-erkek, zengin-fakir ayırt etmeden bir bütün halinde eğitim imkânı veren kültür ve eğitim merkezleri kurulmasını gerekli görmüştür. Bunun için gerekli zemin hazırlıkları da yapıldıktan sonra 19 Şubat 1932 tarihinde halkevleri açılmıştır.

Halkevleri, halkçılık ilkesinin pratik bir sonucu olması nedeniyle önemlidir. Nitekim kısıtlı bütçesi ve imkânları ile Türk toplumunun modernleşmesi için çalışan Cumhuriyet döneminin temel eğitim kurumlarından biri olmuştur.

Anahtar kelimeler: Halkevi, Antalya, Kültür, Eğitim, Halk.

SUMMARY

ANTALYA COMMUNITY HOUSE AND ACTIVITIES (1932-1951)

Mustafa Kemal Atatürk, who worked to create modern and contemporary state by innovating in all fields from the establishment of The Republic of Turkey, gave too much importance to the education of the public. Because of that, Atatürk's populism principle became one of the basic element of the republic. Removing new laws from the parliament didn't mean that the revolutions were completed. People's knowing, understanding and performing them were very important. In this context, to sell the public on the idea of republic and to make them accept the revolutions, Mustafa Kemal (Atatürk) thought necessary to found new culture and education centers which gives contemporary education as a whole, without any discriminations such as man or woman, rich or poor etc... After necessary preliminary studies were done, the community houses were opened on 19th February 1932.

Community houses were important because of being the practical results of the principle of populism. Thus, with the limited budget and facilities, community houses were the basic educational institutions which had worked to modernize the Turkish Republic.

Keywords: Community House, Antalya, Culture, Education, Public.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Antalya Halkevi'nin faaliyetlerini, aynı zamanda 1932-1951 aralığında Antalya'daki değişim ve gelişimi saptayarak Halkevlerinin bu gelişim ve değişimdeki rolünü inceleyip ve tespitlerde bulunmak amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın Birinci Bölümünde; Halkevlerinin Düşünsel temelleri, halkın eğitimi, halk ve halkçılık, Türk Ocaklarının tarihsel süreç içerisindeki yeri ve kapatılması, Türkiye'deki Halkevlerinin kuruluşu, şubeler ve şube faaliyetleri, Demokrat Parti dönemi uygulamaları ve Halkevlerinin kapanışı ele alınmaktadır. İkinci Bölümde; Antalya Halkevi'nin idari yapısı, Antalya Halkevi Komiteleri ve Başkanları, mali yapısı, binası ve Antalya Halkevi'nin kapanışı incelenmiştir. Üçüncü Bölümde; Antalya Halkevi merkez teşkilat yapısı ve şubelerinin faaliyetleri, Dördüncü Bölümde ise; Antalya Halkevi'nin faaliyetleri içerisinde yer alan kutlamalar, Milli bayramlar, Antalya Halkevi'nin açılış yıl dönümü kutlamaları ve basın yayın faaliyetleri irdelenmiştir.

Bu çalışmada vermiş olduğu destekle her zaman yanımda olan tez danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Haluk KORTEK'e, tez çalışmamın her aşamasında bilgi ve deneyimlerimi sürekli benimle paylaşan hocam Prof. Dr. Hamit PEHLİVANLI'ya, her konuda bilgisine başvurduğum ve Cumhuriyet Tarihi alanında tecrübelerini benimle paylaşan ve yardımlarını esirgemeyen hocam Yrd. Doç. Dr. Aydın BEDEN'e, lisans derslerini aldığım andan itibaren bizimle hoca-öğrenci ilişkisini koparmayan ve bana her konuda öncülük etmiş olan hocam Prof. Dr. Selma YEL'e ve Akdeniz Üniversitesi'nde doktora yapmamda en önemli etkisi olan ve hayatım boyunca büyük bir özlemlerle ve saygıyla anacağım hocam Yrd. Doç. Dr. Berna TÜRKDOĞAN'a sonsuz saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca doktora başladığım andan tez çalışmamın sonuna kadar olan süreçte her türlü imkânı ve desteği sağlayan eşim Uğur GÜLCÜ ve Sevgili kızım Lamia Melek GÜLCÜ'ye, burs vererek Antalya ile ilgili çalışmalara maddi destek sağlayan AKMED'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Nursel GÜLCÜ
Antalya 2016

GİRİŞ

Halkevleri'nin Düşünsel Temelleri

Kuruluşundan itibaren siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik birçok alanda yenilikler yaparak modern ve çağdaş bir devlet düzeni oluşturmaya çalışan yeni cumhuriyetin mimarları, bu süreç içerisinde “halkın eğitimi”ne de büyük önem vermişler, hatta üzerinde durdukları en önemli meselelerden biri olmuştur. Zira modern devlete geçiş aşamasında gerçekleştirilen devrimlerin kabul görmesi, benimsenmesi, uygulanması ve geliştirilebilmesi için bu en öncelikli konuydu.

Genel olarak Eğitim Bilimlerine ilişkin yapılan birçok araştırmada halk eğitimi, “Yetişkin eğitimi, zorunlu öğretim çağının dışına çıkmış ve asıl uğraşı artık okula gitmek olmayan kimselerin hayatlarının herhangi bir aşamasında duyacakları öğrenme ihtiyacını veya ilgiyi tatmin etmek üzere özellikle düzenlenen faaliyetleri ve programları kapsar”¹ şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımlama, halkın eğitimiyle amaçlanan gaye ve sonuçta ulaşılmak istenen hedefle birlikte ifade edilmek istendiğinde ise; “Yetişkin yurttaşların çalışma güçlerini arttırmak, yaşam düzeylerini yükseltmek, milli ve insanî değerlerini geliştirmek gayesiyle okul eğitimi dışında yapılan çalışmaların tümüne halk eğitimi denir”² biçiminde daha kapsamlı, evrensel değerlerle donatılmış ve bununla birlikte halk içindeki her bir bireyin biraz daha ön planda tutulduğu bir ifadeye dönüşmektedir.

Benzer bir tanımlama, “Halk eğitimi ya da yaygın eğitim toplumu ve bireyleri insani ve milli değerlerle donatarak, ekonomik ve sosyal yönlerden dinamik duruma getirmek amacıyla onlara belli programlar halinde sunulan bir eğitim faaliyetidir”³ şeklinde de yapılmaktadır. Lakin buradaki ince fark, bu eğitim faaliyetini gerçekleştiren gücün/devletin amaçlarından birinin de, halkın sadece evrensel/insani anlamda değil aynı zamanda milli değer olarak vatandaşı bulunduğu devletin de gelişip ilerlemesine katkıda bulunmasını sağlamaktır. Vatandaşların eğitim ve kültür düzeyinin yükseltilmesi ile toplumun ekonomik ve sosyal açılardan devleti dinamik ve ilerleyici hale getirmesi mümkün olacaktır. Dolayısıyla halkın eğitiminde devletin ilerlemesi gayesi ön plana çıkıyor gibi görünmektedir. Öte yandan bu durum, devletin kendi menfaati için bu uygulamayı hayata geçirdiği anlamına da gelmemelidir. Keza, bu uygulamanın hayata geçirilmesi, zaten istenilen sonucu kendiliğinden doğuracaktır. Eğitilmiş, kültürlü bir toplum, önce kendisinin gelişmesi, refah düzeyinin

¹ Lowe, 1985: 23.

² Oğuzkan, 1993: 163.

³ Kurt, 2000: 2.

yükselmesi, doğru olanı yapma ve doğru olana ulaşma gayesinde olacaktır. Toplum belli amaçlarla hareket ettiğinde, içinde yaşadığı siyasal organizasyon/devlet de doğrudan doğruya bundan etkilenecek ve o da gelişip ilerleyecektir. Yani, bu yönüyle eylem, istenilen hedefe ulaşmak için gerçekleştirilmemekte, sonuç kendiliğinden amacı gerçekleştirmektedir. “Kitle eğitimi, yetişkinler eğitimi, yığın eğitimi, toplum eğitimi, temel eğitim, sosyal eğitim, yaygın eğitim vb. adlar altında girilen halk eğitimi, yetişkinlere ve okul dışındakilere yönelmiş düzenli ve örgütlü bir eğitim sürecidir”⁴ açıklaması ise, söz konusu uygulamanın Eğitim Bilimleri literatüründe farklı şekillerde isimlendirilebildiğini göstermektedir. Diğer tanımlamalar, içerik, gerekçe, yöntem ve sonuç itibarıyla aynı hususlara işaret ettiğinden buradaki açıklama sadece isimlendirme noktasında katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak; kitle eğitimi, yetişkinler eğitimi, yığın eğitimi, toplum eğitimi, temel eğitim, sosyal eğitim, yaygın eğitim gibi isimlendirmelerle ifade edilmek istenilen “halk eğitimi” ile yetişkinlere, yani okul yaşını geçmiş olup asıl uğraş alanı okula gitmek olmayan kimselere yönelik gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri kastedilmektedir. Ana gaye, toplumun eğitilmiş ve kültürlü vatandaşlardan oluşmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda insan topluluklarının birlikte çalışma güçlerinin artmasına, yaşam düzeylerinin yükselmesine, milli ve insanî değerlerinin gelişmesine katkı sağlayıp, onların milli değerler çerçevesinde toplanmasını esas alarak ekonomik ve sosyal yönlerden dinamik duruma gelmeleri için bilhassa okul eğitimi dışında belli programlar dâhilinde düzenli ve örgütlü bir şekilde yapılan eğitim faaliyetlerinin tümüne birden “halk eğitimi” denilmiştir.

Halk ve Halkçılık Eğilimi

Halkevleri gibi büyük bir halk eğitim örgütlenmesi açıklanırken, “halk” kavramının da açıklanması gerekir.

“Halk” kavramı, Arapça kökenli olup “yaratma, yaratılma” anlamına gelmektedir.⁵ Tabii ki bu kısa sözlük tanımlaması konunun anlaşılması için yeterli gelmemektedir. Dolayısıyla, konuya ilişkin yapılmış araştırmalarda bu kavram, daha iyi ve net anlaşılabilmesi adına geniş ve farklı şekillerde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede “Halk” kavramı; “belirli bir toprakta oturan ve bir dereceye kadar ortak özellikleri olan değişik yerli zümrelerden ibaret toplum”⁶, “bir toplumu oluşturan bireylerin tümü”⁷, “belirli bir ülkede yaşayan, kan birliği taşıyan, aynı dili konuşan, benzer yaşama alışkanlıklarını sürdüren, ortak

⁴ Geray, 2002: 3.

⁵ Develioğlu, 2003: 318.

⁶ Ülken, 1969: 124.

⁷ Hançerlioğlu, 1986: 165-166.

bir tarihi olan, az ya da çok birlik bilincine sahip olan insanların oluşturduğu büyük birlik, birbirleriyle dil ve köken bakımından ayrı olan ama ortak bir devlet yönetimiyle birleşmiş olan ahali”⁸, “aynı ülkede yaşayan, aynı uyrukta olan insan topluluğu”⁹ olarak tanımlanmıştır.

Yapılan tanımlamalar incelendiğinde bazı ortak noktalarda kesiştikleri, dolayısıyla bir insan topluluğunun “halk” olabilmesi için bazı zorunlu şartlara sahip olması gerektiği görülmektedir. Bunların başında “birey/insan” ögesi gelmektedir. Ancak insan tek başına “halk” kavramını karşılayamayacağı için bunun çoğul yani kalabalık bir topluluk olması gerekmektedir. Bireylerin yaşam alanı olacak olan bir de “toprak” parçasının olması gerektiği hususu ikinci önemli ögedir. Söz konusu iki şart, genel itibariyle fiziki/somut şartlar olarak düşünülebilir. Ancak bu iki hususun bulunmasının kavramı tanımlamada yine yetersiz kaldığı görülür. Somut şartların kesinlikle soyut/manevi değerlerle pekiştirilmesi bir diğer olmazsa olmaz olarak karşımıza çıkar. Şöyle ki belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insan topluluklarının, “bir dereceye kadar ortak özellikleri bulunmak zorundadır”. Buradan kasıt; “kan/köken birliği”, “dil birliği”, “din birliği”, “kültür birliği”, “ortak tarih birliği”, “birlikte yaşama ve geleceğe birlikte ilerleme isteği”dir. Ancak bu şartların tamamının bulunması mecburi değildir. “Kan/köken birliği”, “din birliği” ve/veya “dil birliği” şartları bulunmasa da toplumlar “halk” olarak birbirleriyle uyum içinde yaşayabilirler. Ancak anlaşabilmek, uyum sağlayabilmek için “ortak bir kültür birliği”nin, özellikle de “birlikte yaşama ve geleceğe birlikte ilerleme isteği”nin, insan topluluklarının belirli bir düzen halinde halk olarak yaşamlarını sürdürmeleri için zorunlu olmasa da gerekli olan şartlar olduğu söylenebilir.

Şimdiye kadar yapılan tanımlamaların dışında, halkın, eğitim görmeyen tabaka olduğunu ifade eden yaklaşımların da bulunduğunu burada belirtilmek gerekir. Zira bu tarz yapılan tanımlamalarda halk; eğitim görmemiş, sosyal mevkileri aşağı¹⁰ olan insan topluluğu olarak vasıflandırılmıştır.

“Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus”¹¹ olarak açıklanan “millet” kavramıyla “halk” kavramı birbirine yakın anlamlar taşımaktadır. Ancak tanımlardan da anlaşılacağı üzere halk; bir topluluğu meydana getiren, sınırlı ortaklıkları olan bir insan birikimi iken, Ziya Gökalp’e göre millet; “dilce, dince, ahlâkça ve güzellik duygusu bakımından ortak olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden meydana gelen bir topluluktur”.¹² Daha basit bir ayırım yapmak gerekirse; “geçmişten bu güne kadar varlığını devam ettirmiş, ortak kimlik duygusuna sahip

⁸ Kızılcılık ve Erdem, 1992: 196.

⁹ Türkçe Sözlük, 2005: 835.

¹⁰ Pakalın, 2004: 112.

¹¹ Türkçe Sözlük, 2005: 836.

¹² Gökalp, 2015: 13.

toplumlara” millet, ancak “şu an, içinde yaşanan dönemde, belirli bir coğrafyada yaşamını sürdüren ve belli ortak değerlere sahip olan insan topluluklarının tamamına” ise halk denilir.

“Halkçılık” ise, bir siyasal akım olarak ilk kez XIX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır ve başlangıçta bir köycülük hareketi olarak tezahür etmiştir. Anlam olarak da “halkın mutluluğunu” içerir, ki buna göre; kitleler arasında oluşturulacak organik bir dayanışma, bütün toplumun gereksinimlerini karşılayabilir ve onların mutlu olmasını sağlayabilirdi.¹³

XX. yüzyılın başında ise Batı ülkeleri ile beraber gelişmekte olan ülkelerde de halkçılık bir popülizm haline gelmiştir. Özellikle toplumsal olayların gelişme dönemlerinde, kitleleri arkalarına almak isteyen siyasal akımlar, sürekli halklara halkçılık söylemlerinde bulunmuşlardır. Belki de bu söylemlerde vurgulanan hususlardan ötürüdür ki, bu dönemde halkçılık, her zaman geri kalmışlıktan, yoksulluktan ve ezilenden yana olmak olarak anlaşılmıştır.¹⁴

Yakın tarihimizde bu anlayışın belirgin bir şekilde kendini göstermesi ise Meşrutiyet ile birlikte başlar. Ancak, Osmanlı Devleti’nin Meşrutiyet halkçılığı, siyasal halkçılığın yanı sıra ekonomik halkçılığa da önem vermekteydi. Devletin izleyeceği sosyal politika ile sınıfsal çelişkileri ve toplumsal çarpıklıkları ortadan kaldırmayı amaçlamıştı. Devlet, sosyal alana da eğilecek, çalışan kitlelerin hak ve çıkarlarını gözetip, toplumsal barışın kurulmasına çalışacak, toplumsal bütünleşme sağlanmaya çalışılacaktı.¹⁵

Mustafa Kemal (Atatürk) ise daha sentezci bir tutum izlemiş, hiçbir kişi veya akımın bütünüyle etkisinde kalmadan ülkenin koşullarına uygun biçimde yeni bir program uygulamaya girişmiştir. Halkçılığı hiçbir zaman katı bir doktrin veya ideoloji olarak görmeyen Mustafa Kemal (Atatürk), söylev ve demeçlerinde kendi halkçı düşüncelerini açıklamış, bunu yaparken de ülkenin gereksinimlerine öncelik vererek toplumcu ve gerçekçi bir tutum sergilemiştir.¹⁶

Mustafa Kemal’in halkçılığı; halk devleti, halk yönetimi, halkın kendi geleceğine egemen olması, siyasal demokrasi olarak kabul edilir.¹⁷ Cumhuriyet yönetimi, 1930’lu yıllarda, halkçılığı, “Halkı temel almak ve bu tabakayı madden ve manen yükselterek memlekete tam manasıyla hâkim kılarak halk milleti kurmak”¹⁸ şeklinde tanımlarken, bu tanım aynı zamanda onun halk ve demokrasiye verdiği önemi de göstermiştir. Bu bağlamda Mustafa Kemal’in

¹³ Çeçen, 2000: 23-32.

¹⁴ Çeçen, 2000: 34.

¹⁵ Çeçen, 2000: 41.

¹⁶ Çeçen, 2000: 50-51.

¹⁷ Özkaya, 1995: 56.

¹⁸ Kemal, 1934: 41.

halkçılık anlayışının, Osmanlı'nın devlet ve toplumsal yapısına bir tepki olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Çünkü Osmanlı sisteminde, nüfusun çoğunluğunu meydana getiren halk, askere gider, vergi öder ve devletin isteklerini karşılardı.¹⁹ Halk, Osmanlı döneminde yönetime katılmak yerine sadece buyruklara uyar, kendisine verilen ödevleri yerine getirirdi. Buna karşın Mustafa Kemal (Atatürk), kuracağı yeni cumhuriyet yönetimine halkın katılımını sağlayarak, onların da söz sahibi olabileceği, iradelerini gösterebilecekleri yeni bir yapının daha verimli olacağına inanmıştır.

Nitekim bu amaçla Mustafa Kemal (Atatürk), Osmanlı Devleti yönetiminin aksine, sürekli olarak halk kitleleri ile beraber hareket etmek istemiştir. İstanbul'un Batı devletlerince işgalinden sonra Samsun'a ayak basan Mustafa Kemal, Anadolu hareketini örgütleyerek, halkın iradesi ile yönetilen yeni bir rejim oluşturmak istemiştir. Dolayısıyla Atatürk'ün Halkçılık ilkesi, Cumhuriyetin temel öğelerinden biri olmuştur. Bu özelliği ile de Mustafa Kemal (Atatürk) dönemindeki siyasi devrimlerin anlaşılmasına yardımcı olan önemli bir etkidir. II. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış konuşmasında Mustafa Kemal (Atatürk); yeni kurulan devletin "halk devleti" olduğunu ifade etmiştir. Zira "Türkiye tarihinde her zaman yüce, haysiyetli yerini koruyacak olan ilk meclisimiz milletin kendi geleceğine kendisinin el koyduğunu ilan etti. Milli egemenlik ilkelerini çalışma programının yol ve yöntemi sayan kuvvetli bir halk hükümetinin temellerini attı"²⁰ diyerek de halkın yönetimdeki etkisini vurgulamıştır. Yeni Türk Devleti'nin bir halk devleti, halkın devleti olduğu belirtildiğine göre, artık devletin modernleşmesi, bunun için de halkın yönetimdeki etkisi vurgulamıştı, ancak eğitim seviyesi düşük bir halkın yönetime yön vermesi düşünülemezdi. Bu nedenle halkın eğitiminin ne derece önemli olduğu yeni kurulan yönetim sisteminde daha net görülebiliyordu.

I.TBMM'den itibaren eğitim konusu üzerinde büyük bir hassasiyetle durulmasına karşın, konu özellikle Cumhuriyet'in kurulması aşamasında çok daha gerçekçi ve akılcı boyutlarda ele alınmış, ön planda tutulmuştur.²¹ Mustafa Kemal Paşa, yalnızca çocukların eğitimi ile yetinmeyip, geleceği inşa edecek olan çocukları yetiştirecek anne, baba ve diğer yetişkinlerin de yaygın eğitim kapsamına alınmasını ve onların da eğitilmesini istemiştir.²²

Netice itibariyle Halkevlerinin, gerek kişilerin kendi eğitim ve kültür seviyelerini yükseltmeleri gerekse bu sayede kazanacakları bilinçle hem ülke kalkınmasına yapacakları hizmetler, hem de gelecek nesiller olan çocuklarını aynı şekilde yetiştirerek cumhuriyetin ve

¹⁹ Dinç, 2008: 2.

²⁰ Söylev ve Demeçler, 2006: 562.

²¹ Akgün ve Uluğtekin, 1989: 285.

²² Yamaner, 1999: 119.

refah seviyelerinin yükselerek devam etmesini sağlamak için, Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içinde yaşayan tüm vatandaşları, yani halkı eğitmek ve kültür kalkınmasını sağlamak amacıyla Mustafa Kemal (Atatürk)'ün "Halkçılık" ilkesi bağlamında oluşturulan kurumlar olduğu söylenebilir.

Halkın Eğitimi ve Halkevleri İhtiyacı

Dünyada Sanayi İnkılabı'ndan sonra fabrikalarda işçi olarak çalışan halkın eğitilmesi bir zaruret halini almıştı. Sadece okullarda verilen öğretim ile gerçek hayatta ihtiyaç duyulan eğitim karşılanamıyordu. Dünya tarihinde halk eğitimi kavramı da işte bu ihtiyaç sonrasında şekillenmeye başlamıştır. Devletin en önemli görevlerinden biri, yüksek düzeyde medeniyet yaratmak ve geniş kitlelere medeniyet ve ahlaki duygular aşılayarak ekonomik üretim aygıtlarının sürekliliğini sağlayıp yeni bir insan tipi yaratmak olmasına karşın, dönemin şartları bu gerçeği daha fazla hissettirmeye başlamıştı. Dolayısıyla kitlelerin eğitilmesi, Sanayi İnkılabı'ndan sonra oluşmaya başlayan yeni düzen ile sivil toplum için yeni vatandaşların oluşturulmasına yönelik bir anlayışın ürünü olarak doğmuştur.²³

Osmanlı yöneticileri ile toplumunun dünyadaki bu anlayış değişimine kayıtsız kaldığı veya istese dahi bu gelişmelere ayak uyduramadığı bilinen bir gerçektir. Bu gerçeğin bir sonucu olarak da, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş yıllarındaki halkının eğitim ve kültür düzeyinin çağdaşı olan toplumlarla aynı seviyede olması beklenemezdi. Bu yüzden dönemin yöneticileri bunun farkında olarak, kısa zamanda kalkınabilmek için toplumu harekete geçirmek gerektiğine inanıyor, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın da ancak aydınların özel bir misyon ile halkın içinde çalışması ile gerçekleşebileceğini düşünüyordu.

Türk Milleti yüzyıllar boyunca kültürel gelişimini kısıtlayan bir sisteme tabi tutulmuştu. Bu durum milli kültürünü yaşatmasını engellediği için milli benliğini de bulamamasına sebep olmuştu. Aydınların üstün körü yapmaya çalıştıkları yenileşme hareketleri ise Batı kültürünü taklide gittiğinden bundan fayda sağlamak imkânsızdı. Bu yüzden Milli Mücadele sonrası kurulan genç Cumhuriyet; özgür bir milletin kendi kültürünü oluşturması gerektiğini gördüğünden bu hususa özel bir önem vermiştir.²⁴ Söz konusu amaca ulaşmada karşılaşılan en önemli sorun ise eğitim meselesiydi.²⁵ Eğitim, bireyde kişiliğin gelişmesine yardım edecek, gelecekteki yaşantısında başarılı, mutlu, milleti, vatani ve devleti için yararlı bir insan

²³ Güven, 2000: 46.

²⁴ Girgiç, 1971: 18.

²⁵ Aybars, 2008: 257.

olmasını sağlayacak bilgi, beceri ve davranışları kazandırma süreci²⁶ olarak tanımlandığı için geleceğe dair öngörülerin eğitimle şekilleneceği düşünülmüştür.

Nitekim toplum kültürü, çağdaş devletin en önemli öğelerinden biridir. Eğitim, bir yandan kültürel ürünleri, değerleri kuşaktan kuşağa aktarır, diğer taraftan da bunları geliştirir. Böylelikle toplumun dünyadaki değişimine ayak uydurmasını sağlar. Diğer taraftan eğitim sistemi, yalnızca birikmiş kültürü yeni kuşaklara aktarmakla kalmaz, ayrıca bilinmeyen öğeleri ortaya çıkarır, yozlaşmış unsurlardan arındırır, hataları değerlendirerek doğru olan yeni öğeler bulunmasını sağlar ve bunları halka yayarak, benimsetir.²⁷ Dolayısıyla genç Cumhuriyet'in öncelikli hedefi de böylesi bir toplum ortaya çıkarmak olmuştur.

Bu amaçla Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte eğitim konusuna ağırlık verilmiş, bir program dâhilinde hareket edilmiştir. 1923, 1924 ve 1925 yıllarında toplanan Heyet-i İlmîyelerde, okuma yazmanın yaygınlaştırılması, eğitimde faydalanılacak kaynak kitapların tespiti, ilkokulu bitirenlerin üretime geçmelerini sağlayacak eğitim programları, tek bir eğitim sistemi, köy ve halk eğitimi konularında sürekli tartışmalar yapıp yeni kararlar alınmıştır.²⁸

Mustafa Kemal (Atatürk) verdiği bir demeçte; “eğitim politikamızın ana hatları şöyle olmalıdır; bizim izleyeceğimiz eğitim politikasının temeli önce var olan bilgisizliği ortadan kaldırmaktır. Bütün köylere okumak, yazmak ve vatanını ulusunu dinini dünyasını tanıttak kadar coğrafi, tarihsel, ahlaksal bilgiler vermek ve hesap öğretmek eğitim programımızın ilk hedefidir. Bu hedefe varmak eğitim tarihimizde kutsal bir aşama oluşturacaktır”²⁹ demesi de aslında eğitim konusunda nasıl bir hedef izleneceğini açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Zaten cumhuriyetin ilanından sonra kısa bir süre içerisinde eğitime büyük önem verilerek, bu konudaki çalışmaların hızlandırılmış olması da o gün için meselenin ne büyük bir ehemmiyet arz ettiğinin gayet iyi anlaşıldığını göstermektedir. Bu amaçla gayret gösteren Türk Ocakları, Cumhuriyetin ilk yıllarında bir medeniyetten diğer medeniyete geçen Türk milletine rehber olmaya gayret sarf etse de maalesef beklenen başarıyı gösterememiştir.³⁰

Cumhuriyet yönetiminin bu noktada karşılaştığı en önemli engel, belirlenen hedefe nasıl ulaşılacağı konusunda olmuştur. Yönetim, ne yapması gerektiğini biliyordu ancak yöntem olarak, nasıl yapılacağı konusunda fikir sahibi değildi. Bu yüzden başlangıçta eğitim konusunda sürekli bir arayış içerisinde olduğu söylenebilir.

Ancak bir süre sonra, bulunan çareler doğrultusunda ilk adımlar atılmaya başlanmış, ilk halk eğitim birimi olarak da 1926 yılında “Halk Terbiyesi Şubesi” kurulmuştur. Şube, Milli

²⁶ Özodaişık, 1999: 65.

²⁷ Geray, 2002: 40-42.

²⁸ Ataünal ve Özalp, 1977: 116.

²⁹ Söylev ve Demeçler, 2006: 223.

³⁰ Şimşek, 2002: 34.

Eğitim Bakanlığı bünyesindeki İlköğretim Genel Müdürlüğü'nde, Talim ve Terbiye Dairesi'ne bağlı olarak tertip edilmiştir. Daha sonra “Halkı Tenvir Müdüriyeti Umumiyesi” tasarısı hazırlanmış, ancak kanunlaşamadığı için uygulanamamış ve yine Halk Terbiyesi Şubesi de bir süre sonra kapatılmıştır.³¹

Alınan kararların kısa zamanda taşrada uygulamaya geçirilememesi de söz konusu hedefin kısa sürede gerçekleşmesini zorlaştıran etkenlerden biri idi. Zira Atatürk inkılapları merkezde çok hızlı bir şekilde yürürlüğe konulup uygulansa da aynı hızda halka ulaşamadığı için kopukluklar ortaya çıkıyordu. Hatta Mustafa Kemal Paşa, sık sık yurt gezilerine çıkıp halkı yeni devrimler konusunda bilgilendirmeye çalışsa da yeterli olmamaktaydı. Bu durumun ortaya çıkma sebeplerinden başlıcaları ise 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve sonrasında çok partili siyasi yaşama geçme çabası olan Serbest Cumhuriyet Fırkası denemesi idi³². Bu yüzden kültür alanında atılan adımların özellikle 1930'dan sonra yoğunlaştığı söylenebilir.

Görüldüğü üzere, yeni kurulan devletin bir “Halk Devleti” olması ve buna kitlelerin sahip çıkması istenen bir amaçtı ama bu kendiliğinden gerçekleşmiyordu. Bir kitle eğitime ve yetişkinlerin eğitilmesine gereksinim vardı. Bunun için kurulan halkın eğitilmesine yönelik örgütlenmeler ise ancak önündeki engellerin kaldırılması ile gerçekleşebilir ve ülkelerin kendi gereksinimlerine göre biçimlenmesiyle olumlu sonuçlar verebilirdi.³³

Öte yandan, savaştan yeni çıkmış ve yeni bir rejimle idare edilen Türkiye Cumhuriyeti halkının Atatürk inkılaplarına ve bilgiye en kısa zamanda ulaşması gerektiği ve okullarda öğrencilere verilen öğretimin yanı sıra yetişkin halka da eğitim verilmesinin bir zaruret olduğu Mustafa Kemal (Atatürk)'ün yurt gezilerinde görülüyordu.³⁴ Dahası ülkenin ihtiyacı olan kalkınma sadece kanunlarla değil, ancak yetişkin halkın da eğitim seviyesinin yükseltilmesiyle gerçekleşebilirdi. Lakin bu, halkın ulaşabileceği mekânların kurulması, halkın inkılabın içine çekilmesi ve bizzat rol alması ile gerçekleşebilirdi.

Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri

Mustafa Kemal (Atatürk), ekonomik kalkınmanın temelinde öncelikle eğitim ve kültürel kalkınmanın olması gerektiği üzerinde hassasiyetle durmuş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin hızla gelişip büyüebilmesi ve aynı zamanda bağımsızlığını koruyabilmesi için ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yenilikler yapmıştır. Bu yeniliklerin içerisinde eğitim alanında yapılan yeniliklerin ayrı bir önemi olmuştur. Zira Mustafa Kemal (Atatürk)'e

³¹ Ay, 2001: 17.

³² Durak, 2014: 421.

³³ Çeçen, 2000: 77-82.

³⁴ Türk Ocakları Tarihi, 1998: 362-363.

göre; “Toplumların kalkınmasının temeli eğitilmiş toplumlarla mümkün olur” derken bu hususa ne kadar büyük önem verdiğini göstermekteydi. Ancak Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkede okuma-yazma bilenlerin sayısının çok az olması ülkenin ekonomik ve kültürel yönden kalkınmasını güçleştirmekteydi. Kalkınmanın hızlı bir şekilde gerçekleşebilmesi için acilen reform niteliğinde köklü tedbirlerin alınması gerekiyordu. Bu amaçla öncelikle Türkiye’de, 1927 yılında ilk defa nüfus sayımı yapılmış, sayım ile birlikte nüfusun okur-yazarlık durumu ve cinsiyete göre dağılımı da tespit edilmiştir. Buna göre; okur-yazarlık oranı, kadınlarda % 4, erkeklerde % 13, genel nüfusa göre ise % 8.16 idi. Bunun % 5-6’sı eski yazıyı bilen Türklerden, geri kalanı da gayrimüslimlerden ve öteki dillerden idi. Kentlerde okur-yazarlık oranı % 30, köylerde % 6 civarında idi.³⁵

Yukarıdaki istatistikten çıkarılabilecek en basit sonuç; halkın büyük bir oranının okuma yazma bilmediğidir. Özellikle kadınlarda ve köylerde okur-yazarlık seviyesi oldukça düşüktür. Yine Arap Alfabeti’nden oluşturulan Osmanlıca yazıyı bilenlerin sayısının da çok olmadığı görülmektedir. Öte yandan Arap Alfabeti’nin Türkçe bazı sesleri karşılamadaki yetersizliği anlam karışıklıklarına yol açmaktaydı. Dolayısıyla, bu iki olumsuz durumun yanına Arap Alfabeti’nin yazım zorlukları ile alfabenin bazı Türkçe sesleri karşılayamaması gibi diğer olumsuz durumların da eklenmesi neticesinde yeni bir Türkçe Alfabe ihtiyacı hissedilmiştir. Bu nedenle Türkçe ses yapısına uygun olan Latin kökenli yeni Türk Alfabeti geliştirilerek büyük bir devrim niteliğindeki Harf İnkılabı gerçekleştirmiştir. Zaten bu doğrultuda ilk olarak 1923-1924 yıllarında Latin Alfabeti’ne geçiş öne sürülüp tartışılmış ancak benimsenmemiştir. Öte yandan Sovyet makamlarının SSCB’deki Türk dilleri için Arap harfleri yerine Latin Alfabeti’ni kabul etmesi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti’ne hem örnek olmuş, hem de cesaret vermişti. Bu yüzden 1927 yılı boyunca hazırlıklar devam etmiş ve Harf İnkılabı 1 Kasım 1928’de kanunlaşarak gerçekleştirilmiş ve böylece bir anlamda modern Batı uygarlığı içine girmek için gerekli yol açılmıştır.³⁶

Harf İnkılabı, okuma-yazmayı kolaylaştıracak ve eğitimi yaygınlaştıracak bir araç olarak görülmüş ve 1929 yılında yurdun her tarafında açılan "Millet Mektepleri" ile okul olmayan yerlerde de kurslar açılarak çok sayıda yetişkin yurttaşa okuma yazma öğretilmiş, eğitim ve öğretimin bütün yurt sathına yayılması sağlanmıştır. Bu dönemde yaygın eğitimin uygulanmasında ordunun da büyük katkısı olmuştur. Orduya katılan her askere, eğitim faaliyetlerini takip edebilmesi için ilk birkaç ay içinde okuma yazma öğretilmiştir. Ordu,

³⁵ Tongül, 2004: 126.

³⁶ Lewis, 2000: 275-278.

gençlere gerek okuma yazma gerekse sivil hayatta geçerli olabilecek bazı meslekler öğreterek, yaygın eğitim ve öğretime önemli yardımlarda bulunmuştur.³⁷

Harf İnkılabıyla birlikte tüm ülkede bir eğitim seferberliği başlatılmış, bütün ilkokullar o zamanki adlarıyla “Millet Mektebi” haline dönüştürülmüş; gündüz çocukların, torunların okudukları dershaneleri, akşam ve geceleri anne, baba, büyükbaba ve büyükanneler doldurmuştur. Öğretmenler mesai saatleri içerisinde görevlerini yaptıktan sonra geceleri de okuma-yazma bilmeyen vatandaşları eğitmekle görevlendirilmişlerdir. Ancak Millet Mektepleri Mustafa Kemal’in de işaret ettiği bu gayret ve şevki uzun süre devam ettirememiştir. Millet Mekteplerine ilgi ilk yılların ardından hızla azalmıştır. Türk Milleti’ni okur-yazar hale getirmek ve temel bilgileri kazandırmak maksadıyla 1928–1929 ders yılı başında faaliyete başlayan Millet Mektepleri, halk eğitimi bakımından yararlı bir hareket olup halk eğitim seferberliğinin de ilk adımıdır.³⁸

Cumhuriyetin ilk yıllarında karşılaşılan “halkın eğitimi” sorunu 1930’lu yıllara gelindiğinde hala kendini hissettirmektedir; 30.000’i aşkın köyde okul, posta teşkilatı veya jandarma teşkilatı yoktu. Bu yıllarda nüfusun 14 milyonu, yani %82’si köylerde yaşıyordu. Köyde yaşayan kadınların sadece %4’ü, erkeklerin de sadece %17’si okuma-yazma biliyordu ve ortalaması %10,5 idi. Bazı bölgelerde bu oran %1’e kadar düşmekteydi. 14 milyon köylünün ilköğretim çağındaki 1.680.000 çocuğundan yalnızca 276.688’i okula kavuşmuştu. Kent ve kasabalarda ise ilköğrenim olanakları %85 dolayında sağlanmıştı. Kısacası, halkın eğitimi hala gerçekleşmemişti.³⁹

Modern toplumların kalkınmaları sadece kanunlarla değil, topyekûn eğitime verilen önemle hız kazanmaktadır. Türkiye’de örgün eğitim sistemindeki çocuk ve gençler, özellikle köylerde yaşayanlar, eğitim imkânlarından mahrum olarak yetişmişti. Toplumun büyük bir kısmını oluşturan ve okuma-yazma bilmeyen halkın öncelikle belirli bir seviyede eğitimden geçirilmesi, okuma-yazma öğretilmesi, milli birlik ve beraberliğin sağlanması ve devrimlerin halk tarafından benimsenip kabullenilmesi gerekmektedir. Çünkü halk eğitiminin ülkede yetersiz kalması yüzünden inkılaplar kitlelere zamanında ve tam olarak yansımıyordu. Kitlelerin okumamışlık düzeyleri, ülkedeki devrimlerin son derece hızlı biçimde uygulama alanına getirilmesinde, aydın ve halk kopukluğu nedeniyle birçok sorun yaratıyor ve ülke işlerinin yürütülmesini de güçleştiriyordu.⁴⁰ Yeni bir eğitim reformuna, eğitim teşkilatına

³⁷Ay, 2001: 17-18; Lewis, 2000: 277.

³⁸Akyüz, 2005: 366.

³⁹Tanilli, 2009: 73.

⁴⁰Çeçen, 2000: 81.

ihtiyaç vardı. İlk başlarda hazır kurulu teşkilatı olan Türk Ocakları bu eğitim vazifesini üstlenmiş olsa da yeterli olamamış ve yerini halkevlerine bırakmak zorunda kalmıştır.

Türk Ocakları

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren devletin ve milletin ana unsuru her zaman Türkler olmuştur. Ancak Tanzimat'ın ilanından sonra ortaya çıkan "Osmanlılık" veya "Osmanlılık" politikası Türkleri devletin aslî unsuru olmaktan çıkardığı için bu durum, kısa bir süre sonra Türkler arasında hoşnutsuzluğa neden olmuştur.⁴¹

Bu ise Türk milliyetçiliğini savunan birçok derneğin kurulması sonucunu doğurmuştur. Bunlardan biri olan Türk Ocağı, II. Meşrutiyet'ten sonra kurulmuş olup, "Türk Derneği" ve "Türk Yurdu'nun akabinde faaliyet göstermeye başlayan ve aynı görüşleri benimseyip savunan milliyetçi derneklerin üçüncüsüdür. Bu bağlamda, hazırlıkları tamamlanmış, Doktor Fuat Sabit* (Ağacık)'in teklifi kabul edilerek adı "Türk Ocağı" olarak belirlenmiştir. Nizamnâmesine son şekli verilip, Ziya Gökalp'in de hazır bulunduğu İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin merkezinde resmen 25 Mart 1912'de kurulmuştur.⁴² Türk Ocakları Osmanlı Devleti'nin kozmopolit yapısı içinde bir tepki ve kendini bulma akımı olarak şekillenen Türkçülük fikrinin gelişerek II. Meşrutiyet'in zengin düşünce atmosferi içinde teşkilatlanması ile ortaya çıkan bir cemiyettir.⁴³ Halk, Türk Ocağı'nın kurulduğu yıllarda, savunduğu Türk milliyetçiliğine yakın ve samimi alaka göstermiş, ocak binası her gün gelen yüzlerce ziyaretçi ile dolup taşmıştır.

Öte yandan Osmanlı devlet geleneğinden sonra Cumhuriyet fikrinin yerleşmesi ve halkın yeni düzen etrafında kenetlenmesi büyük önem arz ettiğinden tam da bu noktada halkın içinde yeni rejimi onlara anlatacak bir yapıya ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu bağlamda, başta Mustafa Kemal (Atatürk) olmak üzere, bütün Türk Ocaklılar, Türk Ocaklarını yeni rejimin benimsenmesi, kabul görmesi ve tabana yayılması için yararlanılması gereken bir güç olarak görmüşler, yoğun ilgi göstermişler, her türlü maddî ve manevî desteği sağlamışlardır. Nitekim halkın bilgilendirilmesinde önemli görevler üstlenen Türk Ocaklarının resmî yayın organı Türk Yurdu Dergisi Mart 1923'te yeniden çıkartılmaya başlayınca bu hususa dikkat çekerek temel görüş ve hedeflerini açıklama gereği duymuşlardır. Buna göre; 15 Mart 1339 (1923) ve 1 Teşrin-i Evvel 1340 (1924) tarihli Türk Yurdu sayılarında Hamdullah Suphi (Tanrıöver)

⁴¹ Akyüz, 1986: 201.

*Dr. Fuat Sabit (Ağacık), 1887 Erzincan'da doğmuş, Askeri Tıbbiyedeyken milliyetçi fikirlerden etkilenmiş ve Türk Ocağı'nın kurucuları arasına girmiştir. Ocağa, "Türk Ocağı" ismini veren kişidir. Erzurum kongresinden sonra Anadolu'nun temsilcisi olarak Bolşeviklerle temas için yurtdışına gönderilmiştir.

⁴² Orkun, 1977: 102.

⁴³ Sarıay, 2002: 893.

imzası ile yayımlanan “başlangıç” yazılarında Cumhuriyet döneminde takip edilecek yayın politikası; “Türk Yurdu, yeni Türkiye’ye istinatgâh (dayanak) olan fikirleri takviye ve neşredecektir....vaktiyle olduğu gibi Türk Ocakları’nın harsî ve ilmî faaliyetlerini tespit edecek, Türk milletinin harsî (kültürel) birliğine çalışacaktır. Aynı zamanda Türk Yurdu, “garp medeniyetini benimseyen ve Türk milletini garp milletleri ailesine sokmak isteyenlerin, bir telkin vasıtasıdır”⁴⁴ şeklinde açıklanmıştır. Böylece Türk Ocağı, yayın organı vasıtasıyla, Mustafa Kemal ile aynı hedefi ve amacı benimsediğini, bilgilendirme vazifesini üstlendiğini, her ne kadar şark ile bağlarını korusa da toplumun batı toplumlarıyla ilişkilerin kuvvetlendirilmesini amaç edindiğini ortaya koymuştur.

Bir süre sonra Ocağın çalışmalarında görülen başarı üzerine sayılarının artırılmasının faydalı olacağı düşünülmüş, yapılan hem maddî hem de manevî destekler sonrasında, Cumhuriyetin ilanının üzerinden daha 1 yıl geçmeden, Türk Ocaklarının sayısı 71’e çıkmıştır. Dolayısıyla Mustafa Kemal, milliyetçi, halkçı ve medeniyetçi fikirleri savunan, Türk aydınlarını ve gençliğini çatısı altında toplayan, mütareke döneminde millî uyanışı sağlamada büyük yararlılıkları görülen Türk Ocaklarını, çağdaş Türkiye ülküsünün halk arasında yayılmasında bir araç olarak kullanmayı amaçlamıştır.⁴⁵

Nitekim gerçekleştirdikleri bütün faaliyet ve çalışmaları ile Türk Ocakları, ülkede büyük bir boşluğu doldurmanın yanı sıra kültürel yönden de önemli çalışmalara hizmet etmiş ve özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında M. Kemal (Atatürk)'ün büyük beğenisini kazanmıştır. Üstelik M. Kemal (Atatürk), Cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleştirilen devrimlerin halka ne kadar duyurulduğunu ve halk tarafından ne derece benimsendiğini görmek için sık sık yurt gezileri düzenlemiş, bu gezilerinde, Türk ocaklarını da ziyaret etmeyi unutmamıştır. Pek çoğunu ziyaret eden M. Kemal (Atatürk), Ocakların Cumhuriyet Halk Fırkası ile birlikte çalışması gerektiğini de vurgulamıştır. Ocaklarda gördüğü faaliyetlerden memnun olan Atatürk, buna karşın bazı ocakları da eleştirmiştir.⁴⁶

Türk Ocakları her ne kadar bu tarz yararlı hizmetlerde bulunuyor ise de gerçek anlamıyla bir eğitim kurumu değildi. Bu yüzden istenilen hızda eğitsel ve kültürel çalışmalarda bulunamadığı için ve dahası dönemin siyasi konjonktüründe yaşanan bazı gelişmelerden ötürü kısa bir süre sonra Türk Ocaklarının varlığı sorgulanmaya başlanmıştır.⁴⁷

Cumhuriyet’in ilanından sonraki ilk çok partili hayata geçiş denemesi esnasında Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması ve Türk Ocaklarından bazı üyelerin bu partide yer

⁴⁴ Gökalp,1981: 636-646.

⁴⁵ Türk Ocakları ve Atatürk, 1993: 4.

⁴⁶ Türk Ocakları Tarihi 1998: 362-363.

⁴⁷ Üstel, 2004: 290-292.

alma eğilimleri, Ocaklarının siyasi bir güç şeklinde Cumhuriyet Halk Fırkası'nın karşısına çıkabileceği endişesini doğurduğundan, ocakların kapatılması kararının alınmasında oldukça etkili olmuştur. Öyle ki, bu dönemde yapılan belediye seçimlerine Türk Ocaklarının karışması ve bazı Ocakların Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı desteklemeleri iktidarın da tepkisini çekmiştir. Sonuçta, Ocakların kapatılması ile hem muhalif bir kuruluşun ortadan kaldırılması hem de böylesine teşkilatlı ve dinamik bir kuruluşunun halkevleri olarak Cumhuriyet Halk Fırkası içine alınması sağlanmıştır.⁴⁸

Atatürk'ün Türk Ocaklarının Cumhuriyet Halk Fırkası ile birleşmesi düşüncesi başta Ocak Genel Başkanı Hamdullah Suphi olmak üzere bazı üyeler arasında büyük üzüntü yaratmıştır. Türk Ocakları'nın Cumhuriyet Halk Fırkası ile birleşmesi için 10 Nisan 1931 Cumartesi günü Türk Ocakları'nın Ankara'daki genel merkez binasında toplanılmış ve CHP Genel Sekreteri, parti ileri gelenleri ve milletvekillerinin de katıldığı bir Kurultay düzenlenmiş, toplantıda Türk ocaklarının kapatılması ve malvarlığının Cumhuriyet Halk Fırkası'na devredilmesi kararlaştırılmıştır. Bu karar neticesinde kapatılan Ocakların bu dönemde 267 merkezi ve yaklaşık 32000 üyesi bulunmaktaydı.⁴⁹ Ocak kapatıldığında ülkenin hemen her köşesinde bir binası ve binlerce üyesi bulunmaktaydı. Mal varlıkları her ne kadar başlangıçta CHP'ye devredilmiş olsa da gerçekte bu mal varlıkları yeni kurulan Halkevlerine devredilecektir.⁵⁰

Böylece, yeni kanun ve uygulamaların halka duyurulması ve benimsenmesi konusunda başarılı çalışmalar yapan Türk Ocakları, maalesef hükümeti eleştiren siyasete girince iktidar partisinin tepkisini çekmiş ve Türk Ocakları yerine bu görevi daha yaygın ve etkili yapabilecek daha yeni bir yapının kurulmasına temel teşkil etmiştir. Daha sonraki bölümlerde görüleceği üzere Halkevlerinin CHP bünyesinde faaliyet göstermesi ilk yıllarda başarılı çalışmaların yürütülmesinde fayda sağlasa da Demokrat Parti dönemi için Halkevlerinin sonunu hazırlamıştır.

⁴⁸ Sarıay, 1994: 118,325-326.

⁴⁹ Türk Ocakları Tarihi, 1998: 364

⁵⁰ Üstel, 2004: 370-372.

BİRİNCİ BÖLÜM

HALKEVLERİNİN KURULUŞ SÜRECİ

1.1. Türkiye’de Halkevlerinin İlk Kuruluşu

Modern topluma geçiş sürecinde batı toplumlarının kullandığı ve Türkçe’ye daha uygun ses yapısına sahip Latin alfabesi kullanımına başlanmasıyla birlikte daha önceden okuma-yazma bilen halk da dâhil herkes okuyamaz, yazamaz konuma düşmüştür. Buna çözüm bulabilmek ve bir an evvel halkın okuma yazma kapasitesini artırmak amacıyla yeni yönetim acil eylem planları hazırlamıştır. Harf inkılâbından sonra başlatılan okuma-yazma seferberliği ile birlikte ülke büyük bir okula dönüşmüştür. Bu seferberliğin doğal bir sonucu olarak okuma-yazma oranının hızla artmasında Millet Mekteplerinin de payı büyük olmuştur. Başbakan İsmet İnönü, 8 Kasım 1928 tarihli açıklamasında; Millet Mektepleri’nin, iki ya da dört ay süreli olabileceğini, okul bulunmayan yerleşim yerlerinde gezici mektepler açılacağını, başta üst düzeydekiler olmak üzere tüm devlet memurlarının mekteplerin işleyişine katkıda bulunacağını ve faaliyetlerini destekleyeceklerini bildirmiştir. Mekteplerin genel başkanı ile başöğretmeni ise Mustafa Kemal olacaktır.⁵¹

İşte böylelikle hızlı bir örgütlenmeye gidilerek yeni devletin temelleri atılmaya başlanmıştır. Bütün bunlar yapılırken de halkı ayağa kaldırmak ve yepyeni çağdaş bir düzen için onları seferber etmek kolay değildi. Merkezde çok hızlı yürürlüğe konulan değişikliklerin toplumda da aynı hızda benimsenebilmesi için daha fazla gayret gösterilmeliydi.⁵² Zira sadece Mecliste yeni kanunların yapılmış olmasıyla devrim tamamlanmış olmuyordu. Toplumun bu kanunları bilmesi ve günlük hayatlarında uyguluyor olması son derece elzem bir konuydu. Eski bir düzenden kurtulup yeni hayata adapte olabilmek oldukça meşakkatli olup, yüzyıllardır alışık olduğu bir yapıdan yeni bir yönetime, hukuk uygulamalarına, kısaca yeni bir yaşama hazır olunması elbette kolay olmayacaktı. Halkın günlük yaşamında büyük bir değişikliğe neden olan yeni uygulamaları bilmemesi ya da eski alışkanlıklarından kopamaması devrimlerin başarısını etkileyen önemli bir husustu.⁵³

Çağdaş bir devlet olabilmenin ana unsuru elbette ki, çağdaşlığın temel ilkelerinin topluma mal edilip onlar tarafından desteklenmesini sağlamaktır. Bunun ise tek yolu bu devrimlerin halka duyurulması, onlar tarafından benimsenmesi ve halkın eğitilmesidir. İşte bu

⁵¹ TBMM Zabıt Ceridesi, 8 Kasım 1928, Cilt 5: 31

⁵² Çeçen, 2000: 79.

⁵³ Şimşek, 2002: 62-63.

anlayış sonucunda kurulan Halkevleri, Cumhuriyet Halk Partisi yönetiminin Türk Ocaklarını istediği gibi kullanamayacağını anlaması üzerine ortaya çıkmıştır.⁵⁴

Bu çerçevede; Halkevlerinin kurulmasında cumhuriyet ideolojisi ile özellikle 1930'lu yıllardaki ekonomik ve toplumsal gelişmelerin oldukça etkili olduğu söylenebilir. Keza tam halkın eğitimi konusunun ele alınmaya başlandığı bir dönemde; Dünya Ekonomik Buhranı'nın olumsuz etkilerinin Türkiye'de de hissedilmesi, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması ile halkın bazı inkılâp ve uygulamalara karşı olan tepkisini ortaya çıkarması, Menemen hadisesinin yaşanması ve Atatürk'ün çıktığı kapsamlı yurt gezilerinde toplumun yaşadığı sorunları yerinde tespit edip değerlendirmesi, devlet yöneticilerini bu yola sevkeden amiller olmuştur.⁵⁵

Şöyle ki, 1930 yılında yaşanan Serbest Fırka deneyimi halk arasındaki hoşnutsuzluğun ana göstergelerinden biri olmuştur. Hükümetin icraatlarından memnun olmayanların toplanma merkezi haline gelen SCF kısa sürede büyük bir halk desteği elde etmiş, Kısa süre içerisinde ülke genelinde 160'dan fazla yerde teşkilatlanmış⁵⁶ ve 1930 belediye seçimlerinde 502 seçim bölgesinin 31 tanesini almaya başarılı olmuştur.⁵⁷ SCF'nin kazandığı Belediye Reisliği sayısı az olmasına karşı Mustafa Kemal, "asıl seçimi kazanan idare fırkası, yani jandarma, polis, nahiye müdürü, kaymakam ve valiler"dir⁵⁸ diyerek SCF'nin aslında başarılı olduğunu belirtmiştir. Bu durum yönetici CHF ile halk arasındaki kopukluğun bir emaresi olmuştur. Bu kopukluğu dolduracak köprülere ihtiyaç vardı.⁵⁹ CHF her ne kadar parti teşkilatı aracılığıyla toplumun nabzını tutmaya çalışıp onların beklentilerine ve devrimlerin yerleşmesine yönelik çalışmalar yapsa da, halk henüz iktidar partisi nezdinde kendisini rahatlıkla ifade edebilecek noktaya gelememişti.

Ülkedeki yönetici kesim, dünya bunalımı karşısında sorunu ekonomik açıdan çözemeyince, bu kez ideolojik açıdan geliştirilecek bir çözüm arayışı içine girmiştir. Bu bağlamda Halkevleri fikri, asırlarca ihmal edilen Türk halkının siyasal, sosyal ve kültürel açıdan bilgi ve deneyime sahip olabilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır.⁶⁰ Halkevleri, yeni nesillere kültür ve ahlak yayımında örnek olmak için zor şartlar altında kurulmuş, üstlendiği misyonu kazanç gütmeyen gönüllü çalışanlarca sürdürülmüş topyekûn bir kültür ve eğitim kalkınma hareketidir.

⁵⁴ Pehlivanlı, 2008: 127-147.

⁵⁵ Kardaş, 2014: 413.

⁵⁶ Aydemir, 1969: 76-79.

⁵⁷ Yetkin, 2004: 267-268.

⁵⁸ Soyak, 1973: 435-436.

⁵⁹ Özdemir ve Aktaş, 2011: 242.

⁶⁰ Durak, 2014: 422.

Halkevleri açılması fikri, Mustafa Kemal'in bir hayli önemli kararlar almasını sağlayan yurt gezilerinde olgunlaşmıştır. Gezilerinde halkı dinleyen Atatürk, devrimlerin günlük yaşamda yeterli başarıya ulaşamadığını görmüş ve halkı bir arada tutacak, eğitecek ve kültürel devrimi gerçekleştirecek itici bir güce olan ihtiyacı tespit etmiştir. Yurt gezilerini tamamlayıp Ankara'ya dönüş yolundayken "içeriden ve dışarıdan gelecek tehlikelere karşı Milliyetçi ve Cumhuriyetçi kuvvetleri bir noktada toplamak lazım"⁶¹ diyerek tüm dernek ve kuruluşların tek bir çatı altında toplanması gerektiğini belirtmiştir. Mustafa Kemal, birliğin muhafaza altında tutulabilmesi için "Milliyetçi ve Cumhuriyetçi kuvvetlerin hepsinin Halk Partisi çevresinde toplanması" gerekçesiyle Türk Ocaklarının kapatılmasını istemişti. Toplanacak parti kongresinde ise sadece Türk Ocakları'nın kapatılma kararını onaylamak ve uygulaması için gerekli hazırlıkları yapmak kalmıştı. Olağanüstü bir kongre yapan Türk Ocakları, 10 Nisan 1931'de Mustafa Kemal'in isteğine uyararak, kendi kendilerini ortadan kaldırıp Halk Partisi'ne katılmaya karar vermişlerdir.⁶² Böylece, Halk Partisi'nin eğitim çalışmasına benzer bir iş yapan Türk Ocakları, sahnedan çekilmiş, yeni halkevlerinin kurulması için gerekli ortam hazırlanmıştır.⁶³

Uzun yüzyıllar boyunca halka aydınlar arasında açık duran uçurumu mümkün olduğu kadar çabuk kapatmak halkçı bir rejimin ilk işi olacaktı ve öyle de oldu. Halkı cahillikten kurtarmak ve okutmak halkçı rejimin önde gelen ödevleri arasındaydı. Mustafa Kemal, halkçılığı göstermelik olarak ele almadığını çok kısa bir dönemde yurdun dört bir köşesini halkevleri ağı ile örerek tüm dünya milletlerine kanıtlamıştır. Aynı zamanda açılan her halkevi ile birlikte bölge halkının yeni rejim ve inkılaplara daha çabuk uyum sağlaması ve kültürel kalkınma hamlesinde ana unsur olması amaçlanmıştır.⁶⁴

İstenilen medeniyet seviyesine çıkmak için yalnız kanun çıkarmakla ve hükümet kurumlarının faaliyetiyle başarılacak iş olmadığı anlaşılmıştır. Bunun için her şeyden önce yeniliklerin benimsenmesinin uzun zaman alacağı fark edilmiştir.⁶⁵ İnkılaplar ancak toplumun bu yenilikleri günlük hayatında kullanmaya başladığı oranda başarı sağlamış olacaktı. Bu noktada Halkevleri, kuruluşu ile birlikte ülkenin sosyal ve kültürel kalkınmasında, Cumhuriyetin getirdiği değerlerin geniş halk kitlelerine ulaşmasında son derece önemli bir işlevi yerine getirmiştir.⁶⁶

⁶¹ Atatürk, 1997: 90.

⁶² "Türk Ocakları H. Partisi'ne İltihak Etti", *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1931

⁶³ Başgöz, 2005: 191,199-200.

⁶⁴ Durak, 2014: 422-423.

⁶⁵ Hekimgil, 1940: 8.

⁶⁶ Arıkan, 1999: 261-263.

Halkevleri ile ilgili ilk haberler, evlerin açılışından bir yıl önce, 2 Ocak 1931'te Türk Ocakları'nın kapanmasından önce basında yer almaya başlamıştır. 25 Mart 1931 tarihli Cumhuriyet Gazetesindeki "Türk Ocakları H.Fırkası ile Niçin Birleşiyor?" başlığını taşıyan haberde, halkı bir araya toplamak ve kültürel gelişimini sağlamak için yeni tesislerin kurulacağından bahsedilmektedir.⁶⁷ Henüz Ocaklar kapanmadan basında çıkan bu haberler Ocaklara alternatif olarak düşünülen ve halkı topyekûn bir arada tutacak yeni bir kurumun tüm ayrıntılarıyla tasarlanmış olduğunu ortaya koymaktaydı.

Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal'in önderliğinde gerçekleştirilen eğitim ve kültür devrimlerinin asıl amacı modern devleti oluşturmak olsa da devrimlerin halkçılık ilkesine dayandırılması son derece önemliydi. Cahilliğe karşı açılan bu savaşın 1932'de "Halkevleri"nin kurulmasıyla yeni bir güç kazandığı da halkevlerinin başarılı faaliyetlerinde görülecektir. Topyekûn eğitim seferberliğinde Halkevleri, halkı salt okuryazarlıkta, temel bilgilerde değil, kültürel toplumsal ve güzel sanatlar alanında geliştirmek, ulusal değerleri çağdaş yöntemlerle işleyip zenginleştirmek ve Atatürk devrim ve ilkelerini yaymak ve kökleştirmek olarak açıklanmaktadır.⁶⁸

Kurtuluş savaşı sonrası ülkenin yeni yönetimi göreve başlamıştı ama şimdi kurulan cumhuriyette cumhuriyetin değerlerine dört elle sarılacak cumhuriyetçi Türklere ihtiyaç vardı.⁶⁹ Cumhuriyet fikrinin halkta yerleşmesi başarının ilk adımı olarak görülmekteydi. O dönemde genç cumhuriyet sadece halk eğitimi alanında değil sporda, örgün eğitimde, üniversite eğitiminde, ekonomide, hukukta sürekli olarak yeniyi arayan, gelişmiş ülkelerdeki denenmiş çalışmaları ve sistemleri inceleyen bir yapı içerisindeydi. Halkevlerinin kaynağı Mustafa Kemal Atatürk'ün halkçılık ve milliyetçilik anlayışı ile doğrudan ilgiliydi.⁷⁰ Modern topluluklardaki eğitim sistemini ve halk eğitim çalışmalarını inceleyip ülkemiz için uygun bir model arayışı içerisinde olan genç cumhuriyet bu amaçla birçok genci Avrupa ülkelerine göndermişti.

Avrupa'ya eğitime giden gençlerden Vildan Aşır Savaşır, birçok Avrupa ülkesini gezip halk eğitimi üzerinde özel çalışmalar yapmıştır. 1931 yılının sonlarına doğru Türkocağı binasında verdiği bir konferansta, Avrupa ülkelerindeki Halk Eğitimi çalışmalarını anlatmış, Çekoslovakya'daki Sokol'lar uygulamasından örnek vermiştir. Savaşır, Sokol'ların, kısa zamanda halkın bir araya geldiği ve kaynaştığı ulusal kültür merkezleri haline geldiğinden, halkın geleneksel değerlerini ele alarak bunları işleyip kısa zamanda halkların kaynaşmasını

⁶⁷ "Türk Ocakları H.Fırkası ile Niçin Birleşiyor?", *Cumhuriyet*, 25 Mart 1931; Zeyrek, 2006: 15.

⁶⁸ Kapluhan, 2012: 181.

⁶⁹ Şimşek, 2002: 6.

⁷⁰ Özdemir ve Aktaş, 2011: 242.

sağlayarak yeni devletlerinin toplumsal tabanlarının oluşturulmasında önemli aşamalar kat ettiklerini anlatmıştı. Bu eğitim sisteminde; kent veya kasabada merkezleri, lokalleri bulunuyordu ve bu merkezler halkın katkılarıyla ve bölgesel katılım sayesinde kurulmuştu. Daha sonra Vildan Aşir, Ankara Radyosu'nda bu Konferansı yinelemiştir. Radyo konuşması sonrası Atatürk Vildan Aşir'i telefonla arayarak kutlamış ve bazı çalışmalar için hazır olmasını istemiştir.⁷¹ Radyo konuşmasını dinleyen Atatürk, yeni kurulan cumhuriyet için eğitim hamlesinin nasıl olacağına karar vermişti. Avrupa'daki örneğe benzer bir yapılanma kurulup, örgün eğitim dışında kalmış yetişkinlerin eğitimi yapılmalıydı.

Türk ocaklarının başarısızlığından ve tehlikeli eğilimlerinden rahatsız olan aydınlar ve eğitimciler aralarında toplanarak bu konuda neler yapılabileceğini tartışmaya başlamış ve Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip bu konuda düşünen ve çalışan aydınları Türkocağı'nda bir toplantıya çağırmıştır. Mustafa Kemal, Türk milletinin kadın-erkek, zengin fakir ayırt etmeden bir bütün halinde eğitim imkânı veren bir kültür ve eğitim merkezini gerekli görmüş, Mustafa Kemal'in halkevlerinin kuruluş ile ilgili direktiflerini Dr. Reşit Galip bu heyete anlatmış ve bu heyetin de görevli olduğunu söylemiştir.⁷² Kuruluşunda Türk milletinin menfaatlerini koruma gayesi olan Türk Ocakları, cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleştirilen devrimlerin toplumsal hayatta kabul görmesi ve uygulanması için gayret gösterse de tam olarak başarı sağlayamamıştı. Tüm halkın toplumsal yaşamlarında gerçekleştirilen kültürel kalkınma hamlesinde ihtiyaç duyulan yeni yapının ilk planlama evresi başlamış bulunuyordu.

Öncelikle bu yeni yapılanmanın halk tarafından kabul görmesi için zemin hazırlıkları tamamlanmalıydı ve nitekim halkevleri ile ilgili haberler basında yer almaya başlamıştı. Şimdi bunu karara bağlamak, resmî hale getirmek zamanıydı. Çünkü sadece kanun yapmak yeterli olmuyor, gençlerin ve halkın da eğitilmesi gerekiyordu. Halkevi kuruluş çalışmalarında komitelerle beraber ana komisyonun çalışmaları iki ay kadar sürmüş ve taslak 10-18 Mayıs 1931 de toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın üçüncü büyük Kongresinde sunulmuştur. Taslak onaylanarak halkevlerinin kurulmasına karar verilmiştir. Parti kararının kesinleşmesinden sonra hazırlıklar daha da hızlandı ve sonunda 19 Şubat 1932 tarihinde halkevleri resmi olarak kuruldu. Halkevlerinin açılışında Millet Meclisi Başkanı Kazım Karabekir başta olmak üzere bakanlar ve vekillerin çoğunluğu hazır bulundular, açılış aynı zamanda Ankara Radyosu aracılığı ile bütün ülkede yayımlandı.⁷³

⁷¹ Savaşır, 1977: 20-27.

⁷² Çeçen, 2000: 92-94.

⁷³ "Halkevleri Her Tarafta Büyük Merasimle Açıldı", *Akşam*, 20 Şubat 1932.

Basında halkevlerinin açılmasıyla ilgili haberlere de geniş yer verildi. Akşam Gazetesi'nde çıkan haberde; “Halkevleri her tarafta büyük merasimle açıldı” başlığıyla; halkevlerine özellikle gençlerin yoğun ilgi gösterdiği, büyük bir kalabalıkla birlikte ve törenle açıldığını, yapılan konuşmalarda genellikle kültür devriminin ne derece önemli olduğu üzerinde durulduğunu ve ülkenin gelişmesi için çok önemli bir yer teşkil ettiğini vurgulamıştır. Gazete aynı zamanda Cevdet Kerim (İncedayı) Bey'in Halkevleri'nin açılışı ilgili nutkuna da geniş yer veren haberde;

Türk'ün tarihini aydın, dilini temiz ve pürüzsüz, edebiyatını özlü ve uyanık, musikisini derin ve canlı, vücudunu kuvvetli ve dayanıklı yapmak için Türk halkının hasret çektiği irfan nurunu herkese en büyük kolaylıkla yaymak, muhtaç olduğu içtimai yardımı her ferde ayrı ayrı vermek için Türk köylüsünün ufkuna medeniyetin ışığını ve münevver gençliğin kardeş sevgisini getirmek için çalışmak, uğraşmak isteyenlerin büyük karargâhı halkevleri olacaktır. Bu büyük ve yeni seferberlikte her vatandaş vazifesini elbette yapacaktır⁷⁴

denilmekte, böylelikle de halkevlerinin açılışı ile ilgili beklentileri ve hedefleri ortaya koymaya çalışmıştır.

Bu kültür kurumunda herkes bir şeyler öğrenecek, bir şeyler öğretecek ve bilgi alışverişinde bulunacaktır. Yani halkevleri kültür inkılâbının alt yapısının oluşturulmasında önemli roller üstlenecek, sadece kent merkezlerinin değil, aynı zamanda bu güne kadar ihmal edilmiş köylerin de kalkınmasının yolu açılacak, toplumsal birlik sağlanacak, devlet – millet bütünleşmesi sağlanacaktır.

Başkentte yapılan tören ile beraber aynı gün, 19 Şubat 1932'de bütün Türkiye'de 14 halkevi şubesi açılmıştır. Bunlar; Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, Eminönü, İzmir, Konya, Malatya ve Samsun idi.⁷⁵ Basında “Halk Dün Kendi Evlerini Açtı” başlığıyla çıkan haberde halkevleri hakkında geniş bilgiler vermiş ve “Gazi'nin yeni eseri” olarak manşet atmışlardır.⁷⁶

Açılan bu halkevlerinin ne şekilde faaliyet göstereceği, görev ve sorumluluklarının neler olacağı hususunda ivedi şekilde bir talimatnameye ihtiyaç duyulduğu için derhal bu konuya eğilinmiş, Halkevi Talimatnamesi yayımlanmıştır. Buna göre;

Halkevlerinin açılma gayesi ve faaliyetleri konusunda amaçlanan hedefler ve örnek alınması gereken uygulamalar konusunda halkevleri talimatnamelerini incelediğimizde; 1932 yılından itibaren kapanışa kadar geçen sürede belli aralıklarda yenilenen bu talimatnamelerde maddeler ve faaliyetler çok açık bir şekilde ifade edilmiştir. Talimatnamede, kurulan

⁷⁴ “Halkevleri Her Tarafta Büyük Merasimle Açıldı”, *Akşam*, 20 Şubat 1932.

⁷⁵ BCA.,490.100/3.14.6 (10 Kasım 1936)

⁷⁶ “Gazi'nin yeni eseri”, *Cumhuriyet*, 20 Şubat 1932.

halkevlerinin Türkiye halkının ihtiyaç duyduğu eğitim ve kültür alanındaki yapılması gerekenler ve önemi ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Yazıda özetle:

“...Partimiz Türk milletini medeniyet saflarında en yüksek mertebeye çıkaracağı davasındadır. Son iki üç asırlık müddet içinde başka milletlerin aldığı yol gözümüzün önündedir. Bu bize nasıl çalışmamız lazım geldiğini anlatır. Devlet maddi imkân ve vasıtalar dâhilinde bütün gayretiyle mümkün olanı yapmaktadır. Bütün memleketi yeni bir mücadele ruhu ve ileri yürütücü bir heyecan ile donatmak mecburiyetindeyiz. Partimizin yeni programında, devlet teşkilatı dışında çalışabilecek bütün resmi unsurları milli kültürün yükselmesi maksadı etrafında toplamak son derece ehemmiyetlidir.

Memleketimize nazaran devlet hazineleri daha zengin, maddi imkânları daha geniş ve okuma yazma bilenlerin oranı %100 veya %95 olan memleketlerde bile halk kültür teşkilatına her gün daha fazla artan bir önem verilmektedir. Bu önemin derecesi şu birkaç misalle ölçülebilir: Macaristan’da milli kültür cemiyetlerinin oluşumu 1867’den başlar. Bunların yüzlerce kültür yurtları vardır. Çekoslovakya’da “Mazarik Halk terbiye müessesesi”nin 400’e yakın kültür yurdu vardır. Faşistlerin bütün İtalya’ya şamil Dopolavaro isimli bir milli kültür teşkilatları ve bu teşkilatın 1586 kültür derneği ile milli mevzularda piyesler temsil eden gençlerden oluşan 1000 kadar amatör grupları vardır. Yalnız 1930’da açtıkları halk kütüphanelerinin sayısı 8000’dir. Faşist Dopolavaro teşkilatı geçen yıl zarfında 27 bin kadar milli bayram kutlamaları yapmıştır. Aynı teşkilat İtalya’da 1500’den fazla bilgi kursları idare etmektedir. Almanların sayılması sayfalar dolduracak kadar çok halk kültür teşkilatları vardır. Bunlardan Nurenberg’teki bir kültür cemiyetinin idare ettiği yüksek halk mektebinin yalnız öğretmen sayısı 170’dir. Resmi okul bakımından yeterli bir seviyede bulunan İngiltere’de bile Halk Terbiye Cemiyeti’nin radyo ile verdiği dersler için dinleme kulüplerine 2.700.000 daimi dinleyici devam etmektedir. Biz tarihe geçmiş müesseselerin cemiyet bünyesinin en derin tabakalarına kadar işlemiş köklerini sökmek, cumhuriyet ve inkılap esaslarını bütün ruhlara ve fikirlere hâkim mukaddes iman şartları halinde perçinlemek vazife ve mecburiyeti karşısındayız. Partimizin program temelleri Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılâpçılıktır. Programımız; kuvvetli vasıflarda vatandaşlar yetiştirilmesini, milli seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkarılmasını, güzel sanatların yükseltilmesini, milli kültürün ve ilmi hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini önemli vasıflar olarak tespit ve işaret eder. Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefkûreci vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurt olmaktır.”⁷⁷

Halkevleri talimatnamesinde kuruluş amacının ayrıntılı açıklanması yanı sıra ayrıca halkevlerinin çalışma esasları da belirlendi. İlk defa halkevi açılacak yerde dahi bu talimatname ile hiçbir yönetim ve uygulama sorunu yaşanmadan faaliyetler sürdürülebilmiştir.

“1- Halkevi, kalplerinde ve zihinlerinde memleket sevgisini mukaddes ve ileri yürüten yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir. Bu itibarla halkevinin kapıları partiye kayıtlı olan ve olmayan bütün vatandaşlara açıktır. Ancak, halkevi idare heyetiyle şube idare komitelerine aza olabilmek için halk fırkasına mensup olmak lazımdır. (Memurların bu idare heyetlerine ve şube komitelerine girmelerinde kanuni bir sakınca yoktur)

⁷⁷ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 1-3.

2- Halkevlerinin açılma kararı ve çalışmalarının genel sevk ve idaresi Parti Genel İdare Heyetine, evlerin tesis, teşkil, tanzim ve denetlenmesi halkevlerinin talimatnamesi kurallarına göre Vilayet İdare Heyetlerine aittir.

3- Ankara Halkevinin reisi umumi idare heyeti tarafından intihap olunur. Bu Halkevinin bütçesi umumi idare heyeti tarafından tasdik olunur. Ankara Halkevi doğrudan doğruya Kâtibi Umumi ile muhabere eder ve raporlarını buraya gönderir.

4- Muhtelif, yetenek ve arzulara göre her vatandaşın tercih edebileceği bir faaliyet sahası bulabilmesi için halkevleri, değişik şubelerden oluşacak şekilde kurulur.

Bu şubeler şunlardır:

- Dil, edebiyat, tarih şubesi
- Güzel sanatlar şubesi
- Temsil şubesi
- Spor şubesi
- İctimai yardım şubesi
- Halk dersaneleri ve kurslar şubesi
- Kütüphane ve neşriyat şubesi
- Köycüler şubesi
- Müze ve sergi şubesi

5- Her şubenin, intisap eden azayı kayda mahsus bir defteri bulunur. Aza sayısı ondan elliye kadar olan şubeler (3), elliden fazla olanlar (5) kişilik şube komitesi intihap ederler. Halkevi idare heyeti şubeler idare heyetlerinin seçecekleri birer mümessil azadan tereküp eder. Mensuplarının sayısı 10'dan eksik olan şubelerin idare heyetleri bulunmaz; bunların Halkevi idare heyetleri için seçecekleri mümessil aynı zamanda o şubenin idaresine ait işleri görür. Şubeler faaliyet şekil ve tarzlarına ve komite azaları arasındaki iş bölümüne ait hususi talimatnamelerini kendileri tertip ederler. Bu talimatnamelerin, Halkevi idare heyetinin tetkik ve tasdikinden geçmesi lazımdır.

6- Halkevlerinin tesis ve teşkilinde evvela üçüncü maddede sayılan şubelerin faaliyetini temin edecek unsurlar ve bunların çalışmasına elverişli bina, para ve diğer maddi vasıtalar aranır. Bütün şubelerin aynı zamanda teşkiline kifayet edecek mesai unsurları bulunmazsa en az üç şubenin faaliyeti temin olunmak şartı ile halkevleri açılabilir. Ve diğer şubeler tedrici surette tamamlanır.

7- Halkevlerinin açılması geciktiği takdirde, halkevleri mesai şubelerine tekabül eden milli ve mahalli teşekküllerin faaliyetleri Fırka idare heyeti tarafından himaye ve teşvik olunur.

8- Halkevleri binaları Cumhuriyet Halk Fırkası idare heyetleri tarafından temin, tanzim ve tefriş olunur.

9- Halkevleri, vilayet fırka idare heyetlerinin temin ve tespit edeceği varidat ile idare edilir. Vilayet Fırka idare heyetleri halkevlerinin bütçelerini tasdik ve mürakabe (denetim) ederler.

10- Mesai şubelerinin hepsi için yetecek genişlikte bina bulunmazsa bazı şubelerin başka bir binada çalışmaları caizdir.

11- Halkevleri salonları fırkamızın prensiplerine muhalif olmayan veya başka siyasi fırkalara mensup bulunmayan bütün milli cemiyetlerin toplanmaları için açıktır.

12- Halkevlerinde bilardo, salon tenisi ve diğer salon jimnastikleri için yer tahsis olunur. Müskirat (alkollü içkiler) ve başka oyunlara müsaade edilmez.

13- Halkevlerinde radyo ve sinemalardan istifade tarzı merkezce ayrıca tanzim ve tespit edilerek bildirilecektir.

14- Halkevlerinde en az ayda bir defa bütün halka mahsus muntazam programlı umumi müsamereler tertip edilir. Konferans, muhasebe ve musiki akşamları bundan ayrıdır.”

15- Halkevleri şubeleri mesaisinin inkişafı maksadı uğrunda yapılacak teberrular (bağışlar), halkevi idare heyetince kabul edilir. Şubelerden herhangi birinin tayin ve tasrihi suretiyle yapılan teberruların o şube ihtiyaçlarına tahsisi lazımdır.⁷⁸

Talimatname genel olarak incelendiğinde; Halkevlerinin, CHP’ye doğrudan doğruya bağlı olarak kurulduğu, başkanlığını ise kurulduğu şehir veya kasabadaki parti idare kurulundan bir kişinin yapmasına karar verildiği anlaşılmaktadır. CHP’li olsun-olmasın her vatandaş halkevine üye olabilirdi. Üyeler aidat vermekle yükümlü değildir. Bu evlerin ihtiyaçları ve masrafları devlet, parti, Özel İdareler ve belediye bütçelerinden yapılan yardımlarla karşılanmaktadır. İlk açıldığında halkevlerinin 9 çalışma kolu vardır. Halk bu kollardan hangisinde çalışmayı ister, kendi yetenek ve ilgilerine uygun bulurlarsa o şubeye üye olarak yazılırlar. Ancak 9 şube sayısı, şube sayısının azamisi olup halkevleri buldukları bölgenin sosyal ve ekonomik şartlarına uygun olarak başarı gösterebilecekleri asgari üç şube ile de faaliyetlerini sürdürebilmektedirler.⁷⁹ Hükümetin tam desteğini almış bu yeni kurum üstlendikleri vazife itibariyle çok zor şartlar altında görev yapmış, bölge halkının kültürel ve bilimsel eğitimlerine destek olma amacıyla adeta gönüllü birer eğitim elçisi gibi çalışmalarını sürdürmüşlerdir.

Açılışın hemen ardından halkevleri derhal çalışmalarına başlarken, aynı zamanda yaşadığı temel sorunlardan biri de, üye sayısının artırılması mevzusu idi. Zira halkevleri faaliyetlerinin yaygınlaştırılması için üye kaydı önemli bir yer tutmaktaydı. Bu çerçevede talimatnamede de belirtildiği gibi her Türk vatandaşı Halkevi kollarından birine kendi isteği ve seçimine göre kayıt yaptırabiliyordu. Bu hususta halka örnek olup, katılımın artmasını sağlayan kişiler ise şehir ve kasabalardaki aydınlar ile önde gelen kişilerdi. Bu gibi kişilerin halkevlerine üye olması, halkta üyelik için bir istek ve heyecan yaratmış, bu da kısa zamanda halkevlerinin büyük bir üye potansiyeline sahip olmasını sağlamıştır.⁸⁰

Anlaşılabacağı üzere, Halkevleri halka ve kamuoyuna tamamen açık olup, halkevlerinin faaliyetlerinden istifade etmek ya da hizmetlerinde görev almak isteyenler için her hangi bir kısıtlama bulunmamaktaydı. Faaliyetlerin tamamına partiye kayıtlı olan veya olmayan bütün vatandaşlar katılabilmekteydi. Sadece merkezin belirlediği belli politikaları, şubenin bulunduğu bölgelerde uygulamak ve koordinasyonu sağlamak için halkevi yöneticilerinin

⁷⁸ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 4.

⁷⁹ Durak, 2014: 426.

⁸⁰ “Halkevleri Her Tarafta Büyük Merasimle Açıldı”, *Akşam*, 20 Şubat 1932.

özellikle parti tarafından atanmasına dikkat edilmekteydi. Halkevleri, CHP parti teşkilatı olan yerlerde CHP İl Yönetim Kurulunun ve özellikle Doğu Anadolu gibi henüz CHP teşkilatlarının olmadığı yerlerde ise bölgedeki genel müfettişliğin teklifiyle ve bu teklifin CHP Genel Yönetim kurulunda kabul edilmesiyle açılabilirdi. Ancak zaman zaman yerel inisiyatifle halkevi açıldığı da görülmüştür.⁸¹ Halkevleri ile birlikte halkevi açılacak yerin mülki amirlerine de gerekli bilgiler verilmekteydi. Halkevlerinin kontrolsüz şekilde çoğalmasına müsaade edilmiyor, çalışacağına kesin kanaat hâsıl olmadıkça ve açılacak bölgedeki halkeviyle ilgilenmeyi taahhüt edenlerden sıkı teminat alınmadıkça hiçbir yerde halkevi açılmasına müsaade edilmiyordu.

Açılan ve açılması uygun görülen Halkevlerinde aynı zamanda o bölgenin ihtiyaçları tespit edilmiş, ihtiyaca göre eğitim planlamaları yapılmıştır. Dâhiliye vekili ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya, “halkevlerinin halkın kültürel ve sosyal kalkınması bakımından hayırlı tesirlerini gösterdiğini, bu sebeple her yıl gereken yerlerde yeni halkevleri açarak sayısını artırmayı düşündüklerini ve faydalarını genişletmeyi istediklerini” belirtmiştir.⁸²

Halkevlerinin faaliyetlerinden duyulan memnuniyet ve başarılarının duyulması, sayılarının da artmasına neden olmuştur. Çoğu muhitte halk kendi halkevini kendisi kurmuş ve faaliyetlerini heyecanla takip etmiştir. 24.06.1932 de halkevlerine 20 halkevi daha eklenmiş ve sayıları daha da artmıştır. Yeni açılan bu yeni halkevleri; Antalya, Bilecik, Edirne, Gaziantep, Giresun, İzmit, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kütahya, Ordu, Rize, Silifke, Sinop, Şebinkarahisar, Tekirdağ, Trabzon, Van, Yozgat ve Zonguldak’tır. İleriki dönemlerde de yeni halkevlerinin açılması devam etmiş ve 24.02.1933’te 21 halkevi, 22.02.1934’de 25 halkevi, 22.02.1935’te 23 halkevi ve 23.02.1936’da 33 yeni halkevi açılmış ve 1936 senesine gelindiğinde toplam sayıları 136’ya çıkmıştır.⁸³ Sadece yeni halkevleri açmaktan ziyade ayrıca tüm yurttaki adeta bir kültür kalkınması hareketi başlamış ve halk Halkevi faaliyetlerine yoğun ilgi göstermekteydi. Halkevlerinin sayılarının artırılması 1938 yılından itibaren plan ve program dâhiline alındı. CHP Genel Sekreterliği, halkevlerinin buldukları bölgelerde halkın kültürel ve sosyal gelişmesinde etkili olduklarını görmekteydi. Gün geçtikçe faydalarını hissettiren bu evlerin sayısını arttırmak ve halkevi olarak kullanılabilir bina bulunan her kasabaya yeni halkevi açmak programlarının ana maddesi haline geldi. Bu sebeple Dâhiliye Vekili ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya CHP Genel Sekreterliğine bir yazı ile Şubat 1939’dan itibaren nüfusu 2 binden fazla olan bütün kaza

⁸¹ BCA.,490.100/490.01/963.728.1 (23 Şubat 1938)

⁸² BCA.,490.100/3.14.6 (10 Kasım 1936)

⁸³ BCA.,490.100/3.14.6 (10 Kasım 1936)

merkezlerine, köylere halkevleri açarak sayılarını iki kat arttırmayı hedeflediklerini bildirmiştir.⁸⁴

Açılan her yeni Halkevi'nde, başkanının seçiminin ardından Halkevi İdare Heyeti oluşturulurdu. Halkevi Başkanının sicil sureti ile İdare Heyeti'nin kimlerden müteşekkil olduğu CHP Genel Sekreterliğine bildirilmek zorundaydı. Halkevi Başkanı Halkevi'nin tüm idari işlerinden birinci derecede sorumlu olup yılda bir defa Halkevinin tüm üyeleri toplanarak başkanın yıllık faaliyetlerine ilişkin raporunu dinlerlerdi.⁸⁵ Gözetilen başlıca amaç Türk toplumunu geleceğe hazırlamak ve bölgede kültürel kalkınmanın bir an önce etkili bir şekilde başlamasıydı. Dolayısıyla Halkevleri Şube idare heyeti hakkında da kısaca bilgi vermek gerekir. Talimatnamelerde idare heyetinin görevleri ise ayrıntılı olarak şu şekilde belirtilmiştir:

“Halkevi İdare Heyeti:

1-Halkevi idare heyeti 9 mesai şubesinin yarı ayrı seçeceği birer mümessilden oluşur. Halkevi idare heyetleri ile şube komiteleri seçimleri 2 yılda bir yapılır. Azaların yeniden seçimi gereklidir.

2- Mesai şubeleri teşkilatı tamamlanmamış halkevlerinde idare heyeti yalnız teşekkül etmiş şubelerin mümessillerinden tereküp eder.

3- Vilayet fırka idare heyetinin kendi azası arasından seçeceği zat halkevi idare heyetine riyaset eder.

4- Halkevi İdare Heyetinin Vazifesi:

- Milli bayramlara ait kutlamaların tertip ve idaresi
- Halkevi müsamere programlarının tatbiki
- Muhtelif şubeler arasında çalışma ahenginin korunması
- İhtilaf ve anlaşmazlık hallerinde şubeler arasında hakemlik
- Şubelerin kendi faaliyetleri için hazırlayacakları hususi talimatnameleri tetkik ve tasdik
- Halkevi hesaplarının tutumu ile demirbaş eşyanın bakımı
- Halkevi bütçesinin tanzim ve tatbiki

5- Halkevi idare heyeti hesap ve mahalli işlerinde vilayet fırka idare heyetleriyle; şubelere ait talimatnamelerde gösterilen vazife ve faaliyetlerine müteallik hususlarda Fırka Umumi Kâtipliği ile haberleşirler. Halkevleri bütçesi vilayet idare heyetlerince tasdike edilir.

6- Halkevi idare heyetinin ve şube komitelerinin kararları ekseriyetle verilir, oylar eşit olursa başkanın oy verdiği duruma göre değerlendirme yapılır.

7- Şube komitelerinin her hususta mercileri halkevi idare heyetleridir.

⁸⁴ BCA.,490.100/963.728.1 (04 Haziran 1938)

⁸⁵ Çavdar, 1983: 881.

8- Halkevleri idare heyeti her üç ayda bir umumi kâtipliğe muhtelif şubelerin mesai ve faaliyetleri hakkında bir rapor gönderir. Bu raporun bir suretini mahalli fırka idare heyetine verir.”⁸⁶

Yine talimatnameden de anlaşıldığı üzere, her şubenin bir delegesiyle halkevi başkanından oluşan idare heyeti, halkevlerinin bütün işlerinden sorumlu tek yetkilidir. Bununla birlikte halkevlerinin çalışmalarının sevk ve idaresi CHP Genel İdare Heyetine aittir. Halkevleri başkanları ise yörenin parti yönetim kurulu tarafından seçilmekteydi. Tek istisnası Ankara idi. Ankara Halkevi Başkanı parti, genel idare heyeti tarafından seçilirdi. Öte yandan Halkevi yönetim kurulu ile şube yönetim komitelerine üye olabilmek için Cumhuriyet Halk Partisi’ne kayıtlı olmak şarttı, memurların bu görevleri almalarına kanun engel değildi. Bu şartlara haiz kişiler, iki yılda bir yapılan seçimlerle idare ve yönetim kademelerinde görev alabiliyorlardı. Bu bağlamda, Halkevlerinin idaresine ilişkin hususların gayet demokratik bir şekilde ortaya konulduğu görülmektedir.

Halkevlerinin faaliyetlerinde ana yol gösterici her zaman CHP genel merkezi olmuştur. Partinin yönlendirmeleri çok etkili olmuş, sık sık yapılan denetlemeler sayesinde de halkevleri arasında bir standardın oluşmasına ve ülke içindeki ahengin korunmasına gayret sarf edilmiştir. Halk kendi kültür seviyesini yükseltme ihtiyacını gün geçtikçe daha çok hissetmiş ve gittikçe sayıları artan, gençliğin yuvası olması maksadıyla kurulmuş olan halkevlerinin en basit ve kısıtlı imkânlar dâhilinde bile bir takım varlıklar göstermesinin mümkün ve zaruri olduğu CHP tarafından sık sık ifade edilmiştir.⁸⁷

Yapılan çalışmaların bütün halka indirgenebilmesi ve Türk Kadınının yönetimde söz sahibi olabilmesi için de bir dizi yenilik hayata geçirilmiştir. Öncelikle Türk kadını birçok Avrupa toplumundan bile önce 5 Aralık 1934’te Türk kadını seçme ve seçilme hakkına kavuşmuştur.⁸⁸ Yapılan kanuni düzenlemelerden sonra Türk kadınlarına seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle ilgili ilk tören 6 Aralık 1934’te Ankara Halkevi’nde olmuş, törene katılan tüm kadınlar adına Afet İnan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek başkanlığına bir mektupla minnettarlıklarını dile getirmiştir. Ankara halkevinde Mevhibe İnönü, Afet İnan, Meveddet Özalp gibi kadınların önderliğinde bir toplantı yapılarak konuşmalar yapılmıştır.⁸⁹

Halkevleri aynı zamanda halkı bilgilendirme merkezi olarak da kullanılırdı, nitekim Halkevi binalarında Cumhuriyet devrimleri ile ilgili bilgiler ve mesajlar bulunurdu. Yapılan toplu faaliyetlerle halkın kaynaşması, milli birlik ve beraberliğin korunması amaçlanmıştır. Balo, müsamere, konferans ya da sinema gibi etkinlikler bu amaç için muazzam bir ortam

⁸⁶ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 6-7.

⁸⁷ BCA.,490.100/4.18.2 (06 Temmuz 1938).

⁸⁸ “Türk Kadınının Sevinci”, *Cumhuriyet*, 7 Aralık 1934.

⁸⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, On Üçüncü inikat, 06 Aralık 1934: 90.

oluşturmaktaydı. Halkevi çatısı altında gerçek samimiyet ve arkadaşlık hâkim olduğundan, toplantılarda ayrılık gözetilmemiş ve kadın erkek programları beraber takip etmişlerdir.⁹⁰

Her ne kadar faaliyetler gönüllü katılımcılar aracılığıyla yapılıp ücret ödenmese de bazı etkinlikler için malzeme, tamirat ya da bazı giderler için belli bir gider bütçesine ihtiyaç vardı, bunların bir kısmı ise yerel imkânlarla toplanan yardımlarla sağlanabiliyordu. Halkevi şubeleri çalışmalarının daha iyi yürütülebilmesi amacıyla yapılacak olan bu yardımları Halkevi adına Fırka kabul edebilirdi. Müsamere, balo, konser gibi gelir getirici faaliyetlerden elde kalanlar Fırkaya gelir kısmına kaydedilecek, sonra da Halkevine yardım kısmına masraf olarak konmak suretiyle halkevine verilecekti. Fırka teşkilatı olmayan yerlerde halkevleri bu tür teşebbüsleri kendileri yapıp hasılatı gelir kısmına kayıt yapabilmekteydiler. Halkevlerinin salonlarını kiralamak, temsillerden para almak, yayınlarını parayla satmak veya şehirlerde tütün satış barakaları yaparak kiralamak gibi çareler ise CHF Katibiumumiliğince faydalı bulunmamıştır.⁹¹ Halkın toplu bir şekilde halkevine gelmelerinin ücrete bağlı olması gibi bir durum elbette ki asıl amaçlanan kültürel kalkınma ve milli birlik duygusunu canlandırma ve koruma hedefinin önünde bir engel olmaktaydı ve CHF bunun olmasına izin vermemiştir.

Tüm Halkevleri halkın milli ve içtimai seviyesini yükseltmek amacıyla her türlü etkinliği yapabiliyorlardı, eğitici bir mahiyette olan satranç oyunu da bunlardan biriydi. Cumhuriyet dönemi öncesinde pek sık rastlanmayan ama bu dönemde halkın ilgisini çeken balolar yapılmaya başlanmıştı fakat belli şartlar içinde tertip edilmişti. Halkevi ve parti mensupları düğün ve nişan törenlerini halkevi binalarında yapmışlardır. Bu balolarda yerli olmak şartıyla içki içilebilirdi.⁹²

Kurulduğu ilk yıllarda bazı düzensizliklere hoşgörülle bakan CHP'nin halkevlerine karşı tutumları da zamanla değişmiş, halkevlerindeki eksikliklere ve kimi düzensizliklere eskisi gibi hoşgörü ile bakmamaya ve ciddi uyarılar yapmaya başlamışlardı.⁹³ Bazı dönemlerde halkevlerinin bir kısmı kendilerine gelir getirmek üzere piyangolar tertip etmesi CHP genel merkezince fark edilmiş ve bir yazı ile halk evlerinde çalışan mert ve fazilet sahibi yurttaşların zan altında kalacağı ihtimaline karşı bu tür çekiliş ve piyangolar düzenlenmemesi konusunda halkevleri sert bir şekilde uyarılmıştır.⁹⁴ Düzenlenen her türlü etkinlik ve faaliyetler halkın ilgisini çekebilecek düzeyde ve belirlenen asıl amaçlar doğrultusunda yapılıp yapılmadığı parti tarafından kontrol edilmekteydi. Halkı devlete ve aydınlara yakınlaştıracak faaliyetlerde görülen eksiklik ya da problemler, halkta hoşnutsuzluklar

⁹⁰ Durukan ve Uraz, 2008: 40-42.

⁹¹ BCA.,490.100/2.9.10 (28 Ağustos 1934)

⁹² CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 7.

⁹³ Çağlar, 1937: 88.

⁹⁴ BCA.,490.100/4.21.1 (27 Haziran 1939)

doğurup kültür devrimini olumsuz etkileyeceği düşüncesiyle, sayıları hızla artan halkevlerinin daha sıkı takip edilmesi zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir.

Halkevlerinin genel anlamda yaptığı faaliyetlerini belli başlıklar altında sıralayacak olursak; Sadece günlük konuşma dilinden öğrenilen dil olarak değil, aynı zamanda ilmi yönden de eğitime ihtiyaç duyulan Türkçe 'ye fazlasıyla dikkat edilmiş ve halka hem kendi dilini hem de Batı dillerini tanıtmışlardır. Açılan okuma yazma kursları ile halkın okuma yazma oranını artırmışlar, kütüphaneleri vasıtası ile okuma alışkanlığı kazanılmasını sağlamışlardır. Yerli malı kullanımını ve tutumlu olmayı savunmuşlardır. Özellikle köylüleri bilinçlendirmişler, onlara tarıma ve günlük hayata yönelik işlevsel bilgiler vermişlerdir. Kadınlara ayrı bir önem verilmiş, kadınların hem sosyalleşmelerini hem de para kazanarak aile bütçesine katkıda bulunmalarını sağlamışlardır. Gençlerin kötü alışkanlıklardan uzak durmalarına çalışmışlardır. Dil, tarih ve folklor konularında araştırmalar yapmışlar, halkın güzel sanatlar ile tanışmasını sağlarken modern tarzda eğlenceler düzenlemişler ve halkın kültür seviyesini artırmışlardır.⁹⁵ Yapılan tüm faaliyetlerde özellikle bölge kültürünün ve tarihinin tanınmasına, günlük yaşamın daha modern olması için bilimsel araştırmalara fazlasıyla özen gösterilmiştir.

Genel merkez, kuruluşundan bir yıl sonra yayımlamaya başladığı ve 1950 yılına kadar yayın hayatını devam ettiren Ülkü ile dergi faaliyetini gerçekleştirirken, taşra teşkilatı da her yörede o yörenin tarihî ya da kültürel değerlerine vurgu yapan bir adla kendi dergisini yayımlayarak bu faaliyete katkıda bulunmuştur. Yayımlanan dergilerle halkevleri çalışmaları ve faaliyetleri konusunda halk bilgilendirilmiş, yazılan bilimsel makale ve edebi yazılarla kültürel kalkınmaya yardımcı olmuşlardır. Her halkevinin kendi bölgesinin özelliklerini taşıyan bölge halkının ihtiyaçlarına yönelik bir bilgilendirme kitabı niteliği taşıyan bu dergiler hem halkevlerinin çalışmalarını halka anlatıp etkinliklere katılımın gerçekleşmesini sağlamış, hem de okuma alışkanlığı kazandırılmasına vesile olmuştur.⁹⁶

Yapılan çalışma ve faaliyetler içerisinde genç aydınların yapmış olduğu özverili çalışmaların katkısı da halkevlerinin kısa sürede gelişmesine neden olmuş ve folklorcular, tarihçiler, sosyologlar halkevleri faaliyeti içinde köyleri de inceleme fırsatı bulmuşlardır, ancak şehirlerde elde edilen başarılar köylerde alınamamış, bu durum ise dikkatlerin köylere çekilmesine sebep olmuştur. Kurtuluş Savaşı Savaşı'nın ağır yükünü çeken köylüler, henüz demokrasiyi yaşatacak cumhuriyet yurttaşı niteliğine kavuşamamıştır. Cumhuriyetle birlikte girilen köye hizmet çabaları ya köylünün beklentilerine uymadığı için yarım kalmıştır.

⁹⁵ Özdemir ve Aktaş, 2011: 261.

⁹⁶ Çağlar, 1935: 25.

Başarı için köylünün dilinden anlayan yeni bir aydın tipine gereksinim olduğu fark edilmiştir. Bu ihtiyacı karşılamak ise Köy Enstitülerini gündeme getirmiştir.⁹⁷ O güne kadar çok fazla dışarı çıkma imkânı olmayan köy ve köylünün bir anda kültürel devrimlere sahip çıkıp uygulaması beklenemezdi. Köylü halkın kent hayatına, yeni tekniklere, okumaya, kısaca tüm yeniliklere uzak kalması gayet doğaldı. Köy yaşantısını bilmeyen birinin gelip köylüye klasik müzikten, balodan, devrimlerden bahsetmesi oldukça sıra dışı olduğu hemen fark edilmiştir. Köyde yaşayan kişilerin daha iyi anlayacağı düşüncesiyle ileriki dönemlerde köyleri kalkındırabilmek amacıyla köy enstitüleri sıklıkla söz edilecek ve hayata geçirilecektir.

Halkevleri, parti tarafından CHP teşkilatının birer kültür organları olarak görülmekte, benimsenmekteydi. Öyle ki, halkevleri bulunduğu bölgedeki Parti Teşkilatı ile sıkı temas ve ilişkilerini muhafaza etmeleri konusunda genel merkezce uyarılmışlardır. CHP, Halkevlerine her konuda yardımcı olmaya çalışmıştır. Bütçe planlaması yapmış, ihtiyaç duyulan malzemelerin teminini sağlamıştır. Hatta Halkevlerinin çalışmalarını ilgilendiren hususlarda Halkevi Başkanlıklarının Parti Genel Sekreterliği ile doğrudan yarışabileceklerini, dergilerin yazılarının nasıl olması gerektiği, hangi sporları daha ziyade teşvik edilmesi gerektiği, sporların nasıl yapılacağı, sosyal yardım işlerinde halka nasıl daha çok faydalı olunabileceği, kütüphanelerden halkı ne şekilde daha fazla faydalandırabileceği konusunda bile soru sorabileceği bildirilmiş, her konuda yardım edilmeye çalışılmıştır.⁹⁸ Bu sayede faaliyetlerin ülke geneline tek elden yayılması, kontrolü ve eksikliklerin giderilmesi parti aracılığıyla daha hızlı yapılabilmektedir.

Faaliyetlerindeki ilişkiler dışında Halkevlerinin yönetiminde de CHF ile olan yakın bağlantıları göze çarpmakta, yönetim alanında da sıkı bir bağ olduğu görülmektedir.⁹⁹ Hazırlanan ve uygulanan tüm bu etkinlikler her ne kadar gönüllü katılımcılarla sağlansa ve genel bütçeden bir miktar tahsis olsa da yine de belli bir yardıma ihtiyacı vardı. Halkevlerinin gelirleri öncelikle yardımlardan, devlet bütçesinden ve bulunduğu bölgenin parti il örgütü tarafından karşılanırdı. CHP Genel Sekreterliği bir süre sonra halkevlerinin vergiden muaf olduklarını bildirmiş ve partiye ait olup kirasız olarak halkevlerine tahsis edilen binaların vergiden istisna edilmesi ve fuzuli olarak tahakkuk ettirilmiş vergiler varsa bunlarında tahakkuktan silinmesinin 25.5.1936 tarih ve 28/2142/15130 sayılı genelge ile tebliğ edildiği bildirilmiştir.¹⁰⁰ Böylelikle parti binaları içinde bulunan halkevleri vergiden muaf tutulmuş, gelir olarak katkı sağlamıştır.

⁹⁷Kapluhan, 2012: 181.

⁹⁸BCA.,490.100/4.21.9 (10 Temmuz 1939)

⁹⁹Özdemir ve Aktaş, 2011: 250.

¹⁰⁰BCA.,490.100/3.12.47 (18 Haziran 1936)

CHF umumi İdare Heyeti'nin toplantıları sonucunda halkevlerinin bütçeleri ile ilgili alınan kararda “halkevi bütçeleri şimdiye kadar olduğu gibi halkevleri için hususi idare belediyelerin ve kültür hizmetlerine teberru yapmak isteyen zatların ve bundan başka fıkra bütçesinde eve tahsis edilecek paraların yekûnu ile maksat temin edilir” denilmekte, bir ilim ve kültür müessesesi olan evlerin hiçbir suretle kendi kendine yardım toplamak ve gelir kaynağı düşünüp tatbik etmesi gibi teşebbüslerde bulunmaması gerektiği bildirilmektedir.¹⁰¹

Halkevleri merkezden gelen direktiflere göre faaliyetlerini sürdürse de bazı halkevleri çok verimli olurken bazıları da hiç verimli olamamışlardı. Bunda evlerin yöneticilerinin özellikleri, üyelerinin bilgi seviyeleri, üye sayısı, çevresel faktörler, maddi imkânlar vb. etkenler rol oynamıştır.

Bir Halkevinin mevcut ve faal görülebilmesi için CHP genel Sekreterliği asgari faaliyetleri madde madde açıklamış ve önem ve dikkatle takip edilmesini istemiştir. Sayıları hızla artan halkevleri birçok konuda etkin bir şekilde çalışmalarını sürdürmüş ve halkla bütünleşmeye, halkın kültürünü artırmaya ve bilgilendirmeye yönelik çalışmalar yapmıştır. CHP Genel Merkezi Halkevlerinin faaliyetlerini yakından takip etmiş ve birçok defa Halkevlerine önerilerde bulunmuştur. Her Halkevinin kendi bölgesine ait folklor yapısı, tarihi eserleri, tabii güzelliklerinin tespit edilmesi istenmiştir. Halkın daha önceden görmediği ya da yabancı kaldığı eskrim, yelkencilik, fotoğraf sanatı, jimnastik, kürek çekme gibi birçok konuda da Halkevlerine ödevler yüklemiştir. Kültürel kalkınma ve bilgi anlamında geri kalmış köyde yaşayan yurttaşların, şehirdeki yurttaşlarla kaynaşması, bilgilenmesi ve yeni devrimlerden haberdar olabilmeleri için halkevlerinden sık sık köy gezileri düzenlemeleri istenmiştir.

1938 yılında CHP Genel Sekreterliği tarafından Halkevi Başkanlığı'na gönderilen yazıda:

- Her Halkevinin, içerisinde kitap ve mecmuaların bulunduğu günün belli saatlerinde açık tutulan ve bir okuma salonunun olmasını,
- Bölgenin ilgi ve alakasını çekecek konularda her on beş günde bir konferans verilmesini,
- Her ay kadınlı erkekli aile toplantılarının yapılması ve Atatürk'ün büyük nutkunun okutulması, milli ve mahalli havalar okunup münakaşalı konuşmalar ile ilgi ve alaka artırılmasını,
- Halkevine gelen gençlere muhtelif konularda konferanslar verdirilerek gençlerin hem bilgilerinin tazelenmesi, hem de halka hitap etmeye alışkanlık kazanmasını,

¹⁰¹ BCA.,490.100/2.9.10 (28 Ağustos 1934)

- Yoksul hastaların muayene ve tedavileri için muhitin doktorundan faydalanılmasını,
- Köy gezileri düzenlenip bu gezilerde mutlaka maddi manevi bir şeyler götürülmesini, bir doktorun da katılımı ile hakiki bir şehirli-köylü kaynaşması sağlanabileceği,
- Bölgeye ait halk adet ve türkülerinin toplanmasına önem verilmesini,
- Milli günlerde halkın heyecanını artırabilmek için yeni yollar aranmasını,
- Her halkevinin bir jimnastik salonu olması gerekli ise de maddi imkânsızlıklarla kurulamamış olan halkevleri, bahçesinde tabanı kum olacak şekilde bazı jimnastik aletlerini kurmalarını,
- Yılda bir kez olsun serbest güreş, jimnastik, eskrim, cirit, okçuluk gibi spor etkinlikleri düzenlemesini, deniz ve su bulunan her yerde kürek çekme, yüzme, balık avları ve yelken kullanma gibi branşları teşvik etmelerini,
- Halkevlerinin kendi bölgelerine ait tabiat güzelliklerini, cumhuriyet devriminin başarılarını, tarihi eserleri, folklorunu fotoğraflarla tespit etmek için çaba sarf etmelerini,
- Halkevinin ayda bir yaptığı faaliyetleri kısa ve özlü bir şekilde anlatan bir yazı ülkü dergisine göndermeleri istenmiş, ayrıntılı olarak tespit edilmiş bazı konularda halkevlerinin nasıl davranması gerektiği ayrıntılı olarak açıklanmıştır.¹⁰² CHP halkevlerinin nasıl daha aktif olacağı konusunda önerilerde bulunmuş, bir merkez olarak halkevleri üzerindeki denetim görevini sıkı bir şekilde devam ettirdiğini halkevlerine tekrar yansıtmıştır.

CHP, 1940 yılında açılmaya başlanan Halkodaları ile birlikte halkevlerini memleketin her bucağına yayılan birer kültür müessesesi olarak görmüştür.¹⁰³ 10 yıl içinde Türkiye'nin bütün illerine yayılmış, bazı büyük ilçe merkezleri de halkevine kavuşmuştur. 1946 yılında halkevlerinin sayısı 455'i bulmuştur. Halkevi binaları, her türlü kültür çalışmasını çatısı altına alacak biçimde yapılmıştır. Merkezden hazırlanan planlara uyularak yapılan bu binaların hepsinde bir salon, bir sahne, birkaç toplantı odası, bir kitapevi, bazılarında kapalı spor salonları vardı. 1940 yılından sonra köylerde Halkevi çalışmalarını içine alacak küçük Halkodaları kurulmaya başlandı.¹⁰⁴ Yeterli mali imkân bulunamayan ya da nüfusun az olduğu yerler kültürel kalkınma hamlesi dışında bırakılmayıp, kurulan halk odaları aracılığıyla o yerlere de ulaşmak mümkün olmuştur.

¹⁰² BCA.,490.100/4.18.2 (06 Temmuz 1938)

¹⁰³ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 3.

¹⁰⁴ Başgöz, 2005: 199.

1.1.1. Halkevi Binaları

Cumhuriyet Halk Partisi halkevi binalarına çok önem vermektedir. Binalar halkın rahatça ulaşabileceği yerlerde, genellikle de Cumhuriyet Meydanlarında inşa edilmişlerdir. Halkevleri binalarının özellikleri ve inşaları da son derece önem taşımaktaydı, bina yapısı Halkevinin bulunduğu bölgeye göre değişmiştir.¹⁰⁵ Halkevlerinin kuruluş gayesi halkın birlik ve beraberliğini sağlamak ve korumak olduğundan bunu ancak halkın ilgi ve alakasını çekebilecek faaliyetler düzenlemekle sağlayabilirdi. CHP Genel Sekreteri Şükü Kaya'ya göre halkevi, halkın rahatça toplanabileceği, bahçesi olan, topluca piyes veya konferans dinleyebilecekleri büyük salonlarının olması zaruri bir koşuldu. Binalarda bulunan Parti sloganları, CHF bayrakları, Atatürk heykelleri, özdeyişler ve Türk Bayrağı gibi unsurlar olmalıydı.¹⁰⁶ Ancak her yıl vilayet ve kaza merkezlerinde yeni halkevi binaları yapılmış olmasına rağmen birçok halkevleri ya kiracı konumunda bulunmakta veya kendilerine tahsis edilen kısıtlı imkânları bulunan binalarda çalışmaktaydılar. CHP halkevlerinin ayrı müstakil binaları olması için çaba sarf etse de bütçe yetersizliği nedeniyle bu bütün evler için geçerli olamıyordu.

Halkevlerinin bina problemini çözmek üzere binaların ihtiyacı karşılayabilecek bir şekilde inşa edilmesi ve aynı zamanda bu binalara sanat ve mimari bakımdan iyi bir şekil verilmesi maksadıyla bir müşavir mimarlık bürosu dahi kurulmuştu. Halkevi binalarının projeleri üzerinde en hassas bir şekilde durularak hazırlanmaktaydı. Geniş bir bahçesi ve oyun sahalarının kurulmasına müsait olmasına dikkat edilmekteydi. Şehir merkezlerindeki Halkevi binaları şehrin nüfusu göz önüne alınarak binaların büyüklüğü tespit ediliyordu, temsil ve konferans salonlarına büyük önem verilmekteydi. Bu salonlar binanın merkezini oluşturmaktaydı. Ayrıca büyük şehirlerde temsil ve konferans salonundan başka kapalı jimnastik ve spor salonu da yapılmaktaydı. Okuma salonları ve kütüphaneler ayrıca önem taşımaktaydı. Halkevi ve parti idare kısımları aynı binalar içinde inşa edilmekteydi, mümkün olduğunca bunların antrelerinin ayrı olmasına dikkat ediliyordu.¹⁰⁷

Bazı halkevlerinin inşaat işlerine ve evin umumi ihtiyaç faaliyetlerine harcanmak üzere yardım sağlamak amacıyla piyango düzenlemişlerdir. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği durumu öğrendiğinde bunun “temiz ve kutsi bir çatı olan halkevlerinin içerisinde, rejime ve inkılabı olan iman ile heyecanla ve bütün varlığıyla çalışan halkevi çalışanlarını zan altında bırakacağından uzak durulması” konusunda tekrar uyarılmıştır. Lazım gelen paraların

¹⁰⁵ Özdemir ve Aktaş, 2011: 252.

¹⁰⁶ BCA.,490.100/3.14.12 (26 Aralık 1936)

¹⁰⁷ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 20.

parti idare heyetince temin edileceği tekrar hatırlatılarak piyango satmak için halk üzerinde baskı yapılabileceğinden kesinlikle men edilmiştir.¹⁰⁸

Türkiye'nin birçok yerinde halkevleri binaları ihtiyaca yetmediği için yenilerinin yapılmasına zaruret görülmekte ve bir kısmı da büyük değişiklik ve ekler yapmak istemekteydi. CHP Genel Sekreterliği, bu inşaat işleri için sarf edilecek para ve emekle uygun olarak verimli yürüyebilmesi için bazı noktalara dikkat edilmesi gerektiği bildirilmiştir. Halkevleri binalarının azami olarak; sahnesi ile birlikte icabında sinemada gösterilebilen bir salonu, gerektiğinde birleştirebilecek bir okuma odası ve bir kitap odası, büfesi ile birlikte bir gazino, bir kapalı jimnastik salonu, bir müzik çalışma odası, kurslar için bir dersane, başkan ve yönetim kurulu odası, büro ve şubeler için çalışma odaları (2-3 komite şube bir odada çalışabilir), misafirler için bir daire veya bir iki oda olarak belirlenmişti. Asgari olarak belirlenen ölçülerde ise; sahnesi ile birlikte gerektiğinde toplantı halinde en az 300 kişi alabilen bir salon, kitap konulacak yeri ile beraber okuma odası, iki üç adet şube ve idare odalarından ibaretti.¹⁰⁹ Belirtilen tüm bu ayrıntılarla halkevi binalarına bir standart getirmeye yönelik çalışmalar olarak görülebilir. Ülkenin her bölgesindeki halkevi binalarında halkı toplu bir şekilde etkinliklere davet edebilmek ve onlara milli birlik duygusunu aşılatabilmek için binaların özellikleri CHP tarafından büyük önem arz etmekteydi.

1.1.2. Halkevi Denetimleri

Halkevleri kurulduğu tarihten itibaren belli bir yönetim ve denetim yapısına sahipti. Halkevi Başkanı Halkevi'nin tüm idari işlerinden birinci derecede sorumlu olup yılda bir defa Halkevinin tüm üyeleri toplanarak başkanın yıllık faaliyetlerine ilişkin raporunu dinlerlerdi. Halkevi Başkanı ve idare heyeti görevde aksaklıkları görüldüğü zaman Genel Sekreterlikçe hemen görevden alınıyorlardı. Halkevinin açılma kararı ile idare ve teşkilat talimatnameleri CHP Genel Sekreterliği tarafından hazırlanırken bunun dışında kalan işler halkevlerinin açılacağı yerin CHP idare heyetlerinin yetki alanında idiler.¹¹⁰ Bu esaslar çerçevesinde hem halkevi yönetimi, hem de denetimi CHP tarafından titizlikle takip ediliyor, aksaklıklar ilk elden çözüme kavuşturuluyordu.

Halkevleri belirlenen esaslara uyup uymadığının tespiti için belli zamanlarda teftiş görmekteydi. Eksiklikleri üzerinde durulmakta, imkânları bakımından yeterlilik içinde bulunup da çalışmamış olanlar tenkit edilmekte, iyi çalışanlar takdir edilmekteydi. Bu teftişler zorla çalıştırmaya yönelik işler değildi. Bu uygulamanın halkevleri üzerinde yetiştirici bir

¹⁰⁸ BCA.,490.100/4.21.1 (27 Haziran 1939)

¹⁰⁹ BCA.,490.100/3.14.12 (26 Aralık 1936)

¹¹⁰Çavdar, 1983: 881.

önemi vardı, çalışma raporları halkevlerinin faaliyetlerini ayrıntılarıyla gösterdiği için bir Halkevinin ne derece başarılı olduğu da bu raporlarda görülmekteydi.¹¹¹

Halkevlerinin çalışmaları CHP genel merkezince titizlikle takip edilmiş ve her altı ayda bir gönderilen faaliyet raporları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Görülen aksaklıklar ve öneriler tüm yurttaki evlere bildirilmiştir.¹¹² Halkevlerince CHP Genel Sekreterliğine gönderilen her altı aylık ayrıntılı raporda başlıklar altında açıklanmıştır.¹¹³ Bunlar:

Bina Durumu: Gönderilen raporlarda en ayrıntılı istenilen bilgi bina durumu ile ilgiliydi. Binanın kaç odalı olduğu, odaların kaç kişilik olduğu, yapılışında merkezden gönderilen paranın bulunup bulunmadığı ve miktarı, yapım yılı, partiye tapulu olup olmadığı, ahşap veya kargir olup olmadığı, kiralık olup olmadığı ve okuma yerinin mevcut durumu ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Demirbaş Durumu: bu bölümde halkevinde bulunan her malzemenin adı, sayısı ve durumu yazılmaktaydı. Sandalye sayısı, oturma sıraları, masa sayısı, kitap sayısı, kitap dolabı sayısı, radyo bilgileri, çalgı aleti envanteri ve gramofon durumu ayrıntılarıyla yazılmaktaydı.

Bütçe ve Kadro Durumu: Halkevinin bugünkü alacağı, borcu, gelecek yıllara ait alacak veya borcu varsa sebepleri ile belirtilmekte, kadroda mevcut memur ayrıntılı bilgileri, çalıştığı kısım ve aldığı ücret, hangi işten gelip ne kadar ücret aldığı bulunmaktaydı.

Kitaplık ve Yayım Durumu: Kitaplıktaki kitap sayısı, tarih veya sanat bakımından değerli el yazması kitaplar varsa bunların adları, halkevinin kuruluşundan bu yana yayınladığı kitap, broşür ve dergi adı, basıldığı yer ve yılı bulunmaktaydı.

Mahalli Gelir Teşebbüsleri: Halkevlerinin mahalli gelir teşebbüslerinin neler olduğu ve neler olabileceği etrafı bir şekilde yazılıyordu. Halkevleri genel bütçeden yardım alsa da bu ihtiyacı karşılamıyor ve mahalli yardımlara başvuruluyordu. Halkevi Başkanlıkları ise halkevlerinin sinema ve temsilin ücretli olmasıyla halkevine iyi bir gelir sağlayacağını tavsiye etmişlerdir. Hâlbuki CHP Genel Sekreterliği tarafından halkevi salonlarının halkevleri tarafından paralı sinema faaliyetine tahsis edilmesi yasaklandığı gibi bu maksatla kiraya dahi verilmesine de müsaade edilmemişti.¹¹⁴

Sahne Durumu: Halkevinin sahne/salon durumu konusunda ayrıntılı bilgi istenmekteydi. Sinema makinesinin olup olmadığı, varsa marka ve kullanım bilgileri, salonun kaç kişilik olduğu, halkevine uygun olup olmadığı, kiralamak isteyenlerin bulunup bulunmadığı ayrıntılarıyla yazılmaktaydı.

¹¹¹ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 22.

¹¹² BCA.,490.100/3.13.21 (18 Eylül 1936)

¹¹³ BCA.,490.100/824.257.1 (Değişik tarihlerde)

¹¹⁴ BCA.,490.100/1697.899.1 (18 Ocak 1940)

Çalışma Kolları ve Elemanlar: Halkevinde halen kurulu bulunan çalışma kolları ve çalışanların isimleri, kolların azaltılması konusundaki düşünceler, halkevi başkanı ve kol başkanlarının bilgileri ve meslekleri, idare heyetinin durumu ve ayrılan olup olmadığı konuları açıklanmaktaydı.

Halkevleri ve Odalarının Müstakbel İdaresi Hakkındaki Düşünceler: Bu kısımda, uzun süredir memlekete geniş ölçüde faydalar sağlamış olan halkevlerinin bundan sonra da aynı işi görebilmesi için düşünce ve teklifler sorulmaktadır.

Halkevleri'ne Yapılan Şikâyet ve İstekler,

Ülkü Dergisi Hakkında: CHP Genel Sekreterliği Ülkü Dergisine çok önem vermektedir. Bu derginin halkevlerinde ne derece okunduğu ve takip edildiğini gönderilen raporlarda da sormaktaydı. Raporda Ülkü dergisinin aranıp okunuyor olup olmadığını, daha çok okunması için derginin nasıl olması gerektiğini, gençliğin düşünce ve fikirlerini ve ayrıca halkevinde en çok aranan ve okunan gazete ve dergilerin hangileri oldukları ise bu bölümde yer almaktaydı.

CHP Genel Sekreterliği adeta Halkevi Başkanlığı gibi çalışmış, Atatürk'ün vazife verdiği evlerin bu vazifelerini en iyi şekilde yapmaları için devamlı takipte ve yardımcı olmuştur. Kültürel ve sosyal kalkınma bakımından halkevlerine Cumhuriyet Halk Partisince büyük bir değer ve önem verilmekteydi. Evlerin çalışmaları daima dikkatle takip edilmekteydi. Bu yönden halkevlerinin raporları dikkatle incelenmek ile beraber ayrıca sık sık teftişlerle de takip edilmekteydi. Parti Genel merkezince gösterilen bu ilginin aynı hassasiyetle Parti'nin tüm örgütleri tarafından gösterilmesi gerektiği ve halkevleri ile yakından alakadar olunmak suretiyle çalışmaların daha hızlı ve verimli olmasının mümkün olacağı CHP başkanlığından istenmiştir.¹¹⁵ Sadece bina açmak ya da üye kaydetmekle değil, aynı zamanda faaliyet düzenlemek ve bu faaliyetlerin etkin olması için tüm parti teşkilatının yoğun katılımı halkevi faaliyetlerinin daha verimli olmasını sağlamıştır.

CHP Genel Sekreterliği yurttaki tüm halkevlerini takip etmiş ve sık sık görülen aksaklıkların giderilmesi ve daha aktif olabilmelerine yönelik tavsiyelerde bulunmuştur. Genel merkez tarafından 1936 raporları incelendiğinde genel olarak bazı sorunların olduğu tespit edilmiştir. Yapılan tespit; ¹¹⁶

- 1936 Şubat ayına kadar 103 halkevi açılmıştır,
- Çoğu halkevinin hesap ve demirbaş işlerinin düzgün olmadığı,
- Kitapsarayları zenginleştirmek ve bunlardan halkın azami ölçüde faydalanmasını sağlamak üzere çalışmaların noksan olduğu,

¹¹⁵ BCA.,490.100/3.13.21 (18 Eylül 1936)

¹¹⁶ BCA.,490.100/3.13.21 (18 Eylül 1936)

- Kadın ve erkek bütün yurtseverlerin parti prensipleri içerisinde kültürel ve sosyal kalkınma için halkevleri ile ilgilerini sağlamaya önem gösterilmesi gerektiği,
- İstatistiklerin daha önemle takibinin yapılması gerektiği,
- Dergilerin dolgun, faydalı ve düzgün çıkması gerektiği,
- Kurulmuş spor kulüplerinin kapatılmasından ziyade himaye edilmesinin zaruri olduğu konuları uyarılmış ve tüm halkevlerinin belirtilen hususlara daha dikkat etmeleri önerilmiştir. Raporlar incelendikten sonra yapılan değerlendirme ve uyarılar halkevlerinin daha istikrarlı ve etkili olmaları için üzerlerinde hem bir baskı, hem de önemsendiklerini göstermek bakımından oldukça önemlidir. Bu sayede çalışan evler takdir edilmiş, diğerleri ise uyarılar doğrultusunda çalışmalarına yön verebilmişlerdir.

Halkevleri her konuda olduğu gibi bütçeleri konusunda da ayrıntılı denetimlere tabi olmuşlardır. CHF Genel Sekreteri ve Kütahya Saylavı Recep (Peker) tarafından, halkevlerine bütçelerini hazırlarken hangi giderin hangi kısma yazılacağı, hangi durumlarda ek çizelgeler konulup nasıl doldurulacağına kadar maddeler halinde ayrıntılarıyla tüm halkevlerine açıklanmış ve belirtilen hususlara azami dikkat edilmesi gerektiği bildirilmiştir.¹¹⁷ CHP genel sekreterliği halkevlerinin faaliyetlerinin tüm yurttaşlara eşit bir şekilde ulaştırılması konusunda halkevlerini sık sık uyarmıştır. Vatandaşlardan halkevi ile ilgili şikâyeti olanlar yazılı olarak şikâyette bulunuyor ve genel merkez bu konuyu araştırıyordu. Belirtilen hususlar üzerine şikâyet edilen halkevinde araştırma yapılması için ayrıntılı bilgi isteniyor, devamında ise CHP Antalya Bölgesi Müfettişliğince denetlenmesi sağlanıyordu.¹¹⁸

1.1.3. Halkevi Şubeleri

Kurulan halkevlerinin ne şekilde çalışacağı konusu ayrıntıları ile Halkevleri Talimatnamesinde açıklanmış ve tüm yurttan ortak ve standart bir kültür kalkınması başlamıştır. Öncelikle on dört Halkevi hangi konularda ne yapacaklarını, nasıl çalışacaklarını belirlemek için uğraşmış, merkezden gönderilen talimatnamelerle kendi programlarını oluşturmuşlardır.¹¹⁹ Halkevi açmak için şube faaliyetlerine uygun unsurlar ve bunların çalışması için bina, para vb. gibi maddi kaynaklar gerekmektedir.

Halkevi açmak sadece binanın hazır olmasıyla tamamlanmış sayılmıyordu. Bir Halkevinin açılabilmesi için en az üç şubenin çalışabilir olması lazımdı. Masrafları vilayet firka heyetlerince temin edilir, yapılacak bağışlar ise Halkevi idare heyetince kabul edilebilirdi. Halkevleri salonları parti ilkelerine aykırı olmayan ve diğer partilerle ilgili

¹¹⁷ BCA.,490.100/3.11.8 (28 Ağustos 1934)

¹¹⁸ BCA.,490.100/824.256.1 (27 Ekim 1944)

¹¹⁹ Çağlar, 1935: 35-134.

olmayan bütün toplantılara açıktı. İçki ve oyuna izin verilmez, protokol yoktur, sadece Cumhurbaşkanına, TBMM Başkanına, Başbakanına, vali, kaymakam, nahiye müdürleri ve bölgenin en büyük komutanına yer ayrılmaktaydı.¹²⁰ Tüm yurttaşların rahatlıkla gelip etkinliklere katılabileceği bir kültür yuvası olan halkevleri bir eğlence mekânı ya da belli grupların tahsisine ayrılmış özel bir işletme niteliğinde olmayacaktır.

Kuruluş amaçları doğrultusunda tiyatro, konser, sinema, konferanslar yanında halkevlerinde çeşitli sergiler, kurslar, geziler, toplantılar düzenlenmiştir. Bu sayede bölge halkının tamamına hitap edecek, onları bir araya toplayacak, kültürel kalkınmalarına faydalı olacak nitelikte olması çok önemlidir.

Halkevleri üstlendikleri görevleri yerine getirebilmek için toplumun gereksinim duyduğu her alanda faaliyet gösterebilmek için farklı alanlarda faaliyetlerini sürdürmüştü; “Dil, Edebiyat Tarih, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Yayın, Köycüler, Tarih ve Müze” şeklinde dokuz değişik şubeden oluşacak şekilde kurulmuştur.¹²¹ Her şubenin çalışma programları en hızlı bir şekilde hazırlanıp bu çalışma programları halkevi yönetim kurulu tarafından incelenip onaylandıktan sonra birer örneği genel sekreterliğe gönderilmesi istenmiştir.¹²² Kolların çalışma alanları talimatnamede ayrıntılı olarak belirtilmiş olmasına rağmen ayrıca hazırlanacak etkinliklerin uygunluğu parti tarafından da kontrol altına alınmıştır.

Halkevlerinin Şubat 1932’de kuruluşundan 1950 yılına gelinceye kadar adı geçen bu şubelerin isimleri şubelerin faaliyet alanlarının değişmesi veya dilimizdeki değişimlerden dolayı bazı değişikliklere uğramıştır. Halkevi kuruluşunda adı Kütüphane ve Neşriyat Şubesi olarak geçen şube, 1935 yılında Kitapsaray ve Yayın Şubesi olarak değişmiş, 1940 yılındaki son düzenlemede ise Kütüphane ve Yayın Şubesi haline gelmiştir. Temsil Şubesi olarak kurulan şube 1935 yılında Gösterit Şubesi olarak değişmiş, 1940 yılında ise tekrar ilk kurulduğu şekil olan Temsil Şubesi adını almıştır. Dil, Edebiyat Tarih Şubesi olarak kurulan bu şube faaliyetleri çok geniş olmasından dolayı 1940 yılında “Tarih” bölümü Edebiyat-Dil çalışmalarından ayrılarak Müze ve Sergi Şubesi olarak kurulan şubeye aktarılarak Tarih ve Müze Şubesi haline getirildi. Köycüler Şubesi olarak kurulan şube de 1940’ta Köycülük Şubesi, İçtimai Yardım Şubesi adıyla faaliyete geçen şube ise Sosyal Yardım Şubesi olarak isim değiştirmiştir.¹²³ Halkevlerinin halka uzanan kolları olan bu şubeler genel manada

¹²⁰ Özdemir ve Aktaş, 2011: 246.

¹²¹ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 7; Halkevleri, 1935: 35-134.

¹²² BCA.,490.100/3.12.24 (08 Nisan 1936)

¹²³ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 3-4.

toplumsal ve kültürel yaşamın tüm alanlarını kapsamaktaydı.¹²⁴ Bir toplumu kültürel açıdan kalkındıracak, onlara yeni devrimleri anlatacak, ilmi yönden gelişimlerine katkı sağlayacak halkevi kolları ilk kuruluşunda belirtilen şubeler zamanın ihtiyaçlarına göre bir kısmı yeniden programlanmış, ismi değişmiş ya da yeni görevler üstlenmişlerdir.

CHP halkın eğitim ve ilerlemesini halkın içinde, onların ihtiyaçları tespit edilerek yine halk tarafından halkevleri aracılığıyla yapmaya karar vermiştir. Tek bir merkezden yönetilen halkevleri sayesinde faaliyetlerin bir bütün oluşturacağına inanmaktaydı. Öyle ki yurdun bir kısım yerlerinde halkevi kurulu olsun ya da olmasın, halkevinden ayrı tesis edilen Musiki Cemiyeti, Kültür evi vb. ad altında kurulan kurumların memlekette var olan birlik ve beraberliğe zararı olacağı düşünülmüş ve CHP Genel Sekreteri Recep Peker tarafından, CHP Başkanlığından bunların halkevi çatısı altında toplanmasını istemiştir, toplanmayanların ise dağıtılmasını ve gençliğin sadece halkevinde toplanmasını önemle takip etmelerini istemiştir.¹²⁵ Kontrol altında tutulan halkevi faaliyetlerinin yanında partiden ayrı kurulan cemiyetlerin çalışmaları sadece zararlı olduklarından değil, aynı zamanda amaçlanan hedeflerde sapma olacağı düşüncesiyle kapatılmıştır.

CHP, halkevlerini daima denetim ve kontrollerle hedeflenen kültürel kalkınmada ne durumda olduklarını tespit etmiş, görülen aksaklık ya da uyarılar tüm halkevlerine gönderilmiştir. Genel Sekreteri Şükrü Kaya, 06.07.1938 tarihinde yayınladığı bir yazı ile halkevlerinde görülen noksanlıklar ve tavsiyeler ayrıntılı olarak tek tek belirtilmiştir. Yazıyı incelediğimizde, kültür seviyesini yükseltmek ihtiyacının gün geçtikçe daha da önem kazandığı, CHP tarafından kurulmuş olan halk evlerinin en basit imkânlar içinde bile bir takım varlıklar göstermesin mümkün ve zaruri görüldüğü, bir halkevinin faal farz edilebilmesi için göstermesi gereken askerin faaliyetleri belirtmiştir. CHP Genel Sekreterliğinin belirlediği unsurlar;

- Her halkevinin belli saatlerde açık bulundurulacak bir okuma odası olmalı ve okunmaya değer kitap ve mecmualar hazır bulundurulmalıdır.
- 15 günde bir vatandaşların ilgisini çekebilecek, kalabalığı kendiliğinden evde toplayabilecek bir mevzuda konferans verilmelidir, bu konferanslar mutlaka yazılı olmalı ve bir örneği saklanmalıdır.
- Ayda bir kadınlı erkekli aile toplantıları yapılmalı ve burada edebi parçalar, Atatürk'ün büyük Nutku okutulmalı, milli ve mahalli havalar okunmalı, buna karşılık konuşmalar yapılmalı, gelen gençler arasında muhtelif mevzular üzerinde konferanslar verdirilebilmeli ve

¹²⁴ Kongar, 1981: 363.

¹²⁵ BCA.,490.100/3.12.25 (08 Nisan 1936)

bu suretle gençlerin hem bilgileri tazelenmeli ve yükselmeli, hem de halka hitap etmeye alışmalıdır.

- Muhittin doktorlarından birini olsun haftada bir iki defa yoksul hastaların muayene ve tedavi girişiminde bulunulmalıdır.
- Ayda bir defa yakın köylere tercihen yaya gezintiler düzenlenmeli ve bu gezintiler yalnız sözde değil hakiki şehirli köylü kaynaşması sağlanmalıdır. Bu gezilerde bir doktorun bulunması ile köydeki hastalara bakması ve ilaçlarını vermesi tercih edilmelidir.
- Muhite ait halk adet ve ananelerini, türkülerini toplamaya önem verilmeli ve toplananlardan altı aylık raporları gönderilmelidir.
- Her halkevinin mutlaka bir jimnastik salonu olmalıdır fakat mahkûmiyetten dolayı salon bulunmayan halkevlerinin bahçelerinde kuracakları zemini kum olan bir paralel, bir bağ, halkalar ve bazı jimnastik aletleri getirerek halkevinin bahçesinin yapılması çok da zor değildir.
- Halkevleri yılda bir defa olsun serbest güreş, jimnastik, eskrim, okçuluk gibi spor hareketleri canlandıran spor şenlikleri tertip ettirmelidir.
- Her halkevi kendi muhitindeki tabiat güzelliklerini, tarihi eserleri, Cumhuriyet devrinin başarılarını, folklorunu fotoğrafla tespit etmek için çalışmalıdır.

CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya, maddeler halinde belirtilmiş olan halkevlerinden beklenen asgari çalışma programını açıklanmıştır. Ayrıca, halkevi yönetim kurulları, yapacakları çalışma programları ile halkevleri öğreneğine uyararak bu asgari programı genişletebileceklerdi.¹²⁶ Tüm bu tavsiyelerde özellikle geleceğin mimarları olacak gençler üzerinde daha fazla önem göstermeleri, bilinçli ve kendine güvenen yeni bir nesil yetiştirmek, köyde yaşayanlarla kaynaşmak, halkı spora ve okumaya yönlendirmek amaçlanmıştır.

1.1.3.1. Dil ve Edebiyat Şubesi

Halkevleri dil hususunda çalışırken onların en önemli yardımcıları ve yönlendiricileri CHP Genel Sekreterliği ile birlikte Türk Dil Kurumu idi. Bu şubenin en önemli faaliyeti konferanslar ve törenler düzenlemektir. Halkevlerinde konferans, müsamere, konser ve temsil gibi cazip vasıtalarla halkı çeken ve telkin vazifesini yapan bir unsur olmuştur. Tertiplenen halkevi konferansları halkın ilgi ve seviyesine göre ayarlanmak suretiyle muhitin uyanması bakımından faydalı olmaktadır.¹²⁷ İnsanların çekimserliğini kırmak, medeni cesaretlerini artırmak ve toplum içerisinde duygu ve düşüncelerini rahatlıkla söyleyebilmek o dönem için

¹²⁶ BCA.,490.100/4.18.2 (06 Temmuz 1938)

¹²⁷ BCA.,490.100/490.01/4.20.20 (28Aralık 1947)

görülen en başlıca eksikliklerdi. Geçmişten beri hep “söz gümüşse sükût altındır” diyen yanlış bir öğretiyi düzeltmek ve yurttaşların kendine öz güvenini sağlamak, konuşma becerisini geliştirmek halkevlerinin açılışından beri temel amaçlarından biridir. Artık halkevleri bilgili ve kültürlü vatandaşların konuştuğu bir kürsü olarak görülmektedir.¹²⁸

Okuyan insan öğrenen insandır düşüncesiyle okuma alışkanlığını kazandırmak ve bu suretle kültürel kalkınmaya yardımcı olmak hedeflenmişti. Nitekim CHP Genel Sekreteri Recep Peker 103 halkevine göndermiş olduğu bir yazıda; yurttaşlara çok kitap okutmak ve onların normal ve kültürel düzeylerini yükseltmek için onlarla sıkı bir surette ilgilenilmesini ve altı aylık çalışma raporlarında da bu husustan ayrıntılı bilgi verilmesini istemiştir.¹²⁹ Cumhuriyet döneminde halkın daha çok okuması ve okuduklarını paylaşmasıyla bilginin yayılması hedeflenmiştir.

Halkevlerine verilen görevler arasında Türk dilinin geliştirilmesi ve bu faaliyetlerin ehemmiyetle devamı istenmiştir. Dilimize giren yabancı kelimeler, Öz Türkçe'nin Osmanlı döneminden bu güne kadar sadece halk arasında konuşulup edebiyat veya diğer yazılı unsurlarda az kullanılması dolayısıyla karakteristik özelliğinin halk tarafından iyi bilinmediği bir gerçektir. Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu dünya dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe erdirmek maksadı ile kurulmuş olan Halkevleri Dil Tarih ve Edebiyat Şubelerine CHP Genel Sekreteri Recep Peker tarafından bu çalışmanın ulusal bir dava olduğu ve dikkatle takip edildiği, Türk Dil Kurumu'nun vereceği direktifler ile bu şubelerin çalışmalarının daha verimli olacağı belirtilmiştir.¹³⁰ Daha sonra Türk Dil Kurumu halkevlerini kendilerine yardımcı olan bir kültür kurumu olmaktan ziyade şubeleri olarak benimseyerek Türk Dili Kurultaylarının da halkevlerinde kutlanmasını istemiş ve halkevleri ile birçok ortak çalışma yapmıştır.

Yine CHP tarafından Halkevi Başkanlığına gönderilen bir yazıda; insanların genelde sessiz kalmalarının eskiden kalma kötü bir alışkanlık olduğu, sessizliği yok etmenin ancak konuşmak ve konuşturmak yoluyla halkevlerince çözüme ulaşılabileceği belirtilmektedir. Temsil ve konser gibi güzel faaliyetler için toplanmış kalabalığa, halkın anlayacağı bir dille, tam bir samimiyet havası içerisinde halkevlerinin yapacağı telkinlerle ülkü ödevinin en iyi ve başarılı bir şekilde gerçekleşeceği belirtilmiştir.¹³¹ Bu sayede topluluk karşısında konuşma alışkanlığı kazanmanın yanı sıra yeni devrimlerin halkın içinden çıkmış yurttaşlar tarafından

¹²⁸ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 4.

¹²⁹ BCA.,490.100/3.11.14 (07 Aralık 1935)

¹³⁰ BCA.,490.100/3/12.38 (04 Haziran 1936)

¹³¹ BCA.,490.100/3.15.8 (07 Aralık 1937)

desteklenmesi ve onların da bu davaya dâhil olması çalışmalarını bu şube tarafından yürütülmüştür.

Halkevlerinin vermiş oldukları konferansların faydalarını genişletmek ve etkisini artırabilmek amacıyla CHP genel sekreterliği, konferansların mutlaka birer örneğinin halkevi dosyasında saklanması, bu konferanslardan lüzumlu görülenleri broşür halinde ayrıca halkevi yayını olarak dağıtılmasını, bu konferanslardan bir kısmını da halkevleri tarafından çıkarılmakta olan dergilerde bastırılmasını istemiştir. Halkevlerinin her altı ayda bir partiye gönderdikleri raporlara halkevinde verilmiş konferansların birer örneklerini de eklemeleri gerekmektedir. Parti bu konferansları toplayıp inceledikten sonra kitap halinde bastırıp bütün halkevlerine dağıtmayı planlamaktaydı. Ancak bu konferanslar konuşmacıların istedikleri şekilde değil CHP tarafından belirlenen kurallar dahilinde yapıyordu.¹³² Bu şekilde bireysel amaçlardan ziyade toplumsal çıkarlar gözetilmiş, ülke menfaatleri ön planda tutulmaya çalışılmıştır.

Dil öğretimi konusunda tek yetkili merci olan Türk Dil Kurumu'nun tabii bir üyesi olarak çalışan bu şubeler, harf inkılabından sonra güzel ve öz Türkçe'nin yayılmasında sevilmesinde ve benimsenmesinde başlıca rol oynamışlardır. Bölgelerinde yazı diline yabancı dillerden alınmış kelimeler yerine eskiden beri kullanılmakta olan sözleri bulup öneren, yazıp yayan ve halk tarafından benimsenmesine çalışan birçok halkevi olmuştur. Etkinliklerini diğer vatandaşlara da gösterebilmek ve faydalı olan konferans ve benzeri ilmi yazıları yayınlatabilecekleri dergileri olan halkevleri bu sayede daha fazla kitleye ulaşabilmiş oluyorlardı. Kuruluşundan itibaren dergi çıkaran halkevleri, çeşitli problemlerle karşılaşmasına rağmen yılmayıp zorlukları açmaya gayret etmiştir. Bu dergilerde, bölgelerine ait adetlerinden, sanatlarından ve tarihlerinden haber vermek suretiyle okumaya meraklı yurttaşlara yardımcı olmuştur. Bu şubelerin gayretleriyle düzenlenen ulusal bayram günleri ve büyükleri anma törenleri daha manalı ve heyecanlı halk toplantıları vasfını almıştır.¹³³

1932 yılında halkevleri kuruluş talimatnamesinde Dil ve Edebiyat şubesinin görevleri ve amaçları ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır:

- Dil Edebiyat Şubesi çevrenin umumi bilgisini yükseltmeye yarayacak konularda konuşmalar konferanslar düzenler. Bu konuşmalarda Cumhuriyet ve inkılâp prensiplerinin kökleşmesi memleket sevgisinin, vatandaşlık vazifeleri duygusunun yükselmesi amaçlanacaktır.

¹³² BCA.,490.100/3.15.8 (25 Ocak 1937)

¹³³ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 4.

- Ana Türk dilinin bugünkü yazı ve edebiyatta kullanılmayan, fakat halk arasında yaşayan kelimeleri, ıstılahları ile milli masalları, atasözlerini araştırıp toplar; Milli tarihin mahalli safhalarına, bilhassa eğer varsa muhitteki göçebe Türk aşiretleri arasında olmak üzere milli anane ve adetleri tetkik eder.
- Şube azaları dergi çıkararak veya çıkarılmakta olan dergi ve gazetelere katılarak 1 ve 2. maddelerde sayılan maksatlar üzerinde yayında bulunabilirler.
- Yeni yetişen gençler arasında ilim ve edebiyat sahalarında hususi bir istidat gösterenleri himaye ve teşvik eder. İstidat ve kabiliyetlerin gelişmesi için yollar ve çareler teminine çalışır.”¹³⁴

Bu şube, kültürel kalkınmada başlıca ana unsur olarak görev yapmış, dilimizin unutulmuş yönlerini, milli edebiyatımızı, geleneklerimizi tekrar ilmi olarak incelemiş ve tasniflemeye çalışmış, milli birlik ve beraberliğin sağlanabilmesi için gerekli ortak değerlerin korunması ve yaşatılmasında önemli görevler yapmıştır.

1940 yılına gelindiğinde talimatname “Şubenin dil çalışmalarında gayesi Türk diline tabii hakkını vermek, yani her türlü fikri ve hissi mefhumları ifadede istiklalini kazandırmaktır” şeklinde değişikliğe uğramıştır.

Halkevleri vatandaşları bilgilendirmek ve evlere olan ilgisini artırabilmek amacıyla birçok konferans düzenlemiştir. Konferansların birer örneği halkevi dosyalarında saklanmıştır. Faydalı olduğu düşünülenler konferanslara katılmayanların da istifade edebilmesi için halkevi dergisinde yayınlanmış ve broşür halinde dağıtımı sağlanmıştır.¹³⁵

1.1.3.2. Güzel Sanatlar Şubesi

Güzel Sanatlar şubesi, merkezden en çok yardım alan, en çok emir alan ve en çok verimli olan şubelerden birisidir. Çünkü halkın kültürünün yükselmesinde bu şube ön plandadır. CHP, o dönemde güzel sanatların her sahasına mümkün olan teşvik ve himayeyi yapmaya çalışmıştır.¹³⁶ 18 Temmuz 1936’da Atatürk, “Güzel sanatlarda muvaffak olmak, bütün devrimlerde başarıya ulaşmak demektir. Güzel sanatlarda muvaffak olamayan milletler ne yazık ki, medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla yer almaktan ılelebet mahrum kalacaklardır”¹³⁷ diyerek güzel sanatlar konusunda elde edilen başarının yapılan devrimlerle bağlantısını açıklamıştır.

¹³⁴ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 6.

¹³⁵ BCA.,490.100/3.15.8 (25 Ocak 1937)

¹³⁶ BCA.,490.100/3.12.37 (04 Haziran 1936)

¹³⁷ Kocatürk, 1999: 519.

Halkevlerinde kurulan bu şube ile başta resim sanatına ilgili duyan resim amatörlerinin, fotoğraf ve heykel sanatına ilgi duyan yurttaşların kurs alabileceği bir yer olmuş, hatta merkezden öğretici ressamlar göndermek suretiyle resim kursları açılmış, halkevleri sayesinde resim sanatı hızla yayılmıştır.¹³⁸

Halk sazları yurdun en uzak köşelerinde bile halkevleri sayesinde yeniden tutulmuş, sevilmiş ve benimsenmiştir. Birçok yurt köşelerinde toplantılar ve bayramlar halkevi bandoları, orkestraları, cazları sayesinde daha neşeli bir hal almış, halkın katılımını artırmıştır. Halkevlerinde Güzel Sanatlar Şubesi CHP'ye göre; “neşenin, terbiyenin ve milli karakterinin en ilerde öncüleri” olarak ele alınmıştır. Türk halkının “çiftçi millet, asker millet” olduğu kadar “sanatkâr millet” olması için yeni sanatçılar yetiştirmede gayret göstermiştir.¹³⁹ CHP Genel Sekreterliği tarafından her halkevine radyo gönderilmiş, Radyo'nun “Bir Halk Türküsü Öğreniyoruz” saatinin en sadık ve yetenekli dinleyicileri yine halkevi dinleyicileri olmuştur. Ülkenin her tarafında kurulan halkevleri ile birlikte halk daha önce duymadığı ya da uzak kaldığı güzel sanatları yakından tanıma fırsatı bulmuş, teknolojinin emekleme safhasında bile olsa geliştiği bir dönemde radyo aracılığıyla tüm yurttaki aynı anda radyo başındaki tüm insanlara ulaşabilme imkânı bulmuştur. Günümüzde pek fazla değeri olmayan radyo, o dönemin en değerli iletişim aracıydı. Radyo aracılığıyla binlerce insana aynı anda ulaşma imkânını dönemin yöneticileri çok iyi kullanmış, sadece eğlence amaçlı değil, aynı zamanda öğretici bir unsur olarak da kullanılmıştır.¹⁴⁰

Bazı halkevlerinde müzik faaliyetleri arasında bandolar kurulmuş ve bu yolda çok emek ve para harcanmıştı. Bu durum CHP Genel Sekreterliği tarafından fark edilmiş ve tüm halkevlerine bir yazıyla halkın müzik zevkini geliştirmek ve genel sanat yerlerini yükseltmek işine önem veren halkevlerinde bu çalışmaların çok faydalı olacakları ve bu yönden memleketin hemen her tarafında bulunabilen aletlerden istifade ile bandolar kurmanın en doğru bir yol olduğu bildirilmiştir. Halkevleri arasındaki yeknesaklığın sağlanabilmesi için Genel Sekreterlik halkevlerini a, b ve c tipi olarak üçe ayırarak bandoları için lazım gelecek malzemeleri de listelemiştir. Buna göre:¹⁴¹

- A tipi halkevleri için bando malzemeleri (asgari 7 kişiden ibaret olmak üzere); 2 Büğlü veya Kornet, 2 Alto, 1 Bas, 2 Bariton.
- B tipi halkevleri (Alet itibariyle daha zengin olan halkevlerinde); 2 Kornet, 2 Alto, 1 Kontrbas, 1 Trombon, 1 Bariton, 2 Büğlü, 1 Bas

¹³⁸ Saraçoğlu, 1945: 13.

¹³⁹ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 5; Çağlar, 1935: 35-49.

¹⁴⁰ CHP Halkevleri ve Halkodaları, 1942: 5-6.

¹⁴¹ BCA.,490.100/3.12.27 (04 Haziran 1936)

- C tipi Halk Evleri için; 2 Kornet, 3 Alto, 1 Kontrbas mi-bemol, 3 Trombon, 2 Bariton, 1 Kontrbas si-bemol, 2 Büğlü, 1 Bas, 1 Trampet bulunacaktı.

Ayrıca kadrolara davul ve de ilave edilebilecekti. Halkevlerinde kullanılacak müzik aletlerinin çoğu, halkın daha önceden hiç görmediği aletlerdi. Kurulacak bandolarla halk bir taraftan bu yeni müzik aletlerini tanıma ve kullanma fırsatı bulacak, diğer taraftan da bir bandoda bulunması gereken asgari müzik aletlerine sahip olabilecekti.

Şube faaliyetlerinde kendi öz Türk dilimiz ve halk müziğimizin korunması önemle takip edilmiş ve görülen aksaklıklar hemen düzeltilmesi için büyük gayret sarf edilmiştir. CHP Genel Sekreterliği gönderdiği bir yazı ile halkevlerinde müzik eserlerinin icrası esnasında özellikle Anadolu seslerine doğrudan doğruya halk sazlarının refakat etmesi istemiş olup, cümbüş, ut, kanun gibi alaturka sazlarla halk türkülerinin söylenmesi men edilmiştir.¹⁴² Bu sayede halk müziğimizin bizzat halkın müziği olduğu gerçeği vurgulanmış ve farklı enstrümanların öz müziğimize uygun olmadığı açıklanmıştır.

1.1.3.3. Kütüphane ve Yayın Şubesi

Okuma alışkanlığı kazandırmak bir halkevi için öncelikli hedeflerden biridir. Bu nedenle kütüphanesiz bir halk evi ve odası düşünülemez, en az 3 şubesi olan bir halkevinin bu şubelerinden biri muhakkak kütüphane ve yayın şubesi olması gerekirdi. Kütüphanelerin, halk bilgisinin ilerlemesinde başlıca etken olduğu bilinen bir gerçektir. Talimatnamede açıkça yazıldığı üzere halkevlerinin en başlıca görevleri milli duyguları besleyecek eserleri artırmak ve halka okuma alışkanlığı kazandırmak olarak belirlenmiştir.¹⁴³ Bu görevi se Kütüphane ve Yayın Şubesi eliyle gerçekleştiren halkevlerinin işi oldukça zordu. Harf inkılabı sonrasında yeni harflerle basılan kitap sayısı ve bunları okuyabilenlerin sayısı oldukça azdı ve bu konuda çok çalışmak gerekiyordu. Kütüphane ve yayın şubesinin bir diğer vazifesi, kütüphanelerin düzeni ile kitapların her zaman iyi korunmasına, sayılarının artırılmasına ve daha çok kişi tarafından ulaşabilmesine gayret ve hizmet etmektir. Halkevlerinde yeterince kitap bulunmuyor, kütüphanedeki kitaplar ise genelde bölgesindeki eski kütüphanelerden kalanlar, şahsi koleksiyon ve kütüphanelerin devrinden gelenler ve halkevlerince beğenilip satın alınan kitaplarla kitap sayıları artırılmaya çalışılmıştır. Merkez her zaman her fırsatta kitap alıp dağıtarak halkevlerinin ve halk odalarının kütüphanelerinin kitap sayısını artırmaya gayret etmiştir.¹⁴⁴

¹⁴² BCA.,490.100/4.20.1 (28 Mart 1939)

¹⁴³ CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 11-12.

¹⁴⁴ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 13.

Halkevlerinin yanı sıra kütüphanelerin bulunmadığı köy, kasaba ve beldelerde ayrıca okuma odaları kurulmuştur. Okuma odaları, halkevlerini halka duyurup tanıtmakta, halkevi faaliyetlerindeki etkilerini daha uzaklarda ve derinlerde işitilmesine, kültür duygusunun yayılmasına büyük katkı sağlamaktaydı. Ulaşımının kolaylıkla sağlanabilmesi için okuma odaları bilhassa mahalle ve çarşı içlerine, cezaevlerine ve uzak köylere kurulmuştur. Dergi ve gazeteler halkevlerinde okunduktan sonra bu odalarına gönderilmekteydi. Okuma odaları ile hizmet, halkın ayağına götürmek istenmiştir. Okuma odaları, açıldıkları köy ve küçük kasabalarda yalnızca okuma alışkanlığını kazandırmak için değil aynı zamanda halkın toplanıp dertleşebileceği, bir araya gelip konuşabildiği, okuduklarını birbirlerine anlatma ve birlikte hareket etme şuurunu kazandıkları, adeta bir toplanma yeri statüsünde bir mekân olmuştur.¹⁴⁵ Behçet Kemal Çağlar okuma odalarını “köylerde manevi büyük fethin; Anadolu’daki irfan fethinin ön karargâhları ön karakolları” olarak değerlendirmekteydi.¹⁴⁶

Halkevi kütüphaneleri, halkevlerinin aynası olarak değerlendirilmiştir. Halk evlerindeki kütüphanelerin düzeni dahi CHP genel sekreterliği tarafından kontrol edilmekteydi. Kültürlü ve bilgili gençler ve yurttaşlar yetiştirmek için ihtiyaç duyulan örnek bir kütüphane tasnifi, kısa, pratik, derslere temel olacak derecede ve en kolay, en masrafsız, en elverişli bulunan yöntemler açık bir şekilde derslere bölünmüş olarak tüm halkevleri kütüphanelerine gönderilmiştir.¹⁴⁷ Bu sayede halkevleri arasında düzen olarak birbirine eşdeğer görünümde olmaları sağlanmıştır.

Kütüphanelerinde bulunmayan kitaplar hakkında da bilgi sahibi olunabilmesi amacıyla Genel Sekreterlik tarafından kitapları tanıtmak, halkevlerinin ve odalarının yönetmelik şartlarına uygun olarak tedarik edecekleri kitapları seçmekte kendilerine yardımcı olmak ve her konudaki eserleri devamlı ve düzenli bir şekilde bildirmek amacıyla üç ayda bir “Halkevleri Bibliyografya Dergisi” yayınlanmıştır.¹⁴⁸

Bu şubenin görevi sadece insanlara okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla kütüphane kurmak değildi, halkevlerinin bütün yayınlarını da yine bu şube bastırırdı. Her şube hazırlayacağı eseri komitesinin kararı ile halkevi idare heyetine, idare heyeti de uygun bulursa bu eserin müsveddelerini kütüphane ve yayın komitesine verirdi. Komite bunları ödeneği varsa bastırırdı. Halkevlerinin çıkarttıkları dergiler hariç olmak üzere diğer bütün yayınları ücretsiz olarak dağıtılmaktaydı.¹⁴⁹

¹⁴⁵ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 13.

¹⁴⁶ Çağlar, 1937: 108.

¹⁴⁷ BCA.,490.100/3.12.26 (21 Nisan 1936)

¹⁴⁸ CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları,1945: 22.

¹⁴⁹ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1932: 27.

CHP Genel Sekreterliği, çıkarılan dergi ve kitapların da halkın eğitimine katkı sağlayacak şekilde olmasını istemiş ve ana özelliklerinin nasıl olması gerektiğini ayrıntılarıyla açıklamıştır. Halkevlerince çıkartılan dergilerde; millet ve vatan sevgisini, İnkılapçılık heyecanını kuvvetlendirecek eserleri, Türk tarihinin büyük anlarını yaşatan, Milli Mücadele'nin kahramanlıklarını anlatan, memleketin büyük şehirlerini, kasabalarını, köylerini, tabii güzelliklerini, tasvir ederek ayrı ayrı her köşesini tanıtan ve sevdiren, ahlak yüksekliğini her sahada güzel örneklerle gösteren, halkçılık sevgisi aşıl原因 ve ruhları o büyük yola yönelten yazılarla dolu olmasını istemiştir.¹⁵⁰ İnsanları yeni kültürel devrime ve devrim hayatına alıştırmak, onları eğitmek ve geleceğe hazırlarken aynı zamanda o döneme kadar ihmal edilmiş halkı, yaşadığı toprakların tarihi ve tabii güzelliklerini anlatmak, bilgilendirmek sadece verilen konferanslarla mümkün olmuyordu. Düzenlenen konferans, söyleşi, bilgilendirme veya toplantılara katılamayanların daha sonra bilgi alabilmeleri bu yazılarla mümkün olabilmekteydi.

Merkeziyetçi bir yönetim şekline tabi olan halkevleri ihtiyaç duyduğu malzemeleri çoğunlukla genel merkezden talep ederdi. Genel merkezin tüm halkevleri için ayrı ayrı tasnif edip gönderdiği dergi, broşür, kitap, piyes, bulmaca ve benzeri yayınlar halkevine ulaştığında, Halkevi Başkanlığı genel merkeze kaç adet kitap ve benzeri geldiğini yazıyla bildirirdi.¹⁵¹

1.1.3.4. Temsil Şubesi

Halkevleri temsil kollarının başlıca amaçları tiyatro ve temsil zevkini çevrelerine yaymaktır. İlk kuruluşlarında sadece tiyatro oyunlarını sergilemekle yetinen Temsil Şubeleri, daha sonra kukla, karagöz, orta oyunu ve sinemadan da faydalanmışlardır. Merkezden gelen yeni piyesler, yeni karagöz senaryoları ve yeni direktiflerle etkilenen halkevi temsil şubeleri, zamanla adeta birbirleriyle yarışır bir hale gelmişlerdir.¹⁵² Eskiden sahneye çıkmanın ayıp sayıldığı bölgelerde bu şube sayesinde birçok oyuncu yetişmiş, bunlardan bir kısmı ise Devlet Konservatuarında başarılı olabilmişlerdir. Daha önceleri topluluk önünde konuşmaktan çekinen yurttaşlara, bu şube sayesinde temsillerde rol verilerek kendilerine olan güvenlerini artırıp, sanki bir sınıfta ders vermek veya bir kürsüden konuşmak gibi tabii bir iş olduğu anlatılmaya çalışılmıştır.¹⁵³ Kendi özgüvenini geliştirmiş, fikrini hür bir şekilde ifade edebilen bilgili ve kültürlü gençler yetiştirebilmek için çalışan bu şube, hazırlanan piyeslerde

¹⁵⁰ BCA.,490.100/4.21.5 (05 Temmuz 1939)

¹⁵¹ BCA.,490.100/824.256.1 (Değişik Tarihlerde)

¹⁵² Çağlar, 1935: 50-64.

¹⁵³ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 6

görev alacak gençlerin katılımında ilk başlarda biraz zorlansa da ileriki zamanlarda diğer halkevleriyle yarış içerisinde daha istekli katılımcılara sahip olmuşlardır.

Halkevlerinin yurttaşlara sergilemeyi istedikleri piyesler konusunda da CHP Genel Sekreterliği hem denetim, hem de yardım etmiştir. Halkevlerinde oynanan piyesler parti genel sekreterliğince kabul edilip bastırılan ve tavsiyeye değer görülen piyeslerdi. Genel Sekreterlikçe özel bir komisyon tarafından incelendikten ve resmi formalitesi tamamlandıktan sonra bu piyesler tüm halkevlerine gönderilmiş ve oynanması istenmiş, böylelikle halkevlerinin piyes bulma sıkıntıları büyük oranda çözülmüş ve hangi piyeslerin oynanacağı da denetim altına alınmış olmaktadır. Genel yönetim kurulunun 21.08.1936 tarihli toplantısında halkevlerinde oynanmasına izin verilen piyeslere ilave olarak kabul edilen eserler listeler halinde tüm halkevlerine gönderilmiştir.¹⁵⁴ Günümüzde dahi eşine az rastlanır tiyatro gösterimleri yapılmış, televizyonun olmadığı, radyo ve sinemanın kısıtlı olduğu bir dönemde tiyatro faaliyetleri büyük başarılar elde etmiştir.

Sahnenin halk terbiyesi bakımından tesir ve önemi büyük olduğu için parti, halkevlerinin tiyatro çalışmalarını dikkatle takip ve teşvik etmekteydi. Milli birlik ve bütünlüğü pekiştirmeye yönelik oyunların oynanması amaçlanmıştı ve oynanan oyunların önemli bir bölümü milli bilinci yaygınlaştırmak için yazılmaktaydı.¹⁵⁵ Önemin şartları itibarı ile Anadolu'da tiyatro, sahne ve hatta sinema pek yaygın olmadığından hayatlarında ilk tiyatroyu halkevi sahnesinden, halkevi salonunda gören vatandaşların sayısı on binlere ulaşmıştı.

Temsil Şubelerinin bir diğer faaliyeti de sinema idi. Halkın sinemaya karşı yurdun her yerinde büyük bir ilgisi vardı. Halkevlerinde sabit veya seyyar sinema makinesi bulundurabilirdi. CHP Genel Sekreterliği devrim fikirlerini yaymaya ve halk kültürünü arttırmaya elverişli görüp tedarik etmiş olduğu filmleri halkevlerine göndermiş, gösterimi yapıldıktan sonra filmler diğer halkevlerine gönderilmiştir.¹⁵⁶ Ayrıca bu sinema gösterimleri ile halkevleri gelir kazanmakta ve bu geliri ile halkevi ihtiyaçları karşılanabilmekteydi.

Cumhuriyet Halk Partisi, halkın toplu olarak bulunduğu yerlerde yapmayı planladığı propagandasını halkevleri aracılığıyla yapmış ve genelde tiyatro oyunlarını seçmiştir. Ülke çapında tanınmış tiyatro gruplarının Anadolu'daki halkevlerine giderek oralarda tiyatro oyunlarını sergilemelerini ve halkın kendi belirledikleri propagandalar çerçevesinde eğitmelerini istemiştir. Ayrıca halkevlerine gönderilen yazı ile gelen gruplara yardımcı

¹⁵⁴ BCA.,490.100/3.13.19 (02 Eylül 1936)

¹⁵⁵ Karadağ, 1989: 102.

¹⁵⁶ Çağlar, 1937: 62.

olmalarını ve halkı tiyatro izlemeye yönlendirmelerini istemiştir.¹⁵⁷ Parti, ilk başlarda tiyatro oyunlarında oyuncu ihtiyacını merkezden karşılayabilme yolunu seçmiştir fakat bir süre sonra her halkevi kendi oyuncularını yetiştirmeye başlamış, merkezden sadece piyesler konusunda yardım almıştır.

1.1.3.5. Spor Şubesi

Türk İnkılâbının amaçlarından olan kültürel kalkınmada spor ilk defa bir millet davası olarak algılanmıştır. Spor konusunda ilk ciddi başlangıç halkevleri sayesinde olmuştur, zaten halkevleri kurulana kadar ülkede düzenli spor yapma alışkanlığı ya da her muhitte yeterince spor salonu yoktu. Spor Şubesi, okul, kışla ve kulüp gibi toplu yaşam alanları dışında kalmış halkın, toplu bir şekilde sağlığını koruyacak ve geliştirecek beden hareketleriyle spor oyunlarının bilimsel olarak oynanmasını sağlayacaktı Amaç rekortmenler yetiştirmekten ziyade topluma spor yapma alışkanlığı kazandırmak ve yeni branşların tanıtılması olmuştur.¹⁵⁸ Yeni kurulan cumhuriyet yönetiminin ilgilenmesi gereken çok fazla konu olmasına karşın, sadece eğitimde değil aynı zamanda halkın spor yapma alışkanlığı kazanması için büyük çaba sarf etmesi ve bu konuda bütçe ayırması oldukça önemli bir gelişmedir. Spor Şubesi, sporu halka öğretmek, yaymak, halkı spora alıştırmak ve geniş alanlara yayarak millileştirmek için çalışmalarını sürdürmüştür.

Spor Şubeleri Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün taşradaki en önemli yardımcı koluydular.¹⁵⁹ Halkevleri sporu iyi bir şekilde sevk ve idare etmiş, spor yeri olmasa bile spor yapmak ve öğrenmek isteyen vatandaşların asgari ihtiyaçlarını karşılayabilecek birer mekân olmuşlardır.¹⁶⁰ O güne kadar sadece ülke savunması ve üretimde yer alan halk, artık sosyal yaşamlarında daha zinde olabilmeleri ve sağlıklı yaşayabilmeleri için spora teşvik ediliyordu. Halkevleri halkın spor tekniklerini öğrenebilmeleri ve toplu spor yapabilmeleri için önemli hale gelmiştir.

Spor Şubesi maksadına ulaşmak için çeşitli beden terbiyesi ve spor grupları oluşturmaktaydı. Bunları sıraladığımızda; Beden terbiyesi ve jimnastik hareketleri, aletli jimnastik, müzikli jimnastik, milli ve plastik danslar, sportif oyunlar, spor müsamereleri yapılmaktadır. Güreş, atlı cirit, boks, eskrim, deniz sporları, dağcılık, kayak, bisiklet, spor gezileri, ziyaretler, müsabakalar, ayrıca atletizm, voleybol, basketbol, tenis, gülle atma gibi spor faaliyetleri de göze çarpmaktadır. Hemen hemen bütün halkevleri kendi imkânları

¹⁵⁷ BCA.,490.100/3.15.25 (29 Mayıs 1937)

¹⁵⁸ Asaf, 1933: 71-72.

¹⁵⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, 1 Haziran 1940: 131.

¹⁶⁰ Apak, 1938: 459.

ölçüsünde bu sporlardan ve jimnastik hareketlerinden bir kısmıyla uğraşmaktaydı.¹⁶¹ Halkevlerinde kütüphaneler, okuma odaları ve temsil salonları kadar jimnastik ve spor salonları ve avluların yapılmasına da önem verilmiştir. Yeni yapılacak olan halkevi binalarında bu ihtiyaç mutlaka göz önünde tutulmuştur. Aletlerinin alınmasında parti büyük gayret göstermiş, genel merkez dağcılık ve kayak sporu elverişli bölgelerdeki halkevlerine kayak ve ayak ayakkabıları, su sporlarına uygun halkevlerine ise sutopu teçhizatı ve imkânlar ölçüsünde su sporları malzemeleri göndermiştir.¹⁶²

Halkın daha önce hiç görmediği spor dallarının yaygınlaştırılması ilk başlarda oldukça zor bir konuydu. Halkın bedenen güçlü ve atik olmaları ise bu sporların kısa zamanda yaygınlaşıp başarılar kazanılmasında etkili olmuştur. Bir devlet politikası olarak halkı spora yönlendirmek, bir yandan sağlıklı nesiller yetiştirirken diğer taraftan kendine güvenen, bir grubun üyesi olan, aidiyet duygusunu kazanmış güçlü gençlik yetiştirmekte son derece önemlidir. Parti bu sayede toplumu bir arada tutabilecek etkinliklerin devamını sağlayabilmiştir.

1.1.3.6. Köycülük Şubesi

Mustafa Kemal Atatürk; “Türkiye'nin sahibi hakikisi ve efendisi, hakiki müstahsil olan köylüdür”¹⁶³ diyerek halk içinde en fazla unutulmuş bu kitlenin ülkenin geleceği için ne derece önemli olduğunu belirtmiş oluyordu. Halkevinde asgari üç şubesi olan yerlerde dahi köycülük şubesi mutlaka bulunurdu.¹⁶⁴ Köylerin çoğunda okul yoktu. Okul varsa da onlar da kendilerinden beklenen görevi tam manasıyla yapamıyorlardı. Köylünün %90'ı henüz okuma-yazma bilmiyor ve bir takım eski alışkanlıkların tesirleri altında bulunuyor, yeni tarım tekniklerinden ve cumhuriyet devrimlerinden habersizlerdi. Cumhuriyetin nimetlerinin anlatılması, milli birliği güçlendirmek ve inkılâpları kökleştirmek için söz, yazı, sinema, afiş, temsil gibi her türlü vasitalardan istifade edilerek büyük bir çabayla çalışmak gerekmektedir. Cumhuriyet bir halk hâkimiyeti inkılabı olduğu için halkın büyük bir kısmını teşkil eden köylü bunu anlamadıkça devrim gerçekleşmiş sayılamazdı.¹⁶⁵ O dönem için nüfusun büyük bir bölümünün köylerde yaşadığı düşünüldüğünde bu köylere tek tek ulaşmak, devrimi ve ilmi bilgileri onlara anlatmak gerekiyordu. Sadece şehirdeki insanların kültürel devrimde hedef kitle olmadıkları, onların da yardımıyla bütün köylüye ulaşmaları gerekiyordu.

¹⁶¹ Çağlar, 1935: 65-80.

¹⁶² CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 7.

¹⁶³ TBMM Zabıt Ceridesi, Birinci İçtima, 01 Mart 1922: 5.

¹⁶⁴ Ünal, Kasım 1940: 203.

¹⁶⁵ Saffet, Temmuz 1933: 424.

CHP'ye göre köycülük; memleketin yarınını düşürme ve yükseltme bakımından gençlere, köylere gidip çalışarak milli medeniyetin değerli yapıcısı şerefini anlatıp onlara bu isteği telkin eder. Köylerden şehirlere doğru akmanın münevver ve zeki nüfusun büyük şehirlerde merkezileşmesinin yarın için zararlarını göz önüne sermektir. Köylerde yaşama şartlarının mahalli imkânlar dairesinde ıslahı, köylünün kültürlenmesi demektir.¹⁶⁶ O dönemden itibaren şehirlerde nüfus birikmesi olacağı tahmin ediliyordu. Köyde yaşayan halkın tarım üretiminin ne derece önem taşıdığı bilindiğinden köyler tamamen boşaltılamazdı. Geliri ve imkânları sınırlı olan köylerin kalkındırılarak, henüz nüfus göçüne hazır olmayan şehirlerde niteliksiz insan yığınlarının olması ülkenin gelişimi için olumsuz bir durum olacağı engellenmeliydi.

Bu şube, köylerin sosyal, sağlık ve kültürel olarak gelişmelerine, köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve saygı duygularının kuvvetlenmesine yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Halkevlerinin bu şubeleri, kendi çevrelerinde bulunan köylere geziler düzenlemiş, köylüye bazı yardımlarda bulunmuştur. Bu gezilerde şube elemanlarının yanı sıra doktorlar, öğretmenler, dişçiler, veterinerler, ziraatçılar ve köylünün dertlerini dinlemek üzere idare amirleri de bu gezilere katılmışlardır. Geziler esnasında tespit ettikleri noksanlıkların çözümüne yönelik köylü uyarılmış ve yardım edilmiştir. Bir sonraki gezilerde bu noksanlıkların giderilip giderilmediği kontrol edilmiştir. Bu vesileyle köy yollarının yapımı, sokakların temizliği, çukurların kapatılması, gübrelerin köy dışına çıkarılması gibi konular kendiliğinden çözüme kavuşmuştur. Köylerde çok yaygın olarak kullanılan düz ve üzeri toprak evlerden ziyade çatı sisteminin faydaları ve kullanılmasının ne gibi kolaylıklar sağlayacağı, sulama sistemindeki suyollarının temizlenmesi ve bakımının köylüler arasında suyu daha fazla kullanma ve hoşnutsuzlukları giderme için gerekli olduğu, ağaç yetiştirmenin faydaları, ilmi yolları ve usulleri, temizlik malzemelerinin kullanımı gibi birçok konuda ayrıntılı olarak köylü bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Köycülük şubesinin temsil şubesi ile işbirliği yaparak temsiller, karagöz, kukla ve milli dansları köyde yaşayan yurttaşlar kendi köylerinde bu sanatları görme imkânı bulabilmişlerdir.¹⁶⁷

Köycülük şubesi, yeni devrimlerin uygulama alanı halk içinde en çok yer bulan kısmıdır. Köyde yaşayanlar, nüfus olarak çoğunluğu kapsamakta olmalarına rağmen iletişim yollarından uzakta, teknik bilgilerden ve okuma yazma bilgisinden yoksun, çoğu yeterli bir gelire sahip olmayan bir topluluktur.

¹⁶⁶ BCA.,490.100/4.21.5 (05 Temmuz 1939)

¹⁶⁷ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 14-15.

Kültürel devrimin başarıya ulaşabilmesi için öncelikle aydınların halkla kaynaşması gerekiyordu. Yolu, elektriği olmayan, okuma yazma bilmeyenlerin çoğunlukta olduğu köylerin devrime sahip çıkması beklenemezdi. Bu nedenle öncelikle şehirli-köylü kaynaşması sağlanıp, gelir getirici faaliyetlere ağırlık verip bunun yanı sıra kültürel etkinlikleri de uygulamak en doğru seçim olarak görülmüş ve uygulanmıştır. Köycülük şubesi, halkevlerinin önemli bir şubesiydi. Atatürk devrimlerinin köyde yaşayan yurttaşlara ulaşabilmesi için bu şubenin aktif bir şekilde çalışması gerekiyordu. Halkevinin yapacağı köycülük çalışması yalnız köycülük şubesine kayıtlı üyelere ve bunlar içinden de komiteye seçilmiş olanların değil tüm bir halkevinin sorumluluğundaydı.¹⁶⁸ Köylere yapılacak gezilere diğer şubelerden de katılım sağlanmış, diğer şubelerce de yardımlar yapılmıştır.

Hem köyde yaşayanların kültürel kalkınmaya ayak uydurmaları, şehirli-köylü arasındaki sevgi ve saygının ihtisas olması, hem de devrimlerin sadece yazı üzerinde değil uygulamada da geçerliliğini bulabilmesi için bu şubenin faaliyetleri CHP genel merkezince dikkatle takip edilmekteydi. CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya tarafından Halkevi Başkanlığına görülen aksaklıkların düzeltilmesi ve örnek köycülük uygulamaları için halkevlerine sık sık uyarı yazıları gönderilmiştir. Özellikle köy gezilerinin sayılarının artırılması ve geziye katılanların köylerde faydalı olabilmesi için önerilerde bulunulmuştur. Halkevlerinin 1937 yılı ilk altı aylık raporları incelenmesi neticesinde;

- Genellikle konferans ve köy gezilerinin az olduğu,
- Kültür seviyeleri düşük olan köylü ile yakından ilgilenilmesi gerektiği,
- Köylüye, şehirde kendilerinin düşünüldüğünü, sevildiğini göstermiş olmak için sıklıkla köy gezileri yapmaları gerektiği,
- Hasta olana hekim ve şifa, bilgisiz kalana öğüt ve kitap götürmek en başlıca kaygı olmalıdır,
- Her bölgede konuşmaya hevesli yurttaşların karda ve çamurda bile gidilecek köy bulunduğunu, bu sebeple köy gezilerine ehemmiyet verilmesi gerektiği konusunda telkinlerde bulunulan bir yazı gönderilmiştir.¹⁶⁹

CHP Genel Sekreterliği köylere yapılan gezilerin daha etkin olabilmesi için tüm yurttaki yapılan köy gezilerini titizlikle incelemiş, fayda elde edilebilecek etkinliklerin sıklıkla tekrarlanması gerektiği üzerinde durmuştur.

¹⁶⁸ Tuğrul, 1 Ocak 1945: 13.

¹⁶⁹ BCA.,490.100/3.15.46 (07 Aralık 1937)

1.1.3.7. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Çocuk ve gençler okullarda eğitim öğretime tabi tutulup bilgi alabiliyor iken okul dışında kalan halk, yeni devrimleri öğrenme ve kültürel kalkınmada bir kaynak olarak halkevlerini görüyordu. Okuma ve yazma bilmeyen bir tek yurttaş bile bırakmamak milli kültür davasının temeli konumundaydı¹⁷⁰ ve halkın eğitim görevini üstlenen halkevleri bu faaliyetini Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubeleri aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Her halkevi kendi muhitinde halkın ihtiyacına en uygun kursları düzenlemekte serbest olup, açacakları dershanelerin ve kursların idareleri bu şube komitesinin yapacağı ve halkevi idare heyetinin tasvip edeceği hususi talimata göre yapmaktaydı.¹⁷¹

Bölgenin özelliği ve bölge halkının talepleri göz önünde tutularak eğitimci bulunabildiği takdirde birçok alanda kurslar açılmıştır. Halka öğretme, okuma alışkanlığı kazandırma, vatandaş üzerinde durarak çalışma halkevi yapısının özünü teşkil etmiştir. Halkevleri, halk dershaneleri ve kurslar şubesinin çalışmaları ile açılan başlıca kurslar;¹⁷²

- Türkçe okuyup yazma kursu
- Fizik kimya elektrik gibi müspet ilimlerin tatbikatlı kursları
- Pratik hayat sahasına giren meslekler ve küçük sanatlara ait kurslar
- Güzel sanatlara ait kurslar
- Yabancı dil kursları
- Okullarda ikmale kalanları yetiştirme kurslarıdır. Verilen bütün bu kursların tamamı ücretsizdi ancak zorunlu bir durum söz konusu olursa öğretilecek konuya göre bu vazifeyi yapacak ücretli öğretmenler tutulması ve bu ücretlerin doğrudan doğruya Halkevi tarafından verilmesi gerekmekteydi.¹⁷³

Yukarıda belirtilen ana başlıklar açıldığında birçok konuda kurslar düzenlemiştir. Bu kurslar; biçki-dikiş, çiçekçilik, şapkacılık, daktilo, motor, şoförlük, dokumacılık, marangozluk, zeytincilik, arıcılık, ağaç yetiştirme, ziraatçılık, muhasebe, yurt ve aile bilgisi, zehirli gazlardan korunma, sağlığı koruma, muhtar ve köy kâtiplerini yetiştirme, itfaiye, tercüme, akşam ticaret kursları gibi birçok kurs gösterilmekle beraber, Türkçe okuyup yazma kurslarında sonra en çok talep toplayan ise yabancı dil kursları olmuştur. Kursların çalışmalarını ve ihtiyaçlarını Parti Müfettişleri, İdare amirleri ve yetkili kültür elemanları kovuşturur, inceler, kurs öğretmenleri de ihtiyaçlarını bu yetkililere bildirirlerdi.¹⁷⁴

¹⁷⁰ Ünal, Ekim 1940: 99.

¹⁷¹ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940: 24; Halkevleri, 1935: 94-102.

¹⁷² CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 9.

¹⁷³ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940: 23.

¹⁷⁴ BCA.,490.100/1053.1045.2 (11 Mart 1950)

Her ne kadar halka öz dili ile okuyup yazmayı öğretmek davasında umulduğu kadar ileri gidilmemişse de açılan kurslarla Türkçe yazma ve okuma öğretilmeye çalışılmıştır. 1940 yılında 172 halkevinde, okul çağı dışında okuma yazma bilmeyen vatandaşlara 472 dersane açılmış ve bu derslere 22.551 yurttaş devam etmiştir. 1939 yılında 14.047, 1941 birinci 6 ayında 10.927 yurttaş bu kursları devam etmiştir. Halkevleri dersane açmış, okuyup yazma bilmeyenleri çağırmış fakat devam sağlayamamıştır. Açılan dersanelere yüzlerce vatandaşın gelmesi sağlanmış fakat bazı halkevleri, “Türkçe okuyup yazma bilmeyen yok” diye köylerde bu kursları açmaktan uzak durmuştur.¹⁷⁵ Köylerin şehir merkezlerine uzak olması, ulaşım imkânının veya eğitici sayısının kısıtlı olması halkevlerinin köylerde kurs açmasını zorlaştırmıştır.

1.1.3.8. Tarih ve Müze Şubesi

İlk kuruluşunda, dil ve edebiyat şubesine bağlı olan tarih kısmı, daha sonrasında müze ile birleşerek Tarih ve Müze Şubesi adını almıştır. Milli kültür ve tarihimize ait tetkikler bir araya toplanarak esaslı bir şekilde organize edilmesi, tarih çalışmalarının bir başarısıdır. Tarih ve müze şubeleri Halkevinin bulunduğu bölgenin tarihini aydınlatacak araştırmalar yapma, tarihi anıtları koruma, önemli görülen höyük ve benzeri tarihi eserleri bu alanda çalışan kurumlara bildirme, mahalli folklor incelemeleri yapma gibi birçok görevi vardır. Bu şube sayesinde Türk milli kültürüne ve tarihine ait birçok kıymetli eserler ve belgeler ortaya çıkarılmıştır.¹⁷⁶ Yeni devrimler, karşı çıkanların iddia ettiklerinin aksine geçmişi unutturup yeni bir başlangıç yapmaktan ziyade, geçmişi iyi öğrenip, sahip çıkıp varsa kötü yönleri bırakılarak iyi olanların yaşatılması ve yaygınlaştırılması için çaba sarf etmiştir.

Türk Milletinin köklerini medeniyetini ortaya çıkarmak için Tarih ve Müze'den daha iyi bir araç düşünülemezdi. Dâhiliye Vekili ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya tarafından Halkevi Başkanlığına gönderilen yazıda halkevlerinin tarih alanındaki çalışmalarını önemle takip ettiği ve çalışmalarından memnun olduğunu belirtmiş, Müze ve Tarih koluna çok önem vermişlerdir. Genel merkez, Türk Tarih Kurumunun sevk ve idare ettiği ve ulusal kültür hayatında derin devrimler yapan tarih çalışmalarına heyecan ve İnançla katılan bu halkevlerinin çalışmalara her gün daha hız vermelerini beklemekteydi. Halkevlerinin birçoğu muhitlerine ait tarihi araştırmalar yapıp bunları birer kitap halinde çıkarmak teşebbüsünde oldukları Genel merkeze sevinçle takip edilmekteydi fakat basılması düşünülen bu kitapların basılıp neşredilmeden önce bu eserlerin bir defada Türk Tarih kurumunca incelenmesinin

¹⁷⁵ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 10.

¹⁷⁶ CHP Halkevleri Halkodaları, 1942: 16.

daha uygun olacağı halkevlerine bildirilmişti.¹⁷⁷ Açılan her yeni halkevi ile birlikte ülke adeta bir araştırma merkezine dönmüş, o döneme kadar ihmal edilen ne kadar tarihi yapı, bilgi ve belge varsa bunların hepsinin tasnif ve değerlendirilmeleri yapılmış, adeta yurt yeniden keşfedilmiştir.

Milli hayatımıza ait değerli eşyanın ve belgelerin kaybolmaktan korunmaları büyük bir önem taşımaktaydı. Tarih ve Müze şubeleri tarih çalışmalarında kendi faaliyetleri yanında Türk Tarih Kurumunun fahri şubesi olarak da görev yaparak Türk Tarih kurumundan direktif almışlardır.¹⁷⁸ Şube, Türk tarih ve medeniyeti etrafında yabancı dillerle yazılmış faydalı eserleri dilimize çevirmeyi, çevresinde tarih gezileri yaparak tarih coğrafya ve folklor incelemelerine girişmeyi her türlü tarihi eserlerin korunması için halka telkin yapmayı önemli görevlerinden saymışlardır.¹⁷⁹ .

1.1.3.9. Sosyal Yardım Şubesi

Halkevleri sadece kültürel kalkınmada aktif rol almayıp aynı zamanda ihtiyaç sahiplerinin bu ihtiyaçlarını temin etmede de önemli bir görev almıştır. Bu şubenin asıl görevi halkevinin bulunduğu bölgede yardıma muhtaç, kimsesiz, kadınlar, çocuklar, dullar, ihtiyarlar ve hastalara şefkat ve yardım duygularını uyandırmak ve yükseltmek olarak belirlenmiştir. Sosyal yardım şubeleri, birer hayır cemiyeti değil, fakat sosyal şefkatin bir gelişme ve yayılma kaynağı olarak görülmüştür. Yurttaşların halkevlerine ve halkevlerinin de yurttaşlara doğru karşılıksız yaklaşma, yakınlaşma ve kaynaşmaları hedeflenmiştir. Yiyecek, giyecek, yakacak verilerek yapılan yardımlar, okullarda talebeye yemek verilmesi, okul ihtiyaçları dağıtılması, cezaevlerinde mahkûmlara kitap ve defter verilmesi, köylülerin ve kimsesizlerin resmi işlemlerinin yapılması, köylülerin medeni bilgileri aydınlatılması, öksüzlerin bir yuvaya, işsizlerin bir işe yerleştirmesi, askerdeki birine hediye gönderilmesi bu şubenin başlıca amaçlarındanıdır.¹⁸⁰ Genelde yardımseverlerin yardımlarıyla faaliyetlerini sürdüren bu şube zaman zaman diğer şubelerin de katılımıyla ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunabilmek amacıyla ortak etkinlikler de düzenlemiştir.

Sosyal yardım faaliyetlerine yardımcı olabilmek amacıyla Halkevleri Temsil Şubeleri yılda üç defayı geçmemek üzere sosyal yardım menfaatine temsil verebildiği gibi Güzel Sanatlar Şubesi de yine yılda üç defayı geçmemek şartıyla bu maksat için konser tertip

¹⁷⁷ BCA.,490.100/3.14.5 (10 Kasım 1936)

¹⁷⁸ BCA.,490.100/979.795.1 (11 Nisan 1938)

¹⁷⁹ Çağlar, 1937: 28.

¹⁸⁰ CHP Halkevleri – Halkodaları, 1935: 81-91.

edebilirdi.¹⁸¹ Halkevleri tüm şubeleri ile ortak hareket ederek, Türklük şuurunun benimsetilmesi ve Türk ulusunun çağdaşlaşma çabasına önemli katkılar sağlamışlardır. Halkevlerinin halkın sosyal ve kültürel anlamda beslenmesi, devletin halkla bütünleşmesi, aydın-halk kopukluğunun bölgede giderilmesi açısından da önemli hizmetleri olmuştur.

Sosyal yardım şubeleri, özellikle fakir çocukların kıyafet temininde ve fakir ailelerin yiyecek temininde elinden geldiğince yardım toplayıp, bunları ihtiyaç sahiplerine gerektiğinde Kızılay ile birlikte dağıtmıştır. Her ne kadar yardım toplamak kolay olmasa da, bazen piyangolar düzenlemiş fakat CHP Genel Sekreterliği para toplamak için piyango düzenlenmesinin uygun olmadığını, başka usullerle yardım toplanabileceğini belirtmiştir.¹⁸² CHP, insanların halkevine rahatlıkla gelmelerini, önlerinde bir ücret ödeme zorluğunun bulunmamasına azami gayret göstermiştir. Gelen halk, evin tüm etkinliklerine katılabilmeli, eğitim veya kültürel faaliyetlerden rahatlıkla faydalanabilmelidir. Ayrıca halkevi çalışanlarının zan altında kalmamaları için piyango çekilişlerinden uzak durulması konusunda halkevi, genel merkez tarafından uyarılmıştır.

Zenginlerin yoksulları göz ardı etmesi, yoksulların zenginleri hor görmesi gibi sosyal yaşayışta düzensizlik doğuracak ve milli birliği zedeleyecek zararlı halleri önlemek sosyal yardım kollarının başlıca görevleri olarak ifade edilmişti.¹⁸³ Milli birlik ve beraberliği sağlamak, zenginlerin bu kalkınmada halka yardımcı olması veya aynı mekânlarda ortak hareket etmesi, ortak duygular etrafında birlikteliğin sağlanması için vazgeçilmez bir amaç olmuştur. Bu nedenle halkevleri sınıf ayırımı yapmadan, tüm yurttaşların ortak kullanımına açık, eşit ve adil bir şekilde etkinliklere katılabilecekleri birer mekân olmuştur.

1.2. Halkodaları

Halk odalarının kuruluşu, bir muhitte halkevinin olmayışından duyulan eksikliği gidermek üzeredir. Büyük şehirlerde ve kasabalarda halkevleri kurulmasına rağmen küçük kasaba ve köylerde halkevi kurulmasının zor olmasından dolayı buralara halk odaları kurulmuştur. İleriki dönemlerde müsait imkânlar doğrultusunda halk odalarının bir kısmı halkevlerine çevrilmiştir. Halk odalarının yapacakları işlerin ana çizgileri kendi talimatnamelerinde açık bir dille sıralanmıştır. Bu işler en dar imkânlara göre planlanmıştır. Halkevlerinde olduğu gibi içinde buldukları şart ve imkânlara uyarak bir yıllık çalışma programı hazırlamakta ve bunun üzerinde çalışmaktaydılar. Halkodası idare heyeti, kendi bölgelerini yoklayıp ihtiyaçlarını belirleyerek mevcut şartları ve imkânlara uyum sağlamaları

¹⁸¹ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940: 22.

¹⁸² BCA.,490.100/824.256.1 (06 Temmuz 1950)

¹⁸³ CHP Halkevleri ve Halkodaları, 1945: 27.

için daha esnek bir çalışma sürdürmekteydiler. Halkodalarında konferanslar verdirilmesi, toplantılar ve konuşmalar hazırlanması, milli bayram ve törenlerin yapılması, kukla, karagöz, milli dans ve yerli oyunlar, halk türküleri ve sazları gibi halk üzerinde etkili faaliyetlerin düzenlenmesi beklenmekteydi.¹⁸⁴

Halkevleri kurulmuş olduğu 1932 yılından itibaren faaliyetlerini hızla artırmış ve beklenen seviyelere ulaştırmıştı. Aslında CHP, halkevlerinin kuruluş ve işleyişleri bakımından ileride birer Halk Üniversitesi derecesine yükselme ve getirme gayesi taşıyordu.¹⁸⁵ Böylelikle her bölgede, hatta her şehirde bir üniversite kurulması amaçlanmıştı. 1941 yılında yurtda 198 halk odası açılmış bulunmaktaydı ve ileriki dönemlerde halkevlerinin birer üniversite derecesine yükselmesi düşünüldüğünde halkevlerinin yerine halk odaları oluşması planlanmaktaydı.

1.3. Halkevlerinde Sona Doğru

Her ne kadar halkın eğitimi maksadıyla kurulmuş olsa da halkevleri aslında CHP'nin yurt içinde inkılap ve sosyal ilerleme hamlelerini ve hareketlerini daimi surette ayakta tutmak ve geliştirmek maksadıyla kurulmuş¹⁸⁶ veya daha sonra bu misyona girmişti. Halkevlerinin kuruluşundan itibaren CHP ile aynı bünye içerisinde yer almış, hatta halkevi mührü ortasında partiye ait altı ok yer almış, okların etrafında bulunan dokuz halka ise halkevi şubelerini temsil etmiştir.¹⁸⁷ Halkevi fikri Atatürk tarafından gündeme getirilmiş, CHP tarafından kurulmuş, devam ettirilmiş ve desteklenmiştir.

Çok partili hayata geçiş kararı ile birlikte, Demokrat Parti 1946 seçimlerinde mecliste 66 koltuk kazanmış ve muhalefet olarak meclise girmesinden sonra halkevleri de tartışılır bir konu haline gelmiştir. Çünkü evler CHP'nin kuruluşları gibi görülüyor ve bu konuda eleştiri alıyorlardı. Gerçekten de CHP ile Evler arasında güçlü bir bağ vardı. CHP yeni duruma adapte olamamış, eski uygulama ve tutumuna devam etmiş, bu da Demokrat Parti tarafından sık sık ağır bir şekilde eleştirilmiştir.¹⁸⁸ CHP ikinci bir partinin meclise girmesine hazır değildi, hazırlıksız kalan CHP ve tüm yurt buna alışmakta zorluk çekiyor, halkevleri ise hala eskisi gibi yani CHP bünyesinde çalışmaya devam ediyordu. Halkevlerinin gerçekte CHP'ye değil hükümete bağlı olduğu kabullenilemiyordu.

14 Mayıs 1950 günü genel seçimi kazanan Demokrat Parti olmuştur. İktidar olmanın verdiği büyük güç ile DP önemli girişimlerde bulunmuştur. DP'li milletvekilleri çeşitli

¹⁸⁴ CHP Halkevleri ve Halkodaları, 1945: 18.

¹⁸⁵ CHP Halkevleri ve Halkodaları, 1945: 17.

¹⁸⁶ CHP Halkevleri ve Halkodaları, 1945: 3.

¹⁸⁷ BCA.,490.100/3.13.7

¹⁸⁸ Özdemir ve Aktaş, 2011: 259.

konularda hazırladıkları önerileri ve yasa taslaklarını meclise getirmişlerdir. Sol propaganda yapanın ölüm cezasına çarptırılmasından, eğitim düzeninin yeniden oluşturulmasına kadar birçok değişik öneri meclisin gündemine girdirilmiştir. İlk öneriler arasında yer alan Erzurum Milletvekili Emrullah Nutku ve Antalya Milletvekili Akif Sarıoğlu'nun dört arkadaşı ile beraber verdikleri halkevlerinin mallarına el konulmasıyla ilgili yasa önerisi DP yöneticilerinin uyarısı üzerine geri aldırılmıştır. Parti yöneticileri bu tasarının yasalaşması ile halkevlerinin tümünün ortadan kaldırılamayacağını düşünüyorlardı. Bu nedenle parti yönetiminin uyarıları doğrultusunda Tekirdağ milletvekili Şevket Mocan ve 53 arkadaşı halkevlerini tümünden yok eden bir yasa önergesi hazırladılar. Meclisin 6 Ağustos 1951 tarihli oturumunda ele alınan yasa tasarısı epeyce tartışma yarattı. İktidar partisi yaz aylarındaki ortamdaki yararlanarak el çabukluğu içinde halkevlerini yok etmenin çabası içinde idi.¹⁸⁹ Mühründe dahi altı ok bulunan halkevlerinin bir an evvel kapatılması CHP ideolojisinin zayıflamasına, propaganda alanının daralmasına sebep olurken DP iktidarının da daha sağlamlaşacağına inanılmıştır.

Yapılan eleştiriler sonucunda 25 kişiden oluşan bir komisyon oluşturulmuş, çalışmalar sonucunda evlerin tesis haline getirilmesi konusu üzerinde durulmuştur ancak evler hiçbir zaman tesis haline getirilmemiştir. Çok partili hayatla halkevlerine olan maddi yardımlar önemli oranda kesilmiştir. Gerekçe olarak ise Evlerin CHP'nin bir organı gibi görülmesidir. CHP'de artık halkevlerini eskisi gibi yönetemeyeceğini fark etmişti. Bu nedenle sadece Londra ve büyük merkezlerdeki evlere yardım edilmiş, bunun sonucunda halkevlerinin faaliyetleri zayıflamıştır.¹⁹⁰

Meclis kürsüsüne gelen İsmet İnönü Halkevlerinin kapatılmamasına yönelik yaptığı uzun konuşmasında:

“Getirilen tasarı halkevleri binalarını yeniden Türk ocaklarına veriyor. Halkevlerini fiilen kaldırıyor. Hazineye intikal ettirdiği halkevlerini kapatma yetkisini hükümete veriyor. Halk Partisi'ne bağış olarak verilen malların kullanılmasına izin vermiyor. Geçmişteki karar ve uygulamaları geçersiz sayarak önemli bir Anayasa yanlışı işliyor. Aylardan beri hükümet yetkilileri ile CHP yöneticilerinin halkevleri konusundaki görüşmeleri sonuçsuz bırakılmıştır. Biz çok partili yaşama girdikten sonra halkevleri tüm siyasi partileri hoşnut bırakacak biçimde çalışabilmesinin yollarını aradık. O zamanki ana muhalefet partisinin düşüncelerini öğrenmeye çalıştık. Halk Partisinin 1947 kurultayında halkevlerinin bir tesise dönüştürülmesi konusunda bir karar alarak bunu açıkladık. Bunu gerçekleştiremememizin nedeni o zamanki muhalefet partisi ile bir anlaşmaya varılamamasıdır. 31.1.1951 tarihinde başbakanla anlaşmaya varılmış ve daha önce hazırlanan tesis projesi kendisine teslim edilmiştir. Uzun gecikmeden sonra karşıt bir proje geldi. Bunun üzerine 20.6.1951 tarihinde

¹⁸⁹Çeçen, 2000: 246-247.

¹⁹⁰Özdemir ve Aktaş, 2011: 259-260.

yeni bir projeyi teslim ettik. Bu proje hazırlıklarından sonra önümüzdeki tasarı birden ortaya çıkmıştır. Bu yasa önerisi hükümet ile halkevleri konusunda olumlu bir anlaşmaya varılamayacağını gösteriyor.

Bizim projelerimizin esası halkevlerinin çalışmalarını sürdürmesiydi. Biz tesis düşüncesini temel alırken iktidar kapatma hazırlıklarını sürdürüyormuş. Böylesine önemli bir konunun anlaşma ile yasal bir çözüme bağlanması yerine müsadere yoluna gidilmesinin yaratacağı sıkıntıları ülkemiz uzun yıllar çekecektir. Türk Ocakları binalarının halkevlerine devredilmesi yetkili temsilcilerin huzurunda usulüne uygun bir biçimde yapılmıştır. Halk Partisi her zaman Türk Ocakları ile yakından ilgilenmiş ve bu kuruluşların istekleri ile gereksinmelerini karşılamıştır. Başlangıçta Türk Ocakları'nın her isteği karşılanmıştır. Sonradan devrimler dönemine geçilince Türk Ocakları yetersiz kaldılar ve bunun üzerine, ulusal kültür ve devrimler üzerine yeni bir örgütlenme arayışı gündeme gelince halkevlerinin kuruluşuna gidildi. Türk Ocakları'nın kapanmasına Atatürk, Türk Ocağı yöneticileri ile beraber ve onların görüşlerini alarak karar verdi. Türk Ocakları'nın gaspı söz konusu değildir. Türk Ocağı yöneticilerinin kendileri bu ocakların kapanmasını istemişlerdir. Yasada kullanılan cebir ifadesi ile Atatürk'e yöneltilen suçlamayı kabul etmiyoruz. Ortada bir suç varsa zamanın başbakanı olarak benimdir. Atatürk'e böyle bir suçlama yöneltilemez. Ülkenin büyük kültür gereksinmesini karşılayan bu yirmi yıllık kuruluşlar kapatılmak istenmektedir. Halkevlerinden yetişen sanatçıların ve aydınların sayıları sınırsızdı. Toplu yaşama uzak olan ülkemize kadın erkek katılımı ile sosyal amaçlı toplanma geleneğini halkevleri getirmiştir. Devrimleri halka anlatmak ve korumak görevi halkevlerine verilmişti. Halkevleri salonlarından siyasal partiler eşit olarak yararlanabiliyorlardı. Yaptıkları hizmetler düşünülürse halkevlerinin kapatılması büyük bir yıkımdır.”¹⁹¹

Başlangıçta Atatürk'ün kültür örgütü olan halkevlerinin kapatılması girişimi karşısında halkevleri ile ilgili teklif edilen yasa mecliste görüşülürken çok sayıda konuşma yapılmış, uzun tartışmalara sebep olmuştur. Muhalefetin iddialarına karşı Başbakan Adnan Menderes 07.08.1951 tarihinde Başkanvekili Fikri Apaydın'ın yönettiği Saat:17:10'da başlayan TBMM 2. Oturumunda uzun bir konuşma yaptı:

“Arkadaşlar;

Halk Partisi, millet iradesi ile iktidarı terk etmeyi samimî olarak aklına dahi getirmemiştir. 1946 seçimleri meydandadır. O seçimlerde, Halk Partisi, her ne pahasına olursa olsun iktidarda kalmayı kararlaştırmış bulunuyordu. Millet iradesinin hâkimiyeti bakımından bütün vatan sathında cereyan eden hâdise ve faciaların tek sebebinin bu olduğundan milletçe şüphe etmedik. 1946 seçimleri ile iktidarı gasp ve zapt ettikten sonra da onu hiçbir suretle elden bırakmamayı tek maddeli bir program haline getirdiklerini de yine milletçe bilmekteyiz.

Binaenaleyh iktidarda bulunan Halk Partisi ile muhalefete düşmüş olan Halk Partisini ruh ve zihniyet bakımından hiçbir fark arz etmediği ibretle görülmesi lâzım gelen bir içtimai vakia teşkil ediyor.

Bir zamanlar Halk Partisi her ne pahasına olursa olsun iktidarı elden bırakmamayı ve muhalefette ise en kısa yoldan ve en kısa zamanda tekrar iktidarı ele geçirmeyi kararlaştırmıştır dedim.

¹⁹¹ TBMM Tutanak Dergisi, 6 Ağustos 1951: 582-584.

14 Mayıs'tan bu yana Halk Partisi muhalefetinin ne suretle hareket etmiş olduğunu kısaca gözden geçirmek bu hakikati kabul etmeye kâfi delil teşkil eder sanırım.

Memleketin baştanbaşa huzursuzluk ve emniyetsizlik içinde olduğunu daha belediye seçimleri zamanında ifade etmekten çekinmeyen, Devlet memurunu Devleti temsil eden iktidara karşı harekete teşvik etmekte mahzur görmeyenler, bu hareketleri ile de, ne gibi maksat ve emellerin peşinde olduklarını açığa vurmakta gecikmemişlerdir. Ondan sonra cereyan eden hâdiseler ve muhalefetin hareket tarzları, bütün milletin gözü önünde cereyan etmiştir.

Gene diyor ki, «Halkevlerini fiilen ilga ediyorlar» bu tasarı Halkevlerini fiilen ilga eden bir tasarı değildir. Ancak, bir ilga mevzuubahis ise bunun yapılması icap edip etmediği keyfiyeti kanun ve hukuk bakımından da bir mesele teşkil eder. Bir siyasi parti kendi siyasi maksatları dışında işlerle meşgul olmaması icap eder. Halkevleri, Halkodaları kurmak, gençlik teşkilâtını ele almak faşistvari telâkki ve düşüncelerin mahsulü olsa gerektir. Bu münasebetle eğer biliniyorlarsa şurasını da haber vereyim ki, halkevleri çoktan beri fiilen mesdud bulunmaktadır. Bunlar, içtimai ve siyasi bünyemiz içinde tamamıyla abes, beyhude, geri ve bir yabancı uzuv halindedirler. Bunları demokratik fikirlerin neşir ve tamimi için bir mektep haline getirmek havali gene arkaik, dar bir telâkkinin mahsulü olmaktan başka bir mana ifade etmez.

Bilmiyorlar mı ki, Demokrat Parti çalışmalarına başladıktan sonra bu memleket bir baştan öbür başa, demokratik bir mücadele ve faaliyetin tatbikat sahası haline gelmiş bulunuyor. Hâlâ bir vesayet zihniyeti ile ve serlerde ve limonluklarda buğday yetiştirme nev'inden demokrasi mektepleri açmak hayali peşinde koşacaklarına, bu memlekette esasen mevcut olup kendi baskılarıyla bir türlü inkişafa mazhar olamayan ve tezahürlerini gösteremeyen demokratik ruh ve terbiyenin sarsıntısız inkişaf edebilmesi için parti olarak yukardan beri bahsettiğimiz soysuzlaştırıcı ve kin ve nefrete götüren yollarda yürümesinler.

Bir de diyor ki: «Hazineye intikal edecek halkevlerinin dağıtma ve kullanma yetkisi Bakanlar Kuruluna verilmektedir.» Tapusu Devlet üzerinde olan ve Devlet hizmetlerine tahsis edilmiş bütün emvalin tahsis suretlerini tayin ve tespit hakkının Bakanlar Kuruluna ait olduğunu bilmiyor mu?

Ve asıl mühimi, Halk Partisi halkevlerine sarf edeceğim diye bütçeden, hususi idarelerden, belediyelerden, köy sandıklarından aldığı paralardan mühim bir kısmını halkevlerine sarf edecek yerde doğrudan doğruya zimmetine geçirmemiş midir?

Halkevleri kurulmazdan evvel hayır cemiyetlerinden sayılarak ve halkevleri kurulduktan sonra da bu bahane ile Halk Partisinin millet kesesinden alıp zimmetine geçirdiği paralar muazzam yekûnlara varmaktadır.

...Türk ocaklarının Atatürk tarafından müsadere edilmiş olduğu iddiasını bize mal ederek böyle bir suç işlemiş ise, bu suçun mesulü Atatürk olamaz. Mesuliyet, zamanın başvekili olarak bana tevaccüh eder. Ben bu mesuliyetin hesabını vermeye hazırım ve muktedirim, demektir. Dikkat ederseniz burada da yine bir sipere girmek hünerini göstermektedir.

Daima Atatürk'ün kanadı altında ve gölgesinde yaşamış olan bir siyaset adamının bugün Atatürk'ü kanadı ve himayesi altına alıyor görünmesi sadece gülünç bir tefahürden ibaret kalır.

Halk Partisi Başkanı bundan sonra Halkevleri perdesi arkasında Halk Partisinin tasarrufu altında bulunan ve muazzam bir servet teşkil eden emvalin üzerine oturup kalmak maksadını takip etmediklerini ve bu husustaki iyi niyetlerini ispat etmek için, çoktan beridir Halkevlerini bir tesis haline

getirmek istediklerinin hikâyesini anlatıyor. Bu hikâye muhalefetin tenkitlerinin tesirini göstermeye başladığı 1947 senesinde başlar. Ne hakiki ne de hükmi şahıs olarak hiçbir mevcudiyeti olmayan halkevlerine Devlet bütçesinden para ayrılması ve hususiyle bu paranın bir siyasi teşekkül olan iktidar partisine ödenmesi gibi demokratik ve hukuki havsala asla sığmayacak derecede fahiş olan bir yolda yürümek muhalefetin tenkitleri müessir olmaya başlayınca, artık devam olunamaz hale gelmişti. İşte o zamandır ki, avutmak, işgal etmek ve vakit kazanmak maksadıyla «tesis yapacağız» teraneleri başladı.

Çok partili bir sisteme girilip de Hazine, bankalardan, diğer devlet müesseselerinden bu şekilde para almanın hukuk ve kanun telâkkilerine tamamen aykırı olduğu bin bir delili ile ortaya konulduktan bugüne kadar niçin bu tesis fikrini ve tasavvurunu hâlâ tatbik mevkiine koymamışlardır? Halk Partisi başkanı buna, o zaman muhalefet ile ve bugün de iktidar ile anlaşamadık da onun için cevabını veriyor.

Bundan evvel de söylediğim gibi, tesis tek taraflı iradeye tâbi olduğu için, bir tesis vücuda getirmekten kendilerini muhalefet mi alıkoymuştur?

Geçmiş Büyük Millet Meclislerinin hakiki ve hükmi şahsiyeti olmayan bir mevzuata para tahsis etmeleri hukuka ve mevzuata elbette mugayirdir. Bu paraları bir siyasi partiye vermiş olmaları, gene aynı şekilde, hukuka ve kanunlara karşı sarih bir muhalefet arz eder.

Bundan başka Halkevlerine verilmiş olan paralarla edinilmiş malların, mülklerin Halk Partisinin malları olarak tescil edilmeleri ise, geçmiş Büyük Millet Meclislerinin muamelelerini iptal mahiyetinde olarak tahsis olunan paraların maksadın tamamen dışında olarak kullanıldığı manasını tazammun ettiğinde asla şüphe olunamaz. Binaenaleyh devlet hayatında istikrar ve daimiyetin parçalanmış olduğu iddiası tamamıyla yersiz ve haksızdır.

Aziz ve sevgili arkadaşlarım,

Gönül isterdi ki karşımıza sözcü veya mesul olarak hürriyet dâvalarını ağızlarına en az yakışacak insanlar değil, Halk Partisinin içinde mevcudiyetini bildiğimiz ve bu dâvaları konuştukları takdirde hüsnüniyetlerinden elbette şüphe ve tereddüt caiz olmayacak kimseler çıksınlar.

Halk Partisi bir zaman bütün milleti içine aldığı iddia eden bir teşekkül idi. Onun başındakiler ise bu bâtil ve kâzip hayalin gururuna kendilerini kaptırmışlardı. Hakikatler başka türlü tecelli etmeye başlayınca ve bu memlekette demokratik hayat ilerledikçe bir hayalin sukutu karşısında kendini cemiyetin ve ilerlemenin mağduru sayacak olan bir ruh ve zihniyet bugünün muhalefetinin hem kendisi için hem memleket için selâmetli yollarda yürümesine ciddî bir mâni teşkil etmektedir.

Hâlbuki biz, Halk Partisini millî siyasi varlığımızın değerli bir parçası ve demokrasimizin ihmal olunmaz bir unsuru telâkki ediyoruz. İşte elimizdeki bu kanun tasarısı Halk Partisini mâzideki tahakkümün mahsulü olan yüklerden kurtararak onu umumi efkâr karşısına muhalefete daha ehil bir teşekkül olarak çıkabilmesini mümkün kılacak vasıta ve merhalelerden birini teşkil edecektir...¹⁹²

Konuşmasında genel itibari ile CHP'nin icraatlarındaki usulsüzlüklerden bahsetmiştir.

Muhalefeti konuyu saptırmakla suçlamaktadır. Adnan Menderes'in, muhalefeti suçlamanın dışında halkevleri hakkındaki düşünceleri de dikkate değer bir husustur. Halkevlerini sosyal ve siyasî bünyemiz içinde gereksiz, devri geçmiş kurumlar olarak algılamaktadır. Muhalefetin

¹⁹² TBMM Tutanak Dergisi, Ağustos.1951: 660-665.

halkevlerinden maddî anlamda da nemalandığını iddia etmekle kalmayıp, zimmetine para geçirdiğini bile söylemiştir.¹⁹³

CHP, halkevlerinin yeni kurulan bir müessese olmayıp Mustafa Kemal Atatürk'ün mirası olduğunu iddia edip halkevlerinin CHP tarafından kurulmasının partizanlıkla veya siyasetle alakası olmadığını¹⁹⁴ söylese de 14 Mayıs 1950'ye kadar sürüp giden bu tartışmalar daha çok halkevlerine verilen tahsisat noktasında kalarak halkevlerinin işlevselliği pek tartışılmayacaktı. Demokrat Parti iktidara geldikten sonra halkevleri meselesi üzerinde Hükümetle müzakere açılmış, daha sonra 5830 sayılı kanunla halkevlerinin ellerindeki gayrimenkuller alınarak ve maddi kaynakları yok edilerek kapanmasına giden süreç başlamış oluyordu.5830 sayılı Kanunla Devlete İntikal Eden Binaların Tahsisi Hakkında 7. Cetvel gereğince CHP'den 1020 bina, 181 arsa geri alınarak devlete intikal ettirilmiştir. Geri alınan binalar dispanser, sağlık merkezi, doğumhane, okul, kütüphane, belediye veya bakanlık binası olarak tahsis edildi.¹⁹⁵

Sonuç olarak bir dönemin en önemli unsuru olan halkevleri tek partili hayatın tek partisi, devletin temsilcisi CHP ile ayrılmaz bir parça, adeta et ve tırnak gibi çalışmış, ülkenin kültürel kalkınmasına büyük emek sarf etmiş fakat çok partili hayata kendini hazırlayamadığından sonu gelmiştir.

¹⁹³ Pehlivanlı, 2008: 146.

¹⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 24Kasım 1948: 237.

¹⁹⁵ *Resmî Gazete*, 11 Ağustos 1951;BCA.,490.100/30.18.01

İKİNCİ BÖLÜM

ANTALYA HALKEVİ'NİN KURULUŞU VE TEŞKİLATLANMASI

2.1. Antalya Halkevi'nin Açılışı

Türk Ocaklarının kapatılmasından sonraki süreçte hangi illerde Halkevi açılacağı tespit edilmiştir. Daha sonra ilgililere haber verilmiş ve o yerlerde Halkevinin açılışı için gerekli hazırlıkları yapmaları istenmiştir. Antalya Halkevi 1932'de açılan ikinci grup Halkevleri arasındadır. *Ülkü Dergisi*'nde çıkan bir yazıda herhangi bir şehirde Halkevi açılabilmesi için bina, para ve elemana¹⁹⁶ ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Antalya'da bir Halkevinin açılmasının kararlaştırılması coşkuyla karşılanmış ve açılış ile ilgili çalışmalara başlanmıştır.

Antalya'da Halkevinin açılması ilgili haber Resmi Antalya Gazetesi'nde "Halkevimiz Açılıyor" başlığı ile verilmiştir. Haberden anlaşıldığına göre 19 Haziran'da açılması kararlaştırılan ikinci grup Halkevleri arasında Antalya Halkevi birinci sırada yer almaktadır.¹⁹⁷ Ancak yine aynı gazetenin haberinden anlaşıldığına göre 19 Haziran 1932'de açılması planlanan Halkevlerinin açılışı 24 Haziran 1932 Cuma gününe ertelenmiştir. Erteleme gerekçesi, Ankara Halkevinde açılış için bir merasim yapılacağı ve aynı zamanda Gazi Koşuları Gününe denk getirmek olarak açıklanmıştır.¹⁹⁸ Nihayet Antalya Halkevi 24 Haziran 1932'de büyük bir halk topluluğunun katılımı ile coşkulu bir şekilde açılmıştır. Açılış sırasında Antalyalılar, başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Başbakan İsmet İnönü ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya teşekkür telgrafları çekmişlerdir.¹⁹⁹ Açılış konuşmaları sırasında Halkevlerinin önemi üzerinde durulmuş ve "Halkevleri, halk tabakası arasında büyük bir memnuniyet, alaka ve hassasiyet uyandırmıştır" ifadeleri kullanılmıştır.²⁰⁰ Antalya Halkevi'nin açılışı Halkevi broşüründe de "...tarihe geçmiş müesseselerin cemiyet bünyesinin en derin tabakalarına kadar işlemiş köklerini sökmek, Cumhuriyet ve inkılâp esaslarını bütün ruhlara ve fikirlere hâkim mukaddes iman şartları halinde perçinlemek vazife ve mecburiyeti karşındayız. Halkevlerinin gayesi bu fuarda çalışacak mefkûreci vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar olmaktır"²⁰¹ diye izah edilmiştir.

¹⁹⁶ "Halkevlerine Toplu Bir Bakış", *Ülkü*, Mart 1940.

¹⁹⁷ "Halkevlerimiz Açılıyor", *Resmi Antalya Gazetesi*, 3 Haziran 1932; BCA.,490.100/3.14.6 (23 Şubat 1936)

¹⁹⁸ "Halkevlerimizin Küşadı", *Resmi Antalya Gazetesi*, 17 Haziran 1932.

¹⁹⁹ "Antalya'nın Mühim Bir Gününden Hatıralar", *Resmi Antalya Gazetesi*, 1 Temmuz 1932, s.2.

²⁰⁰ "Halkevlerimiz Açılıyor", *Resmi Antalya Gazetesi*, 3 Haziran 1932.

²⁰¹ CHP Antalya Halkevi Broşürü, 1933: 1-3.

2.2. Antalya Halkevi Binası

Antalya Halkevi binasına ait ilk bilgiler Türk Ocağı'nın kapanışından hemen sonrasındadır. Türk Ocağı'ndan kalan binanın Halkevi ve parti binası olarak kullanılması istenmiş ancak Türk Ocağı'ndan kalan binanın tamirinin oldukça güç olacağı ve yapılan masrafında heder olacağı düşüncesiyle, Halkevinin bütün şubelerini ihtiva edecek bir bina yapılması uygun görülmüştür. Bu durumda yapılacak olan parti binasının aynı zamanda Halkevi binası olarak kullanılacak genişlikte olması ve kullanılması hem Halkevi hem de parti menfaatleri açısından daha uygun görülmüştür.²⁰²

Halkevleri kurulduklarından itibaren bina problemleri yaşamış ve kendilerine uygun olmayan şartlarda ve binalarda istenilen yeterlilikte çalışmakta zorlanmıştır. CHP Genel Sekreterliği Halkevlerinin bina sorunlarıyla ilgilenerak belli bir program çerçevesinde yeni binalar yapmaya gayret göstermiştir, ancak uygun bina yapımları oldukça maliyetli olduğundan ve istenilen bütçenin hiçbir zaman ayrılamaması istenilen seviyelere ulaşılmasını engellemiştir. 1932 yılında Halkevleri bütçesinin yüzde 23,5'i yani 227 bin lira da inşaatları için ayrılmıştır ki o günün şartları içerisinde ciddi bir rakam olarak göze çarpar.²⁰³

Antalya Halkevi yapılmak üzere Türk Ocağı mallarından partiye devredilen ve halkevi için yetersiz olan bina, yerinin müsait olması nedeniyle yıktırılmış ve yeniden parti ve Halkevini alacak şekilde ve büyüklükte bir yenisi yapılmaya başlanmıştır.²⁰⁴

CHF tarafından, Antalya vilayeti idare heyeti reisliğine gönderilen 15.02.1934 tarih ve 13/42755 sayılı yazıda; Parti teşkilatını bir arada toplayabilecek yeni bir binanın inşasına başlanılmış ise de inşaatın tamamlanabilmesi için partinin oturmakta olduğu binanın satılması gerektiği ve bedelinin de yeni yapılacak olan binaya aktarılmasının uygun olduğu görülmüştür.²⁰⁵ Satış muamelesinin icrası mahalli teşkilata bildirilmiştir. Müzayede neticesinde bu binaya 4500 lira teklif edilmiş ve değerinden çok aşağıda değerlendirildiği için verilen bedel ile satılması uygun görülmemiştir. Bu durum üzerine Genel Sekreterlik tarafından talebe pansiyonu olarak müsait görülen parti binası, değerinden satılmaması durumunda iki sene ve iki taksitte ödenmek şartıyla vilayet tarafından satın alınmasını istemiştir. Bu sayede hem vilayetin hem de partinin ihtiyacının karşılanmış olacağını uygun görülmüş ve bu konuda Antalya Valiliği'nden yardım istemiştir.²⁰⁶

Genel sekreterliğin teklifini uygun gören vilayet idare heyeti eski parti binasını satın almıştır. Satışın ardından Genel sekreterlik, 20.02.1934 tarih ve 13/42755 sayılı karar üzerine

²⁰² BCA.,490.100/1661.783.1 (07 Aralık 1933)

²⁰³ Kaya, 20 Şubat 1938: 3.

²⁰⁴ BCA.,490.100/1661.783.1 (15 Şubat 1934)

²⁰⁵ BCA.,490.100/1661.783.1 (15 Şubat 1934)

²⁰⁶ BCA.,490.100/1661.783.1 (01 Mayıs 1934)

parası yeniden yapılacak parti ve Halkevi binasına harcanmak şartıyla satışına izin verilen Antalya'daki parti binasının (7.500) liraya hususi idareye satıldığı ve 150 lirasının harç masrafı yapıldıktan sonra geri kalan 7.350 liranın yeni binaya harcanıp harcanmadığının anlaşılması açısından bu durumun acilen kendisine bildirilmesini istemiştir.²⁰⁷

Eski parti binası Antalya hususi idaresi tarafından satın alındıktan sonra yeni kurağın yapımına başlanmıştır.

Genel sekreterlik yapılacak olan Halkevleri'nin inşasında bazı hususların dikkate alınmasını istemiştir ve yapılacak olan Halkevi binalarında mutlaka olması gerekenleri belirten bir yönetmelik yayınlamıştır.

Halkevleri için inşa edilecek binalarda yönetmeliğe (öğrenek) göre bulunması gerekli unsurlar şunlardır:

- Salon sahnesi ile birlikte icabında sinemada gösterilebilmelidir.
- Okuma odası. (icabında birleştirilebilir)
- Kitap odası (icabında okuma odası le birleştirilebilir)
- Gazino (büfesi ile birlikte)
- Kapalı jimnastik salonu
- Müzik çalışma odası.
- Dershane (kurslar için)
- Başkan Ve Yönetim Kurulu odası
- Büro
- Komitelere çalışma odaları (2-3 komite bir odada çalışabilir)
- Misafirler için 1 daire veya 1-2 oda

Bu unsurlar ideal olandır. Bunlar yapılamadığı takdirde binalarda asgari aşağıdaki unsurlar bulunmalıdır:

- Salon (sahnesi ile birlikte) bu salon toplantı halinde en az 300 kişi alabilmelidir
- Okuma odası (kitap konulacak yeri ile beraber)
- 2-3 tane komite ve idare odaları

“Yeniden Halkevi binasına yapılırken bu azami ve askeri tertibat göz önüne alınmalı ve temin edilebilecek yardım miktarına göre tanzim edilmelidir. Halkevi binaları halkın toplanabilmesi için müsait miktarda bir bahçenin içinde bulunmalıdır. Bina projesi bir mimar yâda mühendis tarafından yapılarak, keşiflenmesi ile birlikte incelenmek ve tasdik edilmek üzere genel sekreterliğe gönderilmelidir. Mevcut binada yapılacak esaslı tadilat ve ilaveler hakkında da bu yolda hareket edilecektir. İnşaata girişmeden önce inşaata gereken paranın iyi hesaplanarak sağlanması ve bütçeler

²⁰⁷ BCA.,490.100/1661.783.1 (13 Eylül 1938)

içinde alınması şarttır.²⁰⁸ Para durumu önceden hesaplanmadığı için bazı Halkevlerinin bitmesi hayli gecikmeye uğramaktadır. Halkevlerinin inşaat teklifleri ve esaslı tadil ve ekler bağlı oldukları parti örgütlerinden geçtikten sonra merkeze gönderilmelidir.”²⁰⁹

Genel Sekreterlik, inşa edilecek binalarda yönetmeliğe uygun olarak imkânlar ölçüsünde halkın gösteri ve konferanslar sırasında kullanabileceği geniş bir solan ile birkaç odanın da bulunmasını istemiştir.²¹⁰

Parti ve Halkevi binası olarak yapılan bina 1934 yılının sonlarında tamamlanmıştır. Parti'nin 1934 yılında 75 bin lira harcayarak Yenikapı'da²¹¹ yaptırdığı bina Partinin ve Halkevi'nin ortak kullandığı bina)²¹² şu özellikleri taşımaktaydı; alt katta 800 kişilik ve içinde sahnesi olan büyük bir salon, bir sigara salonu ve komite odaları, bir kahve ocağı, ikişer kişilik bayan ve baylara mahsus tuvalet, üst katta parti il yönetim kurulu başkanlığı odası, parti sekreterlik odası, Halkevi başkanlığı, Merkez ilçe yönetim kurulu başkanlığı odaları ve bir depo ile bir banyo ve bir tuvalet, biri büyük, biri küçük iki terası ihtiva etmektedir. Parti, beş sene içinde kurağ bahçesini Ankara'dan getirttiği plana göre tanzim ettirmiştir. Küçük bahçeye bir tenis kortu yaptırmıştır. Antalya Halkevi sahnesine zengin dekor ve ışık tertibatı yaptırmıştır. Korkuteli, Serik, Manavgat parti binaları inşaatına yardımda bulunmuş, Antalya parti binasının genişlemesi için de yardım yapmıştır.²¹³

Antalya Halkevi'nin mevcut durumu zaman içerisinde bazı ihtiyaçlara yetmemeye başlamıştır. Bu ihtiyaç 22 Nisan 1940 tarihinde Antalya'ya gelerek temsil veren İstanbul tiyatrosunun temsili sırasında belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır İstanbul Şehir tiyatrosu ve Parti heyeti arasında hususi olarak yapılan bir muhasebe ile Antalya Halkevi tiyatro sahnesinin biraz daha yükseltilmesi gerektiğini, sahnenin darlığının temsil esnasında dekorları hazırlamak ve sayım yapılması konusunda müşkülâtlar yaşattığı Antalya İdare Reisliği tarafından Genel Sekreterliğe bildirilmiştir.²¹⁴

1940 yılında sahne darlığı ve oda sıkıntısı yaşayan Halkevi'nin genel durumu şu şekildeydi; Antalya parti binası esasen iki katlı olup üst katında dört oda mevcut olup bunlardan birisini vilayet idare heyeti, diğerinin Halkevi idare heyeti, diğer birisini de kalem kullanmaktadır. Binanın ikinci katında ise altı oda mevcut olup gösteri, dil, tarih, Halkevi

²⁰⁸ Dâhiliye Vekili ve CHF Genel Sekreteri Ş. Kaya Tarafından CHF İl Yönetim Kurulu Başkanlıkları ile 1,3 ve 4'ncü İspekterliklere yazılan yazıda bu durum şu şekilde açıklanmıştır: Halkevlerinin gelir kaynakları Parti, Uray ve hususi idareden yapılacak yardımlardır. Halkevi açılma kararı ile birlikte bu evleri idare edebilecek varidatında bu kaynaklardan temini düşünülmeli ve kararlaştırılmalıdır; BCA.,490.100/3.14.6 (10 Kasım 1936)

²⁰⁹ BCA.,490.100/3.14.6 (26 Aralık 1936)

²¹⁰ BCA.,490.100/3.14.6 (10 Kasım 1936)

²¹¹ Yenikapı: Antalya'nın Gençlik Mahallesi'nde bulunan bir semttir.

²¹² Kurağ: CHF'nin parti binası ve Halkevi binası olarak kullandığı geniş kapsamlı yapının adıdır.

²¹³ CHP ve Halkevi, 1938: 25.

²¹⁴ BCA.,490.100/1661.783.1 (08 Mayıs 1940)

kütüphanesi, milli kütüphane, Kızılay, spor işgal etmekte olup diğer komiteler açıkta kalmaktadır. Binanın mevcut bu durumu vali ve Halkevi reisi ve Nafia müdürü ile gözden geçirilerek tetkik edilmiş ve binanın mevcut hâlihazır haline ve görüntüsünü bozmamak şartı ile sahne ve arka yan taraftan ekleme yapılarak beş odanın ilave edilmesinin uygun olacağı görüşüne varılmıştır.²¹⁵

Antalya Halkevi binasına beş oda ilavesi ve sahne kısmının yükseltilmesi için 8.000-10.000 lira yardım yapılması hakkındaki teklif değerlendirilerek, binanın esas plan ve inşaatla ait projesi ile yapılması istenen plan ve proje ve keşif cetveli CHF Genel Sekreterliği tarafından istenmiştir.²¹⁶

Antalya Halkevi Başkanlığı, Halkevi binasına beş odanın ilavesi ve sahnenin yükseltilmesi hakkında lazım geleceği tahmin edilen 8.000-10.000 liranın mahallen temininin mümkün olmadığı ve bu konuda yardıma ihtiyaçları olduğu ve ancak bu şekilde inşaatın yapılabileceğini bildirmişlerdir.²¹⁷ Aynı zamanda Antalya Halkevi binasına ilave edilecek oda vesaire için istenilen bin lira yardım dolayısıyla gönderilmesi bildirilen plan ve proje ile keşif cetvelinin birer nüshası da istemiştir.²¹⁸

Antalya Halkevi binasına beş oda ilavesi ve sahne kısmının yükseltilmesi için yapılacak olan keşifler, fen heyeti kadrosunun işlerinin çok ve dağınık olmasından dolayı mümkün olmamıştır. Antalya Nafia Müdürü tarafından bu keşfin yakın zamanda Antalya'ya gelecek olan yüksek mimar Necmi Ateş'e yaptırılması Genel Sekreterlikten istenmiştir.²¹⁹

Bunun üzerine CHF Genel Sekreterliği, Antalya Halkevi binasına ilave edilecek beş oda ile sahnenin yükseltilmesine ait istenilen plan proje ve keşif cetvellerinin Nafia müdürlüğü tarafından tasdikli olarak gönderilmedikçe hiçbir suretle yardım yapılmayacağını, bunların vilayet Nafia heyetince yapılmasına imkân olmadığı bildirilmesinden dolayı, plan ve projenin herhangi bir mühendis veya mimara yaptırılabilceği ve Nafia müdürlüğünün tasdik etmesinin yeterli olacağı bildirilmiştir.²²⁰

1941 yılında Halkevine tenis kortu yapılmak istenilmiştir. Bununla ilgili olarak 1.591 lira 32 kuruşa ihtiyaç duyulmuştur.²²¹ Bu para CHF Genel Sekreterliği tarafından Antalya CHF Vilayet İdare Heyeti Reisliğine gönderilmiştir.²²²

²¹⁵ BCA.,490.100/1661.783.1 (08 Mayıs 1940)

²¹⁶ BCA.,490.100/1661.783.1 (15 Temmuz 1940)

²¹⁷ BCA.,490.100/1472.15.1 (13 Temmuz 1940)

²¹⁸ BCA.,490.100/1661.783.1 (14 Aralık 1940)

²¹⁹ BCA.,490.100/1661.783.1 (08 Kasım 1940)

²²⁰ BCA.,490.100/1661.783.1 (16 Ocak 1941)

²²¹ Bu paraya ait kasa makbuzunun gönderilmesini ve bir taraftan 1941 yılı bütçesinin gelir kısmının 1. faslının, 4. faslının 3.(Halkevlerine yardım) maddesine eklendikten sonra bu ekleme muamelesinin Halkevi

Antalya Vilayet İdare Heyeti 22 Eylül 1941 tarihinde Antalya Halkevi ve binasının mevcut durumunu özetler bir yazıyı CHF Genel Sekreterliği'ne göndermiştir. Bu gönderilen yazıda;

“Antalya parti binası iki katlı olup üst katta bulunan üç oda parti, vilayet ve merkez kaza Halkevi idare heyetlerine tahsis edilmiş ve alt katta bulunan beş odadan en büyüğü kütüphane olarak kullanılmak mecburiyetinde kalmış, diğer dört odada, Halkevine bağlı dokuz komite idare heyetleri faaliyette bulunmaktadır. Komitelerin müşterek oda kullanmaları ve çalışmalarındaki maruz kaldıkları zorluklar bazı düzensizliklere sebebiyet vermektedir.

Evimizin büyükçe bir odası kütüphane olarak ayrılmış ve mümkün mertebe halkın okuma ihtiyacını temine çalışılmış ve bu vaziyet devam etmekte bulunulmuş ise de gençliğin, halkın rağbet ve hevesi gündün güne artmakta olduğundan Antalyalıların ihtiyacına kâfi gelmemektedir. Esasen her vilayet merkezinde olduğu gibi Antalya'nın da müstakil bir kütüphaneye şiddetle ihtiyacı olduğu ve bu ihtiyacın kütüphane olmaya layık ve çok müsait bulunan sinema binası ile binanın müştemilatından olan binanın arka ve yanı başındaki arsaların satın alınması ile ortadan kalkmış olacaktır.

Mevcut bina ve müştemilatı arsaların Vilayet İdare Heyetinin bu seneki pek dar bütçesi ile ve mahalli yardımlarla satın alınması mümkün olmadığından kıymetli yardımlarınıza ihtiyaç bulunmaktadır. Kıymetli yardımlarınızla satın alınarak kütüphane yapılacak olan bu eserin Antalyalılara çok değerli armağanınız olacak ve ilelebet namınızı yâd ettirecektir.”²²³

Yukarıdaki yazıdan da anlaşılacağı gibi parti binası ve Halkevi'nin aynı yapıda iç içe geçmiş olmasının zamanla bazı problemleri de beraberinde getirdiğini göstermektedir. Özellikle komitelerin müşterek oda kullanımları faaliyetlerini kısıtlayan önemli bir faktör olmuştur. Halkın ve gençlerin her geçen gün okumaya ilgilerinin artmasına rağmen müstakil bir kütüphanenin olmaması bazı Antalyalıların ihtiyacını karşılayamadığı ve diğer illerde olduğu gibi Antalya için de müstakil bir kütüphanenin olmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu ihtiyacı giderilmesi için sinema binasının yanındaki arsaya bir kütüphane yapılarak bu ihtiyacın ortadan kalkacağı belirtilmiş ancak bütçe darlığı ve mahalli yardımların yetersizliği yine önemli bir mevzu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Halkevi'nin mevcut yapısı üzerine Genel sekreterlik CHF Vilayet İdare heyeti reisliğinden Halkevi binasının o günkü durumunu belirten bir rapor istemiştir. Bu istek üzerine parti müşavir mimarı bina durumuyla ilgili bir rapor hazırlamıştır.

Gönderilen rapor, CHF Genel Sekreteri adına Zonguldak Mebusu E. Türkmen tarafından tetkik edilerek CHF Vilayet İdare Heyeti Reisliğine gönderilmiştir. Raporla belirtilen hususlar çerçevesinde; Halkevi binasının genişletilmesi ve ıslahı için sinema binasının o günkü durumu ile istimlak ettirilmesi ve Halkevi'ne dâhil edilmesi uygun

bütçesi üzerinde de yaptırılarak inşaata sarf edilmesi ve neticenin bildirilmesi istenilmiştir, BCA.,490.100/1661.783.1

²²² BCA.,490.100/1661.783.1 (09 Ağustos 1941)

²²³ BCA.,490.100/1661.783.1 (22 Eylül 1941)

görülmemiştir. Binanın istimlak ettirildikten sonra yıktırılarak elde edilecek malzemenin de değerlendirilerek, mevcut Halkevi'ne uygun düşecek bir mimari de yeni bir kütüphane kısmının ilave edilmesi daha uygun görülmüştür. Belediye'nin istimlak etmesinden sonra genel sekreterlik tarafından satın alınacak olan bina için 7500 liralık yardımın gönderileceği ve sinema binası satın alınıp yıktırıldıktan sonra ilave edilecek kısım için proje hazırlanarak gönderileceği de belirtilmiştir. Bu hususların dışında Halkevi binasının görünümünü bozan Vatan Kiraathanesi'nin ıslahı yoluna gidilmesi, bunun mümkün olmaması durumunda istimlak ettirilerek Halkevi'ne dâhil edilmesi ve bununla ilgili gerekli görüşmelerin yapılarak görüşlerinin bildirilmesi istenmiştir.²²⁴

CHF Baş mimarı Seyfi Şenol tarafından Halkevi Kütüphanesi yapılmak üzere satın alınan sinema binası ile ilgili de şu tetkikte bulunulmuştur;

“Halkevi kütüphanesi yapılmak üzere satın alınan sinema binasının bugünkü durumu büromuzca belli değildir. Sicil zarfında esaslı bir malumat yoktur. Dosyadan anlaşıldığına göre bu binanın yıkılarak yeniden yapılması düşünülmüş ve bunun içinde evvelce bir proje hazırlanmıştır. Bugünkü rayiçlere göre bu proje en az 60.000 liraya inşa ettirilebilir. Paranın yarısının mahallen temin edilmesi lazımdır. Bunu temin edebilecekler mi? Etseler bile yalnız bir kütüphane için 60.000 lira pek çoktur.

Eğer bina bugün tehlikeli bir durumda değil ise dâhile ufak bir tadilatla şimdilik olduğu gibi kullanılması uygun olur. Sonra bugünkü durumu ile dosyasındaki bir fotoğrafa nazaran, fena bir bina değildir. Eğer resimde görüldüğü gibi sağlam bir bina ise yıkmak zararlı olur. Sağlam olduğu takdirde 60.000 lira yerine tahminen 10.000 lira kadar daha az bir para zarfı ile tadil edilerek kütüphane şekline sokulabilir. Bunun içinde büromuz mimarlarından birinin bir defa daha bunu mahallinde incelemesini faydalı olacağını” bildirmiştir.²²⁵

1948 yılında Parti kurultayında alınan karar gereğince Halkevlerinin idare durumları ile ilgili bazı yönetmelikler değiştirildi. Yapılan değişiklik çerçevesinde; Halkevi'nin partiden ayrı bir idare sistemlerinin oluşturulması istendi. Bu durum üzerine Antalya CHF İl İdare Kurulu Başkanı Haydar Üçgün tarafından, Antalya Halkevi'nin durumunu bildirir bir yazı, CHF Genel Sekreterliğine gönderdi.

Bu yazıya göre; Antalya Halkevi'nin çalıştığı ve içinde bulunduğu binanın bahçesi ile birlikte 1939 senesinde Halk Partisi adına tapuya bağlandığı ve maliyeye borcundan dolayı ipotekli olduğu, bu binaların ayrılmasına inşaat tarzlarının müsait olmadığı ve bu sebeple Halkevi'ne yapılmayı düşünülen yeni binanın ayrı tutulmasını daha önce parti adına tapulandığının göz önünde tutularak herhangi bir yanlışığa meydan verilmemesi istenmiştir.²²⁶

²²⁴ BCA.,490.100/1661.783.1 (16 Ekim 1942)

²²⁵ BCA.,490.100/1661.783.1 (04 Ekim 1944)

²²⁶ BCA.,490.100/1661.783.1 (02 Mart 1948)

CHF Genel Sekreterlik Haydar Üçgün'ün tetkikinden sonra, Antalya CHF İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazıda; CHF idari kurulunun İşgalinde bulunan Milli Emlak'tan, hazineden satın alınmış olan binadan ötürü 1.702 lira borç bulunduğu ve bu paranın ödenmedikçe ipoteğin kaldırılmasının mümkün olmadığı bildirildi. İşlenmiş ve işleyecek taksitleri peşinen veya bir defa ödendiği takdirde, ıskontodan istifadenin mümkün olup olmadığı, olduğu takdirde ne miktar para ödenmesi lazım geldiğinin İl Defterdarlığı ile temas edilerek bir listesinin çıkartılması ve alınacak listenin gönderilmesini ve istenilen bilgilerin alındıktan sonra paranın gönderilmesinin düşünüleceği bildirildi.²²⁷

Antalya Halkevi bir süre sonra gerekli yardımları alamayınca maliyeye borcunu ödeyemez duruma gelmiştir. Borcundan dolayı hazineye ipotekli olan parti ve Halkevi binasının, bu ipotekten kurtarılması ve borcunun bir defaya mahsus olmak üzere ödenmesi için istenilen 1.700 lira gönderilmiş vergi ve sigorta gibi masrafların mahallen temin edilmesi istenmiştir. Genel sekreterlik, merkezin tükenmez bir paraya sahip olduğunun düşünülmemesini ve buna göre mahalli gelir kaynaklarının her vakit zorlanması için çalıştırılması gerektiği de bildirildi.²²⁸

1948 Yılında Antalya Halkevi'nin bina ve gelir durumlarıyla ilgili bilgilere yerel gazetelerde eleştiri niteliğinde yazılar çıkmaya başladı. 30 Mart 1948 Tarihli Şelale Gazetesi Antalya Halkevi binası ve gelir durumu ile ilgili "Bizim Halkevi Hareket Serbestisini Ne Zaman Ele Alacak" başlıklı bir yazıya yer verdi:

"Antalya, pek az vilayetlere nasip olan müstesna konforlu ve bilhassa manzara cihetinden eşî bulunmayan bir Halkevi binasına sahiptir. Manzaranın cazibesine ve sarayın ihtişamına dayanamamış olmalı ki, Halk Partisi egemenlik devrindeki forşundan bilistifade binanın üst katını tamamen işgal etmiştir. Senelerce evvel vaki olan bu olupbittiye bugün için bir şey denemez ise de binaya asıl sahibinden ziyade Halk Partisi'nin tesahup ettiğini görmek insana hakikaten garip geliyor. İsminden de anlaşılacağı üzere Halkevleri bilumum emsali binalar gibi milletin öz malıdır. Bu binalar nereden bakılsa Türk ocaklarından müdevver ve yahut da belediye ve hususi muhasebelerin yardımı ve halkın ianesi ile yaptırılmıştır. Bu kadar şumullu bir ortaklığa müstenit olan ve zaten nizamnamesinde de tasrih edildiği veçhile bütün vatandaşların istifadesine vaz edilmiş bulunan bir kültür müessesine siyasi bir partinin vasilik etmesi umumi hoşnutsuzluğu mucip olmakta ve bundan dolayıdır ki Halkevimiz muhitten hiçbir alaka görmemektedir. Birkaç ay önce "Yeşil Antalya" refikimizin de yazdığı gibi bizlere mübadele sureti ile yurdun muhtelif bölgelerinden vilayet gazeteleri gelmektedir. Bunlardan hangi birine baksak muhakkak o hafta içinde Halkevlerinin bir faaliyetinden bahsedildiğini görmekteyiz. Diğer vilayetlerde durmadan dinlenmeden yürütülen kültür faaliyetleri bizde niçin donup kalmıştır? Sorarsanız parasızlıktan bahsederler. Hadi bunu biran için kabul edelim. Fakat olaylar tamamen aksinedir. Bundan bir müddet evvel Halkevi Başkanı Etem Ağva ile görüşürken Halkevine

²²⁷ BCA.,490.100/1661.783.1 (17 Temmuz 1948)

²²⁸ BCA.,490.100/1661.783.1 (31 Ağustos 1948)

getirileceği söylenen sinema makinesine intikal ettirerek kendisinden malumat rica etmişim. Bana dediler ki “ Ankara’ya gittiğimde Halkevleri umumi merkezi ile temasta bulundum. Vaziyetimizi açıkladım, yardımlarını rica ettim. Evimize en münasip yardım kaynağı olmak üzere mükemmel bir sinema makinesi vereceklerini vadettiler. Eğer bu makine gelecek olursa artık para sıkıntımız kalmayacak ve bütün kollarımızı faaliyete geçireceğiz.” Beklenen makine gelmiştir ve Halkevi salonuna yerleştirilmiştir. Ancak birde bakıyoruz ki çarklar yine tersine işliyor...”²²⁹

Şelale Gazetesi’nin eleştirdiği noktanın başında; kuruluşunda egemen güç olan CHP’nin bu gücünü uzun yıllar Halkevi üzerinde hissettirdiğini ve halkın kültür yuvası olarak açılan bu müessesenin kendi başına müstakil bir kurum olamaması neticesinde halkın ilgisinin zamanla azaldığını ve faaliyetlerinde sönükleştiği belirtilmektedir. Diğer illerdeki faaliyetlerin gazetelerde bahsedildiğini ancak Antalya Halkevi’nin parasızlıktan şikâyetçi olduğunu ileri sürdüğünü ve bununla ilgili olarak da Ankara’dan getirilen sinema makinesi ile bu sorunun çözüleceğinin Halkevi Başkanı tarafından ifade edilmesine rağmen zamanla aynı problemlerin devam ettiğini ifade etmektedir.

1949 Yılında çok partili hayat sürecinde ortaya çıkan görüş ayrılıklarıyla beraber bazı sinemalar taşlanmaya başlandı.²³⁰ 1949 yılı sonunda da Antalya Halkevi sineması da kapatıldı.²³¹ Antalya CHF İl İdare Kurulu Başkanı Aşır Aksu tarafından 02.08.1950 tarihinde CHF Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda; parti ve Halkevi olarak kullanılan, il binasının tek büyük salonunda Halkevi tarafından işletilmekte olan sinemanın genel toplantılara salonun tahsis edilmesi ve Halkevi çalışmalarının sektedar olmaması ileri sürülerek kongrece sinemanın işletilmemesine ve salonun hizmetlere tahsisine karar verilmiş ve bu karar icabı sinema kaldırılmıştır. Yazlık sinema işletilmesine müsait bahçe bulunmasından dolayı sinema makinası bu bahçede işleteceklere kiraya verilmek istenmiş, ancak sinemayı işletecek kimse bulunamamıştı. Bu durumdan dolayı bir gelir kaynağından mahrum kalan Halkevi istenilen zamanlarda salondan faydalanmak şartıyla bunu sağlayacak bir sözleşme ile yazlık ve kışlık kısımları ile sinemaya kiraya verilmesi mümkünse de, alınan kongre kararı nedeni ile tereddüt edilmiştir. Kongre, Halkevi hizmetlerinin aksamaması için durumların korunarak sinemanın kiraya verilmesini istemiştir.²³²

Sinema salonunun kiraya verilmesine ilişkin, CHF Genel Sekreteri Adına Kırşehir Milletvekili H.Sezai Erkut tarafından verilen cevapta Halkevi sinema salonunun değer bedelle

²²⁹ “Bizim Halkevi Hareket Serbestisini Ne Zaman Ele Alacak”, *Şelale*, 30 Mart 1948.

²³⁰ “Bazı Sinemalar Geceleri Taşlanıyor”, *Şelale*, 9 Ağustos 1949.

²³¹ “Halkevi Sineması Kapandı”, *Şelale*, 13 Aralık 1949.

²³² BCA.,490.100/1215.35.1 (02 Ağustos 1950)

ve zaman zaman Halkevinin salonundan istifade etmesi şartıyla, kiraya verilmesi uygun bulunmuştur.²³³

1949 yılında Antalya İlkokul, lise, sanat okulu ve enstitüsü öğretmenleri ve partililerce Antalya halkı tarafından Atatürk'e hediye edilen ve Antalya vali muavini tarafından icar yoluyla işgal edilen, Antalya'nın Yenikapı mevkiindeki binanın Antalya Öğretmenler Birliğine kiralanması ve bu konuda ilgi gösterilmesi istenmiştir.²³⁴

1950 yılından itibaren Antalya Halkevi binası kapanma sürecine girmiş ve herhangi bir yardım almamıştır.

2.3. Antalya Halkevi Komiteleri ve Başkanları

Antalya Halkevi tarafından oluşturulan ilk idare heyeti başkanlığına Maarif Müdürü Aziz Bey, Halkevi başkanlığına Hüsnü Bey seçildi. Cumhuriyet Halk Fırkasının göndermiş olduğu talimatname doğrultusunda komiteler teşkil edildi, komitelere üye seçimi ile çalışma esasları da bildirilmiştir. Aynı hafta içerisinde şubeler faaliyete geçmiştir.²³⁵ 27 Haziran 1932'de kurulan komiteler ve üyeleri şunlardır:

- Dil-Edebiyat, Tarih Şubesi: Komite Başkanı Lise Edebiyat Öğretmeni Nahit Bey ve mümessil Nahit Bey'dir.
- Güzel Sanatlar Şubesi: Komite Başkanı Lise Edebiyat Öğretmeni A. Rıza Bey ve mümessil İlkokul Öğretmeni Ali Bey'dir.
- Temsil Şubesi: Komite Başkanı Sıtma Mücadelesi Memurlarından Eczacı Fettah Bey'dir.(aynı zamanda mümessil)
- Sosyal Yardım ve Dayanışma Şubesi: Komite Başkanı Devlet Hastanesi Başhekim Dr. Nimet Bey'dir. Reis ve Mümessil).
- Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi: Komite Başkanı Böcekçilik Mektebi Müdürü Ekrem Bey'dir.
- Kütüphane ve Neşriyat Şubesi: Komite Başkanı Hususi Muhasebe Müdürü Muharrem Bey ve Mümessil Kütüphane Memuru Sıtkı Bey'dir.
- Köycülük Şubesi: Komite Başkanı Ziraat Mücadele Memuru Mustafa Şevki Bey ve mümessil Avukat Enver Bey'dir.
- Spor Şubesi: Komite Başkanı Diş Tabibi Muhlis Bey'dir.

²³³ BCA.,490.100/1215.35.1 (31 Ağustos 1950)

²³⁴ BCA.,490.100/1661.783.1 (09 Kasım 1949)

²³⁵ BCA.,490.100/971.754. 1 (27 Haziran 1932)

- Müze ve Sergi Şubesi: Komite Başkanı Müze Müdürü Fikri Erten ve mümessil, ilkokul öğretmenlerinden Naci Bey'dir.²³⁶

Belediye Başkanı Hüsnü Bey, açıldığı günden beri de Halkevi'nin başkanlığını yapmaktadır. Bundan dolayı Halkevi çalışmaları ile çok fazla ilgilenememişti. 1934 yılında yapılan yeni düzenlemeler çerçevesinde Halkevi Başkanlığına Sıtma Mücadele Reisi Doktor Seyfettin Bey getirildi. Yapılan değişiklikler ve üyelerin isimleri CHF Genel Sekreterliğine gönderildi.²³⁷ Antalya Halkevi yönetimi, komite seçimlerinin iki yılda bir yapılmasına rağmen bir kısım üyelerinin dağılması ve bazılarının gerekli verimin alınamaması nedeniyle seçimlerin yenilenmesini uygun görüldü. Bilahare durumu genel sekreterliğe bildirerek seçim için onay istendi.²³⁸ CHF Genel Sekreterliği verdiği cevapta Halkevleri Yönetmeliğinin ilgili maddelerine işaret ederek komitelerin yenilenmesini uygun görmüştür.²³⁹ Yapılan seçimler sonucu 1935'de Halkevi Başkanı Şeref Karacan olmuş ve komiteler yeniden seçildi.²⁴⁰ Daha sonra 1938'de yenilenen yönetim kuruluyla beraber Lütfi Gökçeoğlu da Halkevi Başkanı olmuştur.²⁴¹

Antalya Halkevi yönetim kadrolarında 1941 yılında yapılan seçimlerle birlikte köklü değişiklikler oldu. Bu seçimler neticesinde yönetim şu şekilde teşekkül etmiştir:

- Sosyal Yardım Şubesi: Hükümet Doktoru Vasfi Cankatan, Hususi Muhasebe Müdürü Muharrem Önal, Hususi Muhasebe Varidat Müdürü Ferit Erman, Eczacı Ferit Yetgin, Memleket Hastanesi İdare memuru Cevdet Akıncı Bey.
- Temsil Şubesi: Diş Doktoru Muhlis Künt, Lise Türkçe Öğretmeni Lamia Demir, Tapu memuru Selime Özçelik, Başöğretmen Refik Başar, Lise kâtibisi Osman Andıç Bey.
- Tarih ve Müze Şubesi: Müze Müdürü Fikri Erten, Çiftçi İbrahim Zevin, Emekli Öğretmen Zeki Sabuncu, Avukat Ali Haydar Uçkun, Diş Doktoru Nazmi Akkan Bey.
- Spor Şubesi: Lise Spor Öğretmeni İsmail Çetin, Eczacı Sabri Bey, Liman Reisi Hulusi Rona, Marangoz Hasan Akbaba, Narenciye memuru Arif Oktay Bey.
- Güzel Sanatlar Şubesi: Ağır Ceza Azası İkbal Argun, Lise Müzik Öğretmeni Davut Akidil, Şirketler komiseri Süreyya Karakaplan, Emekli Subay Ertuğrul Ağva Bey.
- Köycülük Şubesi: Veteriner Müdürü Zeki Malkoç, Antalya Gazetesi sahibi Mazlum Adıson Bey.

²³⁶ BCA.,490.100/971.754.1

²³⁷ BCA.,490.100/971.754.1

²³⁸ BCA.4090.100/971.754.1 (01 Eylül 1935)

²³⁹ BCA. 490.100/971.754.1 (17 Eylül 1935)

²⁴⁰ "Halkevi Şube Komitelerinin Seçimi", *Antalya*, 16 Nisan 1936.

²⁴¹ "CHP ve Halkevi", *Türk Akdeniz*, 1943, (25): 30.

- Kütüphane ve Yayın Şubesi: Kütüphane müdürü Sıtkı Tekeli, Lise öğretmeni Hüseyin Saracoğlu, Eczacı Şeref Özdemir, Diş Hekimi Münür Güray, Dilek Kitapevi sahibi Hayret Şakrak Bey.
- Dil- Edebiyat ile Halk Dershaneleri ve Kurslar şubelerinin toplantılarında yeterli çoğunluk sağlanamadığı için ertelenmiştir.²⁴²

Lütfi Gökçeoğlu'ndan sonra 1942 yılında Antalya Lisesi öğretmenlerinden Ekrem Reşit Uluç Halkevi Başkanı olmuştur. Ekrem Uluç, 1946 yılına kadar uzun süre Halkevi başkanlığı yapmıştır. Ancak Demokrat Parti propagandası yaptığı ve Halkevi ile hiç ilgilenmediği gerekçesiyle Savcı Şeref tarafından istifaya davet edilmiştir. Bunun üzerine Uluç, mesleki yükünün ağırlığını ileri sürerek istifa etmiştir. Ekrem Reşit Uluç'un istifasından sonra İl İdare Kurulu üyelerinden Hayri Ülkü Halkevi Başkanı olmuştur.²⁴³ Hayri Ülkü'nün Halkevi başkanlığı kısa sürmüş ve yerine 1947'de Etem Ağva Halkevi Başkanı olmuştur. Daha sonra 1949'de de Sıtma Mücadele Başkanı Ferruh Niyazi Ayoğlu Halkevi Başkanlığına getirilmiştir.²⁴⁴

2.4. Halkevi Mali Yapısı ve Bütçesi

Antalya Halkevi'nin kurulduğu andan itibaren gelirini değişik kaynaklardan gelen yardımlar oluşturmuştur. Halkevi bütçesi planlanırken, çoğunlukla merkezden gelen yardımlar bütçenin asıl kısmını oluşturacak şekilde ayarlanmıştır. Bu yardımları; Genel sekreterliğin bütçesinden vilayet idare heyetine gönderilen tahsisatlar, vilayet hususi bütçesinden ayrılan ve Belediyece yapılan yardımlar ile yerel kaynaklardan gelen bağışlar oluşturmaktaydı.

1934 yılında CHF'nin hususi bütçesinden 1.900 lirası talebe yurduna, 18.000 lirası belediyeye (gezi heykeli için), 13.300 lirası hayır cemiyetlerine ve halkevlerine olmak üzere toplam 33.200 liralık tahsisat ayrılmıştır. Bu tahsisattan hayır cemiyetleri adına ayrılan 13.300 liranın ne kadarı partiye ve ne kadarı Halkevi teşekkülleri ihtiyacı için ayrıldığı bildirilmesini ve bu paraların genelgelere belirtilen çerçevede tahsil ve yerlerine dağıtılmasını genel sekreterlik vilayet idare heyetinden bildirmesini istemiştir.²⁴⁵

Hayır cemiyetleri namına ayrılan 13.300 liranın 12.000 lirası, yapılmakta bulunan parti binasına, 1.000 lirası sahaya ve spor mıntıkasına, 300 lirası da kazalardaki gençlik

²⁴² "Halkevi Seçimleri", *Antalya*, 25 Ocak 1941; *Antalya*, 27 Ocak 1941.

²⁴³ BCA.,490.100/994.843.3 (09 Aralık 1946)

²⁴⁴ "Antalya Halkevi Başkanlığı", *Yeşil Antalya*, 10 Aralık 1949.

²⁴⁵ BCA.,490.100/1472.15.1 (30 Eylül 1934)

teşkilatına ayrılmış olduğu CHF Antalya Vilayet Heyeti Reis Şeref Karacan Tarafından genel sekreterliğe bildirilmiştir.²⁴⁶

Vilayet hususi idaresi tarafından 1935-36 yılı bütçesine, parti binasının inşası, Halkevlerine ve hayır cemiyetlerine yardım adı altında 20.000 lira konulmuştur.²⁴⁷ Yardım yerleri ile yardım miktarlarının tespiti partiye bırakılmıştır.²⁴⁸

Antalya Vilayeti umumi meclisince partiye ve Halkevine yardım olarak senelik 12.000 lira ayrıldığı 19.3.1934 tarih ve 5096/58 sayılı yazı ile Dâhiliye Vekâletine bildirilmiştir. CHF Antalya Vilayet İdare Heyeti Reis Şeref Karacan ayrıca bina inşaatı için 7.000 lira borçlanmış olduklarını ve tahmini olarak da 25.000 lira ek paraya ihtiyaç olduğunu bildirilmiştir.²⁴⁹

Vilayet hususi idaresinin 1935-36 bütçesine parti bina inşaatının bitirilmesi için 20.000 lira konulmuştur. Ancak bu paranın bir kısmının Halkevine ve bir kısmının da spor sahasının ihtiyaçlarına harcanmasının takdiri partiye bırakılmıştır. Vilayet idare heyeti, binanın bir an evvel bitirilmesi şartıyla Antalya Halkevine 500 lira, spor alanı ihtiyaçlarına 1.500 lira ayırmıştır. Binanın bitmesine kadar yardımların kıt tutulmasında da zaruret görülmüştür.²⁵⁰

Antalya Halkevi'ne ayrıca vilayet bütçesinden de yardım yapılmıştır, Yapılan yardımın içerisinde hayır kurumlarına da yardımın Halkevi Bütçesinden yapılması uygun görülmüştür.²⁵¹

1935 yılında vilayet bütçesinden parti, Halkevi ve hayır kurumları için ayrılan 20.000 liralık yardım parası sonradan 19.000 liraya indirilerek bakanlığa bildirilmiştir. Genel sekreterlik, vilayet bütçesinden ayrılan bu paraların 28.08.1934 tarih ve 2137,2428, 355 sayılı genel yazılar içindeki yerlere göre dağıtılmasını ve 19.000 liraya göre bir dağıtım çizelgesi gönderilmesini istemiştir.²⁵²

Parti, Antalya Halkevi ve hayır kurumları için ayrılan yardım parası şu şekilde bölünmüştür: 16.500 lira partiye (yeni binasını bitirmek için), 1.500 lira spor bölgesine (alanın düzenlenmesine devam için), 500 lira Alanya Halkevi'ne ayrılmıştır. Partiye ayrılan 16.500 lira tam olarak alınmış ve binanın bitirilmesine harcanmıştır. Spor bölgesine ve

²⁴⁶ BCA.,490.100/1472.15.1 (22 Ekim 1934)

²⁴⁷ BCA.,490.100/1472.15.1 (20 Nisan 1935)

²⁴⁸ Vilayetin dar ve ihtiyaçlarla dolu bütçesi içerisinde büyük fedakârlık almak üzere kaydırılmış olan bu para heyet kararının ardından tekrar Ankara'ya bildirilmiştir. BCA.,490.100/1472.15.1

²⁴⁹ BCA.,490.100/1472.15.1 (14 Nisan 1934)

²⁵⁰ BCA.,490.100/1472.15.1 (14 Ekim 1935)

²⁵¹ BCA.,490.100/1472.15.1 (9 Mayıs 1935)

²⁵² BCA.,490.100/1472.15.1 (16 Ekim 1935)

Antalya Halkevi'ne ayrılan paralar da doğrudan doğruya kendilerine verilmiştir.²⁵³ Antalya merkez ve ilçelerinin uray bütçesinden merkez Halkevi için 400 lira para ayrılmıştır.²⁵⁴

Antalya Vilayet, Belediye ve Kaza belediyelerinin kendi bütçelerinden parti, Halkevi ve hayır kurumları için yardımları daha sonraki yıllarda da devam etmiştir.

1938 yılında Antalya ve kaza belediyeleri de Parti, Halkevi ve hayır kurumları için yardım parası ayırmıştır. Ayrılmış olan yardım paralarını gösterir bir cetvel hazırlanarak her kaza Halkevi'ne yardımda bulunmuştur. Alanya Belediyesi 500 Lira, Akseki Belediyesi 300 Lira, Elmalı Belediyesi 200 Lira ve Finike Belediyesi 50 Lira olmak üzere Halkevlerine toplamda 1450 Lira yardımda bulunmuşlardır.²⁵⁵

Tablo 2.1 1939-1942 Yılları Arası Antalya Halkevi Bütçe Durumu

Vilayet Merkezi ve Kazaları	1939		1940		1942	
	Hususi İdare Bütçesinden Yardım (Lira)	Belediye Bütçesinden Yardım (Lira)	Hususi İdare Bütçesinden Yardım (Lira)	Belediye Bütçesinden Yardım (Lira)	Hususi İdare Bütçesinden Yardım (Lira)	Belediye Bütçesinden Yardım (Lira)
Vilayet Merkezi	6400	300	7755	600	8500	600
Korkuteli	100	0	0	-	-	0
Elmalı	500	200	0	-	-	200
Finike	0	0	0	-	-	0
Kaş	0	0	0	-	-	0
Alanya	1000	100	1000	150	-	100
Manavgat	0	0	0	-	-	0
Serik	0	0	0	-	-	0
Gündoğmuş	0	0	0	-	-	0
Akseki	500	40	0	40	-	100
Yekün	8500	640	8755	790	8500	1000

Kaynak: BCA 490.100/1472.15.1

1939 yılında Vilayet Belediyesi ile kaza belediyelerinin 1939 mali yılı bütçelerinden parti, Halkevi ve diğer hayır kurumlarına yardım parası ayırmışlardır. Ayırdıkları yardım parasına ait bir cetvel hazırlanarak CHF Genel Sekreterliğine gönderilmiştir.²⁵⁶ Bu çizelgede belirtildiği üzere Halkevlerine yardım amaçlı Belediye Bütçesine konan bütçe; vilayet merkezindeki Antalya Halkevi'ne 300 lira, Elmalı Halkevi'ne 200 lira, Alanya Halkevi'ne 100 Lira ve Akseki Halkevi'ne 40 lira yardım ayrılmıştır.²⁵⁷

²⁵³ BCA.,490.100/1472.15.1 (15 Kasım 1935)

²⁵⁴ BCA.,490.100/1472.15.1 (5 Ağustos 1936)

²⁵⁵ BCA.,490.100/1472.15.1 (29 Temmuz 1939)

²⁵⁶ BCA.,490.100/1472.15.1 (15 Ağustos 1939)

²⁵⁷ BCA.,490.100/1472.15.1 (29 Temmuz 1939)

1939 yılında da Antalya Vilayet hususi idare bütçesinden parti, Halkevi ve hayır kurumları için yardım tahsisatı konulmuştur. Bu tahsisata göre Antalya ve kaza halkevlerine 10.000, spor teşkilatına 1.250, Kızılay teşkilatına 100 lira ayrılmıştır.²⁵⁸ Hususi İdare bütçesinden Antalya Halkevi'ne 6400 lira, Korkuteli Halkevi'ne 100 lira, Elmalı Halkevi'ne 500 lira, Alanya Halkevi'ne 1.000 lira ve Akseki Halkevi'ne 500 lira bütçe tahsis edilmiştir.

1940 yılı bütçesinde ise; Antalya vilayet merkezi belediyesince Antalya Halkevine 600 lira, Akseki Belediyesince Akseki Halkevine 40 lira ve Alanya Belediyesince Alanya Halkevine 150 lira yardım edildiği, Hususi İdare bütçesinden de Antalya Halkevi'ne 7.755 lira ve Alanya Halkevi'ne 1.000 lira bütçe ayrıldığı görülmektedir. Yapılan bu yardımları gösterir cetvel CHF Genel Sekreterliğine gönderilmiştir.²⁵⁹ Kaza Halkevleri büyüklükleri derecesinde yardımlar almışlardır. Antalya Umum Meclisi tarafından Halkevlerine yardım olarak 1942 senesi Hususi İdare bütçesine 8.500 lira ve belediye bütçelerine ise toplam 1.000 lira tahsisat konmuştur.²⁶⁰ Yapılan yardımlardan şu anlaşılmaktadır; II. Dünya Savaşı'na Halkevi'ne rağmen yapılan yardım miktarları 1939-1942 yılları arasında kısıtlamaya gidilmeden Halkevi bütçeleri desteklenmeye çalışılmıştır.

Antalya Halkevi 1941 yılında Isparta Bölgesi Müfettişi Osman Şahinbaş tarafından teftiş edilmiş ve teftiş rapor olarak sunulmuştur. Osman Şahinbaş'ın teftiş raporuna göre Antalya Halkevi binasının geliri ve durumu şu şekilde belirtilmiştir;

“Halkevinin yaşaması için geliri belediyenin ve hususi muhasebenin verdiği paradır. Geçen sene Isparta Halkevinin 2.000 lirasını bütçeden tenzil eden Dâhiliye Vekâleti bu sene de Antalya'nın bütçesine Halkevine konulan yardımdan 2.000 lirayı çıkarmıştır. Bundan dolayı diğer Halkevlerine yapılacak tevziat noksan olacak ve parasızlıktan zorluk çekilecektir. Halkevine alınacak olan sandalye ve perde için lütf buyurulan 2.000 lira ile büyük bir noksan karşılanmış olacaktır.

İdare heyeti azaları işlerinin ehlidir. Halkevinin muhit üzerinde tesiri müspettir. Halk tarafından gösterilen rağbeti artırmaktadır. Hesap, demirbaş ve kütüphane defterleri muntazamdır. Bu defa genel sekreterliğin emirleri üzerine aynı binada bulunan ve yayın yapan radyo Halkevi demirbaşına alınmıştır. Halkevi binası gün geçtikçe ihtiyaca kâfi gelememektedir. Yeni açılması arzu edilen ve teşebbüs olunan dikiş ve nakış dershanesi için bir odaya daha lüzum hâsıl olacaktır.”²⁶¹

Müşavir Mimar A. Sabri Oral Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda; Vatan Kiraathanesinin ve etrafındaki sahanın istimlak bedelinin 12.979,50 lira tuttuğunu, Halkevi Başkanlığı tarafından gönderilen yazıda bu fiyatın normal olduğu ve ahlak bakımından bu kahvenin muhite zararlı olduğu bildirilmektedir. Paranın bir kısmının mahallinden verilmek

²⁵⁸ BCA.,490.100/1472.16.1 (22Temmuz 1939)

²⁵⁹ BCA.,490.100/1472.15.1(16 Eylül 1940), Yapılan yardımları gösterir cetvel EK-1'de gösterilmiştir.

²⁶⁰ BCA.,490.100/1661.783.1 (27 Mart 1942)

²⁶¹ BCA.,490.100/994.843.3 (08 Haziran 1941)

sureti ile mezkûr sahanın istimlak edilerek Halkevi arsasına dâhil edilmesinin yerinde olacağını bildirmiştir.²⁶²

Müşavir Mimar A. Sabri Oral'ın, yazısına karşılık gönderilen yazıda; Vatan Kırathanesinin ve etrafındaki sahaların belediye marifeti ile istimlak ettirilmesi uygun görülmüş ancak bu iş için merkezden para gönderilmesine imkân olmadığı ve mahalli yoldan temin edilebildiği takdirde alınması istenmiştir.²⁶³

1943 Yılı hususi idare bütçesine Halkevleri adına konulan yardım tahsisatını gösterir cetvelde; Antalya Halkevine 7500 lira yardım yapılmıştır,²⁶⁴ Antalya merkez ve ilçe belediyelerince 1943 bütçelerinden buldukları yerlerdeki halkevlerine para ayrılmıştır. Buna göre Antalya Halkevine 600 lira, Akseki Halkevine 130 lira, Alanya Halkevine 200 lira yardım yapılmıştır.²⁶⁵ 1943 yılında Antalya Halkevi'ne ayrılan yardım parasının II. Dünya Savaşı'na rağmen daha önceki yıllara göre düşüş göstermediği ve bu durumda kültürel kalkınmanın savaş yılları içerisinde önemini koruduğunu göstermesi açısından önemlidir.

1947 yılında Halkevi binasının bazı bölümlerinde tamirat yapılması ihtiyacı hissedilmiştir. CHP Genel Sekreterliği tarafından Antalya parti ve halkevi binasında yapılması gereken tamir için 1947 yılında 4.034 lira ödenek ayrılması uygun görülmüştür. Bu işlemle ilgili gerekli evrakın tanzim edilerek sonucun bildirilmesi CHP Muhasip Üyesi İzmir Milletvekili tarafından istenmiştir.²⁶⁶ Bu yazıya karşılık olarak, Antalya CHF İl İdare Kurulu Başkanı Haydar Üçgün Tarafından, CHF Genel Sekreterliğine alınan paranın makbuzu ve 1947 yılı ek bütçesine gerekli eklemenin yapıldığı bildirilmiştir.²⁶⁷

1945 Yılından sonra Halkevlerine ilginin azalması, savaş sonrası devam eden ekonomik sıkıntılar ve demokratik hayata geçilme sürecinde demokrat partinin Halkevleri 'ne bakışı, Halkevleri'nin bir takım ekonomik sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur. Mevcut ekonomik şartlar içerisinde gerekli yardımları alamayan Antalya Halkevi de maliyeye olan borcunu ödeyemez duruma gelmiştir.

Antalya Halkevi, 1947'de maliyeye olan borcundan dolayı CHP Genel Sekreterliğinden yardım istemiştir. Genel Sekreterlik, il teşkilatına Antalya Halkevi'nin maliyeye olan borcunun kapatılması için 745 lira 50 kuruşu göndermiştir. Yazıda paranın makbuz karşılığında Antalya Halkevi Başkanlığı'na verilerek 1947 yılı bütçelerinde gerekli

²⁶² BCA.,490.100/1661.783.1 (14 Mayıs 1943)

²⁶³ BCA.,490.100/1661.783.1 (24 Mayıs 1943)

²⁶⁴ BCA.,490.100/1472.15.1 (19 Haziran 1943)

²⁶⁵ BCA.,490.100/1472.15.1 (19 Haziran 1943)

²⁶⁶ BCA.,490.100/1661.783.1 (28 Temmuz 1947)

²⁶⁷ BCA.,490.100/1661.783.1 (06 Ağustos 1947)

eklemenin yapılması ve sonucunun Genel Sekreterliğe bildirilmesi istenmiştir.²⁶⁸ Antalya CHP teşkilatı cevabi yazısında, gönderilen paranın ilgili yerlere verildiğini ve gerekli evrakın gönderildiğini bildirmiştir.²⁶⁹

Antalya Halkevi'nin 1948 yılında içinde bulunduğu ekonomik durum ve gelir kaynaklarının kullanımı ile ilgili olarak genel durumunu özetler nitelikte olan yazısında sinema makinesinin Halkevi geliri içerisindeki yerine büyük vurgu yapılmıştır.

Antalya CHP İl İdare Kurulu Başkanlığı Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda; sinema makinesinin parti tarafından çalıştırılması ile ilgili sebepleri bildiren bir yazı göndermiştir. Gönderilen yazıda; Antalya Halkevi'nin Bina ve salonu diye bir şey olmadığı, sadece 1939 yılında tapuya bağlanmış olan Halk Partisi binası ve bunun yanında 200 kişilik harap bir sinema salonunun bulunduğu ve sinema makinasının Halkevi bütçesinden ödendiği bildirilmiştir. Yazının devamında ayrıca gelir kaynaklarının kalmadığı hususi idare ve belediyelerce yapılan yardımında imkânsız bir vaziyet aldığı belirtilmiştir.²⁷⁰

Sinema makinesinin Halkevi geliri içerisindeki önemini belirten ve aynı zamanda İl İdare Kurulu'nun sinema işletmesi konusundaki görüşünü de bildirmiştir. İl idare Kurulu'nun;

“Sinemanın asıl olan parti tarafından işletilmesi ki bunun gerek propaganda gerek sinemanın her zaman partinin elinde ve partinin emrinde bulunması partimizin gerek bu günkü ve gerek gelecekteki hem gelir hem propaganda ve hem de her hangi ihtilata meydan vermemek bakımından zaruridir.” Sözleriyle sinema makinasının parti için ne kadar önemli olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu öneminden dolayı Partinin sinemayı kiralamak istemediği bu durumun Halkevi'nin zararına olacağını ancak parti namına işletilmemesinin de partiye de önemli bir gelir kaynağından mahrum bırakacağı vurgusu da yapılmıştır. İl idare Kurulu'nun son olarak şu sözleri durumu özetlemiştir:

“İl İdare kurulumuz bu noktai nazarda tam bir görüş birliği halindedir ve partimizin il kuruluşunda temel taşını atanlar safında hizmet etmiş ve o günden bu güne kadar bu vasfını garazsız kullanmış arkadaşlarımızın partinin istikbaldeki yüksek menfaatleri noktasından bu görüşte bulduklarını arz ederiz”²⁷¹

²⁶⁸ BCA.,490.100/1544.277.1 (25 Eylül 1947)

²⁶⁹ BCA.,490.100/1544.277.1 (21 Ekim 1947)

²⁷⁰ BCA.,490.100/1215.35.1 (10 Mart 1948)

²⁷¹ BCA.,490.100/1215.35.1 (10 Mart 1948)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA HALKEVİ'NİN ŞUBELERİ

3.1. Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi

Antalya Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, kuruluşundan kısa süre sonra, şubenin çalışma şekli hakkında şube başkanı Muammer Lütfi Bey başkanlığında toplantılar yapmış ve kendisine bir çalışma programı hazırlamıştır. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi bu çalışma programında; çalışmalarını konferans, dil tetkikleri, tarih ve edebiyat çalışmaları olarak belirlemiştir.

1932 yılında seçilen ilk yönetim kurulu üyeleri Kâzım Azamet Bey (avukat), Zehra Sabri Hanım, Nahit Bey (öğretmen), Bahri Bey (öğretmen), Rüştü Bey (öğretmen) oluşmaktadır. Antalya Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Başkanı Muammer Lütfi Bey'dir.²⁷²

25 Haziran 1934 tarihinde yenilenen şube komitelerinde Dil, Edebiyat ve Tarih Komitesi Üyeleri: Lise Edebiyat Öğretmeni Nahit Bey, Tarih ve Coğrafya Öğretmeni Şefik Bey, İlkokul Öğretmenlerinden Nazihe Hanım seçildi.²⁷³

Bu şube daha ziyade dil üzerine çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda (1003) atasözü, 65 masal ve türkü toplayarak Türk Dili Araştırma Kurulu merkezine yollanmıştır. Kurum merkezi şubenin halkevi çalışma raporunu incelemiş ve bu alandaki çalışmalarını beğenerek başkanını yazı ile takdir etmiştir.²⁷⁴

Antalya Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi 1935 yılı içerisinde komite toplantısı olarak üç toplantı yapmış ve yedi kişi gelmiştir.²⁷⁵ Bu şube daha çok konferans verme ve verilen konferansları düzenleme işini üstlenmiştir.

10.11.1936 Tarihinde CHF Genel Sekreterliği tarafından Antalya Halkevi Başkanlığı'na gönderilen yazıda; Halkevlerinin dil, tarih ve edebiyat şubelerinin çalışma programı ile ilgili genelgeler hatırlatılarak, Halkevlerinin çalışmalarını bu genelge hükümlerine uyarak düzenlemeleri istendi. Bununla ilgili yazılan yazıda; Halkevlerinin birçoklarının muhitlerine ait tarihi araştırma yaptıklarını ve bunları bir kitap halinde çıkarmak teşebbüsünde bulduklarını, değerli olduklarına şüphe olmayan bu çalışmaların basılıp neşredilmeden önce bu eserleri bir defa Türk Tarih Kurumu'nca incelenmesi istendi. Ayrıca

²⁷² "Halkevinde İçtima", *Resmi Antalya Gazetesi*, 29 Temmuz 1932: 3.

²⁷³ BCA., 490.100 / 971.754.1 (02 Temmuz 1934).

²⁷⁴ "Halkevlerinin Açılış Yılı Dönümü Kutlamaları Münasebetiyle", *Antalya*, 27 Şubat 1936: 3; BCA., 490.100 / 981.804.1 (27 Şubat 1936); BCA., 490.100 / 14.73.8 (6 Nisan 1935).

²⁷⁵ BCA., 490.100 / 981.804.1, (16 Ocak 1936).

“Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu dünya dilleri arasında derine yaraşır yüksekliğe erdirmek” amacıyla; Türk Dil Kurumu’nun vereceği direktifler içinde daha faydalı ve verimli çalışmalar beklenildiği belirtilmiştir.²⁷⁶

Bu şubenin yaptığı önemli çalışmaların başında konferans verme önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu Konferanslar Antalya’da yaşayan lise öğretmenlerinden, doktorlardan veya konuyla ilgili meslek sahipleri tarafından verildiği gibi aynı zamanda alanında uzman kişilerin Antalya’ya gelerek konferans vermesiyle de gerçekleşmişti. Verilen konferanslar konuşmacıların istedikleri şekilde değil CHP tarafından belirlenen kurallara göre yapılmıştır. Bireysel çıkarılardan ziyade ülke çıkarlarının ön planda tutulduğu konferanslarla, sessiz kalmış olan halkın konuşma alışkanlığı kazanması, Harf İnkılabından sonra öz Türkçe kelimelerin yaygınlaşması ve sevilmesi, eskiden kullanılmakta olan Türkçe kelimelerin yeniden kullanılmasına yardımcı olmak ve Türk tarihi ve medeniyetini öğretmek bununla ilgili eserlerin tanıtılması gibi birçok amaçla konferanslar düzenlendi. Dönemin şartları ve II. Dünya Savaşı’nın Dünya üzerinde etkili olması nedeniyle verilen konferansların birçoğunu Türkiye’nin dış siyaseti ve ekonomi konusu teşkil ediyordu. Her alanda modernleşme çabası içerisinde olan CHP, köy ve köyün kalkınmasına çok büyük önem vermekteydi. Köylünün bilinçlenmesi ile köylerde yapılacak faaliyetlerde daha iyi sonuçlar alınacağından yola çıkarak köylerin her alanda modern bir görünüme kavuşması için sağlık, eğitim, tarım, hayvancılık ve meyvecilik ile ilgili konferansları köylere giderek vermeye çalışmıştır. Antalya’nın iklimi nedeniyle birçok meyvenin yetiştirilmesine uygun olması ve uygun zirai faaliyetlerle hem ürün kalitesinin artırılması hem de uygun fideleme ve aşılama teknikleriyle köylünün tanıtılması ve bu yöntemlerin öğretilmesi amaç edinilmiştir.

Antalya Dil- Edebiyat Şubesi uzun yıllar haftanın Çarşamba gününü “Konferans Günü” ilan etti. Bununla ilgili duyuru; “Resmi Antalya Gazetesi’nde”; “Halkevi salonunda geçen çarşamba günü akşamından itibaren Türk Tarihi, medeniyeti ve irfanı hakkında seri halinde konferans başlatmıştır” şeklinde yer aldı. Lise Tarih Öğretmenlerinden Osman Nuri Bey her haftanın aynı günü konferans vermiştir. Seri olarak devam eden bu konferanslara memurlardan ve öğretmenlerden ve halktan kalabalık dinleyici kitlesi katılıyordu.²⁷⁷

Yaz mevsiminin Antalya’da sıcak geçmesi ve halkın yaylalara çıkması nedeniyle konferanslar genellikle sonbahar ve kış mevsimlerinde verilmekteydi. Bu amaçla Halkevinin, halkın bilgi ve duygusunu kuvvetlendirmek amacıyla vermekte olduğu konferanslara kış mevsimini tekrar yaklaşması nedeniyle 20.11.1935 tarihinden itibaren tekrar başlanmış ve her

²⁷⁶ BCA.,490.100/3.12.38, (04 Mayıs 1936).

²⁷⁷ “Halkevi Konferansları”, *Antalya*, 10 Şubat 1933.

çarşamba akşamı Halkevi salonunda konferans verilmiştir. Konferans akşamları Halkevi orkestrası da çalmıştır. İlk konferansın konusu “Zehirli Gazlar ve Korunma Çareleri” olup, Doktor Münir Bey tarafından verilmiştir.²⁷⁸ Bundan sonra da bir dizi konferanslar verilmeye devam etmiştir. Bu konferanslar;

Eski Tümen Komutanlarından Emekli Albay Şefik Aker, “Etkinlik Savaşını Doğuran Sebepler ve Şark Sorunu” konusunda bir konferans verdi.²⁷⁹

18.12.1935 Çarşamba günü akşam saat 19.30’ da Halkevi salonunda Savcı Hamdi Bey ve Sıcak İklimler Nebatı uzman yardımcısı Şevket Bey, “Ulusal Ekonominin Türlü Yönleri” üzerine bir konferans verdiler.²⁸⁰

CHF İl Yönetim Kurulu Başkanı Şeref Karacan, parti merkezince Silifke’de konferans vermeye memur edildi.²⁸¹

Denizli Saylavı Necip Bey Cumhuriyet Meydanı’nda kasabalı ve köylü olmak üzere 2.000 kişinin dinlediği bir konferans verdi.²⁸²

Karakuyu ve Isparta törenlerinden sonra Saylav Türkan Hanım ile Manisa saylavı Antalya’ya gelip konferanslar verdiler. Kazım Nami Bey 27.03.1936 tarihi akşamında Halkevi kurağı salonunda; “Kemalizm Gençliği ve Bu Gençlere Düşen Ödevler” ve 29.03.1936 akşamı da; “Altı Okun Anlamı” konularında iki konferans verdi.

Türkan Hanım da “Gençlerde Bulunması Lazım Gelen İrade Kuvveti” hakkında bir konuşma yaptı. Gerek konferanslar ve gerek konuşma salonunu dolduran kalabalık bir dinleyici kitlesi tarafından ilgi ile dinlendi.²⁸³

Ülkü Mecmuası Müdürü Nusret Köymen, Halkevi salonunda 15 Kasım 1936 tarihinde bir konferans verdi. Nusret Köymen, Avrupa devletlerinin birçoğunda Danimarka, Finlandiya, Almanya, Flemenk, Rusya’nın köycülük esasları üzerinde tespitler yaparak Çin ve Türkiye köycülük hareketleri üzerinde tetkiklerde bulunmuştur. Avrupa Devletlerinin köycülükte en ilerisinin Danimarka olduğunu söylemiştir.²⁸⁴

Ziraat Vekâleti Ziraat Enstitüleri meyvecilik Profesörü Doktor Glaysberk tarafından meyvecilik ve narenciye üzerine konferans verildi.²⁸⁵ Verilen konferanslar halk tarafından ilgiyle dinlenip yoğun talep görmekteydi.

²⁷⁸ “Halkevimizde”, *Antalya*, Aralık 1934: 3.

²⁷⁹ “Halkevi Konferansları”, *Antalya*, Kasım 1935.

²⁸⁰ “Halkevi Konferansları”, *Antalya*, 19 Aralık 1935: 3.

²⁸¹ *Antalya*, 27 Şubat 1936: 1.

²⁸² BCA.,490.100/1007.887.1 (11 Mart 1936).

²⁸³ BCA.,499.100/1007.887.1 (02 Nisan 1936).

²⁸⁴ “Halkevi Konferansları”, *Antalya*, 16 Ocak 1936.

²⁸⁵ “Halkevinde Konferans”, *Antalya*, 1 Nisan 1937.

Profesör Doktor Glaysberk 02.04.1937 akşamı bir konferans daha verdi. Profesör konferansını Almanca yaptı, tercümanı Türkçe'ye çevirdi. Konuyu Türkiye'nin zengin meyveciliği ve bu sahadaki istikbali, güney sahillerinin narenciye istidadı özellikle de Antalya, Alanya ve Finike'nin narenciyeciliği teşkil etmekteydi. Glaysberk; İtalya'dan senede aldığımız yarım milyon lirayı aşkın limonu memleket üretimiyle bertaraf edilmesini, yalnız limondan dolayı aleyhteki farkı kazanmanın mühim bir kazanç teşkil edeceğini, Antalya' da kurulan narenciye istasyonunu Antalya halkının narenciye fidanı ihtiyacını bedava karşılayacağından bahsetti ve ağaç bakımı üzerine uzun bir konferans verdi.²⁸⁶

Verilen konferansların içeriğinin bir kısmı aynı zamanda köycülük faaliyetlerini de ilgilendirdiğinden köycülük şubesi ile ortak çalışmalar yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Bununla ilgili olarak; 15.04.1940 tarihinde Giresun Mebusu tarafından Antalya Halkevi Köycülük Kolu Başkanlığı'na bir yazı gönderilmiştir. Gönderilen yazıda; Halkevlerinde verilecek konferanslarda ölçü, değer ve seviyeyi kaybetmeden, bilgiyi halka yaymak gerektiği belirtiliyordu. Ayrıca Köycülük faaliyetleri açısından önemli olan bir konferansın verilmesi ile ilgili olarak; “ziraat mevzuu üzerinde yapılacak konuşmalar için güzel bir mukaddeme olabilecek bu hazırlığın biraz daha genişletilerek ve bibliyografya ilave edilerek” gönderilmesi istenmekteydi.²⁸⁷

CHF Genel Sekreterliği tarafından 07.06.1940 tarihinde Bingöl Mebusu Feridun Fikri, Korkuteli'nde bir konferans vermeye memur edilmiş ve ayrıca kendisine gereken alakanın ve yardımın gösterilmesi Genel Sekreterlik tarafından isteniyordu.²⁸⁸

29 Eylül 1940 Pazar günü Aksu Eğitim Enstitüsünü ziyaret eden Antalya Mebusu Rasih Kaplan tarafından bir konferans verilmiştir. Rasih Kaplan'ın vermiş olduğu konferansın içeriği şöyle özetlenebilir: Türk Milletini ve Türk Yurdunu kurtarmak ve kalkındırmak için çalışmalara öncelikle köyden başlanmalıdır. İlkel yaşam koşullarının hâkim olduğu köylerde öncelikle temizlik kavramını yerleştirmenin ve bununla ilgili köylere gönderilen eğitimcilerin köylü üzerindeki eğitici rolünün önemi üzerinde durulmuştur. Sadece nasihatle köylü üzerinde etkili olunamayacağı ve köye girmek için köye gitmek gerektiği ve köylüye ihtiyacı olan her alanda yardımcı olunması gerektiği ve köylünün kendi hesabını yapacak gerekli bilinç düzeyine ulaştırmanın asıl amaç olduğu vurgusu yapılmıştır. Rasih Kaplan, bununla ilgili olarak eskiden köylerin ne halde olduğuna dair şu sözleriyle durumu özetlemiştir:

²⁸⁶ “Halkevinde Konferans” , *Antalya*, 8 Nisan 1937.

²⁸⁷ BCA.,490.100/1007.887.1 (15 Nisan 1940).

²⁸⁸ BCA.,490.100/1007.887.1 (7 Haziran 1940).

“köyden inince, toz ve toprak içinde insanların ikamet ettiği saz, ağaç ve taştan kümeciklerin hatıra geldiği, eğitmenlere kavuşan köylerde bu manzaranın görünmediği, içinin ve dışının temiz olduğunu” anlatıyor ve bu güzellikleri ve varlıkları şu şekilde saymıştır; “tahsil çağındaki gençlerle köyün yaşlıları okuyup yazmayı öğrenmiş, mahsulünün davarının parasının hesabını kendi yapmaya başlamış; temizlik nedir? Sıhhat nedir? Devlet nedir? Milli varlık nedir? Biliyor ve duyuyor, bütün bunları köylüye öğretenlerin köy eğitmenleri olduğunu, sözle, nasihatle işlerin yürümeyeceği, milletin gözü ile görürse öyle inanacağını köye girmenin anahtarının ele geçirildiğini”²⁸⁹ anlatmıştır.

Muğla Mebusu Hüsnü Kitapçı 21.09.1940 tarihinde Halkevi salonunda konferans vermiştir. Konferansı dinlemeye vali ve kumandan da gelmiş, halkın konferanstan istifade ettirilmesi amacıyla hoparlörler açılmış ve bütün halk istifade ettirilmiştir. “Dünya Vaziyeti ve Harici Siyaset” hakkında verilen konferans büyük ilgi görmüştür.²⁹⁰

Antalya Mebusu Rasih Kaplan 12.02.1941 tarihinde Halkevinde konferans vermiştir.²⁹¹ Rasih Kaplan’ın vermiş olduğu konferansa ait ayrıntı Antalya Gazetesi’nde iki nüsha olarak yayınlanmış ve bu iki nüsha Halkevi Reisi Lütfi Gökçeoğlu tarafından Genel Sekreterliğe ilişik yazı olarak sunulmuştur.²⁹² Konferansın içeriğini dünyanın genel vaziyetine ilişkin değerlendirmelerden oluşmaktadır.²⁹³

Narenciye İstasyonu Müdürü Sami Yen, 27 Şubat 1941 Tarihinde” Narenciye Fidanları Nasıl Dikilir ve Budanır” konulu bir konferans vermiştir.²⁹⁴ Sami Yen, 3 Mart 1941 Tarihinde, “Narenciyede Dikme, Bakım ve Budama” konulu bir konferans daha vermiştir. İlmi esaslar dâhilinde narenciye hastalıkları ve tedavisi ile tımar, gübre vesairesi izah edilmiş, önemli tavsiyelerde bulunulmuştur.²⁹⁵

Lise Öğretmenlerinden, Tayyar Anakök, 6 Mart 1941’de “Berlin Akvam Müzesi ve Türk Eserleri” konulu bir konferans vermiştir. 7 Mart 1941’de ise Diş Doktoru Muhlis Kunt, Niğbolu Meydan Muharebesi hakkında bir konferans vermiştir.²⁹⁶

25 Mart 1941 de Ticaret Bölge Müdürü Edip Köymen Halkevinde; ‘İktisadi Buhranlar ve Harp Ekonomisi’ konulu bir konferans vermiştir. Bu konferansta bu günkü dünya durumuna göre karşılaşılan güçlüklerle, bunların neden doğduğu etraflıca anlatılmış ve Türkiye’de ve yabancı memleket mallarında beliren darlıklara karşı devletin tedbirleri izah edilerek millete düşen görevler hakkında tavsiyelerde bulunulmuştur.²⁹⁷

²⁸⁹ Aksu Eğitim Kursunda ve Köy Enstitüsünde Bir Konferans”, *Türk Akdeniz*, 1 Ekim 1940.

²⁹⁰ *Antalya*, 7 Ekim 1940: 1.

²⁹¹ *Antalya*, 13 Şubat 1941.

²⁹² BCA.,490.100/1007.887.1 (4 Mart 1941).

²⁹³ *Antalya*, 17 Şubat 1941: 1.

²⁹⁴ *Antalya* 27 Şubat 1941: 1.

²⁹⁵ *Antalya*, 3 Mart 1941: 2.

²⁹⁶ *Antalya*, 6 Mart 1941: 1.

²⁹⁷ *Antalya*, 27 Mart 1941: 1.

24 Mart 1941’de Siyasal Bilgiler Okulu doçentlerinden Fethi Çeliker; “Harp İktisadı” konulu bir konferans vermiştir.²⁹⁸

Denizli Mebusu Ali Küçükağa 3 Mart 1941’de Halkevi salonunda konferans vermiştir. Bütün halkın dikkatini çekecek şekilde gerekli hazırlıklar yapılmış, bütün üst düzey memur, liva komutanı, piyade, topçu ve jandarma komutanları, özel davetiyelerle davet edilmiş ayrıca Halk Partisi hatipleri de konferansta bulunmuşlardır. Halkevi salonu ve koridorlar hınca hınç dolmuş, parti önünde ve değişik yerlere yerleştirilen hoparlörlerle halk konferansı dinlemiştir. Gösterilen büyük ilgi karşısında hatip coşarak “Milli Şefine ve hükümetine candan samimi sevgi ve bağlılık karşısında son derece memnun ve mütehassıs olarak vatanına, istikbaline yan bakanlara, serhatlerde bekleyen müsella vatan bekçilerinin derhal cevap vereceğini ve bu uğurda hükümetin hiçbir fedakârlıktan çekinmeyeceğini” söylemiştir.²⁹⁹

Ziraat Mütehassısı Semin Ziya, “Ziraat Seferberliği” ile ilgili olarak 12 Mart 1942’ de bir konferans vermiştir.³⁰⁰ Halkevi salonunda vermiş olduğu konferansta; yaz ziraatından bahsetmiş, Antalya’nın durumu ile ilgili olarak mısır, fasulye, patates bitkilerini mukayese etmiş ve faydalarını göstermiştir. Konferansın sonunda anlatılan bilgileri içerir broşür dağıtmıştır.³⁰¹

Antalya Mebusu Doktor Münir Soykan 2 Eylül 1942’ de bir konferans vermiştir. Konferansın konusu: “Aile Hukuku, Kadın ve Erkeğin Ödevleri” idi. Aynı zamanda Sosyolog olan Doktor Münir Bey, konuyu dönemin şartları içerisinde, medenileşme olgusu çerçevesinde zengin örneklerle süsleyerek anlatmıştır. Oldukça uzun süren konferans büyük ilgi görmüştür.³⁰²

Antalya Mebusu Rasih Kaplan 10 Eylül 1942’ de Halkevi salonunda “Bugünkü Dünya Durumu Karşısında Türkiye ve Ödevleri” konulu bir konferans vermiştir.³⁰³

1942 yılının sonuna gelindiğinde konferanslara olan ilginin azalmaya başladığı görülmektedir. Bu durum 25 Aralık 1942 tarihli Antalya Gazetesi’nde şu şekilde anlatılmıştır:

“Eskiden bir adet vardı kış mevsimi geldi mi konferans mevsimi başlamış sayılır ve her Çarşamba akşamı Halkevi salonunda konferanslar verilirdi. Konferansların değişiklik taşıması, tertip edenlerin dikkatle üzerinde durdukları esas noktayı teşkil ettiğinden mevsimlik program hazırlanırken zaman ve tarih göz önünde tutularak hazırlanan programda;

- Ölüm, doğum yıldönümlerinde söylemek üzere Namık Kemal, Barbaros Mithat Paşa gibi tarihimizin, Yunus Emre, Karacaoğlan, Nedim, Nefi gibi halk edebiyatının tanınmış simaları

²⁹⁸ Antalya, 26 Mayıs 1941: 1.

²⁹⁹ BCA.,490.100/1007.887.1 (7 Temmuz 1941).

³⁰⁰ Antalya, 13 Mart 1942: 1.

³⁰¹ Antalya, 17 Mart 1942: 1.

³⁰² Antalya, 4 Eylül 1942: 1.

³⁰³ Antalya, 15 Eylül 1942.

- Kış mevsimi hastalıkları
- Mevsim Ziraatı ve ziraatın herhangi bir cinsi
- Tarih, İstiklal Harbi ve Türklüğümüze ait yıl dönümü hatıraları ve daha buna benzer sınıflara ayrılır ve her bir mevzuu tarihinden aylarca evvel düşünülerek muntazam bir program yapılırdı. Konferans tarihlere ayrıldığı cihetle, hangi mevzuda olduğu ve kimin tarafından verileceği birkaç ay önceden malum olurdu.

Bütün bunlarla beraber başka eğlence ve vesilelere en kısır gibi görülüp seçilen Çarşamba akşamlarında isabet edildiği ve halkın rağbeti de verilecek konferansın sahibi ve mevzuu o gün dağıtılan el ilanlarında da dağıtılırdı.

Bu faydalı ve tecrübeli usul bugün de ele alınabilir kanaatindeyiz. Çalışan Edebiyat Şubesinin her bulduğu madde bu muvaffak usule ilave edilir ve daha zenginlemesine çalışılırken bu bel kemiği mesabesinde olan şu ciheti de daima göz önünde tutmak gerekir. Konferanslar yalnız bir şubenin faaliyetine terk edilen mali telakki edilmeyip parti ve Halkevi idare heyetinin de benimsemesi ve istekle üzerinde durmasına muhtaçtır³⁰⁴

Sözleri ile konferans verme işinin tek bir şubenin işi olmadığı, bu konuda gerekli ilginin oluşabilmesi için zengin bir çalışmanın olması gerektiği, konferansı verecek kişinin çok önceden belli olması, hangi mevzuda konferans verilecekse bu konuda iyi bir program yapılması vurgulanmıştır.

Narenciye İstasyonu Müdürü Doktor Sami Yen “Portakal” başlıklı bir konferans vermiştir. Bu konferans Türk Akdeniz Dergisi’nin Şubat 1943 sayısında tam olarak yayınlanmıştır. Doktor Sami Yen öncelikle konuşmasına Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi’ne teşekkür ederek başlamıştır. Narenciye ziraatının hal ve istikbali konusu üzerine sohbetle bulunarak önemli bazı bilgiler vermiştir. Türkiye’nin Antep Fıstığı, Armut, Ayva, Dut, Badem, Ceviz, Elma, Erik, Üryeni Eriği, Fındık, iğde, İncir, Kayısı, Keçiboynuzu, Kestane, Kiraz, Kızılcık, Şeftali ve Vişne ve Zerdali olmak üzere çeşitli meyve çeşidinden 1937 senesinde 227.091.891 adet ağaçtan ve bunlardan 726.825 ton meyve elde edildiğini ve 52.264.787 lira olduğunu belirtmiştir.³⁰⁵

1942 yılında Dil ve Edebiyat Şubesi 14 konferans vermiştir. Konusu: Sağlık, Halk Edebiyatı, Ziraat ve Teknik, Folklor, Cumhuriyet ve Halk, Hukuk ve Ekonomi vesairedir.

Bunlara gelen dinleyici sayısı 4410’ dur. Büyükleri anma törenlerinde büyüklerin şahsiyet ve eserleri hakkında konuşmalar yapılmıştır.³⁰⁶ 1943 yılının Aralık ayının son haftasında Dil Edebiyat Kolu, “Edebiyat Gecesi” hazırlamıştır. Türk Edebiyatı üzerine bir

³⁰⁴ “Halkevi Toplantıları”, *Antalya*, 25 Aralık 1942: 2.

³⁰⁵ “Portakal”, *Türk Akdeniz*, 1943: 7.

³⁰⁶ “Evimizin 1942 Çalışmaları”, *Türk Akdeniz*, 1943: 4.

konuşmadan sonra muhtelif dönemlerin seçme şairlerinden örnekler okunmuş ve iyi bir sanat gecesi geçirilmiştir.³⁰⁷

Antalya Halkevi'nde sadece Türkiye ve Antalya ile ilgili konferanslar verilmemiş, komşu ülkeler ile ilgili konuşma ve toplantılar da yapılmıştır. 1937 yılında Hataylılar tarafından Antalya Halkevi'nde yapılan bu toplantıda Hatay'ın Tarihi, Coğrafyası ve bugünkü durumu hakkında çeşitli konuşmalar yapılmış, Atatürk'e, başbakana ve parti genel sekreterliğine bağlılık ve teşekkür telgrafları çekilmiştir.³⁰⁸

1943 yılından itibaren konferanslar sönük geçmeye başlamış ve vatandaşlar tarafından gerekli ilgiyi görememiştir. Bu ilgisizlik hayati konularda verilen konferanslarda dahi kendini göstermiştir. Bu durum karşısında; Antalya için önemli çalışmaları olan Antalya Halkevi zaman zaman kendisinin öz eleştirisini yapmıştır. Antalya Halkevi vermiş olduğu konferansların sönük geçmesi ve hayati konularda bile vatandaşların verilen konferanslara yeterli ilgiyi göstermemesinden duyduğu rahatsızlığı, Türk Akdeniz Dergisi'nde Enver Akcan tarafından "On Bir Yaşına Gिरerken" başlıklı yazıda; Antalya Halkevi'nin kuruluşunun bugüne kadar olan çalışmaları başlığı altında şu şekilde özetlemiştir:

"... Yıllık Çalışma hülasaları üzerinde sathi bir inceleme yapacak olursak istikbal hesabına bizi uyanmaya davet eden en mühim cihetin Halkevimizdeki konferanslar ve diğer toplantıların kâfi alaka toplayamadığı ciheti olduğu göze çarpar. Evimizin başlıca derdi budur. Narenciye memleketi olan Antalya'mızda narenciye mevzuu üzerinde hasbihalde bulunan kıymetli bir mütehassısımızın alakalı on tane muhatap bulamamış olması ve buna benzeyen diğer eş toplantılar elbette bizi düşünmeye çalışan hadiselerdir. Halkevimizin mesaisini cılızlaştıran bu dert yeni başlamış değildir. Senelerden beri bu dert üzerinde görüşmeler ve düşünceler olmuştur. Olmuştur amma herhalde münasip tedbirler alınamamış veya bulunamamıştır ki böyle fayda yeter ölçüde verilememiş ve toplantılar sönük tabirine uygun bir durumdan kurtulamamıştır."³⁰⁹

Konferansların sönük geçmeye başlamış olmasında etraflı bir çalışmanın olmaması ve gerekli tedbirlerin alınmamış olması dikkat çekici en önemli sorun olarak görülmektedir.

Edebiyat şubesinin faaliyetlerinin yavaşlamaya başlaması ve uzun zaman bu şekilde devam etmesinden sonra 1948 yılında hafif bir canlanma olmuştur. 1948 yılında komünizm faaliyet ve propagandalarının artmasından dolayı Antalyalı bir grup genç Halkevi'nde komünizm aleyhinde bir toplantı yaparak halkı bu konuda bilgilendirmeye çalışmışlardır. "Dünyayı büyük bir ızdıraba sokan kızıl tehlikenin fenalıklarını açıkça belirtecek olan

³⁰⁷ "Halkevi Çalışmaları", *Türk Akdeniz*, 1943: 24.

³⁰⁸ "Halkevleri Haberleri", *Türk Akdeniz*, 1937: 37.

³⁰⁹ "On Bir Yaşına Gिरerken", *Türk Akdeniz*, 1943: 1-3.

gençlerimizi dinlemek üzere halkımızın o gün toplantı yerine gelmeleri rica olunur.” Şeklinde yapılan duyuru ile Antalyalılar Halkevi’ne çağırılmıştır.³¹⁰

2 Aralık 1949 Tarihinde Antalya Lisesi, Namık Kemal’i anma günü düzenlemek istemiş ve bunun üzerine Şelale Gazetesi; “Bu mühim günü anarken Halkevi salonlarından istifade edilmelidir” başlıklı bir yazıyla Halkevi salonunun maddi menfaatlerinden feragat ederek halka açılmasının önemi üzerinde durmuştur.³¹¹

1950 seçimleri öncesinde bütün Halkevleri çalışmalarında bir canlanma olmuştur. Antalya Halkevi şubelerinden birçoğu da yeniden teşekkül etmiştir. Dil- Edebiyat şubesi de konferansları yeniden canlandırmak amacıyla konferanslar düzenlemeye çalışmıştır. Aksu Köy Enstitüsü Felsefe öğretmeni Cavit Tütengil Ziya Gökalp’in ölümünün yirmi beşinci yılı nedeniyle bir konferans vermiştir.³¹² Ancak dönemin şartları ve seçim süreci konferans verme işini de bitirmiştir.

Konferans vermek kadar diğer görevleri arasında dili işlemek, millileştirmek, ikilikten kurtarmak olan Dil, Edebiyat-Tarih Şubesi, dil bayramının kutlandığı günlerde Türk Dili Tetkik Cemiyeti’ne önemli yardımlarda bulunmuştur. Dil derleme çalışmalarına düzenli olarak katılmış, cemiyetin yapmış olduğu fiş ve anket çalışmalarına destek olmuştur. Kaza ve köylerden gelen binlerce derleme fişini tetkik etmiş, bu fişlerden üç bin tanesini Türk Dili Tetkik Cemiyeti’ne göndermiştir. Şube üyelerinden Nahit Bey yüz beş anket listesinden 3753 sözcüğün karşılığını bulmuştur. Fahri Bey tarafından da yetmiş anket listesindeki 2500 sözcüğün karşılığı bulunmuş ve bu sonuçlar Türk Dili Tetkik Cemiyeti’ne gönderilmiştir.³¹³

3.2. Güzel Sanatlar Şubesi

Antalya Güzel Sanatlar Şubesi faaliyetlerini daha çok resim ve musiki alanında yapmıştır. Şubenin ilk yönetim kurulu şu isimlerden oluşmaktaydı: Nihad Bey (Başmühendis vekili) Abdurrahim Bey (sıtma Mücadelesi Laboratuvar şefi), Ali Bey (öğretmen), Fahriye Hanım (öğretmen). Halkevlerinin açılmasından iki sene sonra şube komitelerine yeniden üye seçilmiştir. Güzel sanatlar komitesinin lise resim öğretmeni Ali Rıza Bey, ilk mektep başöğretmenlerinden Ali bey, hususi muhasebe memurlarından Asaf Bey seçilmiştir.³¹⁴

Halkevinin 1935 yılı çalışma raporunda bu şubenin ancak resim ve musiki kollarında çalışabilmekte olduğu belirtilmiştir. Şubenin çalışmaları ile ilgili şu bilgilere yer verilmiştir. Şube başkanı olan lise öğretmenin iyi bir ressam olduğu kendi eserleri ile bir resim sergisi

³¹⁰ *Şelale*,30 Ocak 1948: 1.

³¹¹ *Şelale*,2 Aralık 1948: 1.

³¹² *Şelale*,17 Ocak 1950: 2.

³¹³ CHF Antalya Halkevi Broşürü. 1933: 8.

³¹⁴ BCA.,490.100/971.754.1 (26 Haziran 1934).

açtığı ve bu serginin 20 gün devam ettiği ve 600 kişi tarafından gezildiği bilgisinin yanında musiki çalışmalarında Halkevinin 12 kişilik bir bandosu olduğu, bandonun Halkevinin kendi bütçesinden karşılanan elbiseleri ile aynı zamanda şehrin bando ihtiyacını karşıladığını belirtmiştir. Orkestra ile ilgili de şu bilgilere yer verilmiştir; Musiki alanında en çok üzerinde durulan konunun orkestra teşekkülü olduğu, küçük bir orkestra teşkil edecek kadar sayı ve kabiliyette eleman olduğu ancak bunun için kuvvetli bir şefe ihtiyaç olduğu bilgisine yer verilmiştir.³¹⁵

Antalya CHP İl Yönetim Kurul Başkanı Şeref Karacan, CHP genel sekreterliğinden; Antalya Su İşleri Direktörlüğü Ambar İyçyarlığı görevi sırasında Halkevi bandosunu yetiştiren ve Mersin Gümrüğü İştecim Yoklama İşyaru görevinde bulunan M. Nuri'nin iyi bir bando şefi olarak yeniden Antalya'ya atanması istenmiştir.³¹⁶

CHP Genel Sekreterliği tarafından, Antalya Halkevi Başkanlığına gönderilen 04.06.1936 tarih ve 5/781 sayılı yazıda; Halkevi müzik faaliyetleri arasında bandolar teşkil edildiği ve bu yolda birçok emek ve para sarf edildiği, halkın müzik zevkini geliştirmek ve genel sanat seviyesini yükseltmek açısından bu çalışmaların çok faydalı olacağı belirtilmiş ve bando teşkilinde Halkevinin tedarik edecekleri aletlerin neler olması gerektiği sıralanmıştır:

- A tipi bando: Asgari kadro yedi kişiden ibaret olmak üzere şu şekilde tespit edilmiştir; İki büğlü veya kornet, iki bariton, iki alto, bir bas.
- B tipi bando: alet itibarı ile daha zengin olan Halkevlerinde ise iki kornet, iki alto, bir kontrbas, bir tenor trombon, iki büğlü, bir bariton, bir bas (toplam on).
- C tipi Bando (Halkevleri için en kuvvetli sayılacak şekil); iki kornet, üç alto, bir kontrbas, üç trombon, iki bariton, bir kontrbas mibemol, iki büğlü, bir bas, bir trompet (toplam on altı), ayrıca bu kadrolara davul ve zil edilebileceği belirtilmiştir.³¹⁷

Güzel Sanatlar Şubesi, Antalya'da modern müzik kültürünü tesis etmek amacı ile öğretmenlerden istifade ederek haftanın belirli günlerinde piyano, keman, mandolin dersleri verdimiş ve koro heyeti hazırlatmıştır. Ayrıca Atatürk ve İsmet İnönü'nün büyük kıtada resimlerini yaptırmıştır.³¹⁸

1937 Yılında "Ar" isimli güzel sanatlar mecmuası muntazam olarak alınmış,³¹⁹ müzik çalışmaları için minyatürler, sanat (piyano ve flüt için) eserleri temin edilmiştir.³²⁰

³¹⁵ BCA.,490.100/981.804.1 (16 Ocak 1936); *Antalya*, 27 Şubat 1936: 3.

³¹⁶ BCA.,490.100/824.256.1 (15 Ağustos 1935).

³¹⁷ BCA.,490.100/3.12.37 (4 Haziran 1936).

³¹⁸ "Halk Evlerinin Açılış yıldönümü münasebeti ile", *Resmi Antalya*, 26 Şubat 1937: 3.

³¹⁹ BCA.,490.100/824.256.1 (24 Nisan 1937).

³²⁰ BCA.,490.100/824.256.1 (26 Ekim 1937)

1937 yılında lise müzik öğretmeni Safa Tangör tarafından merkez öğretmenlerine konferanslar ve örnek dersler verilmiştir. Safa Tangör tarafından aynı zamanda müzik pedagojisi ve tekniği kursu açılmıştır. Açılan bu kursla birlikte yirmi konferans verilmesi planlanmıştır. 07.01.1938 tarihinde başlanan konferansların konusunu müzik teorisi, müzik didaktikası ve okul şarkıları öğretimi teşkil etmiştir. Her sınıf seviyesine göre hayat bilgisi üniteleri, milli marşlar besteleri tasnif edilmiş ilkökul repertuarı meydana getirilmiştir.³²¹

1938 yılında Antalya Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi, 15 kişilik bando ve caz heyeti ile zaman zaman konserler vermiş, güzel yazı ve resim yapma içinde kurslar açmıştır.³²²

Halkevleri öğreneğinin 41. maddesinde Halkevleri müzik çalışmalarından bahsedilirken gerekli hususlar şu şekilde açıklanmıştır:

“Halkevleri müzik çalışma ve müsamerelerinde beynelminel modern müzikle halk türkülerimiz esas tutulacak ve beynelminel müzik teknik ve vasıtaları kullanılacaktır. Müzikte gayemiz modern beynelminel müziği ve teganni tarzını esas tutmak ve bunu tatbik ve temin etmektir. Bu esasa göre alaturka dediğimiz müziğe Halkevlerinde ister cümbüş, ud, kanun gibi sırf alaturka sazlarla, ister keman, piyano gibi alafranga sazlarla, ister tef ve değnekle idare sureti ile yer vermemek lazımdır. Maddede işaret olunan halk türküleri ancak halk sazları ve halk ağzı ile yapılabilir bir sanattır.

Öz halk müziği icrası, kendi sazını ve ağzını kendi tekniğini ister. Halk türkülerine refakat edebilecek halk sazları da; cura, bağlama, bozok, meydan sazı, kabak, Karadeniz kemençesi, davul, zurna, kaval, darbuka, cifte nara gibi aletlerdir.

Anadolu seslerine “maya, hoyrat, bozlak, deyişler, didan gibi halk ezgilerine keman, cümbüş, ud, kanun, kemençe, ney gibi alaturka sazlar değil, doğrudan doğruya halk sazları refakat etmelidir” şeklindedir. Halkevleri talimatnamesinin müsaade ettiği halk türküleri, halk sazları ancak bunlardı ve icra tarzları da bunlardan ibarettir.³²³

Yönetmelikten de anlaşılacağı üzere Güzel Sanatlar Şubesi'nin öncelikli amacı evrensel nitelikte olan müzik tarzını öğrenmek ve öğretmektir. Bu noktada üzerinde ısrarla durulan konu ise; Halk müziğinin her türüne halk sazlarının eşlik etmesi ve diğer sazların karıştırılmamasıydı. Halk müziğinin kendi tarzı ve tekniğiyle yapılması gerektiğinin önemi vurgulandıktan sonra halk ezgilerine alaturka veya alafranga sazların eşlik etmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu şekilde halk ezgilerinin orijinal icrasının korunması ve öğretilmesi amaçlanırken aynı zamanda klasik müzik dediğimiz evrensel müziğin tanıtılması ve öğretilmesi ön plana çıkmıştır. Antalya Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi dünyaca tanınan sanatçıların ve eserlerinin halka tanıtılması yönünde çalışmalar yaptığı gibi bu eserlerin öğretilmesi yönünde de önemli çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalarda Müzik öğretmeni Safa Tangör'ün çalışmaları önemli yer tutmaktadır. Safa Tangör'ün Türk ve Batı klasik müziğini

³²¹ Tuncer, 1938: 19.

³²² “Halkevi çalışmaları”, *Türk Akdeniz*, 1938: 28

³²³ BCA.,490.100/4.20.1 (28 Mart 1939).

hem icra etmedeki yeteneği hem de açmış olduğu kurslarla talebe yetiştirme konusundaki çalışmaları Antalya Güzel Sanatlar Şubesi'nin çalışmalarını bu yönde artırmıştır. Güzel Sanatlar Şubesi'nin vermiş olduğu konserlerin ağırlıklı olarak Türk ve Batı klasik müziğinden oluşması modern ve evrensel müziğin Halkevi'nde tanıtılması ve aynı zamanda dünyaca ünlü eserleri öğrenme ve öğretmede dünyayı takip etme noktasında geri olunmadığının gösterilmesi öncelikli amaçları arasında yer almıştır. Bunun yanında Halk türküleri de konserlerde yer almıştır. Evrensel müzik kadar kendi öz değerlerini koruma ve yaşatma konusunda da gerekli hassasiyet gösterilmeye çalışılarak milli duyguları yaşatmada önemli bir yere sahip olan marşlar ve türkülerde konserlerin önemli parçalarından olmuştur. Bütün bu çalışmaların genel amacı; kendi değerlerinden kopmadan evrensel çizgide çalışmalar yapmak ve bunu yaygınlaştırmaktır denilebilir.

Antalya Güzel Sanatlar şubesinin yıllar içerisinde yapmış olduğu müzik ve resim alanındaki çalışmalar şu şekildedir:

Antalya Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi'nin çalışmaları içerisinde Resim ve fotoğraf sergileri açmakta bulunmaktaydı. Nitekim 25 Şubat 1940'da üç gün süren resim ve fotoğraf sergisi açmıştır. Sergide dereceye girenlere ödüller verilmiştir.³²⁴

22 Ekim 1940'da Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi bir resim ve fotoğraf sergisi daha açmıştır. Güzel Sanatlar Şubesi, odasının büyüklüğü nedeniyle spor şubesinin odasından istifade etmiştir. Sergide Mustafa Ertuğrul Ağva'nın 22 parça tablosu, İkbal Argu'nun tabloları, foto fenninin 13 memleket manzarası olan Antalya albümü, Lise Öğretmeni Davut Akidil'in 37 parçası, Cevdet Doğan'ın beş parçası yer almıştır. Güzel Sanatlar Şubesi'nin açmış olduğu ilk büyük sergi olması nedeniyle ilgi görmüştür.³²⁵ Mayıs 1941 de Akşam Kız Sanat Okulu bir sergi açmıştır. Kız öğrencilerin bir senelik çalışmalarını sergiledikleri sergide büyük ilgi görmüştür.³²⁶ Ekim 1941'de açılan resim sergisi nedeniyle Türk Akdeniz Dergisi "Halkevi ve Güzel Sanatlar" başlığı altında oldukça uzun bir yazıya yer vermiştir. Halkevi ve Sanat kavramları ile ilgili uzun açıklamalardan sonra Atatürk'ün güzel sanatlara ilişkin söylemiş olduğu sözlere yer vermiş daha sonra açılan sergiye Antalyalıların gösterdiği büyük ilgi şu şekilde izah edilmiştir:

"Güneşli bir günün içe ferahlık verici aydınlığında Halkevi'nin kapısından giriyoruz. Biriken insanlar birbirinin yüzüne bir yeniliği görmek sevincile bakıyorlar. Antalyalılar yıllarca görmediği hareket, daha

³²⁴ "Sergi", *Antalya*, 22 Şubat 1940: 1

³²⁵ "Resim ve Fotoğraf Sergisi", *Antalya*, 23 Ekim 1940: 1-2. Güzel sanatlar şubesinin bu faaliyeti için Antalya Gazetesi; "Halkevinin her şubesinden fazla çalışan güzel sanatlar şubesine feyizli çalışmalarından dolayı takdir ve tebrikle teşekkürdür" ifadesine yer vermiştir.

³²⁶ "Sergi", *Antalya*, 15 Mayıs 1941: 1. Bu sergiden dolayı okul direktörü Kadriye Ogan'a Antalya Gazetesi teşekkür etmiştir.

doğrusu bir sanat hamlesi karşısında kendinde mukavemet göremeyerek buraya sürüklenmiş, susuz gecen uzun bir yolculuktan sonra pınara varılmış gibi bir gönül serinliği ile galeriye giriyorlar. Adım adım ilerlerken takdirle parılayan gözler renklerin bol bol akışıyla ruhları kandırıyor.”

Sergiye M. Ertuğrul Ağva; “İlkbahar, Sahil, Fırtına, Tipide Baskın, Harabeler, Konya’da Cami, Mermerlik Kotra” tablolarıyla, Sedat Bey; “İsmet İnönü, Sahilde Kayalık, Venedik’ten Bir Sokak, Cami Kapusu, İzmir-Kemer” tablolarıyla, İkbal Argun; “Meyveler” ve “İnekleri” isimli tablolarıyla, Cevdet Doğan; “Karpuz” ve “İnönü” adlı resimleriyle, Davut Akdil ise “İstanbul, Fürüzağa, Kasımpaşa’dan Fatihe Bakış, Balıklar, Beyazıt Meydanı, Küpe Çiçeği, Bulvar, Erenkuş, Liman, Fener” isimli eserleriyle katılmışlardır. Foto Fenni de “Şelale” ve “Harabe” fotoğraflarıyla sergiye iştirak etmiştir. Böylece 180’e yakın suluboya ve yağlı boya tablo sergide izleyicilerin beğenisine sunulmuştur.³²⁷

29 Ekim 1942 yılı akşamında Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi bir sanat gecesi düzenlemiştir. Konserde; milli mücadele yıllarının başlangıcındaki hareket ile mücadelenin geçirdiği safhaları ve mücadelenin zafere ulaşması anılarını anlatan bir marş sunulmuştur. Konsere ilgi oldukça fazla olmuştur.³²⁸

Türk Akdeniz dergisinde yazı yazar Lise Edebiyat Öğretmeni Reşat Oğuz, derginin 25. sayısında; Güzel Sanatlar Şubesi’nin çalışmalarından bahsederken Davut Akdil ve Şükrü Akun’un şube faaliyetleri ve Halkevi çalışmaları içerisindeki öneminden şu şekilde bahsetmiştir;

“Davut Akdil ve Şükrü Akun, takdire değer feragatiyle memleket hizmetlerine kendilerini veren bu iki olgun arkadaşın Halkevi salonlarında hazırladıkları sergi, onların ruhlarındaki sanat heyecanının asil örnekleridir. Gerek Davut’un gerek Şükrü’nün tablolarına hâkim olan estetik düşünce, Antalya’nın tarihi ve ücra köşelerindeki orijinal hususiyetin aksidir. Her renk ve manzarada Antalya dile gelmektedir. Bu tabloların arasında serpiştirilmiş portreler Milli Şef, Milli Birlik, Puhular, Oyun Oynayan Kızlar, Geyik, Akseki, Manavgat kazalarına ait resimler, takdirle zikredilmeye layık sanat eserleridir.

Bu eserlerin içinden birinci ve ikinci dereceyi kazanan tablolar, Halkevi reisliğince bir raporla bildirilmiş ve bu sanatkarların, güzel olduğu kadar üzerinde uzun çalışmaların ışıklı dünyasını taşıyan bu güzel Bedialarına (eserlerine) gereken değerlerin verilmesi karar altına alınmak üzere olduğu istihbar edilmiştir. Memleket işlerinde hiçbir nazlanmış göstermeden büyük bir feragatle çalıştıklarının yakından şahidi bulunduğumuz bu arkadaşların eserlerinde layık olduğu değeri vererek onların satın alınacağından emin olmamak için ortada hiçbir sebep yoktur. Nitekim ilköğretim genel direktörü Bay İsmail Hakkı Tonguç Antalya Köy enstitüsünü vaki (olağan) teftişlerinde bu sanatkarların eserlerinden

³²⁷ Tangör, 1941: 8-9.

³²⁸ “Halkevinde Bir Sanat gecesi”, *Antalya*, 29 Ekim 1942: 3-6. Antalya Gazetesinde N. Adrasan bu konser için; “Bu sanat hadisesini uzun bir durgunluk devresi yaşayan Halkevimizin 1942-43 yılının kış faaliyeti, için canlanma müjdesi olarak kaydetme yerinde olur” ifadelerine yer vermiştir.

köy enstitüsüne ikişer tane satın almışlardır. Lisemizin de bu tablolardan olmak üzere olduğunu sevinçle kaydederiz.

Belediyemiz ve şehir kulübü gibi müessese ve teşekküllerin yurdumuzun güzelliklerini ifade eden bu sanat eserlerine layık ve lazım olan ehemmiyeti vereceklerini de ummaktayız. Davut Akidil ve Şükrü Akun'u tebrik ederiz.”³²⁹

Lise Müzik Öğretmeni Safa Tangör; 1943 yılında bir talebe konseri vermiştir. Lise müdürü Hilmi Dilmen'in imzasını taşıyan konser davetiyesinde; iki kısma ayrılan programın birinci bölümünde, Zeki Güngör'ün İstiklal Marşı, E.Toselli'nin Serenadı, 1. Kronun Bir Meleğin Sesi, L.V. Beethoven'in Elise İçin, Tuna Dalgası, Düa, Rend gibi parçalar yer almıştır. Sefa Tangör'un şefliğini yaptığı konserde, Beethoven'in Elise için yazdığı parçayı piyanoda çalan Semiha Yalın, Toselli'nin serenadını Muvaffak Ergun ve Meleğin Sesi parçasını da solo olarak Nükhet Başar ile çalmışlardır. Konserin ikinci kısmında 70 kişilik bir topluluktan oluşan koro, Safa Tangör'ün “Türk Oğlusun” marşıyla başlamıştır. Türk Gençliğinin azim, irade ve kudretini ifade eden marş başarıyla çalınmıştır. Daha sonra Son Gül, Bülbül, Kuğular, Bir Çiftlik Manzarası, Gece, Avcılar, Karagöz, parçaları çalınmıştır.³³⁰ Kısıtlı imkanlarla dahi zamanın şartları içinde büyük bir başarı sergilemişlerdir.

Türk Akdeniz Dergisi 26. sayısında güzel sanatlar şubesinin 1942 yılı çalışmaları ile şu bilgileri vermiştir:

- Sekiz aile toplantısı, bir nişan, bir nikâh, beş balo vermiştir. Bu törenlere 3648 kişi gelmiştir.
- Üç konser vermiştir. Bu konserler yıllık çalışmaların en başarılılarından.
- Bir resim sergisi açmıştır. Bu sergiyi 1740 kişi ziyaret etmiştir. Birinci ve ikinciliği kazanan resimler Antalya Halkevleri resim sergisine gönderilmiş ve ressamlar mükâfatlandırılmıştır.
- İsteyene piyano, keman, mandolin, saksafon dersleri verilmiştir.³³¹

1943 yılının Nisan ayının yirmi sekizinden Mayıs'ın birine kadar geçen zaman içinde İsmet İnönü Antalya'yı ziyaret etmiş ve bu ziyaret esnasında Güzel Sanatlar Şubesi'nin orkestrası ile lise öğrencileri ortak bir konser vermiştir. Konser Güzel Sanatlar Kolu Başkanı edip Doktor Burhanettin Onat'ın İsmet İnönü'ye armağan ettiği marşı ile başlamış sonra Bop'un Kavorteti, Bağdat halifesi Suppe'nin Hafif Süvarileri ile devam etmiştir. Konserin ikinci kısmı orkestra şefi Safa Tangör'ün “Türk Oğlusun” marşı ile başlamış halk türküleri ile devam etmiştir. Konserden sonra İsmet İnönü, koro şefi ve ekibini, Halkevi Başkanına ve Lise

³²⁹ Oğuz, 1943b: 10-11.

³³⁰ “Talebe Konseri”, *Türk Akdeniz*, Şubat 1943: 8-9.

³³¹ “Evimizin 1942 Senesi Çalışmaları”, *Türk Akdeniz*, Şubat 1943: 4.

Müdürü'ne memnuniyetlerini ifade ederek iltifatlarda bulunmuşlardı. Safa Tangör'ü akşam yemeğine alıkoyarak özel olarak iltifatlarda bulunmuş, müziğe dair bazı sorular sormuşlardır.³³²

Antalya Halkevi'nin her yıl düzenlediği resim sergisi 8 Aralık 1943 tarihinde törenle açılmıştır.³³³ 79 tabloyu ihtiva eden bu sergide; Davut Akidil sergiye 46 tablo ile iştirak etmiştir. Akidil'in eserlerini daha çok tabiatı, Antalya iklimini konu almıştır. Selçuk Türbesi, Alaaddin Kütüphanesi, Sokak ve Halkevi Meydanı, Karaalioğlu Parkı, Manzara, Kulübe, Sarmaşıklı Ev, Köy Evi, İnönü Parkı gibi tabloları realist görüşe göre resmetmiştir. Belkıs Yeşilsay, sergiye 28 eserle katılmıştır. Bunlardan beşi sulu boya, yedisi desen çalışmasıdır. "Uyuyan Âdem" isimli desen çalışması en beğenilen eserler arasında olmuştur. Sergiye Davut Akidil'in öğrencisi Orhan Kilit de 5 peyzaj ile katılmıştır. "Hıdırlık Kulesi" isimli peyzajı gelecek vaat eden eser olarak değerlendirilmiştir.

24 Mart 1945'de Antalya Halkevi güzel sanatlar şubesi Beethoven'in 175. Ölüm yıldönümü nedeniyle bir sanat gecesi düzenlemiştir. Geceye vali eşiyile birlikte katılmıştır. Program Beethoven'i canlandıran renkli bir tablo ile açılmış, Lise Müzik Öğretmeni Safa Tangör sahneye geçerek, Beethoven'in aşk hayatı, eserleri, olgunluk devresi ve ölümü hakkında açıklamalar yapmıştır. Daha sonra sahneye küçük bir parça çalmak için Günaç İşcan gelmiştir. Piyano ile çaldığı parça seyircilerden büyük ilgi görmüştür. Safa Tangör, Beethoven Elise isminde bir kız için yazdığı parçayı izah ettikten sonra küçük sanatkar Güler Onat'ı sahneye çağırarak bu parçayı kendisinden dinleyeceklerini söylemiştir. Programın bu kısmının sona ermesinden sonra Safa Tangör misafirlerine Beethoven'in resim ve eserleri ile hazırladığı sergiyi görmeye davet etmiştir. Konserin ikinci kısmında meşhur beşinci ve dokuzuncu senfoniler dinlenmiştir.³³⁴

Antalya Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi 1944-1945 yılları arasında Lise Öğretmeni Safa Tangör yönetiminde birçok kez konserler vermiştir.³³⁵

Konserler Antalya'da sanat heyecanı ve atmosferi yaratmada oldukça etkili olmuştur. 21.05.1945 akşamı verilen konser, verilen birçok konserin üstünde ilgi uyandırmıştır. Konserde; sahne, beyaz ve krem kumaşlar tabureler üzerinde müzik aletleri, piyano ile dekorlandırılmış, program İstiklal Marşı'nın ayakta dinlenmesi ile başlamıştır. 10 parçanın

³³² Oğuz, 1943a: 4-5.

³³³ "Resim Sergisi", *Antalya*, 21 Aralık 1943: 1.

³³⁴ "Halkevinde Hazırlanan Sanat Gecesi", *Antalya*, 27 Mart 1945: 1. Antalya Gazetesi "Halkevinde Hazırlanan Sanat Gecesi" başlıklı yazının altına şu notu düşmüştür; "Ludwig Beethoven'in doğduğu kasabada acaba kaç kişi var ki kan ve ateş dalgaları arasında onu anlamaya fırsat bulmuş olsun? Dünya medeniyetinin tufanlaşan ölüm deryasında yüze geldiği bir sırada, sulh ve sükûnet, aşk, asil Türk ruhu, barış içinde elde ettiği her fırsattan medeniyet âlemine borcunu ödemekten uzak kalmamaktadır."

³³⁵ "Konser ve Müsamere", *Türk Akdeniz*, Şubat – Temmuz 1944: 24

çalındığı konserde Avukat Yüksel'in kızı Necla Yüksel ile Necla Atalay sahnedeki başarılarını göstermişlerdir.³³⁶

1945 yılından sonra bu şubenin çalışmaları da yavaşlamıştır. Elemanlarının azalmasıyla konser ve resim sergileri düzenleme faaliyetleri de azalmıştır. 1947 Yılında ilkokulların hazırladığı resim sergisi Halkevi'nde düzenlenmiştir.³³⁷ Bunun dışında Halkevi'nin kendi düzenlediği sergilere bu dönemde pek rastlanmamaktadır.

Antalya Güzel Sanatlar Şubesinin kuruluşunda teşekkül edilen bandosu zaman içerisinde bakımsızlıktan iş göremez hale gelmiştir. Bu yüzden milli bayramlarda dahi bandonun çalmaması bayramların da sönük geçmesine neden olmuştur. Bu duruma müzik aletlerinin eksikliğinden ziyade bu kolda çalışacak elaman eksikliği etkili olmuştur. Bu konuyla ilgili Şelale Gazetesi," Şehir Bandosu'nun kısa zamanda ikmalî memleket hesabına çok önemlidir" başlıklı yazıyla dikkat çekmiş ve yetkililerden bu konuyla alakadar olmalarını istemiştir.³³⁸ Ancak bandonun yeniden teşekkülü mümkün olmamıştır.

1950 yılında bütün şube faaliyetlerinin canlanmaya başlamasıyla beraber Güzel Sanatlar Şubesi'nin faaliyetlerinde de canlanma olmuştur. Halkevi müzik kolu çalışmalarını canlandırmak amacıyla toplantılar yapmış ve müzik aletlerini öğretmek amacıyla saz birliği teminine karar vermiştir ancak aldığı kararları dönemin şartları içerisinde uygulama imkânı olmamıştır.³³⁹

Güzel Sanatlar Şubesi'nin 1950 yılı faaliyetleri içerisinde son olarak yaptığı çalışma, amatörler mahsus fotoğraf teşvik sergisi olmuştur. Ödüllü olan teşvik sergisinde 1. ve 2.'ye ödüller verilmiş aynı zamanda dereceye girenlerin fotoğrafları satışa sunulmuştur.³⁴⁰

3.3. Kütüphane ve Yayın Şubesi

Antalya Halkevi Kütüphane ve Yayın Şubesi, Halkevi binasının yapılmasına kadar Yenikapı'da Halkevi binalarından evkaf idaresinin eski oturduğu dairede kütüphane tesis etmiş ve çalışmalarını devam ettirmiş ve mevcut kitaplarını halkın hizmetine sunmuştur.³⁴¹

Kütüphane ve yayın şubesinin ilk yönetim kurulunda yer alan isimleri; Muharrem Zeki Bey (Memur), Nuri Bey (Memur), Nuri Bey (politikacı), Hayri Bey (öğretmen) ve Mazlum Emin Bey (matbaacı)'dır.³⁴²

³³⁶ "Halkevinde Konser", *Antalya*, 25 Mayıs 1945: 1-2.

³³⁷ *Yeşil Antalya*, 13 Mayıs 1947: 1. Resim Sergisi'nin yanında birde müsabaka düzenlenmiştir. Dereceye girenlere ödüller verilmiştir.

³³⁸ *Şelale*, 2 Eylül 1949: 1.

³³⁹ *Şelale*, 17 Ocak 1950: 1.

³⁴⁰ *Yeşil Antalya*, 11 Mart 1950: 1.

³⁴¹ "Kütüphane ve Neşriyat Komitesinin Faaliyeti", *Resmî Antalya*, 10 Şubat 1933: 2; *Resmî Antalya*, 27 Şubat 1934.

12.6.1934 tarihinde şube komitelerine yeni üyeler seçilmiştir. Hususi Muhasebe Müdürü Ekrem Bey ve Kütüphane Memuru Sıtkı Bey seçilmişlerdir.³⁴³

Şehrin kalabalık yerlerinde açık okuma geceleri yapan yayın şubesi, bu gecelerde halka faydalı kitapları, toplu yerlerde açık ve yüksek sesle okunmuştur. Şarmpol kahvelerinde okuma geceleri yapmıştır.³⁴⁴

1934'te Halkevi kütüphanesindeki kitap mevcudu 400 cilt, Halkevi kütüphanesinden istifade eden vatandaş sayısı 10.800 kişi olurken, 1935 yılında kütüphanedeki kitap sayısı 520, okuyucu sayısı 9120 kişi olmuştur.³⁴⁵

Tablo 3.1 1935 Yılı Antalya Halkevi Kütüphanesi'ne Katılım Durumu

Okunan Kitaplar	1.Altı ay içinde okuyanlar	2.Altı ay içinde okuyanlar	Okuyanların meslekleri	Okuyanların sayıları
Edebiyat	503	0	Öğrenci	2170
Tarih	379	486	Memur	956
Coğrafya	95	0	Öğretmen	230
Felsefe	124	0	Subay	100
Müspet ilimler	47	327	Çiftçi	258
Dil	44	0	İşçi	800
Sosyal ilimler	135	0	Serbest meslek	4606
Ar	2	0	-	0
Sair kitaplar	270	0	-	0
Gazete dergi	3000	3708	-	0
Toplam	4599	4521	-	9120

Kaynak: BCA 490.100/981.804.1 (1 Ocak 1935)

1935 yılında Kütüphane ve yayın şubesinde 6'sı kadın 22'si erkek toplam 28 üye bulunmaktaydı. Üyelerin meslekleri; 10'u çiftçi, 12'si işçi ve 6'sı öğretmenden oluşuyordu.³⁴⁶

Kütüphane ve Yayın Şubesi, kütüphanenin 5 Ekim 1936 tarihinden itibaren haftanın yedi günü 15.00-18:00,20:00-23.00 saatleri arasında açık kalarak faaliyet göstermesi kararı alınmıştır.³⁴⁷

³⁴² BCA.,490.100/971.754.1 (26 Haziran 1934).

³⁴³ BCA.,490.100/971.754.1 (26 Haziran 1934).

³⁴⁴ *Resmi Antalya*, 10 Şubat 1933: 2.

³⁴⁵ Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi: 12,122-187.

³⁴⁶ Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi: 122-187.

³⁴⁷ "Halkevi Kitapsarayı", *Çağlayan*, 15 Eylül 1936: 16.

Genel Sekreterliğin yayınlamış olduğu genelgeler doğrultusunda birçok kitap, piyes ve önemli eserler alarak kütüphaneye koymuş ve bu eserlerin demirbaşaya kayıtlarını da genel sekreterliğe bildirmiştir. Alınan ve demirbaşaya kaydedilen eserler;

24.9.1936 tarih ve 8/865 sayılı emir gereği 128 tane sekizinci cilt genelge dergisi alınmıştır.³⁴⁸ 13.6.1936, 29.7.1936, 14.12.1936 tarih ve 5/799, 5/832, 5896, 8/895, 8/897, 8/898 sayılı emirleri gereği aşağıdaki eserler alınarak halkın faydalanması sağlanmıştır.

Bu eserler ve miktarları şöyledir:

- Yalnız Bir Kelime (5 adet)
- Atatürk Köyünde Uçak Günü (5 adet)
- Yaşayan Ölü (5 adet)
- Zehirli Kucak(5 adet)
- Atilla(1 adet)
- Aksüs (1 adet)
- Katel (5 adet)
- Mevlana'da Türkçe Kelimeler ve Türkçe Şiirler(1 adet)
- Kemalizm (1adet)
- Balkanlar ve Türklük (1 adet)
- Tiyatro Konuşmaları (1adet)
- Sıhhi Öğütler (1adet)³⁴⁹

Genel Sekreterliğin 18.9.1936 tarih ve 8/860 sayılı emirleri ile Genel Bildirmeler dergisinin 8 cildinden 2 cildi alınmış, 15.2.1937 tarih ve 8/933 sayılı emirleri ile Atatürk'ün nutkundan 70 adet, vesikalarından 26 adet, 5.4.1937 tarih ve 5/965 sayılı emirleri ile de “Atatürk Türkiye'si Haritası” alınarak yönetim kurulu odasına asılmıştır.

5.4.1937 tarih ve 8/959 sayılı genelge ile “Gündüz” isimli dergi muntazam olarak alınmıştır. 12.4.1937 tarih ve 5/971 sayılı genelge ile “Türk Şairleri” isimli eserin 15 inci sayısından, sayısından 21'inci sayısına kadar altı nüshası alınarak kütüphanede halkın faydalanmasına bırakılmıştır. 12.4.1937 tarih ve 8/970 sayılı buyrukları ile Milletler Cemiyetinin asamblesinde irat buyrulan nutuktan alınmış, 20.4.1937 tarih ve 8/976 sayılı buyrukları ile Arkitekt mimar mecmuasına abone olunmuştur. 24.5.1937 tarih ve 5/990 sayılı genelgeleri ile “iş kanunu” alınmıştır. 25.5.1937 tarih ve 8/996 sayılı genelge ile “Gayri Menkul Mülkiyet Hakları” isimli kitap alınmıştır. 26.5.1937 tarih ve 8/992 sayılı genelge ile ilçe ve kamu yönetim kurullarına dağıtılmak üzere gönderilen 142 genelge dergisi alınmıştır.

³⁴⁸ BCA.,490.100/824.256.1 (1 Kasım 1936)

³⁴⁹ BCA.,490.100./824.256.1 (9 Ocak 1937).

27.5.1937 tarih ve 1/994 sayılı buyrukları ile Atatürk ve Genel Başkan Vekili İsmet İnönü'nün fotoğrafları alınarak merkez ilçeye verilmiştir. 29.5.1937 ve 8/999 sayılı genelge karşılığı olarak kamutay tüzelve ve bulmaca alınmıştır. 11.6.1937 tarih ve 5/1011 sayılı genelge karşılığı olarak "Türk Şairleri ve Öğretmenler" gazetesinin Halkevi adına gelmeye başladığı genel sekreterliğe bildirilmiştir. 12.6.1937 tarih ve 5/1016 sayılı genelge karşılığı olarak; Kömür sergisi nedeniyle yayınlanan gazete ve broşürler alınarak kütüphaneye konulmuştur. 18.6.1937 tarih ve 1/1027 sayılı emir karşılığı; partinin 936 il kongresi broşüründen iki tanesi alınmıştır. 18.6.1937 tarih ve 5/1022 sayılı emirleri karşılığı "Keloğlan" isimli dergiden alınmıştır. Bunlardan başka 28.6.1937 tarih ve 5/1033 sayılı genelge ile halkevi kütüphanesine şu eserler alınmıştır:

Kitabın İsmi	Yazarın İsmi
Kızılıcak Dalları	Reşat Nuri, Güntekin
Yaprak Dökümü	Reşat Nuri Güntekin
Gazinin Gizli Ordusu	Akagündüz
Meçhul Asker	Akagündüz
Demirel'in Hikâyeleri	Akagündüz
Terbiye Musahabeleri	Mustafa Şekip
Çocuk Hayata Nasıl Hazırlanmalı	Dr. Victor Pavohet
Genç Kalınız	Dr. Victor Pavohet
Hayatın Sonbaharı	Dr. Victor Pavohet
Nikbin Olunuz	Dr. Victor Pavohet

Aynı tarih ve 5/1034 sayılı genelge ile "Her Ay" adlı eserin ilk üç sayısı 5/1036 sayılı genelge ile "Kızlarımız ve Oğullarımız" adlı eserler alınmıştır.

29.6.1937 tarih ve 7/1066 sayılı genelge ile Türk Tarih Kurumu sergisi için partice hazırlanan broşür alınmıştır. 21.10.1937 tarih ve 8/1073 sayılı emir ile Halkevlerini ilgilendiren 10'uncu cilt genelge dergisi alınmıştır.

16.10.1937 tarih ve 8/1070 sayılı genelge ile "Türk Gençlerine Havacılık Dersleri" adlı kitaptan bir tane alınarak kütüphaneye konmuş, 15.11.1937 tarih ve 8/1085 sayılı genelge karşılığı olarak "Uyanış" mecmuası düzenli olarak alınmıştır.

7.12.1937 tarih ve 12/1092 sayılı genelge karşılığı olarak Adliye ceridelerinin 8.9.10'uncu ciltleri alınarak kütüphaneye konmuştur. Aynı tarih 8/1095 sayılı genelge

karşılığı olarak vilayetlere ait istatistik kitaplarından 23'ü alınarak kütüphane demirbaşına kaydedilmiştir.³⁵⁰

Antalya Halkevi yayınlarından olan Antalya Sıcak Nebatlar Islahı İstasyonu Asistan Bay Mahir Öğütücü'nün "Yerfıstığı" adlı eserinden 5 tanesi CHP Genel Sekreterliğine gönderilmiştir.³⁵¹

1942 yılında kütüphaneyi ziyaret edenlerin sayısı 7819 okunan eserlerin sayısı 2854 olmuştur.³⁵²

1945 yılında genel sekreterlik yeni açılan 47 halkodası kütüphaneleri için:

- Her bir Halkodasının üzerine kendi yazılı etiketler bulunan üçer paket kitap
- Yine her bir Halkodasına, üzerinde kendi adı yazılı etiketler bulunan birer yuvarlak paket halinde duvar levhaları gönderilmiştir. Kitaplar ve levhalar, 188 paket halinde 21.2.1945 tarih ve 615 numaralı posta yollama kâğıdı ile gönderilmiştir.³⁵³

Antalya Halkevi'nin Şubat 1946 yılına kadar yayınlamış olduğu eserlerin listesi ve bu eserlerden 10'ar tanesi genel sekreterliğe gönderilmiştir.

Bu eserler şunlardır:

- Yer fıstığı - Mahir Öğütücü
- Atatürk'e - Şükrü Akun
- Türk Akdeniz - Halkevi Yayın Kolu
- Antalya Âlimleri - Tayyar Anakök
- Dut Nebatları ve Ziraatı - Mahir Öğütücü³⁵⁴

3.4. Temsil Şubesi

Antalya Halkevi Temsil Şubesi, kuruluş döneminde etkin olarak çalışmamıştır. Bu durumda Halkevi binasının tamamlanamaması nedeniyle yaşanan yer ve sahne sıkıntısı etkili olmuştur. Ancak Temsil Şubesi yer sıkıntısını mazeret olarak görmemiş, binanın tamamlanma süresinde temsil için gerekli araç ve gereçlerin temini için çalışmıştır.³⁵⁵

³⁵⁰ BCA.,490.100/824.256.1

³⁵¹ BCA.,490.100/824.256.1 (22 Şubat 1939).

³⁵² "Evimizin 1942 Senesi Çalışmaları", *Türk Akdeniz*, 1943: 5.

³⁵³ BCA.,490.100/1043.1010.1 (27 Şubat 1946).

³⁵⁴ BCA.,490.100/824.258.1 (14 Şubat 1946).

³⁵⁵ Antalya Halkevi Broşürü (1933): 9.

Temsil Şubesi'nin ilk yönetim kurulu üyeleri şu isimlerden oluşmaktaydı; Fettah Bey (Sıtma Mücadelesi Memuru- Eczacı), Edip Bey (Öğretmen) Safa Bey (Nafiz İdaresi Başkâtibi).³⁵⁶

Gerekli hazırlıkları tamamladıktan sonra 1933 yılında Beyaz Kahraman, Özyurt, Yarım Osman piyeslerini sahnelemiştir. Özyurt isimli temsilde Türklerin kahramanlığı, çadırdan, ilkel hayattan şehir hayatına geçişi anlatılmış, temsil gördüğü ilgi nedeniyle üst üste iki gece sahnelenmiş ve 1500 seyirci izlemiştir.³⁵⁷

Halkevinin açılmasından iki sene sonra talimatname gereği yenilenmesi gereken şube komiteleri yeniden teşekkül edilmiştir. Temsil şubesi komite üyesi, Sıtma Mücadele memurlarından Eczacı Fettah Bey, ilkokul öğretmenlerinden Edip Bey, İlkokul öğretmenlerinden Ülfet Hanım'dır.³⁵⁸

Şubat 1934'de Halkevlerinin kuruluş yıldönümü nedeniyle bir kutlama merasimi yapılmıştır. Kutlama programı nedeniyle temsil şubesi akşam Elhamra Sineması'nda bir temsil vermiştir.³⁵⁹ 1935 yılında Sakarya Tayyarecisi, Beyaz Kahraman ve İstiklal piyesleri sergilenmiştir.³⁶⁰

Temsil şubesi sahnemizlikten dolayı yapamadığı faaliyetlerini 1936'da kurağın salon ve sahneminin kullanılmaya başlamasıyla birlikte faaliyetlerini etkin bir şekilde devam ettirmiştir.³⁶¹

Antalya Halkevi Temsil Şubesi, Genel Sekreterlik'ten gönderilen piyeslerle desteklenirken aynı zamanda oynanmasına izin verilen piyeslere ilave olarak bazı eserler de gönderilmiştir.³⁶²

Antalya Halkevi Temsil Şubesi, Genel Sekreterlikten gönderilen piyeslerle desteklenmesine rağmen zaman zaman bu piyeslerin temsilinde güçlükler yaşamıştır. Bu konuda Antalya Halkevi, Genel Sekreterlikten gönderilen piyeslerin mensur olması, az kadınlı olması ve kadınlı rollerde aşk olmamasını istemiştir.³⁶³

Temsillerde yaşanan sıkıntıların giderilmesi amacıyla şubenin kadrosunda bulunan bayan öğretmenler de önemli görevler almışlardır.³⁶⁴

³⁵⁶ "Halkevinde içtima", *Resmi Antalya*, 29 Temmuz 1932: 3.

³⁵⁷ Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları: 11.

³⁵⁸ BCA.,490.100/971.754.1 (26 Haziran 1934).

³⁵⁹ "Halkevleri Senei Devriyesi", *Resmi Antalya*, 24 Şubat 1934: 4.

³⁶⁰ "Halkevimizde", *Resmi Antalya*, 26 Eylül 1935: 1; BCA.,490.100/981.804.1 (5 Ocak 1936).

³⁶¹ "Halkevlerinin Beşinci Yıldönümü", *Resmi Antalya*, 27 Şubat 1936: 3.

³⁶² BCA.,490.100/ 3.13.19 (2 Eylül 1936).

³⁶³ BCA.,490.100/981.804.1 (5 Ocak 1936).

³⁶⁴ Antalya Halkevi Broşürü, (1933): 9.

Antalya Halkevi Temsil Şubesi, 14 Kasım 1936 tarihinde Halkevi bandosuyla birlikte Elmalı'ya bir temsil vermek için gitmiştir. Askeri mahfilde Mahcuplar isimli bir temsil vermiştir. Temsil Elmalı halkı tarafından büyük ilgi görmüştür. Elmalı Belediye Başkanı, Kaymakamı ve Garnizon subayları tarafından temsil şubesine yardımlarda bulunulmuştur.³⁶⁵

Genel Sekreterliğin 4.1.1937 tarih ve 5/905 sayılı emirleri gereği “Aşkın Manası” isimli piyes alınarak kütüğe kaydolunmuş ve sahnelenmesi için çalışmalara başlandığı Antalya Halkevi Başkanlığı tarafından resmi bir yazıyla genel sekreterliğe bildirilmiştir.³⁶⁶

Genel Sekreterlik, Halkevi tiyatro repertuvarlarının her geçen gün seçkin eserlerle zenginleştirmeye büyük önem vermiş, bunların başarı ile temsil edilerek halkın sosyal ve kültürel seviyelerinin yükselmesinde yardımcı olmasına yakından ilgi göstermiştir. Bununla ilgili olarak şube üyelerinden piyes yazmaya yeteneği olanlara yeni eserler yazılması için teşvik edilmesi istenmiştir.³⁶⁷

Genel Sekreterlik, Antalya Halkevi Başkanlığı'na gönderdiği bir yazıyla tiyatro çalışmalarının önemiyle ilgili olarak;

“Sahnenin halk terbiyesi bakımından tesir ve önemi büyük olduğu için parti Halkevlerinin tiyatro çalışmalarını dikkatle takip ve teşvik etmektedir. Halkevlerinin amatör grupların muvaffakiyetli çalışmaları yanında, parti memlekette teşekkül etmiş tiyatro gruplarına da elden gelen yardımcı yapmak suretiyle seyretme ihtiyacını yaymayı ödev bilmektedir. Oynayacakları piyeslerin mevzuları tam tespit edilmemiş de olsa esas hatları üzerinde rötuşlar yapmak, halka yayılmasını istediğimiz telkinlerden bir ikisini onlara muhavere anahtarı olarak vermek ve kabul ettirmek şartıyla onlarla ilgilenmeniz; temsil vasıtalarından sizin kendi mesainizi ihlal etmemek üzere istifade ettirmeniz muvafıktır (uygundur)” sözlerine yer vermiştir.³⁶⁸

Antalya Halkevi Temsil Şubesinin 1938 yılına ait durumunu Türk Akdeniz Dergisi 11,12 sayılarında “Halkevi Çalışmaları” başlığı altında vermiştir. Verilen bilgilere göre; Temsil Şubesi her piyesin mizansenine, ufak tadillere uyar zengin dekor, ışık tertibatına sahipti. Milli, tarihi, operet ve muadil piyesler temsil ederek memleketin tiyatro ihtiyacını büyük bir başarı ile gerçekleştirmektedir. Dergi aynı zamanda Halkevi Temsil Heyetinin bir piyesin provalarından fotoğrafına yer vermiştir. Fotoğrafta; Komite yönetim kurulu üyeleri: Lütfi Kamran (Başöğretmen) Fehim Taşkent (öğretmen) Kadri Önal (öğretmen) oluşmaktadır.³⁶⁹

İstanbul Şehir Tiyatrosu Mayıs 1940 da Antalya'ya gelmiş ve bununla ilgili duyuru Antalya Halkevi tarafından yapılmıştır. İstanbul şehir tiyatrosunun geleceği haberi büyük

³⁶⁵ “Halkevi”, *Resmi Antalya*, 19 Kasım 1936: 1.

³⁶⁶ BCA.,490.100./3.15.25 (29 Mayıs 1937).

³⁶⁷ BCA.,490.100/3.15.25 (13 Mart 1937).

³⁶⁸ BCA.,490.100/3.15.25 (29 Mayıs 1937).

³⁶⁹ “Halkevi Çalışmaları”, *Türk Akdeniz*, 1938: 28.

sevinç uyandırmıştır. Bu sevinci Dr. Burhanettin Onat Türk Akdeniz Dergisi'nin 18. sayısında şu cümlelerle anlatmıştır:

“Fakat bu alakanın ihtiyaç, hatta iştiyak (büyük bir arzu) derecesini bulan şiddetini anlamak için bu sanatkarların geleceği haberinin halk üzerinde uyandırdığı sevinci görmek lazımdı. Tarlasında uğraşan çiftçi, yazıhanesinde oturan tüccar, bürosunda çalışan memur, imtihana hazırlanan talebe, daha ne bileyim az çok okumuş her fert bu haberinde estiği havanın sevinci içinde günlerce çalkalandı durdu. Sanatkarları getiren vapurun akşamüstü limana demirlemesinden iki saat sonra Halkevinin yeni sahnesi görülmeğe gidildiği zaman halkın katile katile bilet almağa geldikleri görülüyordu ve bir iki saat içinde bütün yerler satıldı. Bize beş gecede beş temsil verdiler. Sanat bakımından söz söylemek haddim olmayacaktır. Beş günde bize modern tiyatronun beş muhtelif janrını (eserini) gösterdiler. Ağlattılar, güldürdüler, düşündürdüler, öğrettiler.”

Sözlerinden sonra tiyatronun gelmesine vesile olanlara teşekkürlerini şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Bize neşe, his ve hayatla dolu saatler yaşattıkları için huzurlarını bırakıp buralara kadar gelip yoruldukları için bize en yüksek sanat eserlerini ibzal ettikleri için bu aziz sanatkarlara müteşekkirimiz. Onları şehir hayatının kurulmuş düzeninden ayırmağa razı olarak gönderdikleri için İstanbul'un emsalsiz ve değerli vali ve belediye reisine müteşekkirimiz.

Memleketin kültürü ile bu kadar yakından alakadar olarak bu güzide hayatı bizlere kadar göndermek delaletinde bulunduğu için partimizin genel sekreterine müteşekkirimiz. Ve candan dileriz ki sihirli ışık ruhlarımızı her zaman ve daha sık aydınlatsın.”³⁷⁰

Temsil Şubesi Şubat 1941'de ilk temsiline Beyaz Baykuş'la başlamış daha sonra Mart ayı içerisinde parasız temsiller vermiştir. Parasız verdiği temsillerden biriside Akıl Taciri'dir.³⁷¹

Antalya Halkevi Temsil Şubesi 20 Nisan 1942 Akşamı Türk Hava Kurumu faydasına temsil vermiştir. Hayır amaçlı olması nedeniyle temsili büyük bir kalabalık izlemiş ve yoğun ilgi görmüştür.³⁷² 22 Aralık 1942 akşamı Temsil Şubesi, Fena yol ve Delikanlılar isminde iki temsil vermiştir.³⁷³

1943 yılı içerisinde Temsil Şubesi İbnürrefik Ahmed Nuri'nin “Himmetin Oğlu” isimli eserini daha önceden sahnelemiş olmasına rağmen tekrar temsil edilmiştir. Temsil şubesinin faaliyeti Antalya Gazetesi sütunlarında bir hayli yazıların yazılmasına sebebiyet vermiştir.

N. Adrasan isimli bir yazar sahnede temsil edilen eserlerin sıkı bir kontrolden geçirilmesini, umumi zevke hürmet edilmesi gerektiği gibi fikirler ileri sürmüştür. Bunun

³⁷⁰ Onat, 1940: 6-12.

³⁷¹ “Halkevi Temsilleri”, *Antalya*, 10 Şubat 1941: 1; *Antalya*, 24 Mart 1941: 1.

³⁷² “Temsil”, *Antalya*, 21 Nisan 1941: 1.

³⁷³ “Temsil”, *Antalya*, 22 Aralık 1942: 1.

üzerine temsil şubesi başkanı faaliyetleri üzerinde bir rapor mahiyetini taşıyan bir yazı ile cevap verecektir. Bu iki yazıdan sonra “Himmetin Oğlu” piyesi temsil edilmiştir. Daha sonra Mazlum Adrasan temsil şubesi ile ilgili yazdığı yazıda şunları belirtmiştir;

“Temsil şubesi gençleri muvaffak (başarılı) eser vermekte şüphesiz temiz bir hüsnüniyete sahiptirler. Aralarında, Ekrem gibi hakikaten sanatkâr yaradılışlı, lise kültürüne sahip gençler vardır. Necmiye, Mahmut, Ekrem gibi henüz liseden ayrılmış gençlerin mevcudiyeti Halkevi sahnesinin kültürlü elemanlara ihtiyacı dolayısıyla, bir kazanç ve iftihardır.

Temsil şubesinin vaki tenkitlere bir cevap vermek için çok çalışmış oldukları temsil esnasında görülen titizliklerinden ve hatta suflörün açık kalan dekor parçasından temsilin aksamaması için yaptığı heyecanlı müdahalelerden seziliyordu. Halkevi saz heyetinin de bu temsilde eserin şarkılı olması itibarıyla rol alması memnuniyetle kayda değer bir olaydır.

Bütün bunlar temiz iş yapmak isteyen insanların niyetlerindeki hususa işaret hareketlerdir. Temsilde gördüğümüz birkaç noktayı, ileriki temsillerde tekrar edilmemesi için işareti faydalı buluyoruz. Himmet rolünde Ekrem çok muvaffaktı. Bu genci hassaten (içtenlikle) tebrik ederiz. Piyesin bütün yükünü omuzlarında taşıyordu rolünü iyi bellememiş arkadaşlarını suflörün bulunduğu pencere önüne kadar çekmesi ara sıra onları ikaz etmesi kusurdur. Bir daha yapmasın!

Sanatkârları kendilerinden daha iyi temsiller bekleyerek tebrik ederiz. Görülüyor ki gençlerimiz vaktiyle o sahnede bize çok heyecanlı dakikalar yaşatmış olan sanatkâr Edip, Muhlis, Fettah, Ali, İbrahim, Yaşar gibi ağabeylerine layık olmaya çalıştıklarına hiç şüphe yoktur. O sanatkârlar ki milli mücadele yıllarını takip eden o heyecanlı zamanlardan daha düne kadar coşkun sahne faaliyetlerine Türk Ocaklarında, Halkevi salonlarında yıllarca hız vermişler, Antalya’ya büyük sanat heyecanı yaşatmışlardır. Gençlerimizin faaliyetini sempati ile anarken, Halkevi sahnesinin bu ilk olgun elemanlarını da bu münasebetle sevgi ile yad etmeği bir kadirşinaslık borcu biliriz.”³⁷⁴

1943 senesinde Halkevi temsil şubesi yedi temsil vermiş ve bu temsillere 4210 kişi gelmiştir.³⁷⁵ 28 Aralık 1943 tarihinde Temsil Şubesi, şehrin aydınlarına ve ileri gelenlerine bir çay ziyafeti vermiştir. Müzik kolu tarafından seçme bir konserle de zenginleştirilen bu çay ziyafetinde Dr. Burhanettin Onat; Antalya temsil heyetinin tarihi, safahatı, geçirdiği ve geçirmekte olduğu güçlükleri anlatmış ve daha ileriye gitmek adına el birliği ve yardım talebinde bulunmuştur.³⁷⁶

1944 yılının Ocak ayında Temsil Şubesi “Fermanlı Deli Hazretleri” isimli bir temsil vermiştir. Büyük rağbet görmesi nedeniyle bu piyes üst üste birkaç defa gösterilmiştir.³⁷⁷ 14 Nisan 1944’de Temsil kolu gençlerinden bir grup Elmalıya temsil vermeye gitmişlerdir. Elmalıda üç gün kalarak üç temsil vermişlerdir.³⁷⁸ Gençlerin yapmış olduğu bu seyahat ile gençler arasında samimiyet ve yakınlaşma gerçekleşmiştir. Elmalı Halkevi gençleri iki piyes

³⁷⁴ Oğuz, 1943b: 10-12.

³⁷⁵ “Evimizin 1942 Senesi Çalışmaları”, *Türk Akdeniz*, 1943: 4.

³⁷⁶ “Çay”, *Antalya*, 28 Aralık 1943: 1.

³⁷⁷ “Halkevi Çalışmaları”, *Türk Akdeniz*, 1944: 24.

³⁷⁸ “Halkevinde”, *Antalya*, 14 Nisan 1944: 1.

göstermek için ayrıca Finike'ye de gitmişlerdir. Finike halkı ve işyerleri Halkevliilere ve gösteriye karşı çok yakın ve coşkulu bir ilgi göstermişler. Toplantı yeri olarak seçilen okul salonu her iki gece de kapılara kadar dolmuş ve birçok kişi yer bulamadığı için içeri girememiştir.³⁷⁹

1944 yılı Çocuk Bayramı'nda ilkokulların vermiş olduğu temsil ve rontlar (okul öncesi veya ilkokul çocuklarının sergilediği müzikal gösteri), piyesler, monologlar, içerisinde "Hamal Ali" isimli piyesin konu itibarıyla dikkat çekici yanları bulunmaktadır. Piyenin konusunu sosyal sorunlar ve yaralar, okul hayatının sevimliliği, zor hayat şartları nedeniyle sokağa hamallığa düşen bir çocuğun bütün ızdırapları, bir çocuk karakterinin bütün yönlerini yansıtan piyes sadece çocuk piyesi olmanın dışında birçok piyes içerisinde önemli bir yere sahiptir. Piyesi Operatör Doktor Burhanettin Onat yazmıştır. Ali Manavuşak'la Tahir Dağyar gibi iki öğretmeni de temsil kadrosuna alınmıştır. Seyircilerin büyük çoğunluğunu ağlatmıştır.³⁸⁰

Fahri Ozansoy'un yazdığı "Baykuş" isimli piyes³⁸¹, Antalya Halkevi Temsil Kolu tarafından 18.05.1945'de tekrar oynanmıştır. Mahmut Kaynar'ın hazırladığı piyesin oynanmasındaki bazı eksiklikler Antalya Gazetesi'nde Osman Andıç tarafından eleştirilmiştir. Eleştirisini şu sözlerle ifade etmiştir;

"Halkevi Temsil Kolunun oynadığı (baykuş) piyesi dekor ve makyajları Mahmut Kaynar'ın hiçbir zaman esirgemediği yokluk içinde varlık gösteren himmetli ve bilgili elleriyle gayet iyi hazırlanmış olmasına rağmen maalesef manzum piyes vezin ve kafiyeden ayrılmış ve istenilen şekilde oynanamamıştır. Şu ciheti hemen tebarruz ettirmek gerekir ve bitaraf olarak söz söylemek lazım gelirse, piyeste yolcu rolünü oynayan Galip'le bundan evvelki yazımda fevkalbeşer sanat kabiliyetini pek haklı olarak methettiğim Ayşe rolünü oynayan Serap Gürkan tam muvaffak olmuş ve piyesin ruhuna nüfuz ederek aldığı zor vaziyeti yüz aklıyla başarmıştır.

İstikbalin büyük bir sahne sanatkarı olmaya layık bu bayan arkadaşımızda büyük kudretini müjdeleyen öncülerini görmekle haklı olarak iftihar ve sevinç duymaktayız.

Gençlerimizin bu gibi işlerde daha hassas davranmalarını tavsiye eder, önümüzdeki yazdan sonra Halkevlerinin kış mevsimindeki piyeslerine daha hazırlıklı daha olgunlaşmış bir şekilde ve muhakkak olarak bir heyet tarafından seçilerek kabul edilmiş piyeslerle çıkmalarını temenni etmek memleket namına daha verimli bir hizmet olur."³⁸²

³⁷⁹ "Elmalı Mektupları", *Antalya*, 2 Mart 1945: 1.

³⁸⁰ "23 Nisan Bayramı", *Antalya*, 25 Nisan 1944: 1.

³⁸¹ *Antalya*, 25 Mayıs 1945: 2, Fahri Ozansoy'un yazdığı "baykuş" isimli piyes 29 sene önce İstanbul'da iki defa oynanmıştır. Bu piyeste önemli isimler rol almışlardır. Ertuğrul Muhsin, Muvahhit Reşit Rıza ile üç ermeni vatandaşı oynamıştır.

³⁸² "Halkevlerinde Temsil", *Antalya*, 25 Mayıs 1945: 1-2.

1946 Yılı'nın Mart ayında Atıf Kaplan Tiyatrosu Antalya'ya gelerek tiyatro gösterisinde bulunmuştur. Tiyatro gösterisinde “Çıldırın Adam, Selahattin Eyyubi” gibi eserler de bulunmaktaydı.³⁸³

1946 Yılı'nın ders yılı sonunda Dumlupınar İlkokulu öğrencileri Halkevi'nde bir müsamere düzenlemiştir. Dünyaca ünlü çocuk romanı Haydi piyesinin temsili büyük ilgi görmüştür.³⁸⁴

1949 Yılı'na gelindiğinde temsil kolunun faaliyetlerinin tamamen durduğunu ve bir elemanın dahi kalmadığı görülmektedir. Temsil kolunun faaliyet gösterememesinden dolayı şehre gelecek tiyatronun dört gözle beklenir duruma geldiği ve temsil kolunun yeniden faal hale gelmesi için duyulan özlemi Şelale Gazetesi şu sözlere yer vererek açıklamıştır:

“Eğer idarecilerimiz gayretlerini esirgemeyerek çalışmalarına devam edebilseler idi mazi gözler gibi gelecek bir tiyatro heyeti beklemekten kurtulmuş olurdu. Uzun zamandan beri sahne ve sahne sanatkarlarına çekilen hasretten sonra memleket için çok lüzumlu olan bu kolun icabeden gayreti esirgemeyerek faal bir hale getirilmesini istemekle kendimizi çok haklı buluyoruz.”³⁸⁵

Bundan sonraki süreçte de temsil kolu herhangi bir faaliyet gösterememiştir.

3.5. Spor Şubesi

CHP Genel Sekreterliği tarafından Halkevleri çalışmaları arasında sporun önemli bir yeri olmuştur. Modern anlamda spor hem ülkeye yeni girmiş hem de vatandaşlar arasında bir lüks olarak görülmekteydi. Genel Sekreterlik, her türlü spor hareket ve faaliyetlerini şahsi bir marifet ve lüks olmaktan çıkarıp topluma mal etmek istemiştir. Bu doğrultuda, Antalya Halkevi Spor Şubesi spor zevk ve ihtiyacını uyandırmak amacıyla geniş bir bilgi ve program çerçevesinde gençlere yüzme, tenis, voleybol, futbol, güreş, bisiklete binme gibi sportif faaliyetlerde çalışmalar yapmıştır.³⁸⁶

Şubenin ilk yönetim kurulu üyeleri; Mehmed Bey (Ziraat Bankası Memuru), Hilmi Bey (İlkokul Müfettişi), Reşit Bey (Mimar), Necati Bey (polis), Nuri Bey (öğretmen) oluşmaktaydı.³⁸⁷

Spor şubesi 17 Aralık 1935 tarihinde Antalya Valisi Sahip Ögel'in başkanlığında bir toplantı yaparak spor işlerine ve spor yaşamına güzel bir yön vermek amacıyla programlı bir çalışma yapılması kararını almıştır. Şube bu toplantıda aldığı kararlar doğrultusunda çalışmalarına devam etmiştir.³⁸⁸

³⁸³ *Yeşil Antalya*, 5 Mart 1946: 1, Atıf Kaplan Tiyatrosu Elmalı'da üç gün kalarak dört temsil vermiştir.

³⁸⁴ *Yeşil Antalya*, 14 Mayıs 1946: 1.

³⁸⁵ “Halkevi Temsil Kolu”, *Şelale*, 25 Kasım 1949: 2.

³⁸⁶ Çağlar, 1936: 66.

³⁸⁷ CHP Antalya Halkevi Broşürü: 5.

³⁸⁸ *Resmi Antalya*, 31 Aralık 1935: 2.

Halkevleri buldukları çevrenin coğrafi ve iklim şartlarına göre faaliyetlerde bulunmuşlardır. Antalya Halkevi Spor Şubesi de, futbol, güreş, atletizm, binicilik ve deniz sporları alanlarında faaliyet gösterirken yine aynı şubenin öncülüğünde at yarışları ve deniz yarışmaları yapılmış, avcı kulüpleri her cuma günü avlar düzenlemiştir.³⁸⁹

Spor şubesi spor alanının noksanlarını gidermek ve spor araç ve gereçlerini temin etmekle uğraşmış ve bu çalışmaların sonunda;

Spor alanının futbol oynanacak kısmı düzenlenmiş, etrafına 400 metre uzunluğunda pist yapılmış, pistin iki kenarını bordürlerle belirginleştirilmiş, pistin dış kenarı da demir parmaklıklarla çevrilmiş ve bir de kapı yapılmıştır. Spor gereçleri olarak da; 40 Kişilik giyecek, futbol topları, ciritler, güller, diskler, güreş minderi getirterek spor örgütlerine vermiştir. Bütün bunların karşılanması için de il özel idaresinden doğrudan doğruya spor örgütlerine 2500 lira yardım yaptırmış, Halkevi bütçesinden de 550 lira verilmiştir. Ayrıca yeni kurağın avlusuna bir tenis kortu yapılması kararı almıştır.³⁹⁰

Antalya Halkevi Spor Şubesi deniz sporlarına karşı ilginin artması amacıyla kürek çekme, yüzücülük ve yelkenli sporlarına önem vermiştir. Aynı zamanda denizcilik sporlarının gelişmesi amacıyla akşamları denizcilik dersleri vermiştir. Halkevi başkanlığı plajla ilgili çalışmalar yaparak plajı genişletmiştir.³⁹¹

16-17 Eylül tarihlerinde İzmir’de yapılan yüzme müsabakalarına Eczacı Şeref Özdemir idaresinde altı kişilik bir grup göndermiştir. Yarışma sonunda Mustafa isminde yarışmacı yedi bölge arasında beşincilik kazanmıştır. Yarışmayla ilgili değerlendirmeyi Şeref Özdemir şu şekilde yapmıştır; “Teknikteki geriliğimize rağmen aldığımız neticelerden Antalya hesabına müsterihiz. En büyük kazancımız teknik yüzme tarzını görmek, yüzme havuzundaki dönmeyi öğrenmek, antrenör ve spor federasyonu büyükleri ile tanışmamız oldu.” demiştir.³⁹²

1937 yılında Halkevi başkanlığı “El topu Oyunu” ve “Gülle Cimnastiği ve oyunları” isimli iki kitap olarak halkın faydalanmasına bırakmıştır.³⁹³

³⁸⁹ Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları: 11.

³⁹⁰ 1935 Yılı Halkevinin Bir Yıllık Çalışma Raporu, BCA.,490.100/981. 804. 1; Resmi Antalya, 26 Şubat 1936.

³⁹¹ Resmi Antalya, 9 Temmuz 1936, Deniz sporlarına da büyük bir önem veren Antalya Halkevi Spor Şubesi; büyük bir yelkenli tekne ve sandal temin etmiş ayrıca Mermerli Plajı’nda bir kum havuzu, bir şut perdesi yaptırılmıştır. Resmi Antalya Gazetesi, 26 Şubat 1937: 3.

³⁹² Resmi Antalya, 30 Eylül 1937.

³⁹³ Antalya Halkevi Başkanlığı tarafından CHP Genel Sekreterliğine gönderilen 7.1.1937 tarih ve 226 sayılı yazı, BCA.,490.100/824.256.1

Genel sekreterlik 1941 yılında Antalya Halkevi adına 25 adet yüzme şortu göndermiştir. Göndermiş olduğu şortların demirbaşa kaydedilerek spor kolu üyelerinin yüzme çalışmalarında kullanmalarını istemiştir.³⁹⁴

7 Ocak 1941 tarihinde CHP Genel sekreterliğinden aşağıdaki malzemeler istenmiştir:

- 3 adet yatay parmaklık,
- 1 adet atlama kasası (büyük),
- 1 adet atlama sehpası,
- 1 adet güreş minderi,
- 6 adet güreş forması
- 1 adet masa tenisi masası
- 4 adet gülle
- 4 adet boks eldiveni
- 2 adet kum torbası
- 1 adet atış sehpası
- 1 adet voleybol filesi
- 1 adet basketbol potası
- 5 m tırmanma halatı
- 12 m çekme halatı³⁹⁵

1941 yılı Nisan ayında Antalya Halkevi spor şubesinin de katkılarıyla At yarışları düzenlemiştir. At yarışlarına halk büyük ilgi göstermiştir. Yarışma hayvan sergisiyle devam etmiş iyi cins aygır ve boğalar ve yavruları teşhir edilmiştir. Kazananların dereceleri ilan edilerek ödülleri verilmiştir.³⁹⁶

1941 Yılında o ana kadar açılmamış olan Atıcılık şubesi, atıcı ve avcılarının yaptığı bir toplantı ile açılmış ve Vakıflar müdürü Tahir Sirkeci grup reisliğine getirilmiştir.³⁹⁷

Atıcılık şubesi Vali yardımcısı eşliğinde bir av gezisi düzenlemiştir.³⁹⁸ Ayrıca Aksu, Dumanlar, Yeniköy ve Sıcak İklimler ıslah istasyonuna ait arazide zarar veren domuzlara sürekle avı düzenlenmiştir. Kırk kadar köylünün de katıldığı ava spor şubesi de katılmıştır.³⁹⁹

³⁹⁴ CHP Genel Sekreterliğinden Antalya Halkevi Başkanlığı'na gönderilen yazı, BCA.,490.100/1120.87.1

³⁹⁵ CHP Genel Sekreterliği'nin Parti Teşkilatı'na Umum Tebligatı, 1941: 161.

³⁹⁶ *Antalya*, 28 Nisan 1941.

³⁹⁷ *Antalya*, 31 Temmuz 1941.

³⁹⁸ *Antalya*, 11 Ağustos, 1941.

³⁹⁹ *Antalya*, 22 Eylül 1941.

3.6. Köycülük Şubesi

Bu şubenin görevi memleketin asli unsuru olan köylüyü tanımak ve milleti kendi asli unsuru olan köylü vatandaşlardan başlayarak yükseltmeye çalışmaktır

Köycülük şubesinin bilinen ilk yönetim kurulu üyeleri şu isimlerden oluşmaktaydı; Mustafa Şevki Bey (Mühendis), Ali Rıza Bey (Muhasebeci), Nedim Bey (öğretmen), Emin Bey (Muhasebeci).⁴⁰⁰

Türkiye köy ve köylü gibi memleketin en kalabalık bir kısmına yani köylü vatandaşlara dayandığı için Antalya Halkevi Köycülük Şubesi öncelikle kendine bir program hazırlamıştır. Bu program şu şekilde tespit edilmiştir:

- Cuma günleri köylere gidilerek buralarda sosyal ve sağlıkla ilgili konularda bilgiler verilmesi,
- Meyve ağaçları ekilmesi ve yetiştirilmesi,
- Limon ve portakal ağaçlarının ıslahı,
- Yabani zeytinlerin aşılması,
- Çift hayvanlarının ıslahı,
- Kara sabanın kaldırılması ve yerli pullukların kullanılması,
- Ormanların korunması⁴⁰¹

1934 Yılında CHF Köylerde tatbik edilmesi amacıyla köy kanunu göndermiştir. Gönderilen köy kanununa göre;

Köy kanununda yazılı köy işlerinden herhangi birinin yapılmasına köyün nüfus veya vesaiti kâfi gelmediği takdirde o iş aşağıdaki maddeler hükümlerine göre başarılıdır.

Madde 1: Bir köyde yapılacak bir işi başarmağa köyün nüfusu ve kudreti kâfi gelmediği nahiye müdürünün veya kaymakamın esbabı mucibeli raporu ve vilayet idare heyetinin kararıyla tesbit olunduğu takdirde o iş için civar köyleri halkının imece usulüyle bedeni yardımlarını vali talep edebilir.

Madde 2: İmece usulü tatbik olunacak köylerin iş yerine mesafesi üç saatten fazla olamaz.

Madde 3: İmece usulüyle çalıştırılacak mıntıka köylüleri senede on beş günden fazla çalıştırılmaz.

Madde 4: Çalışma zamanlarını ziraat işlerine göre vilayet idare heyeti tayin eder.⁴⁰²

Antalya Halkevi köycülük şubesi üç örnek köy seçerek bu köylerde uygulanacak programlar belirlemiştir.⁴⁰³

⁴⁰⁰ "Halkevinde İçtima", *Resmi Antalya*, 29 Temmuz 1932: 3.

⁴⁰¹ Antalya Halkevi Broşürü, 1933: 11.

⁴⁰² BCA.,490.100/824.256.1

Antalya Halkevi Köycülük Şubesi örnek köy olarak ele aldığı köylerde, meydan, sokak, mezarlık, kanalizasyon kanallarının temizletilmesi, ipek böcekçiliği merakının uyandırılması ve yayılması yönünde önemli çalışmalar yapmıştır.⁴⁰⁴

Bu şube Çirkinoba Köyüne 24 Kasım 1935 yılında bir gezi düzenlemiştir. Düzenlenen gezi programına göre;

- Halkevi Köycülük şubesinin ödevlerinin ve parti programının köylüleri ilgilendiren kısımlarının izahı
- Köylülerin ihtiyaç ve dileklerinin tetkiki
- Bölgenin yaptığı tarım neveleri ile bölgede teşviki lazım gelen tarım neveleri ile bölgede teşviki lazım gelen tarım neveleri üzerine konuşmalar
- Sağlık konusu üzerinde konuşma
- Konuşmalar 12'ye kadar bitirilecektir.
- Saat 13'te başlamak üzere;

Sporcu gençler tarafından spor hareketleri

Köylüler tarafından halk türküleri ve ulusal oyunları,

Bando tarafından türküler

- Hasta köylülerin muayenesi, konuşmalarla başlayacak ve lüzumu kadar devam edecektir.
- Söz derlemesi konuşma sırasında yapılacaktır.
- Bir taraftan da bu örnek köyü heyeti, köyün her bakımdan durumunu tetkik edecektir.
- Saat 15'te, köyden hareket edilerek şehre dönelecektir.⁴⁰⁵

Köycülük şubesi Çirkinoba ve Çakırlar numune köylerinde kurduğu fidanlıklara Rodos, Kıbrıs, Yafa cinsi portakal ve mandalina ektirmiştir. Köyde yeniden portakallık tesis etmek isteyenlere fidanlık vermek için bu numune portakallığın bir dönümü üzerinde turunc fidanları yetiştirilmiştir. Köylüye parasız 2000 dut fidanı dağıtılmıştır. Şarköy ve Bursa'dan 20 kutu ipek böceği tohumu celp ve parasız köylüye verilmiştir. Ayrıca yine Çirkinoba ve Çakırlar numune köylerine Rodoyland ve Legorn cinsi tavuk ve horoz verilmiş ve buralardan elde edilen yumurtalar bu tavuk cinslerinin çoğaltılması için çevre köylere dağıtılmıştır. Köyü çirkinleştiren hanlar kaldırılmıştır.⁴⁰⁶

⁴⁰³ BCA.,490.100/981.804.1 (5 Ocak 1936).

⁴⁰⁴ BCA.,490.100/981.804.1 (5 Ocak 1936); "Halkevi Çalışmaları", *Türk Akdeniz*, 1938: 30.

⁴⁰⁵ BCA.,490.100/981.804.1 (24 Kasım 1935)

⁴⁰⁶ BCA.,490.100/981.804.1 (24 Kasım 1935)

Antalya Halkevi Köycülük Şubesi numune köylerde yaptığı çalışmaları kendi yaptığı planlar dâhilinde yürütmüştür. Bu çalışma planlarına bir örnek vermek gerekirse;

Örnek Solak Köyünde Program

- Cumhuriyet meydanının acilen tanzimi,
- İki seneden beri tamamlanamayan köy odasının müstemilat inşasının tamamlanması,
- Başıboş gezen hayvanlar için sığırtmaç ve çoban kullanma teşkilatının temini ve bunun için Yörük develerinin vaziyetine de bir çare bulunması,
- Damlarda kiremit kullanmak için kiremitçilik öğretilmesi,
- Köyün hâlihazır vaziyetinin ıslahı, caddenin tevsi, evlerinin sıhhileştirilmesi ve atı için gerek yol ve gerek inşaat için bir kroki ve program tanzimi,
- Hayvanatın ıslahı ve koşuculuk öğretilmesi,
- Kümes hayvanatının ve kümeslerin fenni bir şekilde ıslahı,
- Aksu'dan istifade çaresi ve bir kanal ile köye su isalesi,
- Meyveli ve meyvesiz ağaç diktirilmesi ve böcekçiliğin ihyası,
- Ortakçı köylülerin arazi sahibi olmalarının temini,
- Köy yolunun şose ile kış ve yaz geçilecek bir şekilde yaptırılması,
- Köyde süreklilik, güreş ve cirit oyunları yaptırılması,
- Köyde bir umumi hamam ve çamaşırhane inşa ettirilmesi,
- Yabani ağaçların aşılınması,
- Peynircilik ve yağcılığın ıslahı için İdare-i Hususiye bütçesinden meccanen bir iki makine (yayık ve kremüz) temini,
- Köylüyü yün eğirme ve dokumacılığa alıştırmak,
- Okuma odası yapmak (okunacak kitap ve gazete celbinin Ziraat ve diğer vekâletlerden temini),
- Mezarlığın başka bir tarafa nakli,
- Münasip mevsim ve zamanlarda Solak günü yapılarak şehirli ve diğer köylülerle münasebet tesisi,
- Su geldikten ve arazi temin olunduktan sonra köye fidan celbi,
- Tavukların ıslahı için iyi tavuklar yetiştirilerek köy tavuklarıyla mübadele edilmesi,

- Hayvan neslinin ıslahı için koç, boğa, aygır temini ve bunların fenni ahırlarda beslettirilmesine nezaret edilmesi” dir.⁴⁰⁷

7.11.1935 tarihinde Solak köyüne yapılacak olan geziye katılmak için Antalya Gazetesi’nde duyuru yapılmıştır. Antalya Halkevi Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada; Halkevinin örnek köylerinden olan Solak’a gidilerek ve orada yakın köylerden de gelecek köylülerle faydalı görüşmeler yapılacağı, hasta köylülere bakılarak Akşam tekrar Antalya’ya döneceği, taşıtın Halkevi tarafından, yiyeceklerin de kendileri tarafından karşılanırsa sevinileceği haberine yer verilmiştir.⁴⁰⁸

Solak köyüne yapılan gezinin iyi sonuçlar verdiği yine Antalya Gazetesi’nde;

“Solak Gezisi İyi Sonuçlar Verdi” başlıklı yazıyla verilmiştir. Yazıda şunlara yer vermiştir: “Dün köylüyü kentli hafife alıyordu. Bugün kentli köylünün ayağına gelmiş, dertlerini dinliyor, ihtiyaçlarını soruyor, sağlığına bakıyor ve çalışma bilgisini artırmaya çalışıyor, Türk köylüsü iyiliği kötülükten ayırt edebilecek ahlak ve terbiyededir. Kör değildir. Halkevinin bu gezisi aradaki gönül ve karşılıklı ilgi bağıni pekiştirmiştir. Bu özverinin tuttuğunu görmek hepimizi ferahlandırdı.”⁴⁰⁹

Köycülük Şubesi bu çalışmalarından başka ayrıca köy gezilerinde⁴¹⁰ hasta vatandaşların muayenelerini yaptırmış, ilaç alamayacak durumda olan hastaların ilaçlarının teminini sağlamış ayrıca köylülere sağlık, ziraat, ekonomi, beden terbiyesi gibi konularda öğütler verilmiştir. Köylülere verilen bu öğütlere bakacak olursak;

- Yağ ve peynirin bilimsel ve sağlıklı şekilde yapılması,
- Meyve ağaçlarının bakımı,
- Yabani zeytin ağaçlarının aşılınması,
- Köy temizliği,
- Sıtmaya yakalanmış hastaların tedavileri,
- Pek çok bitki tohumunun hastalıklara karşı korunmasının vatandaşlara öğretilmesi.⁴¹¹

Bu şube ayrıca şehirdeki Narenciye bahçeleriyle de yakından ilgilenmiş ve şehirde bulunan portakal ve limon ağaçlarında meydana gelen hastalıklarla mücadele etmek için 10 kişiden oluşan bir hastalıkla mücadele heyeti oluşturmuştur. Bu mücadele sonucu Ziraat dairesinin de yardımıyla 10 binden fazla limon ve portakal ağacı ilaçlanmıştır.⁴¹²

⁴⁰⁷ Çağlar, 1936: 123-124; “Halkevi Çalışmaları”, *Türk Akdeniz*, 1938: 30.

⁴⁰⁸ *Antalya*, 7 Kasım 1935: 1.

⁴⁰⁹ *Antalya*, 14 Kasım 1935: 1-2.

⁴¹⁰ *Antalya*, 28 Kasım.1935,s.1, Halkevi köycülük şubesi Çirkinoba örnek köyü için bir gezi düzenlemek istemiş ancak hava şartlarının kötü olması nedeniyle ilerleyen tarihlere bıraktığını bildirmiştir.

⁴¹¹ Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları: 12

⁴¹² BCA, 490.100/981.804.1 (24 Kasım 1935); Antalya Halkevi Broşürü, 1933: 12.

1937'de Aksu Köyü'nün nahiye olabilmesi için girişimlere başlanmıştır. Kırkgöz civarına Kıbrıslı göçmenlere yardım amacıyla evler yaptırıldı. Öte yandan yurtdışından getirilen Mr. Glaysberk Finike'de narenciye'nin önemi konusunda konferans vermiştir.⁴¹³

1937'de Antalya ve kazalarının tarihini yaşatmak ve yaşamak amacıyla köy bürosu teşkilatı kurulmuştur. Antalya valiliği köy ve köylerin kalkınması için seferberlik ilan etmiştir. Köylerin yol, telefon, köy konağı, radyo, köy evleri, idman, spor kulüpleri, spor sahası, örnek köyleri, temiz sular, çarşı- pazar, berber, demirci, arabacı, marangoz, okuma odaları, kitaplar, gazeteler, köy postaları, kooperatif bankalar, yeknesak elbiseler, asri mezarlıklar, parklar, çocuk spor salıncakları, cins boğa, tavuk, aygır, sıfat istasyonları, arıcılık ve asri kovanlar ve köy gelirlerinin artırılması için köylerde ortaklaşa işler ve zenginleştirme çalışmaları yapılmıştır.⁴¹⁴

Genel Sekreterlik 6.7.1938 tarih ve 4/1213 sayılı genelgesi ile köylerdeki okuma odalarının açık tutulmasını muhtelif gazete ve dergilere abone olunmasını istemiştir. Genel sekreterliğin genelgesine karşılık olarak Halkevi başkanlığının verdiği cevapta; bölgenin sıcak olması nedeniyle halkın yaylalara dağılmış olduğundan bazı maddelerin uygulanmasına imkan olmadığı, yalnız halkın dağılmasından evvel atışlar, çay toplantıları yapıldığı, örnek Çirkinoba köyüne birkaç defa toplu geziler yapıldığı, halkın yakından dinlenerek kürek çekme ve yüzme gibi deniz sporlarının yapıldığı bildirilmiştir.⁴¹⁵

1939 yılında Antalya Halkevi köycülük şubesi başkanı ziraat doktoru B. Sami Yen ve diğer üyelerle birlikte zirai tetkikler yapmak için Kıbrıslı muhacirlerin iskân edildiği Kırkgöz köyüne gezi düzenlemişlerdir⁴¹⁶

1939 Yılında Antalya Halkevi'nin çıkardığı Türk Akdeniz Dergisi'nde köylerin tanıtımına başlanmıştır. Karabayır köyü bunların ilkidir. Bu tanıtımın içeriği şu şekildedir:

- Umumi Malumat: Köyün adı ve nereye bağlı olduğu, köyün genel durumu, köyün tarihi nüfusu, köyün çevresi ve köyün tabii halleri
- Kültür Vaziyeti: Köyde okul ve öğretmen vaziyeti, köyde tahsil durumu, okul ve öğretmenlerden başka kültür vasıtaları, köyün kültür seviyesi, köyün folkloru
- Sağlık Durumu: Genel sağlık ve temizlik durumu, beden terbiyesi ve gıdaları, hastalar ve tedavileri
- İhtimai Durumu: İdari ve siyasi hayat, toplumsal seviye, kamusal hayat ve duyguları

⁴¹³ *Antalya*, 26 Şubat 1937: 1; *Antalya*, 1 Mart 1937: 1.

⁴¹⁴ *Antalya*, 23 Eylül 1937: 2.

⁴¹⁵ BCA.,490.100/824.256.1 (27 Ağustos 1938).

⁴¹⁶ *Antalya*, 4 Aralık 1939: 1

- İktisadi Durumu: Köyün tabii Kaynakları, köyde ziraat, köyde zenaat, köyde iktisadi teşkilatlanma⁴¹⁷

Karabayır köyünün tanıtımının başarılı olmasının ardından “Kızılağaç” köyü ile ilgili bir yayın daha yapılmıştır.⁴¹⁸ Akseki’nin Ormana, Korkuteli’nin Yavuz köyleri⁴¹⁹ derginin eki olarak yayınlanmıştır.

1940 yılında Antalya valisi ve mebuslarla birlikte Dumanlar köyüne gezi düzenlenmiştir. Düzenlenen geziyle ilgili izlenimini Rasih Kaplan şu şekilde açıklamıştır:

“Çok değil bir iki sene evvel buraya gelmek pek zahmetli bir işti. Yeniköy tarafından gelirken yollar çamurdan geçilmezdi Dumanlar köyü, hiçte gördüğümüz köy değil, bugünkü şen ferah veren manzara yerine kasvet saçan bir yerd. Bu kadar kısa zaman içerisinde Aksu’dan korkarken, ayrıca iki büyük kanal geçtiği halde çamursuz, patikası yokken otomobillerin işlediği ne güzel bir köy olmuş. Köyden aldığımız malumata göre;160 nüfus ve 40 haneli olan köyümüzde sıtma artık yoktur. Köy odamız var fakat mektep yoktur. Bu yıl her nasılsa eğitim kursuna talebe gönderemedik önümüzdeki yıl göndermeğe çalışacağız.”⁴²⁰

1940 Yılında Antalya’ya Türk Kuşu Filosu gelmiştir. Filonun geleceği daha önceden şehir halkına ve gösterinin yapılacağı yakın köylere Halkevi hoparlörleriyle duyurulmuştur. Uçaklardan paraşütçülerin atlayışları ve havadaki gösterileri büyük bir ilgi ve heyecanla izlenmiştir. Antalya köylülerinin büyük ilgi gösterdiği gösterinin köylü üzerindeki etkileri Halkevi başkanı Lütfi Gökçeoğlu tarafından şu şekilde izah edilmiştir;

“Köylünün havadan yere inen insanların ne gibi vasıta ile nasıl ve ne surette indiklerini gözleri ile görüp bilmeleri ve buna dair edindikleri malumat ve gösterdikleri alaka memnuniyet vericidir”⁴²¹

1942 Yılında köy vasfını taşımayan Mortana ve Karabayır köylerinde çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Üçer beşer evlik mahallelerden oluşan ve çok geniş alanlara yayılan, 200- 250 kişiden oluşan köylerin yeniden inşasına başlanmıştır. Tapu müdürü ve nafia müdürünün yaptığı tetkikler sonucunda köylerin aynı yerde kurulmasına karar verilmiştir.

Mortana ve Karabayır köylerinin inşası için yapılan hazırlıklarda kereste nakliyesi konusunda köylülerde yardım etmiştir. Mortana Köyünün iki parça olarak, Karabayır köyünün de Antalya- Burdur şosesi üzerinde yapılan mektep inşasının yanına yapılması kararlaştırılmıştır. Köylerin15 km’lik bir alanda yapımına başlanmıştır. Torosların birinci

⁴¹⁷ Öztürk, 1938: 23-27.

⁴¹⁸ “Kızılağaç Köyü”, *Türk Akdeniz*, 1939: 29-30.

⁴¹⁹ Karabıyık, 1938: 17.

⁴²⁰ *Antalya*, 3 Aralık 1940.

⁴²¹ BCA490.100/1007.887.1 (5Ağustos 1940).

kademe geniş ve verimli ovası üzerinde kurulan yeni köylerin, Cumhuriyet Türkiye'sinin örnek köyleri olması amaçlanmıştır.⁴²²

1943 Yılında Kırkgöz köyünde elli evlik yeni bir mahallenin temeli atılmıştır.⁴²³ 1943 Yılı sonunda örnek olarak belirlenen Yeniköy'e gezi düzenlenmiş, Karabayır köyünden geçilerek köyün inşasıyla ilgili de bilgi alınmıştır. Geziye katılanlar kendi ihtisaslarıyla ilgili köyde tetkikte bulunmuşlardır. Cumhuriyet döneminde örnek köy olarak yapılan Yeniköy'de, halkodası; sosyal yardım, kütüphane ve yayın, temsil kolunun küçük modeli ve salon ve sahnesiyle birçok kazada bulunmayan niteliktedir.⁴²⁴

1944 Yılında yapımı biten Karabayır köyü ve örnek köy olan Yeniköy ile ilgili Antalya Gazetesi sahibi Mazlum Adıson Antalya Gazetesi'nde şu sözlere yer vermiştir:

“İnşası biten Karabayır'da imrenilen bir hareket var. Şosenin iki tarafında geniş kanallar açılmış ve genç kavakların ayakları altına uzatılmış. Köye girmek için kanalı beton bir köprücükle aşarsınız. Gri fileli bembeyaz evler insanın yüzüne gülüyorlar. Nereye bakarsanız arı gibi çalışan Karabayır'lıları görürsünüz. Köyün tam karşısında şosenin öte tarafında geniş bir zeytinlik kurulmuş, eski fundalıkların yerinde büyük tarlalar açılmış bile... Bütün bu taş ve çalı bu kadarcık zamanda nasıl söküldü, siz de şaşarsınız. Şose ile evlerin arasına bir sürü muntazam meyve ağaçları dikilmiş. Herkesin yüzü gülüyor, yeni yurtlarının neşesi bütün yüzlerde kolaylıkla okunuyordu. Yeniköy'de de çok değişik manzara ile karşılaştım. Cumhuriyet meydanındaki anıt tamamlanmış, çok şık fevkalade zarif bir teşkil almış ve büst üzerine oturtulmuş, iki tarafının kiremitleri döşenen halkodasının manzarası cidden çok güzel. Yeniköy, yepyeni emsalsiz bir köy olarak gösterilebilecek ve övünülecek bir köy olacaktır”⁴²⁵

Köycülük Şubesi, kurmuş olduğu örnek çiftliklere ziyaretler düzenleyerek vatandaşların örnek çiftlikleri görmesini sağlamıştır. Yapılan ziyaretlere Köycülük Şubesinden başka Dil, Tarih ve Edebiyat, Güzel Sanatlar, Spor, Sosyal Yardım, Kütüphane ve Yayın ve Müze şubeleri ile birlikte Halkevi bandosu da katılmıştır. Düzenlenen bu gezilerle birlikte köylüler yakından tanınmış, çeşitli konularda bilgilendirilmiş, köylü ve şehirli birbirini yakından tanıma imkânı bulmuştur.⁴²⁶

Antalya Halkevi Köycülük Şubesi'nin doğrudan doğruya kendi faaliyet alanları içinde görülmesi de köy ve köycülük faaliyetlerini çok yakından ilgili olduğu diğer çalışmalarının da bilinmesi gerekir. Halkevlerinin desteğiyle kurulan okuma odaları, köylüleri kahvehanelerden okuma odalarına çekmiş, aydınlar ile köylüler arasında bir yakınlaşma

⁴²² “Karabayır Köyü”, *Antalya*, 6 Nisan 1943.

⁴²³ *Antalya*, 25 Nisan 1943.

⁴²⁴ “ Köy Gezisi”, *Antalya*, 2 Kasım 1943.

⁴²⁵ “Yeniköy'de Yeni İskân”, *Antalya*, 21 Nisan 1944.

⁴²⁶ Çağlar, 1936: 118; BCA.,490.100/981.804.1.

ortamı oluşturmuştur. Antalya Halkevi okuma odalarına öncülük eden Halkevlerinden bir tanesidir.⁴²⁷

3.7. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Şubenin bilinen ilk yönetim kurulu şu isimlerden oluşmaktadır: Hasan Hüsnü Bey (Öğretmen), Ekrem Bey (Öğretmen) Ahmed Bey (Öğretmen), Ali Refik Bey (Tüccar) dir.⁴²⁸

Antalya Halkevi Halk Dershanesi Kurslar Şubesi, vatandaşların eğitilmesi için şehir merkezinde bulunan ilkokul binalarından faydalanarak 1932-1933 yıllarında Gazi Mustafa Kemal İlkokulu'nda erkekler için A ve B düzeninde iki, Dumlupınar İlkokulu'nda da erkekler için üç ve Gazi ilkokulunda kadınlar için iki olmak üzere toplam yedi dersane açmıştır. Bu kurslarda hiç okuma yazma bilmeyen vatandaşlar ve biraz okuma yazma bilmesine karşılık kendini daha da geliştirmek isteyen vatandaşlara haftanın belli günlerinde dersler verilmiştir. Bu kurslarda gündüzleri kadınlara, geceleri de erkeklere olmak üzere dersler verilmiştir. Bu kurslarda verilen eğitim, Millet Mektepleri talimat ve programlarına uygun olarak dört ay sürmüştür. Bu derslere 26'sı kadın, 148'i erkek olmak üzere toplam 174 vatandaş katılmış ve verilen eğitim sonrası yapılan sınavlar sonucunda A dershanelerinden 13 bayan ve 36 erkek, B dershanelerinden 8'i erkek 49'u bayan olmak üzere toplam 57 mezun olmuştur.⁴²⁹

Bu şube 1935 Yılında Almanca kursu ve okuma yazma kursu açılacağı duyurusunu Antalya Gazetesinde yapmıştır.⁴³⁰ 1935 Yılında açılan Fransızca ve Almanca kursları 3- 3,5 ay sürmüş toplam 68 kişi katılmış ve kurslara devam eden 15 kişi başarılı olmuştur. Antalya merkezine bağlı 4 köyde 4 B Dershanesi açmıştır. Bu şube ayrıca fakir bir kız çocuğunu şube üyelerinden bir bayanın idaresinde parasız biçki yurduna devam ettirmiştir.⁴³¹

Halk Dershanesi ve Kurslar Şubesi Kültür Direktörlüğü ile işbirliği yaparak köylerde ulus okulları açılması için uğraşmıştır. Cezaevindeki mahkûmlar için bir kitap dolabı yaptırmış ve Kültür ve Tarım Bakanlığının gönderdiği kitaplardan buraya koymuştur. Cezaevinde bir A dershanesi açmıştır.⁴³² Kurs sonunda bir sınav yapılmıştır. Kültür direktörü, Cumhuriyet Savcısı ve Halkevi şube komiteleri başkanlarının bulunduğu sınavda Halkevi

⁴²⁷ Çağlar, 1936: 126.

⁴²⁸ "Halkevinde İçtima", *Resmi Antalya*, 29 Temmuz 1932.

⁴²⁹ Antalya Halkevi Broşürü, 1933: 11.

⁴³⁰ *Antalya*, 24 Ocak 1935: 3, Yapılan duyuruda Almanca Kursu için müracaatların Böcekçilik Okuluna okuma yazma kursu içinde müracaatların Gazi Mustafa Kemal ilkokuluna yapılacağı ve devam etmek isteyenlerin her gün sabah dokuzdan akşam beşe kadar müracaatlarını yapmaları istenmiştir.

⁴³¹ *Antalya*, 27 Şubat 1936: 6.

⁴³² BCA.,490.100/981.804.1 (5 Ocak 1936); *Antalya*, 27 Şubat 1936.

bandosu da eşlik etmiştir. Kursa devam eden 124 kişiden 108'i başarılı bulunarak başarı belgeleri verilmiştir.⁴³³

13 Nisan 1936'da yapılan seçimlerle yönetim kurulunda değişiklik olmuştur. Yeni üyeler; Kemal Kaya, Fikriye Bingel(Biçki Dikiş öğretmeni), Ahmet Tüzün(öğretmen) seçilmişlerdir.

Yönetim kurulu değişikliğinden sonra Haziran 1936 başından sonuna kadar devam eden (tatil günleri hariç) Halkevinde iki özel öğretmen tarafından isteyen bayanlara parasız olarak Dikiş ve Nakış Dersleri verilmiştir.⁴³⁴

Antalya Halkevinde açılan kurslar da eğitim görüp mezun olan öğrencilerin diplomaları bütün Halkevinin katılımıyla düzenlenen törenlerde verilmiştir. Örneğin 1940 yılında Antalya Halkevi'nin Millet Mektepleri mezunlarına düzenlediği diploma töreninde, başta vali ve diğer davetliler huzurunda yapılan diploma töreni İstiklal Marşı'nın okunmasıyla açılmış ve Halkevi başkanının yaptığı açılış konuşmasının ardından Halkevi Dershaneleri ve Kurslar Şubesi başkanı bir konuşma yapmıştır. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi Başkanı yaptığı konuşmasında;

“...Halkevinin dokuz komitesi arasında halkın her sahadaki bilgi ihtiyaçlarının karşılanması hususunda halk dershaneleri ve kurslar namı adı altındaki çalışan komitemizde bir vazife almış bulunmaktadır. Fakat kendi mütevazı bütçesi ile hiçbir şey yapamayacağını anlayan komitemiz mevcut imkânlar ve mevzular üzerinde tetkikat yaparak en faydalı ve kolay bir öğretme tarzını seçmek mecburiyetinde kalmıştır. Hâlbuki halkımızın ziraat, sanat, motor, makine, medeni ve sıhhi bilgiler gibi o kadar mütenevvi bilgilere ihtiyacı vardır ki her mahallede muhtelif mektepler açmak ve halkımızın bugününün kültürlü cemiyet seviyesine çıkartmak vazifelerimiz meyanında olduğu halde bu mektepleri ve kursları açmak zorunluluğundan...”

Şeklindeki açıklamasıyla Millet Mektepleri'nin açılma sebeplerini anlatmıştır.

Yapılan bu konuşmaların ardından öğrencilere Vali Haşim İşcan tarafından diplomaları verilmiş ve ardından davetlilere limonata ikram edildikten sonra tören sona ermiştir.⁴³⁵

Halk Dershanesi ve Kurslar Şubesi 1943 yılında lise öğrencilerinden ikmale kalanlara ve bilgi eksikliği olanlara matematik ve üç dil dersi üzerinden kurs açmıştır.⁴³⁶

Bir dönem faaliyetleri azalan Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi 1950 yılında yeniden Kurs açmaya başlamıştır.1 Şubat 1950 tarihinde hiç okuma yazma bilmeyen kadın ve erkek vatandaşlar için kurs açmıştır.⁴³⁷

⁴³³ *Antalya*, 2 Temmuz 1936.

⁴³⁴ *Antalya*, 28 Mayıs 1936: 3.

⁴³⁵ *Türk Akdeniz*, 1940: 12.

⁴³⁶ *Antalya*, 16 Temmuz 1943.

⁴³⁷ *Yeşil Antalya*, 25 Ocak 1950.

1950 yılında Fransızca'dan bütünlemeye kalan orta ve lise öğrencileri için de Halkevi salonunda bir kurs açılmıştır.⁴³⁸

3.8. Tarih ve Müze Şubesi

Tarih ve Müze şubenin esas görevi; Türk ve Antalya Tarihine ait konferanslar vermek suretiyle memleketin tarihi zenginliklerini halka anlatmak ve özellikle Antalya da bulunan ve korunmaya değer olan Selçuklu eserleri hakkında vatandaşların bilinçlenmesini sağlamak olmuştur.⁴³⁹

Şubenin bilinen ilk yönetim kurulu üyesi şu isimlerden oluşmaktaydı. Cemil Bey (memur), Lütfi Bey (memur), Naci bey (Öğretmen), S. Fikri Erten (Müze Müdürü)'den oluşmaktaydı.⁴⁴⁰

17 Temmuz 1932 tarihinde toplanan şube önemli kararlar almıştır.⁴⁴¹

Alınan Kararlar şu şekildedir:

- Şube Başkanı her ay tutulan defterleri düzenli olarak tetkik eder. Tabii olduğu Halkevi çevresindeki tarihi eserlerin ve abidelerin iyi bir şekilde korunması için gerekli alakayı göstererek teşebbüslerde bulunur.
- Vilayet merkezinde maarif vekâletine bağlı bulunan müzeyi zenginleştirmeyi şubemiz kendisine asli vazife olarak programına almıştır.
- Tarihi abidelerin fotoğraflarını almak ve üzerlerindeki yazıların fotoğraf veya kopyalarını almaya çalışacaktır.
- İmkânların el verdiği ölçüde Tarihi değeri olan eski yazılar, ciltler, minyatürler, divanlar, çiniler, halılar gibi milli kültür vesikaları toplamayı şube kendisine vazife edinmiştir.
- Eski milli kıyafetler, oymalı yazmalar, eski elbiseler, tüfekler, tabancalar gibi milli etnografya vesikaları toplamaya çalışacaktır.
- Güzel sanatlar kısmı faaliyet programı: Ressamlar, heykeltıraşlar, mimar ve hattalar, teshipciler ve emsali sanatçıların eserlerinin teşhirinde kendilerine teşkilat ve imkânlar ölçüsünde yardım etmeyi şube kendisine önemli bir görev sayar.⁴⁴²

27 Kasım 1933 Tarihli bir diğer toplantının kararları da şu şekildedir:

⁴³⁸ *Yeşil Antalya*, 26 Temmuz 1950: 1, Kurs bir ay süreyle devam etmiştir.

⁴³⁹ Antalya Halkevi Broşürü, 1933: 13. Antalya'ya gelen turistlerin Roma Dönemi eserlerine büyük ilgi göstermesi nedeniyle Selçuklu eserlerinin de gün yüzüne çıkarılarak gerekli ilginin oluşması yönünde çaba sarf etmiştir.

⁴⁴⁰ "Halkevinde İçtima", *Resmi Antalya*, 29 Temmuz 1932.

⁴⁴¹ Karar Defteri: 356.

⁴⁴² Karar Defteri: 1.

Antalya Limanı'nda yaşanan fırtına sonrası şekli bozulan Yivli Minare'de inceleme yapılmalıdır. Fırtınada zarar gören Mevlevihane onarılmalıdır. Yalvaç ilçesindeki Hacı Osmanağazade Mehmed Mehmed Ağa Konağı aslına uygun olarak restore edilmelidir. Alanya'daki Kızıl Kule'nin halkın yararına açılması için girişimlerde bulunulmalıdır.⁴⁴³ 10 Ağustos 1933'de Antalya Müzesi'nin Yivli Minare Camii'ne taşınmasına karar verilmiştir.⁴⁴⁴

22 Haziran 1934 komite seçimleri sonucunda şubede bazı değişiklikler olmuştur. Yeni komite isimleri şu şekildedir: Süleyman Fikri Bey, Fazilet Hanım, Cemil Bey, Mehmed Bey, Naci Bey'dir.⁴⁴⁵

Tarih ve Müzecilik Şubesinin aldığı bazı önemli kararlar da şu şekildedir: Sagalassos'daki antik eserlerin Antalya Müzesine taşınması (13 Aralık 1934), Dinar'da kaçak kazı sonrası hırsızlarca satıldığı tespit edilen arkeolojik bakiyelerin müzeye getirilmesi (2 Temmuz 1934), Alara Kervansarayı'na giden yolun asfaltlanması (15 Ağustos 1936)⁴⁴⁶

Bu şubenin müze kolu kendi bölgesindeki eser ve abidelerin bulunup korunması için çalışmıştır. Bu çalışmalarında Dil, Tarih ve Edebiyat şubesi ile işbirliği yapmış ve bu çalışmalarında olumlu sonuçlar almıştır.⁴⁴⁷ Antalya Halkevi yapmış olduğu bu çalışmalarında; konferans ve yazılarla tarihi eserleri ve değerleri halka tanıtmaya, gezilerle bu tanıtmaya işini kuvvetlendirme, hükümet ve parti örgütlerinin bu koruma işiyle ilgilenmesini sağlamak gibi amaçlar gütmüş ayrıca muhitinde tetkike değer gördüğü tarihi yerleri ve eserleri incelemek için geziler düzenlemiştir.

Tarih ve Müze şubesi mevcut müzeyi zenginleştirmek için uğraşmıştır. Müze Müdürü Fikri Erten Alanya ilçesi Alara Kalesi'nde 629 yılında yapılmış olan bir Kervansarayı incelemiştir.⁴⁴⁸

Antalya Halkevi Tarih ve Müze Şubesi'nin yapmış olduğu bu çalışmalar sonucunda, Antalya'nın Korkuteli ilçesinde bulunan eski Yunan Devrinden kalma kabartma bir taş ile Alanya ilçesinin Sidre Harabelerinde bulunan ve Roma Devri'ne ait bir çocuk mezarını şehir müzesine nakletmiştir. Yine aynı şube 1934'te muhitindeki gençlerle yakın yerlerde bulunan harabeleri incelemek üzere geziler düzenlenmiş ve bu gençlere şubeye bağlı üyeler tarafından bu tarihi yerler hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca bu harabelerde bulunan bir mezar taşı Halkevine nakledilmiştir.⁴⁴⁹

⁴⁴³ Karar Defteri: 3-5.

⁴⁴⁴ Karar Defteri: 3.

⁴⁴⁵ Karar Defteri: 6.

⁴⁴⁶ Karar Defteri: 11.

⁴⁴⁷ Çağlar, 1936: 130.

⁴⁴⁸ *Antalya*, 27 Şubat 1936; BCA.,490.100/981.804.1 (5 Ocak 1936).

⁴⁴⁹ Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları: 12.

Tarih ve Müze Şubesi, mevcut müzeyi zenginleştirmek için çalışmalar yapmış ve Alanya ilçesi sınırları içinde bulunan Alara Kalesini ve bir Selçuklu Kervansarayına inceleme gezisi düzenlemiştir. Antalya Halkevi Tarih ve Müze Şubesi ayrıca Susuz, Alara ve Selçuk Kervansaraylarının temizlenmesi ve Antalya'ya 15 kilometre uzaklıktaki Perge Antik kentinin tamirini gerçekleştirmiştir.⁴⁵⁰

3.9. Sosyal Yardım Şubesi

Halkevlerinin amaçlarından biride sosyal yardımlaşmayı sağlamak olmuştur. Sosyal yardımla amaçlanan, halkın birbiriyle kaynaşarak birbirinin sevinç ve derdine ortak olması ve muhtaçların korunması olmuştur.⁴⁵¹

Antalya Halkevi'nde 1932'de seçilen sosyal yardım şubesinin bilinen ilk yönetim kurulu üyeleri şu isimlerden oluşmaktaydı: Dr.Seyfettin Bey, Eczacı Macit Bey, Dr. Abdurrahim Bey'dir.⁴⁵²

Sosyal yardım şubesi 1933 yılında, Antalya'da kurulmuş olan numune köylerin, ilkokulların ve kendi bulunduğu muhitin sağlık durumuyla ilgili çalışmalar yapmış, bu şubeye bağlı doktorlar sıra ile her ay ilkokul öğrencilerinin muayene edilmesi için bağlı buldukları Halkevinde iki saatlerini ayırmışlardır. Diş doktorları da haftanın bir gününde Halkevinde yoksul hastaları tedavi etmişlerdir. Bu şube yine aynı yıl, yanan Cevizli köyüne yardımda bulunmuş ve ayrıca kadınlardan oluşan bir yardım kolu oluşturmuştur.⁴⁵³

Antalya Halkevi Sosyal Yardım Şubesi çevresinde bulunan mevcut hayır kurumlarıyla işbirliği halinde çalışmalarını sürdürmüş ve hayır kurumlarına paraca yardımda bulunmuştur. Yapılan tek tek yardım başvurularını da dikkate alarak halkı Halkevine ısındırmaya çalışmıştır.

Antalya Halkevi sosyal yardım şubesinin yine ayrıca 1936 yılında yaptığı yardımlara bakacak olursak; maddi durumu yetersiz zeki bir öğrenciye, kaza geçirdiği için çalışamayan bir vatandaşa, işsiz kalan bir devlet görevlisinin çocuklarına yardımda bulunduğu gibi imkânları ölçüsünde diğer muhtaç insanlara yardımda bulunmuştur.⁴⁵⁴

Bu şube ayrıca kitap ihtiyacı olan fakir öğrencilerin ihtiyaçlarını okulların yardım örgütleri aracılığıyla karşılamaya çalışırken yine aynı şube bir bayan ve bir erkekten oluşan

⁴⁵⁰ Çağlar, 1936: 130.

⁴⁵¹ Çağlar, 1936: 82

⁴⁵² "Halkevinde İçtima", *Resmi Antalya*, 29 Temmuz 1932.

⁴⁵³ Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları: 112; BCA.,490.100/981.804.1 (5 Ocak 1936).

⁴⁵⁴ BCA.,490.100/981.804.1.

bir araştırma ve haber alma ağı kurarak onlardan gelen haberle tespit ettiği yardıma muhtaç dört hastayı hastaneye yatırmıştır.

Antalya Halkevi Sosyal Yardım Şubesi, köy gezilerinde de faydalı ve etkili olmaya çalışmıştır. Bu köy gezilerine farklı ihtisaslarda doktorlar katılmış ve bu doktorlar yanlarında yeterli miktarda ilaç bulundurarak köylerde hasta vatandaşları yerinde muayene ettikten sonra tedavi ve ilaç ihtiyaçlarını karşılamışlar ve onlara sağlıkla ilgili faydalı bilgiler vermişlerdir.⁴⁵⁵

Antalya Halkevi sosyal yardım şubesi de bütçe imkânları ölçüsünde fakir öğrencilere eğitimleri süresince yemek vermek, eğitim araç gereçlerini temin etmek, maddi durumu yetersiz hastaların tedavileri gibi konularda da imkânları ölçüsünde çalışmalar yapmıştır. Ayrıca kendi Halkevinde bakım odaları ve klinikler kuran ve muhitinde başarılı olan Halkevlerinden biri de Antalya Halkevi olmuştur.⁴⁵⁶

Yılbaşlarında parti tarafından yapılan balolardan⁴⁵⁷ elde edilen gelirlerin büyük bir kısmını hayır kurumlarına bağışlamıştır. 36 Aralık 1936 gecesi düzenlenen yılbaşı balosunda Antalyalı hanımlardan derlenen hediyeler piyango yapılarak dağıtılmıştır. Halkevi Başkanı Şeref Karacan'ın eşi Adile Karacan tarafından toplanan hediyeler şunlardan oluşmaktaydı: Tel işlemeli havlu (Hakim Rauf'un eşi), yüz havlusu (Belediye Müfettişi Sadi Bey'in eşi), Bir kutu şeker (Orman memuru Hami'nin eşi) tel işlemeli çevre ve para kesesi (Maarif müdürlüğü memuru Sırrı Bey'in eşi), İğne oyası kese (Bayan Süreyya), Vazo (ziraat müdürü Mustafa Ekim'in eşi), Bir şişe kolanya (Dr. Burhanettin'in eşi), cep feneri (belediye reisi Lütfi Bey'in eşi), Kadın kaşkorsesi (Alay komutanı Ziya Bey'in eşi), İpek kadın çorabı (Binbaşı Remzi Bey'in eşi), Çocuk Patiği (eczacı Macit Bey'in eşi), İpek mendil (eczacı Selim Bey'in eşi)⁴⁵⁸

1941 Yılında düzenlenen balonun geliri de hayır işlerine harcanmıştır.⁴⁵⁹

1943 Yılında Genel sekreterlik; Sosyal yardım şubesinin fakirler ve okullardaki fakir çocukların yeme ve giyimleri için harcanmak için temin ettiği 20 bin lira için sosyal yardım şubesinin üyelerine teşekkür niteliğinde yazı göndermiştir.⁴⁶⁰

⁴⁵⁵ *Resmi Antalya*, 27 Şubat 1936. Örneğin Bazı muhtaç öğrencilerin İstanbul'a kadar olan yol masrafları da Hilal-i Ahmer (Kızılay) ve Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme Kurumu) cemiyetlerinin yardımıyla karşılanmıştır.

⁴⁵⁶ *Türk Akdeniz*, 1938: 29.

⁴⁵⁷ *Çağlar*, 1936: 85.

⁴⁵⁸ "Yılbaşı Balosu", *Antalya*, 2 Ocak 1937.

⁴⁵⁹ *Antalya*, 6 Mart 1941, Antalya valiliğinin himayesinde düzenlenen baloya katılımın yüksek olması ve hasılatın yüksek olması için Antalya gazetesinde duyuru yapılmıştır.

⁴⁶⁰ BCA.,490.100/824.256.1 (2 Şubat 1943).

1943 Yılında sosyal yardım şubesi; vali, parti başkanı, milli eğitim ve lise müdürleri, ilkokul öğretmenleri ile tüccar ve çiftçilerinde bulunduğu bir toplantı yaparak bazı kararlar almıştır. Alınan kararlar şu şekildedir:

Okullar için, 192 takım iç çamaşırı, 70 ceket, 74 pantolon, 242 tam takım elbise, 294 çift ayakkabı, 136 kasket ve 322 çocuğu iâşe yardımının yapılması. (Giyim maddelerinin ortalama on beş lira tutacağı hesaplandı). 322 çocuğun ve halktan 278 fakirin yedirilmesi, giyimleri için de en muhtaç olanların da yeniden tetkik edilmesi kararı alınmıştır. İâşe verileceklerine 300 gram ekme ve yüksek kaloride birer kap yemek ve bunun için de Karakaş camii avlusunda yemek pişirilecek bir yer ile bir aşçı tedarikine karar verilmiştir. Lise müdürü Hilmi Dilmen'in başkanlığında milli eğitim müdürü Ali Rıza uysal, Gazi M. Kemal başöğretmeni Sermet Aktün, İsmet Paşa başöğretmeni Ali Lülü, tüccar Esat Esen'den oluşan bir komisyon kurularak çalışmalarına başlamıştır.⁴⁶¹

Antalya Halkevi yanında ilçe Halkevleri de imkânları ölçüsünde sosyal yardım çalışmalarında bulunmuşlardır. Örneğin Elmalı Halkevi Sosyal Yardım Şubesi, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda 101 yetim çocuğa güzel bir sünnet töreni düzenlerken etkili çalışmalarını 1943 yılında arttırarak sürdürmüş ve 1943 yılında Kızılay üyeleriyle birlikte 72 çocuğun gömlek, ceket, pantolon, çorap ve ayakkabı gibi ihtiyaçlarını karşılamış ayrıca yoksul vatandaşlara yardım amacıyla toplanan 2000 liraya da mısır alarak yoksul vatandaşlara dağıtmıştır.⁴⁶²

Alanya Halkevi Sosyal Yardım şubesi de yine imkânları ölçüsünde çalışmalarını sürdürmüş ve 1943 yılında tertip ettiği piyango sonucu elde edilen on dokuz lirayı Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağışlamıştır.⁴⁶³

Sosyal yardım şubesinin faaliyetleri de 1945 yılından itibaren zayıflamaya başlamıştır. 1946 Yılında CHP, Antalya merkez ilçe idare kurulu yararına Halkevi'nde bir balo düzenlemiştir.⁴⁶⁴

1949 yılında bazı şube komiteleri yenilenmiştir. Yenilenen şube komitelerinden biri de sosyal yardım şubesidir. Yönetim kurulu üyeleri: Doktor Melahat Uslu, Matematik Öğretmeni Şevki Altındağ, Lise Fizik öğretmeni Nuri Baç ve Kız Enstitüsü Müdürü Leman Erdemli'den oluşmuştur.⁴⁶⁵

1950 Yılı başında sosyal yardım şubesi Halkevi'nde fakir vatandaşlara ücretsiz muayene ve tedavi hizmeti vermiştir. Bununla ilgili Antalya'da çalışan bütün doktorlar

⁴⁶¹ *Antalya*, 26 Ocak 1943.

⁴⁶² BCA.,490.100/824.256.1 (5 Mayıs 1943).

⁴⁶³ BCA.,490.100/824.256.1 (29 Haziran 1943).

⁴⁶⁴ *Yeşil Antalya*, 12 Mart 1946.

⁴⁶⁵ *Yeşil Antalya*, 17 Aralık 1949.

haftanın belli günlerinde görev almıştır. Muayene, gün, saati ve doktorun adı Halkevi'ne asılarak duyurulmuştur⁴⁶⁶ 1950 Yılından sonra bu şubenin çalışmaları da durmaya başlamıştır.

⁴⁶⁶ *Şelale*, 27 Ocak 1950.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA HALKEVİ'NİN FAALİYETLERİ VE KAPANIŞ

4.1. Kutlamalar

Antalya Halkevi tarafından kutlanan veya düzenlenen özel gün ve haftalarla ilgili faaliyetlerde en büyük pay Dil, Edebiyat ve Temsil Şubelerine aittir. Kutlanılacak günün özelliğine göre programla ilgili konuşma ve konferanslar Dil, Edebiyat Şubesinin ağırlıklı olarak görevleri içerisinde olmasından dolayı Antalya Halkevi tarafından kutlanan milli bayramlar konusu dil edebiyat şubesinin faaliyetleri içerisinde ele alınması uygun görülmüştür.

4.1.1. Milli Bayramlar

Antalya Halkevi milli bayramların kutlanmasında önemli görevler üstlenmiştir. Milli bayramlarda Halkevi kutlama programları hazırlayarak bayramların coşkuyla ve etkin bir şekilde geçmesine katkı sağlamıştır.

4.1.1.1. 23 Nisan Kutlamaları

Türk Milli egemenliği açısından büyük öneme sahip 23 Nisan kutlamaları Antalya'da da çok büyük etkinliklerle kutlanmıştır. Antalya Halkevi de bu kutlamalar içerisinde önemli görevler üstlenmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu ve Belediye ile ortak 23 Nisan programları tertip etmiştir. Belediye ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile ortak hazırlanan 1935 yılı 23 Nisan programı oldukça kapsamlı bir program olacaktır. Bu program içerisinde Antalya Halkevi de çocuklar için bazı programlar hazırlayarak katkıda bulunmuştur. Program Gazi İlkokulu'nda başlamış daha sonra Cumhuriyet Alanı önünden Halkevi önüne gidilmiştir. İlkokul çocukları, lise gençleri, Halkevi'nin önünde iki sıra halinde dizilmişlerdir. Bu dizilerin bir ucu Yenikapı'ya, bir ucu lise yakınlarına kadar uzanmıştır. Vali Şahip Orge, CHF Vilayet İdare Heyeti Başkanı, Belediye Başkanı ve Maarif Müdürü çocukları selamlayarak geçmişlerdir. Halkevi önünde Diş Doktoru Muhlis Bey Çocuk Esirgeme Kurumu adına bir söylev vermiştir. Belediye önünde Başkan Lütfü çocukların bayramını kutladı. Öğleden sonra saat 16'da Elhamra sinemasında bir çocuk balosu verildi. Baloya yalnız çocuklar katılmıştır. Baloya gelemeyen çocuklara da bedava sinema gösterimi yapılmıştır.

Kutlama programı gece de devam etmiştir. Halkevi danslı bir çay vermiş 23 Nisan Bayramı 2. ve 3. günü de etkin kutlama programlarıyla devam etmiştir. Üçüncü gün saat 15'te Halkevi salonunda gürbüz çocuk yarışması yapılmıştır. Bu yarışmada üç boy çocuk alınmıştır:

- Meme çocukları (bir yaşına kadar),
- Mama çocukları (iki ve üç yaşına kadar)
- Oyun çocukları (dört, beş yaşında)

Yarışmada birinci gelen çocuklara onar lira, ikinci gelenlere beşer lira verilecektir. Yarışmadan önce ana babalara çocuk bakımı konusunda bir konuşma dinletisi yapılmıştır.⁴⁶⁷

Daha sonraki yıllarda da “Gürbüz Çocuk Müsabakası” olarak, 23 Nisan kutlamalarının önemli etkinlikleri arasında yer almıştır.⁴⁶⁸

Yıl geçtikçe 23 Nisan Bayramı’na olan ilgi artmıştır. 1938 yılı Çocuk Bayramı etkinlikleri de oldukça coşkulu geçmiştir. “23 Nisan Bayramı” başlığı altında Türk Akdeniz dergisi bayram etkinliklerine 11. ve 12. sayısında geniş yer vermiştir. Aynı zamanda bayram kutlamalarının yer aldığı fotoğraflarda dergide yer almıştır.⁴⁶⁹ Türk Akdeniz Dergisinin 11 ve 12. sayısında verilen bilgilere göre;

Antalya Halkevi salonunda, çocuk haftasının açılması ve çocuklar için balo düzenlenmiş, bu baloya büyükler alınmamıştır. Çocuklar, öğretmenlerinin nezareti altında Halkevi bandosu ile dans etmiş, milli oyunlar oynamışlardır. Çocuklar kendileri için hazırlanan çikolata, şekerleme, pasta, şurup, limonata vesairenden oluşan büfeden istifade etmişlerdir. Bayramın devam eden günlerinde çocuklar için bir konser tertip edilmiştir. Bu konsere de yalnızca çocuklar davet edilmiştir. Konseri öğretmenlerle lise öğrencileri vermiştir. İlkokullardan da solo, grup halinde şan, ağız armonikası gibi numaralara yer verilmiş, konserin sonunda bütün öğrenciler hep bir ağızdan şarkılar söylemiştir.⁴⁷⁰

24 Nisan 1941 Tarihli Antalya Gazetesi, 23 Nisan kutlamaları ile ilgili olarak;

“Her sene bayramından daha neşeli, daha mesut ve daha zengin 23 Nisan yaşayarak milli hâkimiyetimizin ilk hatıralarını tekrarladık. Daha olgunlaşmış ve çoğalan yavrularımızı gönlümüz ve göğsümüzü gurur ve iftiharla kabarttık” ifadelerine yer vermiştir.⁴⁷¹

II. Dünya Savaşının devam ettiği yıllarda da 23 Nisan 1944 Tarihli Antalya Gazetesi; 23 Nisan etkinlikleri ile ilgili olarak “Halkevi önündeki geniş meydanı dolduran halkın ortasında, bilhassa aramızda konaklatmak şerefini kazandığımız çok kıymetli misafirlerimiz hususunda, Sayın valimizin kutlama ve dileklerine yer yer yükselen seslerden, çelik göğüslerden fıskıran iman ve irade kudretinin küçültülmüş örneğini gördüm ” sözlerine yer vermiştir.⁴⁷²

⁴⁶⁷ “Çocuk Yedi Günü”, *Antalya*, 25 Nisan 1935, Gazetenin aynı sayfasında “Yedi Günün Biri” başlıklı günün anlam ve önemiyle ilgili M. Önal’ın yazısında geniş yer verilmiştir.

⁴⁶⁸ “Gürbüz Çocuk Müsabakası, 23 Nisan 1937-1938 Çocuk Bayramı”, *Türk Akdeniz*, 1938: 131; “Müسابaka”, *Antalya*, 28 Nisan 1941.

⁴⁶⁹ “1938 Çocuk Bayramı”, *Türk Akdeniz*, 1938: 130.

⁴⁷⁰ “1938 Çocuk Bayramı”, *Türk Akdeniz*, 1938: 130-132.

⁴⁷¹ “Çocuk Bayramı”, *Antalya*, 24 Nisan 1941.

⁴⁷² “23 Nisan Bayramı”, *Antalya*, 25 Nisan 1944.

1946 Yılı 23 Nisan programını izlemeye gelenlerin büyük çoğunluğu erken saatlerde Halkevi'nin balkon ve teraslarını doldurarak bayrama büyük ilgi göstermişlerdir.⁴⁷³ II. Dünya Savaşı'nın en şiddetli olarak devam ettiği yıllarda dahi 23 Nisan programları coşkun şekilde kutlanmış ve Halkevi bu kutlama görevlerinde etkin rol almıştır.

4.1.1.2. Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında Antalya Halkevi kutlama komisyonunun önemli bir üyesidir. Her geçen sene artan önemle kutlanan Cumhuriyet Bayramı kutlama programları oldukça geniş içeriklidir.⁴⁷⁴

29 Ekim 1937 Tarihli Antalya Gazetesi'nde verilen; " Bayramı Nasıl Kutlayacağız" başlıklı yazı ile birlikte Cumhuriyet Bayramı'nın kutlama programı yayınlanmış, programla birlikte basın yoluyla halka duyurulmuştur.

Yayınlanan program şu şekildedir:

28 Ekim 1937 Öğleden Sonra;

Bayram 28 Kasım 1937 Perşembe günü saat 13.00'te başlayacaktır. O gün öğleden itibaren şehrin resmi ve hususi bütün binaları, yeşilliklerle süslenerek gece tenvirat yapılacaktır.

Komisyon tarafından tespit edilen yerlerde kurulacak taklarda o güne kadar tamamlanmış olacaktır. Çocuklar için bayram yerinde kurulacak salıncaklar, bu saatten itibaren vilayete geçeceklerdir. O gece Minareler de ışıklarını yakacaklardır.

29 Ekim 1937 Öğleden Önce;

- Cumhuriyetin ilan tarihi olan 29 Birinci Teşrin günü sabah saat sekiz buçukta vilayette makamında kabul resmi yapılacaktır. Bu merasimin programı alakadarlara ayrıca gönderilecektir.
- Cumhuriyet meydanında yapılacak törene iştirak edecek askerler, memurlar, okul talebesi, milli cemiyetler ve halk, saat dokuzaya kadar bu meydanda toplanmış ve tertip heyeti tarafından kendilerine gösterilen yerlerde, büyük bir sükûn ve intizam içinde dizilmiş bulunacaklardır.

⁴⁷³ "Milli Egemenlik ve Çocuk Haftasını Coşkun Gösterilerle Kutladık". *Yeşil Antalya*, 26 Nisan 1946.

⁴⁷⁴ Antalya Gazetesi 29 Ekim 1937 Tarihli sayısının 3. Sayfasında Cumhuriyet Bayramı kutlama programını yayınlamış, programın hemen altında Türk Akdeniz dergisinin bir duyurusuna yer vermiştir. Dergi, "Halkevimizin bu güzel mecmuası zengin münderecatla beşinci sayısını bugün neşretti. Okullarımıza tavsiye ederiz." Şeklinde duyuruda bulunmuştur.

- Saat dokuzda vali, yanında tuğ komutanı olduğu halde Cumhuriyet meydanına gelecek, orada toplananların önünden veya arkasından geçecek ve her grubun karşısında durarak herkesin bayramını kutlayacak ve ondan sonra kendileri de tribüne geçeceklerdir.
- Bunu müteakip Askeri Kıta komutanının emriyle ihtiram vaziyeti alınacak, Halkevi bandosunun iştirakiyle talebe tarafından (İstiklal Marşı) söylenecektir.
- Marştan sonra geçit resmine hazırlık yapılacak ve aşağıdaki sıra takip edilecektir.
 - ✓ Ordu,
 - ✓ İstiklal ve İnkılap için canlarını ve uzuvlarını vermiş olan kahramanları temsilen her rütbeden subay, er, harp malulleri ve ihtiyar gaziler ve şehit anaları (ellerinde bayraklar olduğu halde),
 - ✓ Üniformalı yedek subaylar,
 - ✓ Polis ve Jandarma Kıtaları,
 - ✓ Okul talebesi öğretmenleri,
 - ✓ Sporcular,
 - ✓ Ulusal cemiyetler, İtfaiye,
 - ✓ Köylü, şehirli ve iş bölümüne göre ayrılmış meslek erbabı ve halk yığını.(ulusal kıyafetleri ile)
 - ✓ Atlı köylüler.⁴⁷⁵
- Halk kütlesinin de geçişi bittikten sonra diğer seyirciler yerlerinden intizamlı bir suretle geçiş sahasına gelerek Vali önünden selam vaziyetinde geçeceklerdir.
- Bu geçiş resmine iştirak edecek olan, merasime dâhil zatlarla geçiş yapacak olan, resmi teşekküllere dâhil zatlar resmi elbise ve büyük üniformalarını giyeceklerdir.
- Halkın da en yeni ve temiz elbiselerini giymeleri gerektir. Parti üyeleri yakalarına, mevcut varsa, onuncu yıl için yapılıp gönderilmiş olan küçük parti bayraklarını takacaklardır.
- Vilayet makamındaki kabul resminden makamda bu bayram diğer makamlarda ve evlerde ayrıca kutlanmayacaktır. Herkesin Cumhuriyet meydanında toplanarak merasime katılması, kutlama vazifesinin karşılıklı yapılması sayılacaktır.

⁴⁷⁵ Programın K maddesinden sonra “Dikkat” şeklinde bir açıklama yapılmıştır.” Bu sıra yalnız resmi teşekkülleri temsil maksadı ile yapılmıştır. Bunlardan başka bütün vatandaşlar, ulus camiası içinde hizmet ve mevkileri ne olursa olsun, biri ötekine karşı hiçbir imtiyaz sahibi olmayan Halk kütlesini teşkil ederler” şeklindeki açıklamayla toplumsal eşitlik kavramına dikkat çekilmiştir.

Öğleden Sonra:

- İnhisarlar idaresinin arkasında kurulmuş olan bayram yerinde çocuklar eğlenecektir. Saat 13'ten itibaren davul, zurnalar sokakları dolaşarak çocukları buraya toplayacaklardır. Burada düdüğü, balon, mantar tabancası, çıtır pıtır, vesaire gibi bayram oyuncakları satılması için tertibat alınacaktır.
- Saat 15 de stadyumda spor şenliklerine başlanacaktır.
- Civar köylerden gelerek sabahki merasime iştirak eden köylülerimize öğlen yemeği verilecek ve sonra kendilerine Elhamra sinemasında parasız film gösterilecektir.
- İnkılap işlerine bağlı kadın-erkek 18 yaşından yukarı bütün vatandaşlara halk kürsüleri açık bulunacaktır. (Bu kürsüler, talimatnamesi mucibinde CHP İl Yönetim Kurulu tarafından idare olunacaktır.)

Gece:

Saat 20.00'de meydanlardan fişekler atılmaya başlanacak ve hazır olan Fener alayı, Halk kütleleri hep birden harekete geçerek mızık ve davullar çalmaya başlayacak ve Halk marşlar söyleyerek şenliğe iştirak edeceklerdir. Fener alayı ile şehri dolaşanlar saat 22.00'de Cumhuriyet meydanında toplanacaklar ve burada geç vakte kadar eğlenceler devam edecektir.

30 Ekim 1937:

- Umumi meclis, belediye ve Halkevi köycülük ve sosyal yardım kollarından seçilmiş üyeler köyleri ziyaret edeceklerdir.
- Çocukların Bayram yeri sabahtan itibaren açık bulunacaktır.
- Saat on beşten itibaren spor eğlencelerine devam edilecektir.
- Saat 21.00'de Halkevi gösteri kolu tarafından, Halkevi salonunda temsil verilecektir.⁴⁷⁶

Daha sonraki yıllarda kutlanan Cumhuriyet bayramı kutlama programları içerisinde de, Halkevi bandosu İstiklal Marşı ve resmigeçit törenlerinde çalmıştır.⁴⁷⁷ Halkevi 29 Ekim akşamları balolar düzenlemiş, verilen konferansları hoparlörlerden halka duyurmuştur.⁴⁷⁸

Cumhuriyet'in 25'nci yıl kutlamaları her yıl kutlanan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının çok daha büyük bir coşkuyla kutlanmıştır. İstiklal Marşı'yla başlayan tören

⁴⁷⁶ "Bayramı Nasıl Kutlayacağız", *Antalya*, 29 Ekim 1937.

⁴⁷⁷ "Şehrimizde Cumhuriyet Bayramı Nasıl Geçti?", *Şelale*, 2 Kasım 1948.

⁴⁷⁸ "Cumhuriyetin 16'ıncı yıldönümü kutlama programı", *Antalya*, 29 Ekim 1939; "Cumhuriyetin 19'uncu yıldönümü", *Antalya*, 6 Kasım 1942.

askeri geçit töreniyle devam etmiş, okullar çeşitli müsabakalar düzenleyerek seyircilerin dikkatlerini çekmişlerdir. Her okulun kendi bayrağı ve sembolüyle geçtiği resmigeçitten sonra esnaf cemiyetleri geçmiştir. En başta dokumacılar, terziler, demirciler, sebzeciler, kasaplar ve sandalcılar geçmiştir. Daha sonra Halk Partisi ve demokrat parti mensuplarının geçişiyle resmigeçit sona ermiştir.⁴⁷⁹

4.1.1.3. 19 Mayıs Kutlamaları

Atatürk'ün Türk gençliğine armağan etmiş olduğu 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, Atatürk'ün İstanbul'dan Samsun'a çıkması ile başlamış, daha sonra yurdun her tarafında büyük bir coşkuyla kutlanmıştır. Kültür bakanlığının okul gençliğinin "İdman Şenlikleri" olarak yapmış olduğu etkinlikleri 19 Mayıs kutlamaları içerisine almasıyla beraber 19 Mayıs aynı zamanda gençliğin spor bayramı hüviyetine bürünmüştür. 1936 yılında 19 Mayıs kutlamaları ile idman şenlikleri beraber yapılmıştır.

19 Mayıs 1936'da yıl dönümü nedeniyle Antalya Halkevi'nde danslı bir aile toplantısı yapılmıştır. Toplantı 19 Mayıs'ı anlatan Muhlis Künt'ün Söylevi ile açılmış, Şevket Bey'in monologlarıyla devam etmiştir. Geceye danslarla devam edilmiştir.

19 Mayıs'ta yapılan idman şenlikleri de gençlerin yapmış olduğu sportif gösteriler, 19 Mayıs günü liseliler, spor kulüpleri, saat 16'da Cumhuriyet Meydanı'nda önde müzik eşliğinde spor alanına gelmişler, sportif beden hareketlerini muntazam yapmışlar daha sonra lise, alay idman yurdu ve Akdeniz kulübü, disk, cirit, gülle müsabakaları, bayrak yarışı ve sürat koşuları yapmışlardır. İlbay, sivil ve resmi süel başkanlar ileri birçok zât da kutlamalarda hazır bulunmuştur. Yapılan müsabakaların neticesinde dereceye giren öğrencilere madalyalar verilmiştir.⁴⁸⁰ 19 Mayıs spor ve Gençlik Bayramı olarak daha sonraki yıllarda da kapsamlı ve gösterişli şekilde kutlanmaya devam edecektir.

1944 yılı 19 Mayıs kutlama programına yeni açılan İnönü Kız Enstitüsü, Antalya Halkevi'nde vermiş oldukları defile ile önemli bir katkı sağlamıştır. Antalya Gazetesi 23 Mayıs 1944 tarihli sayısında, İnönü Kız Enstitüsü'nün faaliyeti ile ilgili şu yazıya yer vermiştir:

"Kültür hayatımıza bu yıl katılan İnönü Kız Enstitüsü, henüz küçük yaşta olmasına rağmen attığı ilk adımlarında kaydettiği üstün başarı ile ilerisi hakkında çok büyük umut ve vaatler vermektedir. Yüzlerce Antalyalıya Halkevi sahnesinde fevkalade başarı ile verdikleri defilede, bir senelik

⁴⁷⁹ "23 Nisan Büyük Bayramımız Asil Milletimize Kutlu Olsun", *Yeşil Antalya*, 24 Nisan 1948.

⁴⁸⁰ "İdman Şenlikleri ve 19 Mayıs Gecesi", *Antalya*, 21 Mayıs 1936.

çalışmasının büyük kazançlarını zengin bir meşherle şüphe götürmez hakikat halinde aydınlatmışlardır.”⁴⁸¹

4.1.2. Antalya'nın İtalyan İşgalinden Kurtuluş Günü Kutlaması

Antalya'nın düşman işgalinden kurtuluşu ile ilgili, Antalya Halkevi “Kurtuluş Günü” düzenlemek istemiş, ancak İtalyanların Antalya'yı tahliye tarihi konusunda net bir tarih olmaması nedeniyle CHF Genel sekreterliğinin bu konudaki fikri sorulmuştur.⁴⁸²

CHF Katibiumumiliği de Büyük Erkânı Harbiye Umumi Reisine, Antalya'nın bu isteğini bir yazı ile sormuştur.⁴⁸³ Erkânı Harbiye Reisliği tarafından verilen cevapta; İtalyanlar 28 Mart 1921 tarihinde Antalya'yı işgal etmişler, 5 Temmuz 1937 Tarihinde de boşaltmışlardır⁴⁸⁴ şeklinde resmi bir yazı ile cevap vermiştir. Dâhiliye Vekili Ş. Kaya'nın Konuyla ilgili bildirdikleri görüş şu şekilde olmuştur:

“Antalya'nın harben geri alınmadığından ve merasim yapılmaksızın birçok seneler geçmiş olması sebebiyle bu defa kurtuluş merasiminin yapılmasının uygun olmadığı, Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyeti'ne verilen emir üzerine Temmuz'un beşinde kurtuluş merasiminin yapılmasına karar verildiği ve ona göre hazırlıklara başlandığı bildirilmektedir. Reiscumhur tarafından yapılması onaylanmayan bu merasimin yapılmamasının mahalli Halk Fırkası İdare Heyeti Reisliğine emir ve tebliğ buyurulmasını” bildirmiştir.⁴⁸⁵ Bu yazı üzerine Halkevi, kurtuluş günü şenlikleri düzenlememiştir.

4.1.3. Antalya Halkevi'nin Açılış Yıl Dönümü Kutlamaları

Halkevlerinin açılış yıl dönümleri parlak törenlerle kutlanmıştır.⁴⁸⁶ Halkevlerinin açılış yıl dönümüne rastlayan Şubat 1937'de Antalya Halkevince bir kutlama tertip edilmiştir. Tertip edilen kutlama törenine bütün Antalyalılar davet edilmiştir. Tören saatinden çok önce Halkevi dolmuş, radyo Ankara'daki töreni vermeye çalışmıştır. Ancak radyo Ankara'daki töreni tam olarak nakledememiştir. Bunun üzerine mahalli programın tatbikine geçilmiştir. Program İstiklal Marşı ile başlamış, Halkevi İdare Heyeti Kültür Direktörü Kemal Kaya Halkevlerinin kuruluşundan Antalya halkının vatanseverliğinden bahsederken bir nutuk söylemiştir. Kaya'nın söyleviden sonra Halkevi azalarından İffet Hanım tarafından bir söylev daha verilmiştir. Genç Şair Hamit Macit Selekler Halkevleri için yapmış olduğu şiiri okumuştur. Şiir, Halkevi'nin birleştiriciliği ve Atatürk sevgisinden bahsederken aynı zamanda

⁴⁸¹ “Spor ve Gençlik Bayramı”, Antalya, 23 Mayıs 1944.

⁴⁸² BCA.,490.100/824.2569.1 (5 Mayıs 1934), Antalya'nın kurtuluş günlerini düzenlemek için idare heyeti karar almış, Antalya valisi de onaylamıştır.

⁴⁸³ BCA.,490.100/824.256.1 (24 Mayıs 1934).

⁴⁸⁴ BCA.,490.100/824.256.1 (10 Haziran 1934).

⁴⁸⁵ BCA.490.100/824.256.1 (4 Temmuz 1934).

⁴⁸⁶ “Halkevlerinin Beşinci Yıl Dönümü”, *Resmi Antalya*, 27 Şubat 1936.

vatan, toprak ve kutsal değerler etrafında birleşmenin önemini vurgulaması açısından dikkat çekicidir.

Halkevleri

Yüksel göğe Halkevlerinin çektiği bayrak
Aydınlığın altında bütün yurt, ana toprak
İçten heyecan duyduğumuz sevdiğimiz yer
Halkevleri Halkevleri Halkevleri ancak.

Bizden, güneş altında doğan taze bahardan,
Türk Akdeniz'in rengine vurgun yalılardan
Sesler gene yükselmede, yükselmede sesler
Yükselmede sesler yine Antalyalılardan.

Bildik ki şafaklarda güneşlerle açan gün
Ondan bize hep şen okuyan neşe seçen gün
Halkevleri Halkevleri Halkevleri her şey
Her şey Atatürk' ün Atatürk' ün Atatürk' ün

Ey milletim ancak Atatürk' ün de senindir.
Bir kap o ki her varlığın üstünde senindir
En kapkara günde sahil senden idiyse
Aydınlık açan göz kamaşan günde senindir.

Macit Selekler'in şiirinden sonra sayılabilecek Rasih Kaplan bir konuşma yaparak programı bitirmiştir. Rasih Kaplan; "Türk milletinin Dünya tarihindeki üstün yerini, detay meselesinin halledilmesindeki Atatürk'ün iradesini anlattıktan sonra konuşmasına şu şekilde devam etmiştir:

"Cumhuriyet Halk Partisinin Kurduğu ilk Halkevlerimizin kuruluşundan bu güne kadar beş yıl geçmiş bulunuyor ve biz bu gün aynı hislerle çarpan kalplerimizi birleştirerek ve mutlu teşekkürün beşinci yıl dönümünü kutlamak üzere bu çatı altında toplanmış bulunuyoruz. Büyük Atatürk'ün nurdan eli ile yeniden canlanan ve ışığı gittikçe artan Türk kültürünün nurlu çalışma evlerinin geniş manada halk terbiyesinin feyizli kaynağı olan Halkevlerimizin bu günkü bayramı Antalyalılara kutlu olsun."⁴⁸⁷

⁴⁸⁷ "Halkevlerinin Açılış Yılı Dönümü Münasebetiyle", Resmi Antalya, 26 Şubat 1937, s.3. Rasih Kaplan konuşmasında ayrıca şu bilgileri de vermiştir; 1935 yılında 103' e, 1936' da 136'ya çıkan Halkevlerine 31 yeni Halkevinin daha katıldığını ve bu hesaba göre 1937 yılında 167 Halkevinin çalışacağına Antalyalılara müjde olarak vermiştir.

Antalya Halkevi'nin altıncı yıl dönümü ve yeni açılacak olan Halkevlerinin açılış ve kuruluşlarının kutlanması münasebetiyle 21 Şubat 1937 Pazar günü bütün Halkevlerinde yapılan kutlamanın ardından 21 Şubatı takip eden gece gösteri kolu tarafından bir temsil verilmiştir.⁴⁸⁸

Atatürk'ün Antalya'yı ilk defa ziyaret ettiği tarih olan 6 Mart 1930 tarihinin yıl dönümü nedeniyle Antalya Halkevi'nde bir tören düzenlemiştir. Törene İstiklal Marşı'yla başlandı. Piyade alayı komutanı Çanakkale Muharebesi'ni ve İstiklal Savaşı'nı anlattı. Piyade alayı komutanının konuşmasından sonra CHP Merkez İlçe Yönetim Kurul Başkanı Enver Akcan bir söylev vermiştir.

Konuşmalardan sonra gece büyük bir fener alayı yapılmıştır. Şehir elektrik bayrak ve yeşilliklerle donatılmış, sokaklar Atatürk sevgisini gösteren sevinç ve şükran gösterileriyle dolmuştur. Halkevi sahnesinde ilkokul öğretmenleri bir konser vermiştir.⁴⁸⁹

Antalya Halkevi 2 Aralık 1942 tarihinde Türk Şairi Namık Kemal' in ölümünün yıl dönümü nedeniyle Halkevinde, Halkevi Edebiyat Şubesi tarafından "Namık Kemal Gecesi" düzenlenmiştir. Namık Kemal'in hayatı, şahsiyeti ve eserlerinin anıldığı geceye bütün Antalyalılar davet edilmiştir.⁴⁹⁰

Halkevlerinin 11'inci yıl dönümü kutlamalarının yapılacağı haberi Antalya Gazetesi'nin 19 Şubat 1943 tarihli sayısında duyurulmuş, o gün yeniden açılacak olan Halkevlerinin sayısı 394' ü odalarınınki 231' i bulacağı bilgisine yer verilmiştir.⁴⁹¹

28 Nisan 1943 tarihinde Antalya'ya gelen İsmet İnönü büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Halk Yenikapı'ya dökülmüş, polis merkezine kadar uzanan şerit bir daire oluşturarak vali konağına kadar uzanmıştır. İsmet İnönü etrafını saran halkla samimi sohbetlerde bulunmuştur.⁴⁹² Ziyaretinin ertesi günü teftişlere başlayarak; soğuk hava antrepoları, inşa halinde olan kız enstitüsü, Cumhuriyet Meydanı, Tophane Parkı, Askeri Mahfeli teftiş etmiştir. Daha sonra liseyi teftiş etmiş, lisedeki teftişi sırasında; Müzik ve Resim öğretmenlerinin ders saatleri dışında Halkevinde yapmış oldukları çalışmalarını ayrıntılarıyla öğrenmiş ve bu öğretmenlere büyük iltifatlar göstermiştir. Teftişleri sona erdikten sonra, Soğuk Hava Antrepoları önünden Ali Çetinkaya Bulvarı'nı takiben, Numune Fidanlığı önünden Narenciye İstasyonuna teşrif etmiştir.

Narenciye istasyonunun arz ettiği sistemli çalışmalar, İsmet İnönü'nün takdirini kazanmıştır. İstasyonunun dâhili teşkilatını, kütüphane, konferans salonu, laboratuvar ve

⁴⁸⁸ "Halkevi Haberleri". Türk Akdeniz, 1937: 26.

⁴⁸⁹ "Antalya'mızda Atatürk Günü". Türk Akdeniz, 1938: 6.

⁴⁹⁰ "Halkevi Haberleri", Antalya, 1 Aralık 1942.

⁴⁹¹ "Halkevleri Bayramı", Antalya, 19 Şubat 1943.

⁴⁹² "Beş Günlük Programımız", Antalya, 4 Mayıs 1943.

mikroskop haneyi dolaştıktan sonra koleksiyon fidanlık ve narenciyenin muhtelif çeşitlerine ait parselleri birer birer inceledikten sonra hurma parseline geçmiştir. Bütün dolaştığı parselerde uzun ve ayrıntılı malumatlar istemiştir. Başbakanlığı zamanında açılan sistemli ve modern bahçecilik esaslarına örnek olarak açılan Vakıflar Bahçesi, meyvelerinden takdim etmiştir.⁴⁹³ Ziyaretin üçüncü gününde Aksu Köy Enstitüsü'nü ziyaret etmiştir. Ziyaretleri sırasında 10 kadar kız öğrencinin biber dikmekte olduğunu görmüştür. Tarlanın içine girerek nasıl diktiklerini yakından tetkik ederek sorular sormuştur. Buradan sonra erkek öğrencilerin marangozluk yaptığı bölüme geçmiştir. Teftiş ve ziyaretleri sırasında kendisine refakat eden Maarif Vekâleti İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç kendilerine izahatlar vermiştir. Daha sonra enstitü ambarına geçmiştir. Ambar memurundan, Ambar muhteviyatını, gıda maddelerinin kaçta kaçının enstitü mahsulü olduğunu, ders araçlarının tabelaya uygunluğu konularında ayrıntılı sorular sormuştur. Yanı başındaki atölyede ise; sıralı dikiş makinesinde arkadaşlarının çamaşırını diken ve ütöleyen 1. sınıf öğrencilerinin teşekkürleri ile bu bölümden ayrılarak dokuma atölyesine geçmiştir.⁴⁹⁴

Aksu Köy Enstitüsü, köy havaları ve oyunlarından enstitünün nasıl faydalandığını göstermek için bir program tertip etmiştir. Hazırlanan müzik programında, altı mandolin ve bir kemandan oluşan grubun şefi de bir köylü ve bir kız öğrencidir. Kız öğrenciler şeflerinin ahenkli kol hareketlerine uyarak küçük bir konser verdiler. Bunu bir oyun takip etti. Çevre kaza ve vilayetlerden toplanan kız ve erkek çocukların gösterdikleri oyuna geniş ölçüde öğretmenlerde katılmıştır. Aksu Köy Enstitüsü'nden coşkun tezahüratlarla ayrılan İsmet İnönü, Sıcak İklim Nebatları Islah İstasyonuna geçmiştir. İstasyon Müdürü Fuat Kurşuna kendisine her konuda izahatlar vermiştir. Çeltik ve buğday çeşitleri, arpa, yonca ve tütün hakkında ayrıntılı sorular sormuştur. Cinsleri, cinsiyetleri, yetiştirilmesi ve şimdiye kadar alınan neticeleri inceleyerek saha üzerinde teftişlerde bulunmuş, hurma sıralarını gözden geçirmiştir. Buradan ayrıldıktan sonra Ziraat Vekâletinin o yıl açmış olduğu inekhaneye gitmiştir. Kendisine on kadar inekle Antalya'nın "Keyik" adındaki meşhur boğası gösterilmiştir.⁴⁹⁵

⁴⁹³ "Bayramımızın İkinci Günü", *Antalya*, 7 Mayıs 1943.

⁴⁹⁴ "Bayramımızın üçüncü Günü", *Antalya*, 11 Mayıs 1943.

⁴⁹⁵ Islah istasyonundan ayrılırken Serik Kazası Kaymakamı, Parti ve Belediye Başkanları otomobille gelmişler, kendisine bağlılıklarını bildirdikten sonra kendi kazalarını da ziyaret etmeleri için adeta yalvarmışlardır. Ayrıntı için bkz. *Antalya*, 14 Mayıs 1943.

Ziyaretinin son gününde Halkevini ziyaret etmiştir. Etrafına toplanan partililerle hasbihalde bulunmuştur. Dünya vaziyetinden haberler verdikten sonra kendilerinden neler beklediklerini açıklayan ve iki saat süren uzun bir sohbet olmuştur.⁴⁹⁶

Beş günlük bir ziyaret sonrasında ve uzun bir vedalaşmadan sonra, son olarak Vakıflar İdaresi'nin zeytinliğini teftiş ve tetkik etmiştir. Zeytincilik hakkında da ayrıntılı bilgiler aldıktan sonra yol boyunca sıralanan halkı selamlamış ve iltifatlarda bulunmuştur.⁴⁹⁷

CHP kuruluşunun 20. yıldönümü Halkevinde parlak birer törenle kutlanmıştır. Programa Halkevinin cazının çaldığı İstiklal Marşı ile başlanmış, daha sonra Parti Başkanı Tahsin Bey, bir nutukla partisine ve başkanına bağlılığını bir nutuk vermiştir. Programa cazın çaldığı bir fokstrot davetlileri dansa çağırmış, Köy Enstitüsü öğrencilerinden bir grup, Altın Yüzük halk şarkısı ile Merzifon Halayı'nı ve Harmandalı oyununu oynamışlardır. Öğrenci grubu programına Boş bilezik ve Muğla'nın Beş Kaza oyununu oynayarak devam etmiştir. Avukat Niyazi Bey, Partinin 20. yıl münasebetiyle yayınlamış olduğu broşürden parçalar okumuştur. Enstitü öğrencilerinin Yörük Ali oyununu oynamasının ardından Zekiye'm Türküsüyle toplantıya son verilmiştir.⁴⁹⁸

Halkevlerinin 12'inci yıldönümü, yurdun her tarafında olduğu gibi Antalya Halkevi'nde de büyük bir coşkuyla kutlanmıştır.⁴⁹⁹ Antalya Halkevi'nin kutlama programında; Parti Müfettişi Gaziantep Mebusu Cemil Barlas kısa bir hitabede bulunmuştur. Bu nutuktan sonra lise öğretmenlerinde Kemal Ülkücü tarafından bu günle ilgili şiirler okunmuştur. Daha sonra Ömer Seyfettin'in bir perdelik oyunu (mahcupluk) temsil edilmiştir.⁵⁰⁰

4.1.4. Türk Dili Kurultayı Kutlamaları

24 Ağustos 1936 Tarihinde Türk Dili Kurultayı düzenlenmiştir. Kurultayın amacı; Antalya Gazetesi'nde, Muammer Lütfi tarafından şu şekilde özetlenmiştir; Türk dilinin zenginliğini Türk Tarihinin derinliklerini, Türk Kültürünün diğer uluslar üzerindeki etkilerini, bu kadar eski ve geniş bir dilin kudretini birçok âlimin ve arkeoloğun kitaplar yazarak izah ettiklerini ancak bizdeki dil yönünden kalkınma ve ilmi sahada araştırmanın cumhuriyetten sonra başlamış olduğunu, Atatürk'le birlikte tarihin derinliklerinin hızla aydınlatılarak tarihten

⁴⁹⁶ “Bayramımızın Üçüncü Günü”, *Antalya*, 11 Mayıs 1943; “Büyük Tarihi Bayramın Son Günü“ , *Antalya*, 18 Mayıs 1943.

⁴⁹⁷ *Antalya*, 18 Mayıs 1943.

⁴⁹⁸ “Partimizin 20'inci yıldönümü”, *Antalya*, 14 Eylül 1943.

⁴⁹⁹ “Halkevleri Yıldönümü”, *Antalya*, 22 Şubat 1944.

⁵⁰⁰ *Antalya*, 22 Şubat 1944.

önceki zamanlardan itibaren akıp gelen Türk kültürünün ve Türk dilinin köklerinin bulunduğu ve Türk dilinin ana dil olduğu hakkındaki ilmi hakikatin ortaya konduğunu ifade etmiştir.⁵⁰¹

Büyük dil kurultayının kutlanması nedeniyle Antalya Halkevi Başkanlığı bir kutlama programı düzenlemiştir. Program şu şekildedir:

- Büyük Dil kurultayımızın 24.08.1936 Pazartesi günü açılıp çalışmasının süreceği dört gün içinde şehir; gündüzleri bayraklarla, geceleri elektrikle süslenecektir.
- Birinci gün 24.08.1936 Pazartesi; Kurultayın açıldığı saatte gazino, kahvehane, meydanlardaki radyolar kurultayın açılış töreninde verilecek nutukları halka dinleteceklerdir. Tophane parkında da evimizin radyosu hazırlanacaktır. Gece tophane parkında saat 20.00'den 22.00'ye kadar Halkevi bandosu çalışacak ve yapılacak milli sevinç tezahüratlarından sonra Muammer Lütfi tarafından dilimizin zenginliği ve anadil olduğu hakkında bir konferans verilecektir.
- İkinci gün 25.08.1936 Salı bando gece saat 20'den 22'ye kadar şarampolde çalacak ve o semtte yapılacak tezahürattan sonra Emniyet Direktörü Kemal Kaya Kayalı tarafından milli dil, milli benliktir vecizesi tebarüz ettirilecektir.
- Üçüncü gün 26.08.1936 Çarşamba: bando Yenikapı'da çalacak ve Halkevi taraçalarında folklor gecesi olmak üzere bir aile eğlencesi tertip edilecektir. Bu aile eğlencesinde Türk Dili ve yurt sevgisi canlandırılarak mahalli ve milli oyunlar oynanacaktır. Bu eğlenceler arasında Hamid Macid Selekler tarafından yine öz dilimizde yazılan şiirler okunacaktır.
- Dördüncü gün 27.08.1936 Perşembe saat 17.00'de Akdeniz spor kulübü kendi oyuncularını arasında bir futbol maçı tertip edecek ve spor hareketleri yapılacaktır. Bu sırada Halkevi bandosu Spor Meydanı'nda çalacaktır. Gece sporcular ve halk tarafından bir fener alayı tertip edilerek bando ile bütün şehir dolaşılacak ve kutlama tezahüratlarına son verilecektir.
- Halkımızın bu milli kutlamaların hepsinde bulunmalarını dileriz.⁵⁰²

Halkevinin yayınlamış olduğu bu programa göre 24 Ağustos akşamı kalabalık halk parkı doldurmuştur. Halkevi'nin bandosu ve Milli havalar çalınmış, İstiklal Marşı ile açılan tören Muammer Lütfi Bahşı'nın Türk Dili hakkındaki konferansı ile devam etmiştir. Muammer Lütfi'den sonra Saylav Rasih Kaplan bir konuşma yapacaktır. Rasih Kaplan, milletlerin istiklal davasında dil hâkimiyetinin büyük önemini dünya tarihinden örnekler

⁵⁰¹ "Büyük Dil Kurultayımız", *Antalya*, 20 Ağustos 1936.

⁵⁰² "Dil Kurultayını Candan Kutluyoruz", *Antalya*, 20 Ağustos 1936.

vererek açıklamıştır. “*Türk yurdunda ancak Türkler hâkimdir ve Türk Dili konuşulacaktır*” sözleriyle bitirmiştir.

Ağustos’un 25’inci günü Halkevi bandosu 20’den 22’ye kadar çalacaktır. Şehrin her tarafından gelen halkın katılımıyla büyük şenlikler düzenlenmiş Kemal Kaya Kayalı; “*Milli Dil Milli Benliktir*” konulu bir konferans vermiştir. Konferansın dikkat çeken sözleri şu şekildedir:

“Asırlarca Girit’te mücadele ettiniz, dedeleriniz babalarınız bu uğurda kan döktünüz. Anadolu’ya geldikten sonra milli davada sadık, fedakâr olarak bizlerle çalıştığınıza şahit olduk. Dedelerinizin, babalarınızın bu uğurda ne kadar kan döktüklerini hepimiz bilirsiniz. Bütün dünyanın gözü önünde cereyan eden bu kanlı hadiselerden sonra yurdunuzdan, yuvanızdan olarak burada toplandınız. Şimdi sizi yurdunuzdan, yuvanızdan edenlerin dilini, çocuklarınıza aşlamak, öğretmek ve o masumlara bu dili konuşturmak dedelerinizin, babalarınızın döktükleri kana hürmetsizlik olmaz mı? Dil âlimlerinin tetkiklerine göre bütün Anadolu halkı Azeri dili konuşan Azerbaycan ve İranlılar. Kazan ve Kırımlılar, Rusya ve Sibiry’a’daki Kırgızlar, Kazaklar, Mançolar, Tunguzlar, Kuraliler, Finler, Sameidler, Karakalpaklar, Orta Asya, Semerkant, Hive, Taşkent, Kaşkırılılar, Nugaylar, Buhare Özbekleri, Çin Türkleri ve Finlandiyalılar, Oral ve Volga arasındaki Çeremis Başkıral ve Vugullar, Kaybol, Çuvaş ve Altaylılar, Kafkaslılar, Uzak Şarktaki Tunduroslar, Türk dilinin muhtelif lehçeleri ile konuşuyorlar. Macarca ’da da Türk dilinden birçok kelimeler alınmıştır. Rumeli ve Balkanların birçok yerlerinde Türkçe’ den başka bir dil hâkim değildir. Hatta bugünkü folklor tetkiklerinden anlıyoruz ki; birçok Türkçe maniler türküler ve ninniler lehçe ve şive farklarıyla uzak şarktaki Çin Türkistan’ından tutunuz da Balkanların Garbına ve Macaristan’ın şimaline kadar olan alandaki milyonlarca halkın müşterek sesi gibi bestelenmiş ve milyonlarca kişi Türk’ ün öz malını, Türk folklorunun eserlerini benimsemiş, buralarda pek az değişikliklerle aynı masallar söylenir. Orhun Yeniseyi Kitabeleri, Kutadgu Bilig, Divan-ı Lügati Türk eski Türk Dili ile dili takipte müşkülât çekiyorlar. Bu müşkülât neticesinde orta ve yüksek tahsile geçemiyorlar. Bu itibarla da çocuklarınıza zulmediyorsunuz. Aranızda anlaşma yapın, anneler babalar and için evlerinizde bu dili konuşmayın. Çocuklarınızı ihmalinizle alıştırdığınız bu dili konuşmamaları için sokaklarda kontrol edin. Biz de yapacağımız bu teşekküle Halkevi kanalından yardım edeceğiz. Bir an evvel sizi istemediğiniz bu dilden kurtarıp, kendi öz dilinize kavuşturacağız.”⁵⁰³

Program Muammer Lütfü’ nün konferansıyla devam etmiştir. Muammer Lütfü konferansında; “Türk Dili ilk medeniyetin ve onun yavrusu olan sonraki medeniyetlerin mefhumlarını, manalarını, tasvirlerini, tefekkürlerini karşılayacak derecede zengin ve geniştir. Bu gün dahi dünyada en çok konuşulan dil Türkçedir. En basit yazılmış Babürname, Muhakemetüllugateyn gibi eski Türk eserlerinden bahsetmeye vaktimiz müsait değildir” demiştir.⁵⁰⁴

Türk Dilinin önemine ve öğretilmesinin zorunluluğu üzerine verilen konferanslarda daha çok milli benliğin korunması ve bununla ilgili milli bir şuurun oluşturulması

⁵⁰³ “Antalya Dil Bayramını Büyük Şenlikler ve Tezahüratla Karşıladi”, *Antalya*, 27 Ağustos 1936.

⁵⁰⁴ “Muammer Lütfü’ nün Konferansı”, *Antalya*, 27 Ağustos 1936.

amaçlanmıştır. Özellikle de nüfus mübadelesinden sonra Türkçe konuşma alışkanlığı azalmış daha çok Rumca konuşan Türklerin yeniden Türkçe konuşma alışkanlığını tekrar kazanması ve bunun çocuklarına öğretilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bununla ilgili olarak Halkevi'nin üzerine düşen görevi yaparak Türkçe'nin öğretilmesinde önemli rol üstleneceği belirtilmiştir.

Dil Kurultayı'nın üçüncü gecesinde Halkevi teras alanında tertip edilen aile eğlencesi ile bir folklor gecesi yaşanmıştır. Şair Hamit Macit Selekler (Beydağı) adlı bir destan okumuştur. Rasih Kaplan son günlerin büyük zaferleri üzerine bir konuşma yapmıştır. Daha sonra Halkevinin cazı çalınarak danslar ve milli oyunlar oynanmıştır.⁵⁰⁵ Tür Dili Kurultayı'nın ilk kuruluş açıldığı tarih olan 26 Eylül Dil Bayramı olarak kutlanmıştır.⁵⁰⁶

Antalya Gazetesi Dil Bayramı programını 26 Eylül 1936 tarihli gazetede de halka duyurmuştur. Dil Bayramı Programı:

- 26 Eylül 1936 Cumartesi günü şehir gündüz bayraklarla ve gece elektriklerle süslenecektir.
- Şehrin yerlerine dilimizin anadil olduğuna ve ulusal dilimize dair yazılan cümleler asılacaktır.
- Saat 16.00'da Halkevi salonundaki törene bütün yurttaşlar davetlidir. Bu törende
 - ✓ Bando ile istiklal marşı
 - ✓ Müzik Konseri
 - ✓ Muammer Lütfi'nin konferansı
 - ✓ Reşat Oğuz'un söylevi
 - ✓ Hamit Macid'in şiiri
 - ✓ Dil Kurumunda verilecek söylevin radyo ile dinlenmesi
- Halkevi bandosunun, sporcularının ve halkın iştiraki ile gece bir fener alayı tertip edilecektir. Fener alayı saat 21.00'de Halkevi önünden hareket ederek bütün şehri dolaşacaktır.
- Saat 15.00'ten itibaren Halkevi önünde davullar çalınacaktır.
- Bu ilan davetiye yerindedir. Yurttaşlarımızın bu törende bulunmalarını dileriz.⁵⁰⁷

23 Eylül 1937 tarihinde dil bayramı programı Antalya Gazetesinde duyurulmuştur. Bir önceki yıl ile benzerlik gösteren programda; Nüfus Direktörü ve Müdür Umumi muavini

⁵⁰⁵ "Antalya Dil Bayramını Büyük Şenlikle ve Tezahüratla Karşıladi", *Antalya*, 27 Ağustos 1936, Rasih Kaplan'ın yapmış olduğu konuşma Antalya gazetesinin diğer sayısında yayınlanacağı bilgisi not olarak verilmiştir. Dil Bayramının üçüncü günü akşamı Halkevinde yapılan folklor gecesinde yaptığı genel konuşmada 03 Eylül 1936 tarihli Antalya Gazetesinde yayınlanmıştır.

⁵⁰⁶ "Dil Bayramı", *Antalya*, 26 Eylül 1936.

⁵⁰⁷ "Dil Bayramı Programı", *Antalya*, 26 Eylül 1936.

tarafından konferans ve şiir okunduğu bilgisi dışında bir önceki yıldan ayrı bir program göze çarpmamaktadır.⁵⁰⁸ Atatürk'ün ölümünden sonra da kutlanmaya devam eden Dil Bayramı Halkevi'nin önemli faaliyetleri arasında yer almıştır.

Antalya Halkevi Dergisi Türk Akdeniz'in 20. sayısında Dil Bayramı kutlamalarına geniş yer verilmiştir. 26.10.1940 Çarşamba günü Antalya Halkevi salonunda kutlanan Dil Bayramına büyük bir kalabalık katılmıştır. Cemal Gültekin'in açılış nutkunun ardından Lise Edebiyat Öğretmeni Reşat Oğuz, Dil İnkılabının anlam ve önemini anlatan bir konuşma yapmıştır.⁵⁰⁹ Daha sonra Maarif Müdürü Cemal Gültekin, Türk Dilinin mazide geçirmiş olduğu özelleştirme hareketi ile dil devriminin dilimize kazandırdığı yenilikleri anlatan bir konuşma yapmıştır. Maarif müdürünün yapmış olduğu konuşma Türk Akdeniz Dergisinin 20. sayısında yayınlanmıştır.

Cemal Gültekin'in Konuşması Türk Dili'nin kullanılmasının önemi açısından dikkat çekicidir Konuşmasında;

“Orta Asya'nın bağrında yüksek bir medeniyet kuran Türk'ün tarihi, tarihten önceki zamanların karanlıklarına doğru uzanmaktadır. Böyle bir milletin sahip olduğu dilin ruhu gibi engin, medeniyeti gibi zengin olması pek tabidir. Çünkü medeniyetin geniş bir kültüre, kültürün de engin bir dile dayandığı inkâr götürmez bir gerçekliktir. Türk dünyası, varlığının geniş imkânlarıyla tufanlaşmış bir uğultu halinde İslamiyet camiasına girerken asil yaradılışının iktizası kendisini kol bir cömertlikle çöl rüzgârının alevine kaptırılmış bulunuyordu. Bu hareket neticesinde din dili olarak Arapça, şehir dili olarak da Acemce Türk dilini istila etmiştir. Selçukiler zamanında başlayarak son zamanlara kadar devam eden bu istila hareketi ancak Arapça ve Acemce tahsil görenlerin anlayabildiği bir dille bu istilaya kulağını ve ruhunu kapayan ve kendi dilinin özlüğü içinde elemelerini ve hicranlarını terennüm eden bir halkın kullandığı bir dilin dolayısıyla iki taraflı bir edebiyatın doğmasına sebebiyet vermiştir.

Birine: bir zümreye hitap etmesi hasebiyle Divan, diğerine de halkı kendisine muhatap edinmesi dolayısıyla Halk Edebiyatı denilmektedir. Birinde Türkçe, Arapça, Acemce kelimelerin baskısı altında ter dökmekten, diğerinde ise, yani Halk Edebiyatında Türk Ruhunun safiyet ve şiiriyeti şakımadır. Birinde yazı kaidelerinin dar çerçevesinde sıkışmış şairler, diğerinde samimiyetin enginliğinde kanat çırpan ruhlar vardır. Birinde kaside yazarak padişahın ihsan koparmanın yaltaklığı diğerinde padişahın zulmüne kafa tutmanın yaltaklığı vardır.”

Konuşmasına divan şairi Fehim Kadim' in şiirinden örnek vermiş, daha sonra da Erzurumlu Emrah'ın Arapça ve Acemce tesirinde olmayan Türkçe şiirinden örnekler vermiştir. Halk şairlerinin devrin yaşantısına ilişkin yansıttığı duygulardan oluşan şiirlerinden de örnekler vermiştir.⁵¹⁰

⁵⁰⁸ “Antalya Halkevi Başkanlığından”, *Antalya*, 23 Eylül 1936.

⁵⁰⁹ “Dil Bayramı”, *Antalya*, 30 Eylül 1940.

⁵¹⁰ “Dil Bayramı”. *Türk Akdeniz*, 1940: 7-8.

Cemal Gültekin konuşmasına şu sözlerle son vermiştir:

“Mazinin mirası olan Arapça, Acemce karşılığı sözlerden ve okunmaz ibarelerden kurtulmağa çalıştığımız bu devrin günlerinde, bazı kimselerin söz arasında, yazıda Türkçe karşılıkları bulunduğu halde, sırf üstünlük ve gösteriş gibi zayıf düşüncelere kapılarak Fransızca, İngilizce, Almanca gibi yabancı dillerden kelimeler kullanmakta olduğunu görüyoruz. Bu hareketi Atatürk’ün yüksek eserine karşı saygısızlık, dil devrimine karşı aykırılık saymak yanlış olmaz sanırım. Bir dil bilginimiz (Dili kurtarmak her Türkün hiç olmazsa “orta yazı” dilini anlayabilecek kadar öz Türk sözlerinin yazıda kullanılması ile olur.) demektedir. Biraz önce arz ettiğim şekilde tuhafıklara sapanlara karşı söylenecek söz ancak şu olabilir.

Arapça isteyen Urban’a gitsin,
Acemce isteyen İran’a gitsin,
Frenkler Frengistan’a gitsin,
Biz Türk’üz bize Türki gerekir.”⁵¹¹

Daha sonraki yıllarda da Dil Bayramı kutlamaları Halkevi’nin önemli faaliyetleri arasında yer almıştır. Dil Bayramının 8. 9. 10. 11. yıl dönümleri ve kutlama programları Antalya Gazetesi’nde yayınlanmış, programın içeriği ile ilgili ayrıntılar verilmiştir.⁵¹²

4.2. Basın-Yayın Faaliyetleri

Bütün Halkevlerinde olduğu gibi Antalya Halkevi de yaptığı faaliyetleri yayınladıkları dergilerle vatandaşların tamamına ulaştırmaya çalışmıştır.

4.2.1. Türk Akdeniz Dergisi

Halkevi adına iki ayda bir çıkarılmak üzere (Türk Akdeniz) adlı bir dergi çıkarılması ve yayınına izin alınması için Halkevi yönetim kurulunun 11.9.1936 tarihli toplantısında karar verilmiştir. Bununla ilgili genel sekreterlikten izin istenmiştir.⁵¹³

Genel Sekreterlik verdiği cevapta; bazı hususların dikkate alınarak verilen karardan memnuniyet duyulduğunu ifade etmiştir. Bu hususlarla ilgili olarak derginin çıkarılırken göz önünde bulundurulması gereken tanımların listesi ve tarihleri verilmiştir.⁵¹⁴ Genel Sekreterlik göndermiş olduğu resmi yazıyla Halkevleri dergilerinin yazı kadrolarında olması gereken özellikleri de belirtmiştir.

⁵¹¹ “Dil Bayramı”. *Türk Akdeniz*, 1940: 10.

⁵¹² “Dil Bayramı”, *Antalya*, 29 Eylül, 1941; “Dil Bayramı”, *Antalya*, 29 Eylül 1942; ”Dil Bayramı”, *Antalya*, 24 Eylül 1943.

Dil Bayramının 9. Yıl dönümde, Antalya Gazetesinin 29 Eylül 1942 Tarihli sayısında “ Milli Şefimizin İltifatları” başlıklı, Dil Bayramı dolayısıyla çekilen telgrafa karşılık olarak yayınlanan yazıya geniş yer verilmiştir.

⁵¹³ BCA.,490.100/824.258.1 (2 Ekim 1936).

⁵¹⁴ 5/129, 5/138, 5/79, 5/147, 5/170, 5/279, 13/355, 5/559, 5/607 nolu tamimler, CHP Genel Sekreterliğinden Antalya Halkevi Başkanlığına gönderilen 5.10.1936 tarih ve 5/7754 sayılı yazı, BCA.490.100/824.258.1

Bu özellikler şu şekilde sıralanmıştır:

- Edebiyat ve Dil(Şiir, Hikâye, Roman, Tasvir, Tetkik) kendi dilimizde yazılmış ve başka dillerden çevrilmiş yüksek kıymetle edebi yazılar.
- Özellikle millet ve vatan sevgisini, inkılapçılık heyecanını kuvvetlendirecek eserler, Türk tarihinin büyük anlarını yaşatan, milli mücadelenin kahramanlıklarını anlatan, memleketin büyük şehirlerini, kasabalarını, köylerini, tabii güzelliklerini tasvir ederek ayrı ayrı her köşesini tanıtan ve sevdiren taassubun, batıl itikatların fena göreneklerin çirkinliklerini ve gülünçlüğünü ortaya koyan, ahlak yüksekliğini her sahada güzel örneklerle gösteren, halkçılık sevgisi aşılayan ve ruhları o büyük yola yönelten yazılar.
- Edebiyat tarihimize, hususu ile edebiyatımızın yabancı tesirler altında uğradığı değişmelere dair tetkikler.
- Halk edebiyatının güzel örnekleri tanınmış halk şairlerine dair tetkikler Selçuk ve Osmanlı devirlerinde Türk dilinin uğradığı değişmelere, halk dili, yazı dili ayrılıklara ve bugüne kadar dili sadeleştirme yolunda atılan adımlara dair tetkikler.
- Dili sadeleştirme, özelleştirme yolunda denemeler, düşünceler, teklifler.
- Güzel Sanatlar (Musiki, Resim, Heykel, Mimarlık.
- Musiki; eski yeni halk musikisine dair tetkikler, halk musikisine dair tetkikler, halk musikisini derleme yollarını gösterir yazılar. Eski yeni halk musikisinin güzel örnekleri.
- Türk musikisinde kullanılan aletlere ve bunların tarihlerine dair yazılar.
- Musikimizi canlandırma ve güzelleştirme yollarını gösterir yazılar.
- Resim, heykel, resim ve yazı tarihi hakkında tetkikler, tezyini yazı hakkında yazılar.
- Yeni Türk ressamlığı, onun az zaman içindeki hamlelerini gösterir yazıları seçilmiş örnekler.
- Eski, yeni Türk heykelciliği hakkında tetkikler.
- Oymalar, Kabartmalar abidelere dair yazıları seçilmiş örnekler.
- Mimarlık: Türk mimarlığına karşı tarih tetkikleri, eski Türk mimarlık eserlerine, bunların nevelerine göre inşa ve tezyin hususiyetlerine dair yazılmış yazılar, seçilmiş örnekler.
- Mimarlığımızı bugünkü telakki ve ihtiyaçlarına göre ilerletmek yollarını gösterir, örnekler.

- Tarih: Dünya tarihinde Türkün eski ve geniş yerini gösterir bu hakikati ihmal ve inkâr eden iddiaların çürüklüğünü inandırıcı delillerle ortaya koyar tetkikler.
- Türk medeniyetinin tarihi abideleri, yazılı vesikaları hakkında tetkikler.
- Eski, yeni Türk tarihinde yer tutmuş adamların şahsiyetlerini, eserlerini tahlil ederek kıymetlerini tanıtır yazılar.
- Türk tarihine ve medeniyetine dair yabancı dillerde yapılan ehemmiyetli neşriyatın tercümeleri.
- Her Halkevi muhitinde yapılacak tarih ve folklor tetkiklerinin mahsulleri, halk arasında yaşayan Türk “Mit”lerine ait derlemeler.
- Objektif tarih tetkikinin, tarihle alakalı ilimlerin esaslarını ve usullerini gösterir yazılar.
- Tarihi vesikaların ve eserlerin kıymet ve ehemmiyetlerini anlatır, bunları tanıma ve muhafaza hususunda milli alaka ve uyanıklık vücuda getirir yazılar.⁵¹⁵

Türk Akdeniz Dergisi'nin birinci sayısının şubatta çıkacağı haberi Resmi Antalya Gazetesi'nde duyurulmuştur.⁵¹⁶ Çıkacak olan sayıda; Kemal Kaya'nın Almanca Antalya Tarihi'nden Türkçeye çevirdiği “Elli Yıl Önce Antalya” başlıklı yazısı, Müze Müdürü Fikri Erten'in “Alanya Kervansarayı Üzerindeki Etüdü”, Hamid Macidin “Beydağı” ünvanlı şiiri Muammer Lütfü'nün, Türk Akdeniz'in Niçin Çıktığına dair yazısı, Antalya folkloruna ait masallar, bilmeceler, atasözleri, şarkılar ve milli spora dair Macid Selekler'in, “Antalya da Avcılık ve Nevileri” adlı bir tetkikinin yer alacağı bilgileri verilmiştir. Ayrıca “Elli yıl önce Antalya'nın resminin İstanbul'da bastırılmakta olduğu dergiye ayrıca “Beydağı” resminin konacağı bilgilerine de yer verilmiştir.⁵¹⁷

Şubat 1937 tarihinde yayına başlayan Türk Akdeniz Dergisinin ilk Yayın Müdürü Muammer Lütfü Bahşi'dir.* Derginin adının M. Kemal Atatürk'ün Büyük Taarruzda verdiği “Ordular ilk hedefiniz Akdenizdir ileri!” direktifinden geldiğini belirtmekte ve “Sembolümüz, Ata'nın Akdeniz'i, Türk kahramanlarına hedef gösteren büyük işaretidir.” demektedir.⁵¹⁸

İkinci sayısı Nisan 1937 tarihinde çıkan Türk Akdeniz Dergisi'nin bu sayısında, Muammer Lütfü'nün; Bir Gezinin Notları, Altı yüzyıl önce Alanya, Kemal Kaya'nın; Hıdırlık

⁵¹⁵ BCA.490.100/4.21.5.

⁵¹⁶ “Halkevi Mecmuası”, *Resmi Antalya*, 7 Ocak 1937.

⁵¹⁷ “Halkevi Dergisi”, *Resmi Antalya*, 21 Ocak 1937.

* Muammer Lütfü Bahşi: Müderris Lütfü Efendi'nin oğludur. İlk ve orta öğrenimini Ödemiş Rüşdiye ve İdadisinde yaptı. Arapça, Farsça öğrendi. İstanbul İlahiyat Fakültesini (1927), ardından Hukuk Fakültesini bitirdi (1929). Antalya, Kuşadası, Bozdoğan, Nazilli, Muğla, Ürgüp ve Demirci'de hâkimlik yaptı. Sürekli yer değiştirmeden rahatsız olarak istifa etti. Şiirlerini Halkevi'nin çıkardığı Türk Denizi dergilerinde yayımladı ve görev aldı. Bknz.: www.turkedebiyati.org

⁵¹⁸ Bahşi, 1937b: 1.

kulesi, Ders Dışında Sual Saatleri, Genel nüfus sayımına göre Antalya Şehri İstatistiki, Süleyman İleri'nin; Antalya Tarihi Hakkında, Macit Selekler'in Antalya'da Avcılık ve Nevileri başlıklı yazıları ile Kemal Kaya'nın folklorla dair topladığı çocuk ve doğum hakkındaki telakkiler ve Hamid Macid'in Aksuda Akşam, Muammer Lütfü'nün Antalya'da Akşam adlı şiirleri vardır. Ayrıca Antalya ve havalisinin eski isimleri ile karşılaştıran harita İstanbul'da bastırılarak bu sayıya eklenmiştir.⁵¹⁹

Bir yılda altı sayı çıkaran “Türk Akdeniz Dergisi'nin” altıncı sayısında “Bir Yılda Neler Yapabildi?” başlıklı yazısıyla Muammer Lütfi Bahşi yapmak istedikleri ile ilgili ve yapabildikleri ile ilgili bilgiler vermiştir. Muammer Lütfi; “Türk Akdeniz'in yayın hayatına girmesiyle; her sayfasında resimlerle, harita ve yazılarla mümkün olduğu kadar Antalya'yı ve Türk Akdeniz'i göstermek istediklerini, Tarih, Coğrafya, Edebiyat, Folklor, Kültür ve yerli etüt vesikalarını göz önünde tuttuklarını “beynelminel kültür hareketlerine sıkı alaka ile bağlanan eserlerin kitapsaraylarını süslediğini ancak yerel kanunların dışına çıkma cüret ve cesaretinde bulunmadıklarını ifade etmiştir.⁵²⁰

Türk Akdeniz dergisinin birer nüshası Genel Sekreterliğe gönderilmiştir. Genel Sekreterlik 11 Mart 1939 tarihli bir yazıyla Türk Akdeniz dergisinin 3,4 sayılarının koleksiyonlarında olmadıklarını ifade etmiştir. Bunlardan başka Antalya Halkevi tarafından basılan kitap, broşür vesairenin eksiksiz olarak genel sekreterliğe gönderilmesini istemiştir.⁵²¹

Genel Sekreterlik 22 Mayıs 1939 tarihinde Antalya Halkevi Başkanlığı'na bir yazı daha göndererek derginin çıkarılmasındaki düzene dikkat edilmesini ve sayıların düzenli olarak genel sekreterliğe gönderilmesine dikkat çekmiştir.

Bununla ilgili olarak CHP Genel Sekreterliği Antalya Halkevi Başkanlığı'na gönderdiği yazıda;

“Eviniz tarafından inşa edilmekte olan Türk Akdeniz Dergisi'nin 23 ilk Teşrin 1938 tarihli 11 ve 12 sayılı nüshalarından sonrakileri gelmemiştir. Derginin iki ayda bir neşredilmekte olmasına nazaran şimdiye kadar 13, hatta 14. sayılarının çıkmış ve gelmiş olması icap ederdi. Bundan verginin intizamını kaybettiği veya daha fena bir ihtimal olarak neşrinden feragat edildiği anlaşılmaktadır.

Dergiler muayyen günlerinde muhakkak çıkarılmalıdır. Aksi takdirde kıymet ve emniyetini kaybeder. İntizamı temin edilmedikçe bir derginin neşrine teşebbüs veya gelişi güzel zamanlarda neşri karakteristik bir mana ifade etmez. Binaenaleyh eğer teknik vesait ve paraca imkân varsa derginin muntazaman neşri için her türlü fedakârlığı ihtiyar edilerek Halkevlerimizin başladıkları işleri yarıda

⁵¹⁹ “Türk Akdeniz”, *Antalya*, 15 Nisan 1937, Yıllık abonman ücreti ilk çıktığında doksan kuruş iken altıncı sayıdan itibaren yüz kuruşa yükselmiş, kapanışına kadar aynı kalmıştır. Ebatları 190*270 mm olan dergi sayfa sayısı itibarıyla düzensiz bir tutum izlemiştir.

⁵²⁰ Bahşi, 1937a: 33-34.

⁵²¹ BCA.,490.100/824.258.1 (11 Mart 1939).

bırakmak ve intizamsız, programsız hareket etmek karakterinden uzak olduğunu tebarüz ettirilmesi lazımdır.

Bütün arzu ve gayretlerine rağmen dergiyi intizamla neşretmeye imkân görülmediği takdirde kabil oldukça kitap ve broşür gibi neşriyat yapılmasını, eğer varsa vilayet resmi gazetesi ile iyi bir program altında Halkevi üyelerince idare edilen ve bilhassa ev çalışmalarını tebarüz ettiren sütunlar tahsis ettirilmesinin teminini ve bu babda derhal malumat verilmesini ” istemiştir.

Genel sekreterliğin göndermiş olduğu yazıya karşılık olarak Antalya Halkevi Başkanlığı o ana kadar bastırıldığı kitap ve şiirlerin listesini göndermiştir. Bastırılan eserler şunlardan oluşmaktaydı:

- ✓ Onuncu Yıl Antalya broşürü
- ✓ Yer fıstığı
- ✓ Antalya çocuklarından Atatürk'e
- ✓ jüt

Dergi basımında meydana gelen aksaklıkla ilgili olarak; neşriyat müdürlüğü vazifesini gören memurun Ankara'ya nakledilmesinden dolayı derginin zamanında bastırılmadığı, bu göreve yeni seçilen arkadaşların çalışması ile derginin normal basımına başlanıldığı, yeni çıkarılması gereken 13. ve 14. sayıların yakında çıkması için hazırlıkların yapıldığı bildirilmiştir.

Genel Sekreterlik 5 Temmuz 1939 tarihinde Antalya Halkevi başkanlığına çıkarılmak üzere olan dergilerin listesi ile beraber çıkarılan dergilerin daha faydalı bir şekilde çıkması için göz önünde bulundurulması zaruri olan özellikleri maddeler halinde özetleyen bir yazı göndermiştir. Yazıda özetle;

- Dergilerin yazıları için geniş kadro bulunmalıdır.
- Eleman ve teknik imkânlar kısıtlı olmasından dolayı Şimdilik vilayet Merkezlerindeki Halkevlerinin vergi çıkarmaları kâfi ve uygun bulunmaktadır.
- Dergilerin yazı ve idari işlerine dil tarih ve edebiyat şubelerinin meşgul olmaları gerekir.
- Vilayet Merkezlerindeki Halkevleri tarafından çıkarılacak olan Halkevi dergisi vilayet içindeki Halkevlerinin bir mecmuası haline gelmiş olacaktır.
- Her Halkevi mecmuasının mutlaka aylık olması tercih edilmektedir.
- Dergilerin yazı bakımından olduğu kadar basılış anlamında da temiz düzgün olmasına dikkat edilmelidir.
- Vilayet Merkezlerindeki Halkevleri tarafından çıkarılacak olan dergilerin masrafları bir madde olarak topluca Halkevi bütçesinde gösterilmelidir.

- Dergilerin adları ve hangi Halkevleri tarafından çıkarılmakta oldukları bir liste halinde her Halkevi dergisinin son kapağına konulmalıdır.
- Her Halkevi dergisinin diğer Halkevleri dergilerinde çıkan yazıları takip etmeleri ve mevzuata uygun şekilde yararlanılması gerektiği belirtilmiştir.⁵²²

Dördüncü yılını dolduran Türk Akdeniz Dergisi 19. Sayısında “Dördüncü Yıla Girerken” başlıklı bir yazıyla yaptığı ve yapmak istediklerini şu şekilde özetlemiştir;

“Dergimiz bu sayısı ile dördüncü yaşına ayak basıyor. Türk Akdeniz Dergisi geçen üç yıl içinde kendisini yaşatanları minnet ve şükranla anmayı derin bir borç bilir. Üç yıl yurdun kültürüne hizmet eden ve Antalya bölgesinin tarihsel, yersel incelemelerine yol açan, memleket folkloru için denemeler yapan dergimiz bundan sonraki yıllarda da bu vazifesine daha geniş adımlarla devam etmek azmindedir.

Şurası kat'i olarak bilinsin ki Türk Akdeniz bu çalışmalar ile ilim yapacak felsefe yaratacak değildir. Çevresinin Dil, Edebiyat, Tarih, Tarım ve Tecim varlıklarını Türk Yurdunun diğer illerine tanıtacak âlimlerimiz için değerli dokümanlar hazırlayacak ve Antalya Halkevinin hareket ve faaliyetlerini canlandıracaktır. Türk Akdeniz; ailesini şenlendirecek kendisine nur ve hayat verecek olanlara şimdiden şükranlarını sunar ve kutsal yoluna devam eder. Ancak zaman zaman memleket münevverlerine, bilgiçlerine hatırlattığımız bir dileği bu münasebetle bir daha tekrarlamayı yerinde buluyoruz. O da Türk Akdeniz ailesi arasında bu arkadaşların bir an evvel katılmalarıdır. Türk Akdeniz ancak bütün Antalya münevverlerinden alacağı kültür hızı ile yürüdüğü yolda uzun yıllar istediğiniz ve istediğimiz kuvvet ve kudretle mesut yaşayacağına derin inancımız vardır.⁵²³

II. Dünya Savaşı'nın bütün şiddeti ile sürdüğü 1940'lı yılların ilk yarısında ekonomik kriz Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Bu durum Halkevleri dergilerini de etkilemiştir. Kâğıt kalitesini düşürmek zorunda kalan dergiler sayılarını da azaltmak zorunda kalmıştır.⁵²⁴

Türk Akdeniz Dergisi maddi imkânsızlıklar yüzünden 25. sayısını ancak pelür kâğıda basabilmiştir. Türk Akdeniz kâğıt yokluğu nedeniyle Haziran 1941 Kasım 1942 Tarihleri arasında tek sayı dahi çıkaramamıştır.⁵²⁵ Yaşanılan kâğıt sıkıntısı nedeniyle diğer sayıları çıkaramayan dergi, bu durumu genel sekreterliğe bildirerek kâğıt temini konusunda yardım istemiştir.⁵²⁶

Genel Sekreterlik verdiği cevapta; durumun matbuat umum müdürlüğüne bildirildiğini ve alınan cevapta, sayı başına kâğıt ihtiyacının bildirilmesini, verilecek malumata göre kâğıt kontenjanı tespit edileceğini ve bu hususta matbuat umum müdürlüğü ile yazışılmasını ve

⁵²² BCA.,490.100/4.21.5 (5 Temmuz 1939).

⁵²³ “Dördüncü Yıla Girerken”. *Türk Akdeniz*, 1940: 1.

⁵²⁴ Alçitepe, 2005: 71.

⁵²⁵ “Yeniden Yayına Başlarken”. *Türk Akdeniz*, 1942: 1.

⁵²⁶ BCA.,490.100/824.258.1 (24 Nisan 1942)

neticenin bildirilmesini istemiştir.⁵²⁷ Antalya Halkevi, genel sekreterliğin göndereceği kâğıdı beklemekte olduklarını cevabi bir yazıyla bildirmiştir.⁵²⁸

Türk Akdeniz Dergisinin uzun bir aradan sonra yeniden yayına başlayabileceği ile ilgili haber Antalya Gazetesi'nde duyurulmuştur. Bu sayısında memleket yazıcıları ve memleket yazılarıyla zengin ve olgun bir özellik gösteren derginin muntazaman çıkarılması için imkânlarının hazırlamakta olduğu haberine yer vermiştir.⁵²⁹

Türk Akdeniz'in Genel Sekreterliğe göndermesi gereken 4, 7, 8, 9, 10 sayıların bulunmadığı, arandığı ve bulunduğu takdirde ilk posta ile gönderileceği, mevcut olan 18 sayının postaya verileceği bildirilmiştir.⁵³⁰

1943 yılı sonunda, CHP. Vilayet İdare Heyeti Reisliği yoluyla, Antalya Halkevine Türk Akdeniz dergisine senelik 210 abone bedeli olarak 400 lira gönderilmiştir. Yapılan bu yardım karşılığında; dergide yerli mevzulara daha geniş bir ölçüde yer verilmesini ve muntazaman dağıtımının yapılması istenmiştir.⁵³¹ Ayrıca paraya ait kasa makbuzunun yollanması da bildirilmiştir.⁵³² Türk Akdeniz dergisinin abone bedeli olan 400 liranın bankadan alındığı ve 442479 sayılı kasa makbuzunun ilişik olarak gönderildiği Genel Sekreterliğe bildirilmiştir.⁵³³

Türk Akdeniz dergisi 1945 yılında tahsisat yokluğu ve yazıcıların Antalya'dan ayrılmaları ve matbuatsızlık yüzünden neşredilememiştir. Yayınına devam edemeyen dergi ilerde esaslı bir şekilde intizamla yayınına devam edeceğini ve bunun için çalışmalarına devam ettiğini genel sekreterliğe bildirmiş olmasına rağmen mevcut durumu düzeltilememiş ve yayınına devam edememiştir.⁵³⁴

Türk Akdeniz'de yer alan yazıların konulara göre dağılımı şöyledir;

- Sunuş yazısı: 12
- Edebiyat:
 - a- Biyografi: 3
 - b- Gezi: 4
 - c- Hatırat: 2
 - d- Hikâye: 10
 - e- Konferans: 6

⁵²⁷ BCA.,490.100/824.258.1 (3 Eylül 1940)

⁵²⁸ BCA.,490.100/824.258.1 (28 Ağustos 1942)

⁵²⁹ "Türk Akdeniz Dergisi", *Antalya*, 17 Kasım 1942.

⁵³⁰ BCA.,490.100/824.258.1 (8 Ocak 1943).

⁵³¹ BCA.,490.100/824.258.1 (22 Mayıs 1944).

⁵³² BCA.,490.100/824.258.1 (30 Mayıs 1944).

⁵³³ BCA.,490.100/824.258.1 (12 Haziran 1944).

⁵³⁴ BCA.,490.100/824.258.1 (29 Ocak 1946).

- f-** Masal: 9
- g-** Mektup: 1
- h-** Nutuk: 4
- i-** Şiir: 40
- j-** Tenkit: 1
- Sosyal Bilimler
 - a-** Arkeoloji: 7
 - b-** Coğrafya: 13
 - c-** Folklor: 27
 - d-** İktisat: 2
 - e-** Pedagoji: 13
 - f-** Sanat Tarihi: 2
 - g-** Sosyoloji: 1
 - h-** Tarih: 32
- Mühendislik bilimleri
 - a-** Jeoloji: 2
 - b-** Meteoroloji: 4
 - c-** Ziraat: 15
- Sağlık bilimleri
 - a-** Tıp: 4
- Sanat
 - a-** Müzik: 2
- Spor
 - a-** Avcılık: 1
- Genel Konular:
 - a-** Bibliyografya: 3
 - b-** Haber: 67
 - c-** Köycülük: 8
 - d-** Sivil Savunma: 1
 - e-** Şehircilik: 2
 - f-** Turizm

4.2.2. Çağlayan Dergisi

Çağlayan Dergisi Türk Akdeniz'den iki yıl önce yayına başlamıştır. Çağlayan Dergisi'nin yayına başlayacağı haberi Resmi Antalya Gazetesi'nde " Antalya'nın çoktan duyduğu "mecmua" ihtiyacını (Çağlayan) karşıladı haberiyle Antalyalılara duyurmuştur. Haberin devamında;

"Doğu, talihsiz ve ömürsüz çıktı. Doğması ile batması arasında hatırlanamayacak kadar az gün var. Çağlayan ümitli bir mecmuadır. Çevremizin genç ve değerli kalemlerine dayanmaktadır. Bu kalemlerin vadi de çok sevindiricidir.

Çağlayan büyük bir boşluğu doldurmak, çağlayan memleketi Antalya'nın sesini duyurmak için çıkıyor. Altı okla çizilen nurlu yollar üzerinde fikir ve sanatla arkadaşlık yaparak devrimimizin ileri gidişine ayak uyduracağız. Ülkümüz okuma zevkini aşılacaktır.

Atatürk devrimine içten inanmış kimseler bu sarp yollarda tempomuza uyabilir ve edebiyat yönünden ulusal ödevimize doğru ilerlerken aramıza katılabilirler. Çağlayan'ın bu vadi önünde sevinç duyarız.

Boşluğumuz hakikaten bu alandadır. Çağlayan Antalya için vefa eseridir. Antalya çevresinin de Çağlayan'a karşı vefalı ve özverili olacağını umar, mecmuamıza başarılar dileriz."⁵³⁵

Derginin genel yayın yönetmeni Sıtkı Tekeli'ye göre; Antalya Çağlayanlar memleketidir.⁵³⁶ M. Lütfi Bahşi da "O halde şehirlerdeki edebi akımların yer bulabileceği bir yayının adı da ancak Çağlayan olur" ifadesine yer vermiştir.⁵³⁷

10 Aralık 1935 Mayıs'tan 1944 tarihleri arasında yayınlanan Çağlayan'ın imtiyaz sahibi ve yayın müdürü Sıtkı İlhan Tekeli'dir.⁵³⁸ Dergi'nin ilk yirmi bir sayısı Antalya Basımevi'nde 23-1'den 23-13'e kadar olan kısmı ise İstanbul'daki Numune Matbaası'nda basılmıştır.⁵³⁹

Yıllık abonman ücreti ilk çıktığında yüz yirmi kuruş iken, 23-12den itibaren iki yüz kırk kuruşa yükselmiştir. Otuz beş sayı yayınlanan derginin toplam sayfa adedi dört yüz elli sekizdir. Yayına başladığı dönemde otuz günlük periyotla çıkması düşünüldüğü halde bu kurala uyulmadığı gözlenmektedir. Dördüncü sayı 1936'da çıkmış bir sonraki sayısı da Mayıs ayında basılmıştır.⁵⁴⁰

II. Dünya Savaşı yıllarında dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz dergilerin basım kalitelerini de etkilemiş yayın kalitesi düşen dergiler kimi zaman sayfa sayılarını azaltarak kimi zaman kâğıt kalitesini düşürerek yayınlamaya çalışmıştır. Çağlayan Dergisi bu durumu; "Harp Malzemesinde selüloz kullanılmasından dolayı bütün Dünya kâğıt buhranı geçirirken,

⁵³⁵ "Çağlayan", *Resmi Antalya*, 19 Aralık 1935.

⁵³⁶ "Çağlayan Niçin Çıkıyor". *Çağlayan*, 1936: 16.

⁵³⁷ Bahşi, 1936: 1.

⁵³⁸ *Çağlayan*, 1936: 1.

⁵³⁹ *Çağlayan*, 1943: 2

⁵⁴⁰ "Tekrar Çıkarken". *Çağlayan*, 1943: 3.

biz, bundan uzak kalamadık. Bu sebeplerin tabii sonucu olarak normal sayımızdan geride kaldık” denilmektedir.⁵⁴¹

Çağlayan Dergisi'nin yazarlarının çoğunu bölgenin yetiştirdiği aydınlar oluşturmaktadır. N. Adison, Osman Bahadıroğlu, Macid Selekler, Kemal Kaya, M. Lütfi Bahşı gibi yazarların hemen hemen her sayıda ve değişik konularda yazılar kaleme almışlardır. Bu yazarlar aynı zamanda Antalya Halkevi'nin yayın organı olan Tür Akdeniz'de yazılar yazmışlardır. Dergide yazılan yazıları konularına göre dağılımı şu şekildedir:

Sunuş Yazısı

• Edebiyat:	20
a) Anı	8
b) Biyografi	8
c) Deneme	25
d) Destan	1
e) Divan Edebiyatı	1
f) Gezi	5
g) Halk Edebiyatı	7
h) Hikâye	29
i) Mani	1
j) Mektup	5
k) Mitoloji	6
l) Mizah	3
m) Roman	12
n) Röportaj	2
o) Şiir	208
p) Tenkit	26
q) Türk Dili	1
r) Türk Edebiyatı Tarihi	1
s) Vecize	1
• Sosyal Bilimler	
a) Din Eğitimi	10
b) Eğitim	10
c) Ekonomi	2
d) Felsefe	1

⁵⁴¹ “Tekrar Çıkarken”, *Çağlayan*, 1943: 3.

e) Folklor	7
f) Gazetecilik	1
g) Sanat Tarihi	2
h) Sosyoloji	8
i) Tarih	
• Sağlık Bilimleri	
a) Tıp	1
• Fen Bilimleri	
a) Botanik	1
• Sanat	
a) Tiyatro	21
• Spor	1
• Genel Konular	
a) Haber	96
b) Kemalizm	3

4.2.3. Meltem Dergisi

Meltem Dergisi'nin ilk sayısı 1 Mayıs 1948'de yayınlanmıştır. Derginin sahibi Etem Ağva, yazı işleri sorumlusu Behlül Dal'dır.⁵⁴²

Antalya Halkevi "Meltem" isminde bir dergi çıkarmakta olduğunu Genel Sekreterliğe bildirmiş ve aynı zamanda bu derginin varlığını devam ettirebilmesi için yardım istemiştir. Genel Sekreterlikte verdiği cevapta; adı geçen derginin incelenerek dergide yer alacak gerekli bilgilerin verilerek düşüncelerin bildirilmesi istemiştir.⁵⁴³

Şelale Gazetesi "Meltem'in ilk sayısı çıktı" başlıklı yazıyla derginin yayına başladığını halka duyurmuştur. 7 Mayıs 1948 tarihli yazıda;

"Antalya Halkevi tarafından bir sanat ve Edebiyat dergisi olarak çıkarılan " Meltem "in ilk sayısı bugün matbaamıza geldi. Daha ilk bakışta muhteviyatının zenginliğine delalet eden kapak güzelliği, bizi sabırsızlıkla Meltem'in içine girmeğe sevk etti. Başlıkları, yazıları ve bilhassa tertip tarzını tetkik ediyoruz. Fevkalade; Antalya'da böyle bir mecmuanın neşrini hem de teksir makinasıyla temin etmek hakikaten büyük bir muvaffakiyettir. Her yazıya uygun artistik ve temsili resimler mecmuaya büyük bir değer vermiştir. Muvaffakiyetlerinden dolayı Halkevimizi tebrik eder ve müteakip nüshalarında bu mükemmeliyet ve intizamı muhafaza etmesini dileriz"⁵⁴⁴

⁵⁴² "Okuyucularımızla Baş başa". *Meltem*, 1948: 3.

⁵⁴³ BCA.,490.100/824.258.1 (27 Temmuz 1948).

⁵⁴⁴ "Meltem'in ilk Sayısı Çıktı", *Şelale*,7 Mayıs 1949.

Halkevi Başkanı Etem Ağva, Meltem Dergisi'nin üçüncü sayısını genel sekreterliğe göndermiş ve derginin ilk iki sayısının teksir makinası ile basıldığını ve durumdan duydukları üzüntü nedeniyle ilk iki sayının Antalya dışına çıkarılmadığını ancak o ilk iki sayı ile dahi Antalya içerisinde sevilen ve aranan bir dergi olduklarını bildirmiştir. Derginin yaşaması için Genel Sekreterliğin yardımına ihtiyaçları olduğunu ve memleket çapında dergi olabilmeleri için manen teşvike ihtiyaçları olduğunu da belirtmiştir.⁵⁴⁵

Derginin adet fiyatı 15, yıllık abone bedeli 180 kuruş olarak tespit edilirken 4. sayıdan itibaren derginin fiyatı 20 kuruş, senelik abonelik fiyatı da 240 kuruş olarak tespit edilmiştir. İlk altı sayısı ayrı olarak çıkan derginin 7. ve 8. sayıları ile 9. ve 10. sayıları ortak çıkmıştır.

Dergide genel olarak şiirler, hikâyeler, temsiller, savaş anıları, tarihi ören yerleri, Tarihte Türk Kadını gibi konular işlenmiş ve dergide genel olarak Etem Ağva, Rasime Gönen, Nadide Sönmez, Mehmet Çağlar, Ertuğrul Aker, Ekrem Arıkan, Ekrem Reşit Uluç, Cahit Uçuk gibi isimler yazılar yazmışlardır.

Derginin ilk sayısında “Okuyucularımızla Baş başa” başlıklı yazıda Meltem Dergisi'nin çıkma amacı ve bu derginin yayınlanmasında çekilen zorluklar ve imkânsızlıklar Etem Ağva tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

“Gönlümüzde çalışmak arzusu, faydalı olmak emeli var. Bugün iddiasız ve samimi duygularımıza tercüman olan bu küçük eser, öyle ümit ediyorum ki okuyucularının elinde küçümsenmeden mütalaa edilerek sosyal bir kültür dergisi haline gelmek için her temiz kalpte bir sevgi, anlayışlı fedakâr ruhlarda manevi bir yardım hissi uyandıracaktır. Her yönden mükemmeliyete ulaşabilmek için vakit henüz pek erkendir. Kusurlar nazarı af ve müsamaha ile görülür ve bu emekleyen varlığa kendi değerlerinizden bir zerre katma lütufkârlığını esirgemezseniz; bugünkü yavrunun yarın için bir eser olarak takdir edilmesini sağlamış olursunuz. Siyasetin girift, dolambaçlı yollarında yürümek niyetinde değiliz. Yazılarımızda sade dimağlarda muhitin irfanına kapalı kalmış nezih tahassüsleri doyuracak, ilim ve sanat yolunda bir ışık zerresi olarak ondan fayda umanlara koşacağız. Hızımızı bir kıymet ölçüsü içinde arttırmak lazım geldiğine inanmaktayız. Güzel Antalya'nın değerli hemşerileri çoktur. Sosyal bir kültür dergisi mahiyetini muhafazaya karar veren bu mütevazı eserin verimli olması aziz okurlarımızın yazı yardımlarıyla olgunlaşacaktır. Biz bu nüveyi velut Antalyalıların alaka ve himayelerine sunuyoruz. Onu geliştirmek yolundaki gayrete intizar edelim.”⁵⁴⁶

Meltem Dergisi'nin üçüncü sayısında Etem Ağva, “Üçüncü Sayımız Çıkarken” isimli yazısında;

“Cenuptan içli duygularla bezenmiş olarak memleketimizin kadirşinas okurlarına sunduğumuz Meltem'i üçüncü basımında daha düzgün ve daha olgun bir hale getirdiğimizi zannediyoruz. Bizi bu şevkle çalışmaya yönelten en büyük amil; hiç şüphe yok ki gördüğümüz rağbet ve mahalli matbuatın, kusurları hoş gören ve samimi iltifatlarla hızımızı arttıran yazıları olmuştur. Şahsi bir davasızlık içinde

⁵⁴⁵ BCA.,490.100/824.258.1 (14 Temmuz 1948).

⁵⁴⁶ “Okuyucularımızla Baş başa”. *Meltem*, 1948: 3.

sadece yurdun sosyal ve kültürel davasına hizmet amacı ile daha ileri ve daha verimli başarılar sağlayacağımızı umuyoruz. Bizi bu hizmet yolunda takdir edenlere olduğu kadar tenkit edeceklere de teşekkür etmeyi bileceğiz. Makul ve mantıki sebeplere dayanan tenkitlerin bizi daha çok yararlı olamaya sevk edeceğine inanıyoruz...” şeklindeki açıklamalarıyla derginin daha düzgün yayınlandığını anlatmaktadır.⁵⁴⁷

Antalya Halkevi tarafından ilk iki sayısı basit bir şekilde teksir makinesiyle çoğaltılarak 1 Mayıs 1948 tarihinde yayınlanan bu derginin ilk sayısı 14 sayfa, ikinci sayısı 18 sayfa, üçüncü sayısı 8 sayfa, dördüncü sayısı 7 sayfa, beşinci sayısı 7 sayfa, altıncı sayısı 8 sayfa, yedinci ve sekizinci sayıları ortak sayı olmak üzere 8 sayfa ve dokuzuncu ve onuncu sayıları da ortak sayı olmak üzere 11 sayfa olarak yayınlanmıştır.

4.3. Antalya Halkevi'nin Kapanışı

II. Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda yaşanan buhranlar dolayısıyla Halkevi faaliyetleri de azalmaya başlamıştır. Antalya için önemli çalışmaları olan Antalya Halkevi de zaman zaman kendisinin öz eleştirisini yapmıştır. Bununla ilgili Türk Akdeniz Dergisi'nde Enver Akcan tarafından “On Bir Yaşına Girerken” başlıklı yazıda; Antalya Halkevi'nin kuruluşunun bugüne kadar olan çalışmaları şu şekilde özetlenmiştir;

Yıllık çalışma raporları üzerinde yüzeysel bir inceleme yapıldığında, halkı uyandırmaya davet eden en önemli araç olan Halkevi'nin vermiş olduğu konferanslar ve toplantıların yeterli ilgiyi toplayamadığı görülmektedir. Özellikle narenciye memleketinde narenciye üzerine sohbet bulunan uzman kişilerin konuşmalarını dinleyecek kişi bulmakta zorlandığı ve buna benzer toplantılarında aynı durumda olması düşündürücü hadiselerdir. Halkevi'nin uzun zamandan beri içinde bulunduğu durum adına önemli çalışmalar yapıldığı ancak bununla ilgili hiçbir tedbirin alınmadığı ve toplantıların sönük geçmeye devam ettiğinin bir gerçek olduğu belirtilmiştir.

Bununla ilgili; Halkevi faaliyetlerinin yeniden canlandırılması ile ilgilide bir çözüm yolu olarak; “Halkın mizaç ve isteğini hakkıyla tartarak” onların kendi evlerine girer gibi Halkevlerine alıştırmak ve koşturmak işi öyle bir iştir ki bunu başaranlar Halkevi davasını esasında halletmiş olacaklardır” sözleriyle halkın mizaç ve ihtiyaçlarının göz önünde tutularak yapılacak olan toplantıların çeşitlendirilmesi ve bu konuda konuşma yapacak olan kişilerin iyi seçilerek halkın dikkatini seçecek nitelikte olması tavsiye edilmiştir.⁵⁴⁸

1946 yılında çok partili hayata geçiş süreciyle beraber CHP'nin önemli bir kültür politikası olan Halkevleri de eski önemini kaybetmeye başlamıştır. 1946 yılında yayına

⁵⁴⁷ “Üçüncü Sayımız Çıkarken”, *Meltem*, 1948: 1.

⁵⁴⁸ “On Bir Yaşına Girerken”, *Türk Akdeniz*, 1939.

başlayan Yeşil Antalya Gazetesi, 10 Aralık 1946 Tarihli yazısında; Halkevi faaliyetleri ve parti politikalarının birbirinden ayrı şeyler olmadığını, Halkevinin milletin evi olması nedeniyle halk partili olan ve olmayan herkesin canla başla eskisinden daha fazla çalışması gerektiğini, Halkevinde siyasete yer olmadığı, Halkevinde ancak kültür, sanat ve insanlığın yaşayabileceğini ve bunun için Halkevinin canlandırılması için eğlenceli toplantılar yapması, alaturka, alafranga musiki konserleri tertip etmesi bilhassa da temsilleri sıklaştırması gerektiğini belirtmiştir.⁵⁴⁹

Şelale Gazetesi 12 Nisan 1947 tarihli yazısında Antalya Halkevi'nin hoparlörlerinin çalışmaması ve suskunluğunun giderilmesi için kısa süre önce Halkevi başkanı olan Dr. Etem Ağva'dan, hoparlör işinin biran önce halledilmesini ve eskisi gibi Halkevi plak koleksiyonundan faydalandırmasını rica etmiştir.⁵⁵⁰

Aradan geçen 1 yıla rağmen hoparlörlerin tamir edilmemesi ve suskunluğuna devam etmesi üzerine Şelale Gazetesi bu konuyu tekrar hatırlatan bir yazıyla; “geçen sene çok rica ettik aldırın olmadı, hoparlörler iki yıldan beri susmuş bir halde küflenip ziyan olmaktadır. Zararın neresinden dönülürse kardır” şeklinde bir yazıyla sitemkâr bir yazı yazmıştır.

Antalya Halkevi'nin 1949 yılında yapmış olduğu çalışmaları belli oranda canlanma göstermiştir. Yılbaşı balosu tertip ederek, Halkevin binasında ücretsiz muayene başlatılmış, seri konferanslar tertip edilmiş, spor işleri ile de yakından ilgilenilmiştir.⁵⁵¹ Ancak 1949 yılında görülen canlanma etkisini uzun süre gösterememiştir ve kısa süre sonra faaliyetler yeniden durmuştur.

Antalya Halkevi'nin kapanış sürecinde Antalya yerel gazetelerinde çıkan yazılar, o dönemde yaşanan sorunları ve Halkevi'nin gelmiş olduğu son noktaya dikkat çekmesi açısından çarpıcı yazılardır.

Örneğin Almanca Öğretmeni Kemal Akalın Yeşil Antalya Gazetesi'nde “Antalya'nın Mahrum Kaldığı İçtimai ve Kültürel Faaliyetler” başlıklı yazısında Halkevi'nin önemi ve Halkevi faaliyetlerinin tekrar canlanması ile ilgili olarak uzun bir yazı yazmıştır:

“Antalya'mızın turizm bakımından önemini belirtmiş ve memleketimizin turistik şehirlerimiz içerisinde en müstesna bir yer işgal etmiş olduğunu söylemiştik. Turizm için Antalya'nın sahip olduğu tabii güzellikler ve tarihi kıymetlerin bu şehir için bitmez tükenmez bir hazine olduğunu da ayrıca işaret etmiştik. Bundan başka bugün Antalya'da yapılan turistik faaliyetlere göz atmış ve ayrıca bu hususta neler yapılması icap ettiğini göstermiştik. Memleketimizin sahip olduğu bütün bu üstün değerler yanında, ihmal edilmiş tarafları da yok değildir. Bunların başında kültürel ve sosyal faaliyetler gelmektedir. Böyle faaliyetlerin ise Antalya için çok büyük bir önemi vardır. Kültürel ve sosyal

⁵⁴⁹ “Halkevimiz”, *Yeşil Antalya*, 10 Aralık 1946.

⁵⁵⁰ “Halkevi Başkanlığı'ndan Bir Rica”, *Şelale*, 12 Nisan 1947.

⁵⁵¹ “Halkevi Çalışmalarına Önemle Hız Veriliyor”, *Şelale*, 30 Aralık 1949.

faaliyetlerden neyi kastediyoruz? Temsil, Konser, Konferans bunların esasını teşkil etmektedir. Antalyalılar son birkaç sene içinde bir temsil seyretmek için ya sene sonunu beklemek zorundadırlar ve yahut da dışardan gelecek tiyatro heyetini gözleyecektir. Sene sonu diyorum, zira lise ve ilkokullar ancak sene sonunda veda müsamesesi verebilmektedir ki, bunlardan halkımızı bir dereceye kadar tatmin etmektedir. Fakat onlar devamlı olarak bir yıl bu zevkten ve ihtiyaçtan bulunmaktadır. Antalya’da böyle faaliyetleri organize edecek olan yalnız Halkevi vardır. Halkevleri yurttaşlarının her türlü ihtiyaçlarına cevap verecek durumdadır.

Temsil kolu senenin muayyen günlerinde verecekleri temsil, müzik kolu ise verecekleri konserlerle memleketimizde sosyal ve kültürel hareket yaşatmalıdır. Bundan başka Halkevinde halkımızın kolayca istifade edebileceği kurslar açılmalıdır. Lisan kursları, müzik kursları, müzik ve muhasebe kursları kültürel faaliyetlerin başında gelmektedir.

Halkevinin temsil, konser ve konferans gibi faaliyetlere, programında yer vermesi memleketimizin kalkınması için bir zaruret halindedir. Adından da belli olduğu gibi Halkevleri hepimizin evidir. Halkevimiz modern Türkiye’de Atatürk mefkûresinin yaşatıldığı, yayıldığı hudutlarımızı aşarak ışığını uzak diyarlara kadar saçtığı mukaddes kültür yuvalarımızdır. Halkevi binamız şehrimizi süsleyecek tezyin edecek her ihtiyacı karşılayacak bir şekildedir. Bu kültür yuvalarını meydana getirmek için gayret sarf etmiş olan bütün vatandaşları şükranla anmak bize düşen bir vazifedir.

Halkevi başkanlığını kabul etmiş olan Ferruh Niyazi Avoğlu bu kültür yuvarımızın harekete geçmesinde de vakit ayırarak çalışmaları ele almış ve yeniden seçilen Halkevi idaresi çalışmalarını hızlandırmış kolları yeniden daha çok çalışmak isteyen arkadaşlarla takviye ederek yürümeye başlamıştır. Sosyal yardım komitesinin yılbaşı gecesi hazırladığı aile toplantısı ile yeni yılın çalışmalarını açmış olan Halkevimiz bütün komiteleri teşkile başlamış ve bugün her kol faaliyete geçmiştir. Halkevi salonlarında konferanslar başlamış, sporcu gençlerimizi sinesinde toplayarak kulüplerine ayrı ayrı yer tahsis etmiş olduğu gibi müzik ve temsil kolu da çalışmaya başlamıştır. Bundan başka Halkevi binasına müracaat eden hastalara bir poliklinik açarak 1 Şubat’tan itibaren fakir hastaların muayenesini sağlamış ve bu şekilde halkımıza şefkat elini uzatmıştır. Halkevimizi bu meşkûr ve kıymetli çalışmalarından dolayı takdir eder, her vatandaşımızın bu kültür yuvarımızdan faydalanmasını tavsiye ederiz.”⁵⁵²

Halkevlerin 18. Açılış yıl dönümü son yıllardaki açılış yıldönümlerine göre daha coşkulu geçmiştir denilebilir. Üç saat süren programın ardından Anadolu şarkıları eşliğinde neşeli bir atmosfer oluşmuştur.⁵⁵³ Yaşanılan neşeli atmosfer etkisini uzun süre devam ettirememiştir.

18. Yıl açılış kutlamaları daha önceki yıllara göre coşkulu geçmesine rağmen 1950 seçimleri ile beraber CHP iktidarı devredince Halkevleri için de son yaklaşmış oluyordu.

1951 yılında bu durumu “Halkevi mi Baykuş Yuvası mı? Başlıklı yazıyla Şelale Gazetesi’nde Halkevinin içinde bulunduğu durumu şu şekilde açıklamıştır:

⁵⁵² “Halkevimizin Çalışmaları”, *Yeşil Antalya*, 1 Şubat 1950.

⁵⁵³ “Halkevlerinin 18. Açılış Töreni”, *Yeşil Antalya*, 22 Şubat 1950.

“İçi beni yakar dışı sizi yakar diye bir tabir var. Atalar bunun için CHP iktidardayken çiftler çiftler odacı, memur, kâtip vs. çalışırdı. Bu gün burada bir tek memur zor bulabilirsiniz. Bunun sebebi hikmeti hakkında uzun uzadıya bahsedecek değiliz. Ancak son günlerde, Halkevi binasının dıştan görünen tantanalı heybetiyle iç yüzü, kabili kıyas edilmeyecek derecede bozulmuştur. Daha dış kapıdan atılan ilk adımda yüznumaranın burun direklerini kıran(!) levent kokusuyla karşılırsınız. Hele kazara ayağınız yüznumaraların kapısına kadar uzanırsa içeriye bir adım daha atmadan içiniz dışınıza döner, temiz havaya kavuşmak için kendinizi dışarıya atarsınız. Dışarda asılı (süs olsun diye) şikâyet kutusu başta olmak üzere köşe bucak örümcek bağlamak üzeredir. Gelin şimdi sizinle biraz da odaları dolaşalım. Bütün odaların kapıları ardına kadar açıktır. Etrafta kimsecikler yok. Merdivenlerden yukarı tırmanın burası toplantı salonudur. Etrafta maraken koltuklar sandalyeler, üzerini kaplayan toz yığınlarıyla rengini atmak üzere buraya açılan odalar keza toz ve toprak içinde korka, çekine masalara kadar yanaşırsınız kristal hokka takımları kim bilir kaç aydır kullanılmaya kullanılmaya küf ve pas tutmuş, üzerlerini bir karış toz bürümüş. Allah razı olsun şu Çakır’dan hiç olmazsa temsil salonunu bari bu duruma duçar kalmaktan kurtardı. Başka ne diyebiliriz ki...”⁵⁵⁴

Şelale Gazetesi’nin yazısından da anlaşılacağı gibi Antalya Halkevi de ilgisizlikten nasibini fazlasıyla almış bulunuyordu. Demokrat parti iktidara geçer geçmez Halkevleri ile ilgili düzenlemelere girişerek 5830 sayılı yasa gereği Halkevleri binalarını diğer kurumlara devretmiştir.

⁵⁵⁴ “Halkevi mi Baykuş Yuvası mı?”, *Şelale*, 28 Mart 1951.

SONUÇ

Halkçılık, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilklerinden biri olduğu gibi aynı zamanda yapılan devrimlerin halkçı fikirlerle beslenmesi ve halka mal edilmesi açısından önemli olmuştur. Atatürk "halkçılık, yani milleti bizzat kendi mukadderatına hâkim kılmak" olarak nitelendirmiştir. Atatürk'e göre, toplumsal yaşamın önünde büyük engel teşkil eden cehaleti kaldırmak için büyük çaba gerekiyordu. Ülke ihtiyaçlarına uygun ve bütün millet bireylerinin destekleyeceği bir programla yola çıkılması kaçınılmazdı. Atatürk, ülkenin kritik bir dönemden geçtiğinin farkındaydı ve bunun için kamuoyunu kendi yanına çekmesi gerektiği düşüncesindeydi. Yapmış olduğu sayısız konuşmalarında halkçılığın, rejimin temel ilkelerinden biri olduğunu belirtmiştir. Çağdaş bir devlette, hiçbir ailenin, zümrenin ya da bireyin bir ayrıcalığı olamazdı ve kabul edilemezdi.

I.Meclis'in açılışından itibaren eğitim konusu üzerinde hassasiyetle durulmuş, Cumhuriyetin kurulması aşamasında çok daha gerçekçi ve akılcı boyutlarda ele alınmış ve bir program dâhilinde hareket edilmiştir. Cumhuriyet'in ilanından kısa bir süre sonra, eğitime büyük bir önem verilerek meselenin ne kadar önemli olduğunun anlaşıldığı görülmektedir. Bu amaçla Türk Ocakları rehberlik etmeye çalışsa da maalesef beklenen başarıyı gösterememiştir. Cumhuriyet yönetiminin yaşadığı en büyük problem, belirlenen hedefe nasıl ulaşabileceği konusu olmuştur. Karşılaşılan diğer bir problem ise alınan karaların kısa bir süre içerisinde taşrada uygulamaya geçirilememesi idi. Açılan Millet Mektepleri ile okul olmayan yerlerde de kurslar açılarak çok sayıda yetişkin vatandaşa okuma yazma eğitimi verilerek eğitim ve öğretimin bütün ülkeye yayılması sağlanmıştır. Ancak Millet Mektepleri Atatürk'ün de belirttiği gibi bu gayreti uzun süre devam ettirememiştir. Millet Mekteplerine ilgi ilk yıllardan sonra hızla azalmıştır.

1930 yıllara geldiğinde, Cumhuriyetin ilanı yıllarında karşılaşılan "halkın eğitilmesi" konusu kendini hissettirmeye devam etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk'ün büyük beğenisini kazanan Türk Ocakları, zaman içerisinde istenilen düzeyde eğitsel ve kültürel çalışmalarda bulunamadığı için ve dönemin siyasi konjektöründe yaşanan gelişmelerden dolayı sorgulanmaya başlanmıştır. Çok partili hayata geçiş süresince Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması ve Türk Ocakları'nın bazı üyelerinin bu partide yer alması ve siyasi bir güç olarak Cumhuriyet Halk Fırkası'nın karşısında yer alacağı endişesi, ocakların kapatılma kararında etkili olmuştur. Türk Ocakları'nın kapatılması kararı, Türk Ocakları'nın Ankara'daki Genel Merkez binasında CHF Genel Sekreteri, parti ileri gelenleri ve

milletvekillerinin de katıldığı kurultayda kararlaştırıldı. Malvarlığı önce CHF'ye, daha sonra yeni kurulacak Halkevlerine devredilmiştir. Türk Ocakları'nın sahneden çekilmesi, yeni kurulacak Halkevlerine zemin hazırladı. Halkevleri kuruluşları ile birlikte ülkenin sosyal ve kültürel kalkınmasında, Cumhuriyet değerlerinin halka ulaşmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Yeni bir yapılanmanın halk tarafından benimsenmesi ve kabul görmesi için zemin hazırlıkları niteliğinde çalışmalar yapıldı. Bununla ilgili olarak Halkevleri ile ilgili haberle basında yer almaya başlamıştır. Halkevleri kuruluş çalışmaları iki aylık bir komisyon çalışmasından sonra 10-18 Mayıs 1931'de toplanan CHF'nin üçüncü büyük kongresinde taslak olarak sunuldu. Parti kararı kesinleştikten sonra hazırlıklar tamamlanarak 19 Şubat 1932 tarihinde Halkevleri resmi olarak kurulmuştur. Başkentte yapılan törenle beraber 19 Şubat 1932'de bütün Türkiye'de 17 Halkevi şubesi açıldı. Bunlar; Afyon, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, Eminönü, İzmir, Konya, Malatya ve Samsun'dur.

Halkevleri ilk açıldığında 9 çalışma kolu vardı. Halk, bu kollardan hangisinde çalışmayı isterse, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda o şubeye üye olarak yazılabilirdi. Halkevleri, halka ve kamuoyuna tamamen açıktı. Halkevlerinden ve faaliyetlerinden yararlanmak isteyenler için herhangi bir kısıtlama bulunmamaktaydı.

Halkevleri faaliyetlerinden duyulan memnuniyet ve başarılarının duyulmasıyla birlikte Halkevi sayıları hızla artmaya başlamıştır. 24.06.1932'de Halkevlerine 20 Halkevi daha eklenmiş ve sayıları daha da artmıştır. Yeni açılan Halkevleri; Antalya, Bilecik, Edirne, Gaziantep, Giresun, İzmit, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kütahya, Ordu, Rize, Silifke, Sinop, Şebinkarahisar, Tekirdağ, Trabzon, Van, Yozgat ve Zonguldak'tır.

Antalya Halkevi, kuruluşundan itibaren tüm şubeleri ile birlikte Halkevlerinin kuruluş amaçları doğrultusunda çalışmıştır. Yapmış olduğu faaliyetler sosyo-kültürel anlamda derin tesirler bırakmıştır. Kurulduğu andan itibaren birçok Halkevinin yaşadığı bina problemini Antalya Halkevi de yaşamış, parti ile birlikte aynı bina içerisinde faaliyetlerini sürdürmek zorunda kalacaktır.

Antalya Halkevinde birçok konferans verilmiştir. Konferansların konusu genel olarak; halkın konuşma alışkanlığı kazanması, öz Türkçe kelimelerin yaygınlaşması ve sevilmesi, 2. Dünya Savaşı'nın dünya üzerindeki etkisinden dolayı Türkiye'nin iç ve dış siyaseti ve ekonomi konuları teşkil etmiştir. Örnek seçilen köyler ve uygulanan örnek köy programlarıyla köylerin modernleşmesine ve kalkınmasına katkı sağlandı. Antalya Halkevi'nin kendi faaliyet alanı içerisinde görülmemekle beraber köylerde kurmuş oldukları okuma odalarıyla köylüleri kahvehanelerden okuma odalarına çekmiş olması, aydınlar ile köylü arasında kaynaşmayı sağlamış olması ve bu konuda öncülük eden şubelerden birisi olması oldukça önemlidir.

Kurmuş olduğu numune çiftliklerde önemli çalışmaları arasındadır. Alman Profesör Glayberk'in birçok sefer Antalya'ya gelerek Türkiye'nin zengin meyveciliği ve narenciye üzerine konferanslar vermesi, Antalya halkının bu konuda bilinçlenmesini sağlayacaktır. Güzel Sanatlar Şubesinin resim ve musiki alanında yapmış olduğu çalışmalar Antalyalıların sanatla olan ilgisini artırmıştır. Güzel Sanatlar Şubesi, öğretmenlerden istifade ederek haftanın belirli günlerinde piyano, keman, mandolin dersleri ve koro hazırlayarak modern müzik kültürü oluşturmaya çalışacaktır. Güzel Sanatlar Şubesinin dünyaca tanınan sanatçıların ve eserlerinin halka tanıtılması yönünde yaptığı çalışmalar, bu eserlerin öğretilmesinde büyük önem taşır. Müzik Öğretmeni Safa Tangör'ün Türk ve Batı müziğini icra etmedeki yeteneği, açmış olduğu kurslarla öğrenci yetiştirme konusundaki çalışmaları, dünyaca ünlü eserleri öğrenme ve öğretme, dünyayı takip etme noktasında geri olunmadığını gösterme noktasında önemlidir. Kütüphane ve Yayın Şubesi Antalya Halkevi'ne bir kütüphane kazandırmıştır. 1934 yılında 400 cilt kitap mevcudundan 10.800 kişiyi istifaya ettirerek Antalya halkının okuma alışkanlığı kazanmasına büyük katkı sağladı. Her geçen yıl kitap sayısı ve okuyucu sayısını artırarak çok dikkat çekici rakamlara çıkarmayı başaracaktır. Genel sekreterliğin çıkarmış olduğu genelgeler doğrultusunda birçok eser kütüphaneye satın alındı. Şehrin kalabalık yerlerinde açık okuma geceleri yaparak halkın faydalı kitapları okunmasını sağladı.

Kuruluş döneminde sahne ve dekor sıkıntısı nedeniyle etkili olarak çalışamayan Temsil Şubesi, vermiş oldukları birçok piyesle büyük ilgi görmüştür. Genel sekreterlik tarafından gönderilen piyeslerle desteklenirken aynı zamanda o dönemde oynanmasına izin verilen piyeslerde oynandı. Temsil Şubesi'nin 1935 Yılında Sakarya Tayyarecisi, Beyaz Kahraman ve İstiklal Piyesleri halk tarafından büyük ilgi görmüştür. Birçok piyes görülen ilgi üzerine üst üste iki gece sahnelenecektir. Özellikle Türklerin kahramanlığı, ilkel hayattan şehir hayatına geçişini anlatan "Özyurt" isimli piyes büyük ilgi görmüştür. Antalya Halkevi temsil şubesi genel sekreterlikten gönderilen piyeslerin temsilinde zaman zaman zorluklar da yaşadı. Özellikle içerisinde kadınlı rollerde aşk olması ve bayanların bu rollerde görev almak istememesi temsili güçleştiriyordu. Bu sıkıntıların giderilmesinde bayan öğretmenlere önemli görevler düşmüştür. 1943 senesinde Halkevi temsil şubesinin 7 temsil vermesi ve 4210 kişinin bu temsilleri izlemesi, Antalya halkının temsillere göre gösterdiği ilgiyi göstermesi açısından dikkat çekicidir. Temsil kolu gençlerinin Antalya ilçelerine giderek temsiller vermesi gençler arasındaki samimiyet ve yakınlaşmayı artırma yönünden önemlidir. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Antalya'ya geleceği haberi gazetelerde yer aldıktan sonra halk üzerinde büyük bir sevince yol açması; çiftçi, tüccar, memur, talebe ve her kesimden insanın tiyatroya gösterdiği ilgi ve bir iki saat içinde biletlerin tükenmesi, Antalya halkının tiyatroya büyük bir

özlem çektiğini ve aynı zamanda profesyonel anlamda tiyatro izleme imkanlarının kısıtlılığını göstermektedir. Halkevi çalışmaları içerisinde sporun ayrı bir yeri bulunmaktaydı. Sporun modern anlamda ülkeye yeni girmiş olması ve lüks olarak görülmesi ve bu düşünceden uzaklaşmak Genel Sekreterlik için önemliydi. Spor Şubesi faaliyetlerini bulunduğu çevre ve iklim şartlarına göre yapmıştır. Antalya’da denizin olması nedeniyle deniz sporlarına karşı ilginin artması amacıyla kürek çekme, yüzücülük, yelkenli gibi sporların yapılmasına da önem verildi. Bu doğrultuda Halkevi spor şubesi, spor zevk ve ihtiyacını uyandırmak amacıyla geniş bir program çerçevesinde gençlere yüzme, tenis, voleybol, futbol, güreş, bisiklete binme gibi sportif faaliyetlerde çalışmalar yaptı. Spor şubesinin öncülüğünde at yarışları ve deniz yarışmaları yapılmış ve avcı kulüpleri her Cuma günü avlar düzenlemişlerdir. Denizcilik sporlarının gelişmesi amacıyla akşamları denizcilik derslerinin verilmesi ve plajla ilgili çalışmalar Antalyalıların deniz kenarında yaşayan bir halk olarak denize olan yaklaşımını ve istifade anlayışını değiştirmede etkili olacaktır. Yüzme müsabakalarına ve bölge yarışmalarına katılan gençler hem spor federasyonu büyükleri ile tanışma fırsatı bulmuş hemde almış oldukları derecelere bu sporların Antalya’da gelişmesine katkı sağlamışlardır. Halk Dershanesi ve Kurslar Şubesi, açmış olduğu okuma-yazma kursları ve yabancı dil kurslarıyla Antalya halkının eğitimine büyük katkı sağladı. Tarih ve Müze Şubesi, Türk ve Antalya tarihine ait konferanslar vererek memleketin tarihi zenginliklerini halka anlatmış ve özellikle Antalya’da bulunan korunmaya değer olan Selçuklu eserleri hakkında vatandaşların bilinçlenmesini sağladı. Sosyal Yardım Şubesi, maddi durumu yetersiz zeki öğrencilere, işsiz kalan devlet görevlisinin çocuklarına yardımda bulunduğu gibi imkânları ölçüsünde yardıma muhtaç insanlara da yardımda bulunmuştur.

II. Dünya Savaşı ve yaşanan ekonomik buhranlar Antalya Halkevini de etkilemiştir. Maliye’ye olan borcunu ödeyemez duruma düşmüştür. 1946 yılında çok partili hayata geçiş süreciyle beraber Halkevleri de eski önemini kaybetmeye başlamıştır. Antalya Halkevi 1949 yılında yapmış olduğu çalışmalarla belli oranda canlanma gösterse de bu durum etkisini uzun süre gösterememiş ve faaliyetler kısa süre sonra yeniden durmuştur.

Antalya Halkevi’nin kapanış sürecinde Antalya yerel gazeteleri, yazmış oldukları yazılarda konuya dikkat çekmeye çalışmışlardır. Zaman içerisinde Antalya Halkevi de ilgisizlikten nasibini almıştır. Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle birlikte çıkarılan 5830 sayılı yasa ile Halkevleri kapatılmış binaları da diğer kurumlara devredilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akgün, S. ve Uluğtekin, M. (1989). “Misak-ı Maarif”. *Atatürk Yolu*, (3): 285.
- Akmed, “*Antalya Halkevi Müze ve Sergi Kolu Karar Defteri*”, (Ar. No:356). Sunan- İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Belge Arşivi, Antalya.
- Akyüz, K. (1986). “Türk Ocakları”. *Belleten*, 50(196): 201.
- Akyüz, Y. (2005). *Türk Eğitim Tarihi*. Pegem Yayınları, Ankara.
- Alçitepe, G. (2005). *Antalya’da İki Öncü Dergi ve Türk Akdeniz*, Akmed Yayınları, Antalya.
- Apak, R. (1938). “Halkevlerinde Basit Spor Tesisleri”. *Ülkü*, 9(65): 459.
- Arıkan, Z. Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23): 261-263
- Asaf, B. (1933). “Spor Telakkimiz”. *Ülkü*, 1(1): 71-72.
- Atatürk Araştırma Merkezi (2006). *Söylev ve Demeçler*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Atatürk, M. K. (1997). *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri III*. Atatürk Araştırma Yayını, Ankara.
- Ataunal, A. ve Özalp, R. (1977). *Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı*. MEB, İstanbul.
- Ay, G. (2001). *Ülkemizde Halk Eğitiminin Amacı, Önemi Ve Gerekliği*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Aybars, E. (2008). *Atatürk ve Modernleşme*. Zeus Kitabevi, İzmir.
- Aydemir, Ş. S. (1969). *Menderes’in Dramı*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Bahşi, M. L. (1936). “Ulusal Edebiyata Doğru”. *Çağlayan*, 1(1): 1.
- Bahşi, M. L. (1937a). “Türk Akdeniz Ne Yapmak İstiyor, Bir yılda Neler Yapabildi”. *Türk Akdeniz*, 1(6): 33-34.
- Bahşi, M. L. (1937b). “Türk Akdeniz Niçin Çıkıyor”. *Türk Akdeniz*, 1(1): 7.
- Başgöz, İ. (2005). *Türkiye’nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. Pan Yayıncılık, Ankara.
- Cumhuriyet Halk Fırkası. (1932). *CHF Halkevleri Talimatnamesi*. Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- Cumhuriyet Halk Partisi. (1933). *CHP Antalya Halkevi Broşürü*. Antalya Matbaası, Antalya.
- Cumhuriyet Halk Partisi, (1934). *Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları*. Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.
- Cumhuriyet Halk Partisi, (1935). *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*. Ülkü’nün Küçük Kitapları: 5, Ulus Basımevi, Ankara.

- Cumhuriyet Halk Partisi. (1940), *Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*. Ankara.
- Cumhuriyet Halk Partisi, (1941). CHP Parti Teşkilatı'na Umum Tebligatı. Ankara.
- Cumhuriyet Halk Partisi. (1942). *CHP Halkevleri Halkodaları 1932-1942*. Alaeddin Kırıl Basımevi, Ankara.
- Cumhuriyet Halk Partisi. (1945). *1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara.
- Çağlar, B. K. (1937). "Halkevlerinde Bariz Çalışmalar ve Beliren Değerler". *Ülkü*, 10(55): 88.
- Çağlar, B. K. (1935). *Halkevleri*. Ulus Basımevi, Ankara.
- Çağlar, B. K. (1936). *Halkevleri 1935-Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?*. Ankara.
- Çavdar, T. (1983). *Halkevleri*. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul.
- Çeçen, A. (2000). *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*. Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.
- Diñç, S. (2008). "Atatürkçü Düşünce Sistemine Göre Halkçılık İlkesi". *ÇÜ Türkoloji Dergisi*, (3799): 2.
- Durak, G. (2014). "Atatürk'ün Halkçılık Anlayışı Ve Halkevleri". *ASOS Journal, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8): 421.
- Durukan, A. ve Uraz, T. U. (2008). "Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevi Binaları". *İTÜ Dergisi*, 7(1): 40-42.
- Develioğlu, F. (2003). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Aydın Kitabevi, Ankara.
- Geray, C. (2002). *Halk Eğitimi*. İmaj Yayıncılık, İstanbul.
- Girgiç, O. (1971). "40 yıl Öncesinden Bugüne". *Halkevleri Dergisi*, (62): 18.
- Gökalp, Z. (1981). "Ocaklar Ne Yapmıştır, Vazifesi ve Gayesi Nedir?". *Atatürk Devri Fikir Hayatı II*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Gökalp, Z. (2015). *Türkçülüğün Esasları*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Gökçeoğlu, L. (1938). "CHP ve Halkevi". *Türk Akdeniz*, 2(11-12): 25.
- Güven, İ. (2000). *Türkiye'de Devlet Eğitim ve İdeoloji*. Ankara.
- Hekimgil, E. (1940). "Halkevleri İşe Yaramıyor Mu?". *Ülkü*, 3(28): 8.
- Hançerlioğlu, O. (1986). *Toplumbilim Sözlüğü*. Remzi Kitabevi, Ankara.
- Kapluhan, E. (2012). "Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri". *Marmara Coğrafya Dergisi* (26): 181.
- Karadağ, N. (1989). "Halkevleri Oyun Dağarcığı:1932-1951". *Erdem*, 5(13): 102.
- Kardaş, A. (2014). "Cumhuriyet Dönemi'nde Bir Modernleşme Hareketi Olarak Siirt Halkevleri ve Halkodaları (1934-1951)". *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish*, 9(7): 413.

- Kaya, Ş. (1938). *Halkevlerinin 6'ncı Yıldönümünde Ankara Halkevi'nde Verdiği Nutuk*, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, Ankara.
- Kemal, N. (1934). "İnkılâp İdeolojisinde Halkçılık". *Ülkü*, 3(13): 41.
- Kızılçelik S. ve Erdem, Y. (1992). *Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü*. Konya.
- Kocatürk, U. (1999). *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*. ATAM Yayını, Ankara.
- Kongar, E. (2009). *Atatürk ve Devrim Kuramları*. Remzi Kitabevi, Ankara.
- Kurt, İ. (2000). *Yetişkin Eğitimi*. Ankara.
- Lewis, B. (2000). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. TTK Yayınları, Ankara.
- Lowe, J. (1985). *Dünyada Yetişkin Eğitime Toplu Bakış* (Çev. Turhan Oğuzkan). Unesco Türkiye Milli Komisyonu, Ankara.
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara.
- Orkun, H. N. (1977). *Türkçülüğün Tarihi*. Kömen Yayınları, Ankara.
- Özkaya, Y. (1995). *Atatürk ve Halkçılık, Atatürkçü Düşünce El Kitabı*. Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Özodaşık, M. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları 1923-1950*. Konya.
- Pakalın, M. Z. (2004). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. MEB Yayınları, İstanbul.
- Pehlivanlı, H. (2008). "Kırıkkale Halkevi(1942-1951). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 24(70): 127-147.
- Saffet, M. (1933). "Köycülük Nedir?". *Ülkü*, 1(6): 424.
- Saraçoğlu, Ş. (1945). "Halkevlerinin XIII. Yıldönümü". *Ülkü*, S.83: 13.
- Sarımay, Y. (1994). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*. İstanbul.
- Sarımay, Y. (2002). "İmparatorluktan Milli Devlete Dönüşüm Sürecinde Türk Ocakları". *XIII. Türk Tarih Kongresi 4-8 Ekim 1999*, Ankara. s.893.
- Savaşır, V. A. (1977). "Halkevlerine Doğru". *Halkoyu Dergisi*, (9): 20-27.
- Soyak, H. R. (1973). *Atatürk'ten Hatıralar*. Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul.
- Şimşek, S. (2002). *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi, Halkevleri 1932-1951*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tangör, S. (1941). "Halkevi ve Güzel Sanatlar", *Türk Akdeniz*, 4(21): 8-9.
- Tanilli, S. (2009). *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?*. Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.
- Tuncer, H. (1938). "Yeni İlkokul Programı Tatbikatı". *Türk Akdeniz*, 2(9): 19.
- Tongül, N. (2004). "Harf İnkılabı". *Atatürk Yolu*, 9(33): 126.

- Tuğrul, M. (1945). “Halkevleri ve Köycülük”. *Ülkü*, 7(79): 13.
- Tuncer, H., Halaçoğlu, Y. ve Memişoğlu, R. (1998). *Türk Ocakları Tarihi 1912-1997*. Türk Ocakları Genel Merkezi Yayını, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, (2005). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türk Ocakları. (1983). *Türk Ocakları ve Atatürk*. Türk Ocakları Neşriyatı, Ankara.
- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Ünal, K. (1940). “Halkevlerinin Çalışmasında Bazı Yeni Esaslar”. *Ülkü*, 16(92): 99.
- Üstel, F. (2004). *İmparatorluktan Ulus devlete Türk Milliyetçiliği, Türk Ocakları (1912-1931)*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yamaner, Ş. (1999). *Atatürkçü Düşüncede Ulusal Eğitim*. Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Ankara.
- Yetkin, Ç. (2004). *SCF Olayı*. Otopsi Yayınları, İstanbul.
- Zeyrek, Ş. (2006). *Türkiye’de Halkevleri ve Halkodalari (1932-1951)*. Anı Yayınları, Ankara.

Dergiler ve Gazeteler:

- “1938 Çocuk Bayramı”. *Türk Akdeniz*, (1938). 2(11-12): 130-132.
- “23 Nisan Bayramı”, *Antalya*, 25 Nisan 1944.
- “23 Nisan Büyük Bayramımız Asil Milletimize Kutlu Olsun”, *Yeşil Antalya*, 24 Nisan 1948.
- “Aksu Eğitim Kursunda ve Köy Enstitüsünde Bir Konferans”, *Türk Akdeniz*, (1940). 4(20).
- “Antalya Halkevi Başkanlığı”, *Yeşil Antalya*, 10 Aralık 1949.
- Antalya*, 24 Ocak 1935.
- Antalya*, 7 Kasım 1935.
- Antalya*, 14 Kasım 1935.
- Antalya*, 28 Kasım.1935.
- Antalya*, 27 Şubat 1936.
- Antalya*, 28 Mayıs 1936.
- Antalya*, 2 Temmuz 1936.
- Antalya*, 26 Şubat 1937.
- Antalya*, 1 Mart 1937.
- Antalya*, 23 Eylül 1937.
- Antalya*, 4 Aralık 1939.
- Antalya*, 7 Ekim 1940.
- Antalya*, 3 Aralık 1940.
- Antalya*, 27 Ocak 1941.

Antalya, 13 Şubat 1941.

Antalya, 17 Şubat 1941.

Antalya, 27 Şubat 1941.

Antalya, 3 Mart 1941.

Antalya, 6 Mart 1941.

Antalya, 24 Mart 1941.

Antalya, 27 Mart 1941.

Antalya, 28 Nisan 1941.

Antalya, 26 Mayıs 1941.

Antalya, 31 Temmuz 1941.

Antalya, 11 Ağustos, 1941.

Antalya, 22 Eylül 1941.

Antalya, 13 Mart 1942.

Antalya, 17 Mart 1942.

Antalya, 4 Eylül 1942.

Antalya, 15 Eylül 1942.

Antalya, 26 Ocak 1943.

Antalya, 25 Nisan 1943.

Antalya, 14 Mayıs 1943.

Antalya, 18 Mayıs 1943.

Antalya, 16 Temmuz 1943.

Antalya, 22 Şubat 1944.

“Antalya Halkevi Başkanlığından”, *Antalya*, 23 Eylül 1936.

“Antalya Dil Bayramını Büyük Şenlikle ve Tezahüratla Karşıladi”, *Antalya*, 27.08.1936.

“Antalya’ımızda Atatürk Günü”, *Türk Akdeniz*, (1938). 2(8): 6

“Antalya’nın Mühim Bir Gününden Hatıralar”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 1 Temmuz 1932.

“Baykuş Piyesi”, *Antalya*, 25 Mayıs 1945.

“Bayramı Nasıl Kutlayacağız”, *Antalya*, 29 Ekim 1937.

“Bayramımızın İkinci Günü“, *Antalya*, 7 Mayıs 1943.

“Bayramımızın Üçüncü Günü”, *Antalya*, 11 Mayıs 1943.

“Bazı Sinemalar Geceleri Taşlanıyor”, *Şelale*, 9 Ağustos 1949.

“Beş Günlük Programımız ”, *Antalya*, 4 Mayıs 1943, s.1.

“Bizim Halkevi Hareket Serbestisini Ne Zaman Ele Alacak”, *Şelale*, 30 Mart 1948.

“Büyük Dil Kurultayımız”, *Antalya*, 20.08.1936.

- “Büyük Tarihi Bayramın Son Günü“, *Antalya*, 18 Mayıs 1943.
- “CHP ve Halkevi”. (1943). *Türk Akdeniz*, (25): 30.
- “Cumhuriyetin 16’ıncı yıldönümü kutlama programı”, *Antalya*, 29 Ekim 1939.
- “Cumhuriyetin 19’uncü yıldönümü”, *Antalya*, 6 Kasım 1942.
- “Çağlayan Niçin Çıkıyor”. *Çağlayan*, (1936). 1(4): 16.
- “Çağlayan”, *Resmi Antalya*, 19 Aralık 1935.
- “Çay”, *Antalya*, 28 Aralık 1943.
- “Çocuk Bayramı”, *Antalya*, 24 Nisan 1941.
- “Çocuk Yedi Günü”, *Antalya*, 25 Nisan 1935
- “Dil Bayramı”, *Antalya*, 26.09.1936.
- “Dil Bayramı”, *Antalya*, 30.09.1940.
- “Dil Bayramı”, *Antalya*, 29 Eylül 1941.
- “Dil Bayramı”’ *Antalya*, 29 Eylül 1942.
- “Dil Bayramı”, *Antalya*, 24 Eylül 1943.
- “Dil Bayramı”. *Türk Akdeniz*, (1940). 4(20):7-8.
- “Dil Kurultayını Candan Kutluyoruz”, *Antalya*, 20.08.1936.
- “Dördüncü Yıla Girerken”. *Türk Akdeniz*, (1940). 4(19): 1.
- “Elmalı Mektupları”, *Antalya*, 2 Mart 1945.
- “Evimizin 1942 Senesi Çalışmaları”. *Türk Akdeniz*, (1943). 5(26): 4.
- “Gazi’nin yeni eseri”, *Cumhuriyet*, 20 Şubat 1932.
- “Gürbüz Çocuk Müsabakası, 23 Nisan 1937-1938 Çocuk Bayramı”. *Türk Akdeniz*, (1938). 2(11,12): 130-133.
- “Halk Evlerinin Açılış yıldönümü münasebeti ile”, *Resmi Antalya*, 26 Şubat 1937.
- “Halkevi Başkanlığı’ndan Bir Rica”, *Şelale*, 12 Nisan 1947.
- “Halkevi Çalışmaları”. *Türk Akdeniz*, (1938). 2(11-12): 28.
- “Halkevi Çalışmaları”. *Türk Akdeniz*, (1943-1944). (29-30-31): 24.
- “Halkevi Çalışmalarına Önemle Hız Veriliyor”, *Şelale*, 30 Aralık 1949.
- “Halkevi Dergisi”, *Resmi Antalya*, 21 Ocak 1937.
- “Halkevi Haberleri”, *Antalya*, 1 Aralık 1942.
- “Halkevi Haberleri”. *Türk Akdeniz*, (1937). 1(1): 26.
- “Halkevi Kitapsarayı”, *Çağlayan*, (1936). 1(9): 16.
- “Halkevi Konferansları”, *Antalya*, 10 Şubat 1933.
- “Halkevi Konferansları”, *Antalya*, 16 Ocak 1936.
- “Halkevi Konferansları”, *Antalya*, 19 Aralık 1935.

- “Halkevi Konferansları”, *Antalya*, 5 Kasım 1935.
- “Halkevi Mecmuası”, *Resmi Antalya*, 7 Ocak 1937.
- “Halkevi mi Baykuş Yuvası mı?”, *Şelale*, 28 Mart 1951.
- “Halkevi Seçimleri”, *Antalya*, 25 Ocak 1941.
- “Halkevi Sineması Kapandı”, *Şelale*, 13 Aralık 1949.
- “Halkevi Şube Komitelerinin Seçimi”, *Antalya*, 16 Nisan 1936.
- “Halkevi Temsil Kolu”, *Şelale*, 25 Kasım 1949.
- “Halkevi Temsilleri”, *Antalya*, 10 Şubat 1941.
- “Halkevi Toplantıları”, *Antalya*, 25 Aralık 1942.
- “Halkevi”, *Resmi Antalya*, 19 Kasım 1936.
- “Halkevimiz”, *Yeşil Antalya*, 10 Aralık 1946.
- “Halkevimizde”, *Antalya*, 7 Aralık 1934.
- “Halkevimizde”, *Resmi Antalya*, 26 Eylül 1935.
- “Halkevimizin bu güzel mecmuası zengin münderecatla beşinci sayısını bugün neşretti”,
Antalya Gazetesi, 29 Ekim 1937.
- “Halkevimizin Çalışmaları”, *Yeşil Antalya*, 1 Şubat 1950.
- “Halkevinde Bir Sanat gecesi”, *Antalya*, 29 Ekim 1942.
- “Halkevinde Hazırlanan Sanat Gecesi”, *Antalya*, 27 Mart 1945.
- “Halkevinde İçtima”, *Resmi Antalya*, 29 Temmuz 1932.
- “Halkevinde Konferans”, *Antalya*, 8 Nisan 1937.
- “Halkevinde Konferans”, *Antalya*, 1 Nisan 1937.
- “Halkevinde Konser”, *Antalya*, 25 Mayıs 1945.
- “Halkevinde”, *Antalya*, 14 Nisan 1944.
- “Halkevleri Bayramı”, *Antalya*, 19 Şubat 1943.
- “Halkevleri Haberleri”, *Türk Akdeniz*, (1937). 1(6): 37.
- “Halkevleri Her Tarafta Büyük Merasimle Açıldı”, *Akşam*, 20 Şubat 1932.
- “Halkevleri Senei Devriyesi”, *Resmi Antalya*, 24 Şubat 1934.
- “Halkevleri Yıldönümü”, *Antalya*, 22 Şubat 1944.
- “Halkevlerimiz Açılıyor”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 3 Haziran 1932.
- “Halkevlerimizin Küşadı”, *Resmi Antalya Gazetesi*, 17 Haziran 1932.
- “Halkevlerinde Temsil”, *Antalya*, 25 Mayıs 1945.
- “Halkevlerine Toplu Bir Bakış”. (1940). *Ülkü*, 15(85): 80.
- “Halkevlerinin 18. Açılış Töreni”, *Yeşil Antalya*, 22 Şubat 1950.
- “Halkevlerinin Açılış Yılı Dönümü Kutlamaları Münasebetiyle”, *Antalya*, 27 Şubat 1936.

- “Halkevlerinin Açılış Yılı Dönümü Münasebetiyle”, *Resmi Antalya*, 26 Şubat 1937.
- “Halkevlerinin Beşinci Yıldönümü”, *Resmi Antalya*, 27 Şubat 1936.
- “İdman Şenlikleri ve 19 Mayıs Gecesi”, *Antalya*, 21 Mayıs 1936.
- “Karabayır Köyü”, *Antalya*, 6 Nisan 1943.
- Karabıyık, M. (1938). “Akseki Ormana Köyü”, *Türk Akdeniz*, 2(10): 17.
- “Kızılağaç Köyü”, *Türk Akdeniz*, (1939). 3(13): 29-30.
- “Konser ve Müsamere”, *Türk Akdeniz*, (1944), (32-34): 24.
- “Köy Gezisi”, *Antalya*, 2 Kasım 1943.
- “Kütüphane ve Neşriyat Komitesinin Faaliyeti”, *Resmi Antalya*, 10 Şubat 1933.
- “Meltem’in ilk Sayısı Çıktı”, *Şelale*, 7 Mayıs 1949.
- “Milli Egemenlik ve Çocuk Haftasını Coşkun Gösterilerle Kutladık”. *Yeşil Antalya*, 26 Nisan 1946.
- “Muammer Lütfü’ nün Konferansı”, *Antalya*, 27.08.1936.
- “Müsabaka”, *Antalya*, 28 Nisan 1941.
- Oğuz, R. (1943a). “İnönü Konseri”, *Türk Akdeniz*, 5(27): 4-5.
- Oğuz, R. (1943b). “Resim sergisi ve Temsil”, *Türk Akdeniz*, 5(25): 10-12.
- “Okuyucularımızla Baş başa”. *Meltem*, (1948). (1): 3.
- “On Bir Yaşına Girerken” *Türk Akdeniz*, (1943). 5(26): 1-3.
- “On Bir Yaşına Girerken”.(1939). *Türk Akdeniz*, 5(26): 3.
- Onat, B. (1940). “İstanbul Şehir Tiyatrosu Antalya’da”. *Türk Akdeniz*, (18): 6-12.
- Öztürk, H. (1938). “Karabayır Köyü”, *Türk Akdeniz*, 2(7): 17-21.
- “Partimizin 20’inci yıldönümü”, *Antalya*, 14 Eylül 1943.
- “Portakal”, *Türk Akdeniz*, (1943). 5(26): 7.
- “Resim Sergisi”, *Antalya*, 21 Aralık 1943.
- “Resim ve Fotoğraf Sergisi”, *Antalya*, 23 Ekim 1940.
- Resmi Antalya*, 10 Şubat 1933.
- Resmi Antalya*, 27 Şubat 1934.
- Resmi Antalya*, 31 Aralık 1935.
- Resmi Antalya*, 26 Şubat 1936.
- Resmi Antalya*, 27 Şubat 1936.
- Resmi Antalya*, 9 Temmuz 1936.
- Resmi Antalya*, 26 Şubat 1937.
- Resmi Antalya*, 30 Eylül 1937.
- Resmi Gazete*, 11 Ağustos 1951.

- “Sergi”, *Antalya*, 15 Mayıs 1941.
- “Sergi”, *Antalya*, 22 Şubat 1940.
- “Spor ve Gençlik Bayramı”, *Antalya*, 23 Mayıs 1944.
- “Şehrimizde Cumhuriyet Bayramı Nasıl Geçti?”, *Şelale*, 2 Kasım 1948.
- Şelale*, 30 Ocak 1948.
- Şelale*, 2 Aralık 1948.
- Şelale*, 2 Eylül 1949.
- Şelale*, 17 Ocak 1950.
- Şelale*, 27 Ocak 1950.
- “Talebe Konseri”. *Türk Akdeniz*, (1943). 5(26): 8-9.
- “Tekrar Çıkarken”. *Çağlayan*, (1943). (23/1): 3.
- “Temsil”, *Antalya*, 21 Nisan 1941.
- “Temsil”, *Antalya*, 22 Aralık 1942.
- Türk Akdeniz*, (1938). 2(11-12): 30.
- Türk Akdeniz*, (1940). 3(18): 12.
- “Türk Akdeniz Dergisi”, *Antalya*, 17 Kasım 1942.
- “Türk Akdeniz”, *Antalya*, 15 Nisan 1937.
- “Türk Kadınının Sevinci”, *Cumhuriyet*, 7 Aralık 1934.
- “Türk Ocakları H. Fırkası ile Niçin Birleşiyor?”. *Cumhuriyet*, 25 Mart 1931.
- “Türk Ocakları H. Partisi’ne İltihak Etti”. *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1931.
- “Üçüncü Sayımız Çıkarken”. *Meltem*, (1948). (3): 1.
- “Yeniden Yayına Başlarken”. *Türk Akdeniz*, (1942). 4(24): 1.
- “Yeniköy’de Yeni İskân”, *Antalya*, 21 Nisan 1944.
- Yeşil Antalya*, 5 Mart 1946.
- Yeşil Antalya*, 12 Mart 1946.
- Yeşil Antalya*, 14 Mayıs 1946.
- Yeşil Antalya*, 13 Mayıs 1947.
- Yeşil Antalya*, 17 Aralık 1949.
- Yeşil Antalya*, 25 Ocak 1950.
- Yeşil Antalya*, 11 Mart 1950.
- Yeşil Antalya*, 26 Temmuz 1950.
- “Yılbaşı Balosu”, *Antalya*, 2 Ocak 1937.

Arşiv Belgeleri

- BCA.,490.100/971.754.1 (27 Haziran 1932).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (7 Aralık 1933).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (15 Şubat 1934).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (14 Nisan 1934).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (1 Mayıs 1934).
 BCA.,490.100/824.2569.1 (5 Mayıs 1934).
 BCA.,490.100/824.256.1 (24 Mayıs 1934).
 BCA.,490.100/824.256.1 (10 Haziran 1934).
 BCA.,490.100/971.754.1 (26 Haziran 1934).
 BCA.,490.100/971.754.1 (02 Temmuz 1934).
 BCA.490.100/824.256.1 (4 Temmuz 1934).
 BCA.,490.100/971.754.1 (14 Temmuz 1934).
 BCA.,490.100/971.754.1 (22 Temmuz 1934).
 BCA.,490.100/824.256.1 (24 Temmuz 1934).
 BCA.,490.100/2.9.10 (28 Ağustos 1934).
 BCA.,490.100/3.11.8 (28 Ağustos 1934).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (30 Eylül 1934).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (22 Ekim 1934).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (16 Ocak 1935).
 BCA.,490.100/14.73.8 (6 Nisan 1935).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (20 Nisan 1935).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (9 Mayıs 1935).
 BCA.,490.100/824.256.1 (15 Ağustos 1935).
 BCA.,490.100/971.754.1 (1 Eylül 1935).
 BCA.,490.100/971.754.1 (17 Eylül 1935).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (14 Ekim 1935).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (16 Ekim 1935).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (15 Kasım 1935).
 BCA.,490.100/981.804.1 (24 Kasım 1935).
 BCA.,490.100/3.11.14 (7 Aralık 1935).
 BCA.,490.100/981.804.1 (5 Ocak 1936).
 BCA.,490.100/981.804.1 (16 Ocak 1936).
 BCA.,490.100/981.804.1 (27 Şubat 1936).

- BCA.,490.100/1007.887.1 (11 Mart 1936).
- BCA.,499.100/1007.887.1 (2 Nisan 1936).
- BCA.,490.100/3.12.24 (8 Nisan 1936).
- BCA.,490.100/3.12.25 (8 Nisan 1936).
- BCA.,490.100/3.12.26 (21 Nisan 1936).
- BCA.,490.100/3.12.38 (4 Mayıs 1936).
- BCA.,490.100/3.12.38 (4 Haziran 1936).
- BCA.,490.100/3.12.37 (4 Haziran 1936).
- BCA.,490.100/3.12.47 (18 Haziran 1936).
- BCA.,490.100/1472.15.1 (5 Ağustos 1936).
- BCA.,490.100/3.13.19 (2 Eylül 1936).
- BCA.,490.100/ 3.13.19 (2 Eylül 1936).
- BCA.,490.100/3.13.21 (18 Eylül 1936).
- BCA.,490.100/824.258.1 (2 Ekim 1936).
- BCA.,490.100/824.258.1 (5 Ekim 1936).
- BCA.,490.100/824.256.1 (1 Kasım 1936).
- BCA.,490.100/3.14.5 (10 Kasım 1936).
- BCA.,490.100/3.14.6 (10 Kasım 1936).
- BCA.,490.100/3.14.12 (26 Aralık 1936).
- BCA.,490.100/3.14.6 (26 Aralık 1936).
- BCA., 490.100/824.256.1 (7 Ocak 1937).
- BCA.,490.100./824.256.1 (9 Ocak 1937).
- BCA.,490.100/3.15.8 (25 Ocak 1937).
- BCA.,490.100/3.15.25 (13 Mart 1937).
- BCA.,490.100/824.256.1 (24 Nisan 1937).
- BCA.,490.100/3.15.25 (29 Mayıs 1937).
- BCA.,490.100/824.256.1 (26 Ekim 1937).
- BCA.,490.100/3.15.8 (7 Aralık 1937).
- BCA.,490.100/3.15.46 (7 Aralık 1937).
- BCA.,490.100/963.728.1 (23 Şubat 1938).
- BCA.,490.100/979.795.1 (11 Nisan 1938).
- BCA.,490.100/963.728.1 (4 Haziran 1938).
- BCA.,490.100/4.18.2 (6 Temmuz 1938).
- BCA., 490.100/824.256.1 (27 Ağustos 1938).

BCA.,490.100/1661.783.1 (13 Eylül 1938).
 BCA.,490.100/824.256.1 (22 Şubat 1939).
 BCA.,490.100/824.258.1 (11 Mart 1939).
 BCA.,490.100/4.20.1 (28 Mart 1939).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (18 Mayıs 1939).
 BCA.,490.100/4.21.1 (27 Haziran 1939).
 BCA.,490.100/4.21.5 (5 Temmuz 1939).
 BCA.,490.100/4.21.9 (10 Temmuz 1939).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (17 Temmuz 1939)
 BCA.,490.100/1472.16.1 (22 Temmuz 1939).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (5 Ağustos 1939).
 BCA.,490.100/1697.899.1 (18 Ocak 1940).
 BCA.,490.100/1007.887.1 (15 Nisan 1940).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (8 Mayıs 1940).
 BCA.,490.100/1007.887.1 (7 Haziran 1940).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (15 Temmuz 1940).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (13 Temmuz 1940).
 BCA.,490.100/1007.887.1 (5 Ağustos 1940).
 BCA.,490.100/824.258.1 (3 Eylül 1940).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (16 Eylül 1940).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (8 Kasım 1940).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (14 Aralık 1940).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (16 Ocak 1941).
 BCA.,490.100/1007.887.1 (4 Mart 1941).
 BCA.,490.100/994.843.3 (8 Haziran 1941).
 BCA.,490.100/1007.887.1 (7 Temmuz 1941).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (9 Eylül 1941).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (22 Eylül 1941).
 BCA.,490.100/824.256.1 (2 Şubat 1942).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (16 Mart 1942).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (27 Mart 1942).
 BCA.,490.100/824.258.1 (24 Nisan 1942)
 BCA.,490.100/1661.783.1 (28 Temmuz 1942).
 BCA.,490.100/824.258.1 (28 Ağustos 1942).

BCA.,490.100/1661.783.1 (16 Ekim 1942).
 BCA.,490.100/824.258.1 (8 Ocak 1943).
 BCA.,490.100/824.256.1 (5 Mayıs 1943).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (14 Mayıs 1943).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (24 Mayıs 1943).
 BCA.,490.100/1472.15.1 (19 Haziran 1943).
 BCA.,490.100/824.256.1 (29 Haziran 1943).
 BCA.,490.100/824.258.1 (22 Mayıs 1944).
 BCA.,490.100/824.258.1 (30 Mayıs 1944).
 BCA.,490.100/824.258.1 (12 Haziran 1944).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (4 Ekim 1944).
 BCA.,490.100/824.256.1 (27 Ekim 1944).
 BCA.,490.100/1043.1010.1 (27 Şubat 1945).
 BCA.,490.100/824.258.1 (29 Ocak 1946).
 BCA.,490.100/824.258.1 (14 Şubat 1946).
 BCA.,490.100/994.843.3 (9 Aralık 1946).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (6 Ağustos 1947).
 BCA.,490.100/1544.277.1 (25 Eylül 1947).
 BCA.,490.100/1544.277.1 (21 Ekim 1947).
 BCA.,490.100/4.20.20 (28 Aralık 1947).
 BCA.,490.100/1215.35.1 (10 Mart 1948).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (2 Mart 1948).
 BCA.,490.100/824.258.1 (14 Temmuz 1948).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (17 Temmuz 1948).
 BCA.,490.100/824.258.1 (27 Temmuz 1948).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (31 Ağustos 1948).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (9 Kasım 1949).
 BCA.,490.100/1661.783.1 (31 Aralık 1949).
 BCA.,490.100/1053.1045.2 (11 Mart 1950).
 BCA.,490.100/824.256.1 (6 Temmuz 1950).
 BCA.,490.100/1215.35.1 (2 Ağustos 1950).
 BCA.,490.100/1215.35.1 (31 Ağustos 1950).
 BCA.,490.100/2.9.4.
 BCA.,490.100/3.13.7

BCA.,490.100/30.18.01

BCA.,490.100/824.257.1

BCA.,490.100/1120.87.1

Tutanaklar

TBMM Zabıt Ceridesi, 1.3.1338, s.5

TBMM Zabıt Ceridesi, 1 Haziran 1940, s. 131.

TBMM Zabıt Ceridesi, 6 Aralık 1934, s. 90.

TBMM Zabıt Ceridesi, 8 Kasım 1928, s.31.

TBMM Tutanakları, 7 Ağustos 1951, s.660-665.

TBMM Tutanak Dergisi, 24 Kasım 1948, s. 237.

TBMM Tutanak Dergisi, 6 Ağustos 1951: 582-584.

Trakyada kar bir buçuk metroyu buldu, bu sebeple dün Avrupa trenleri işliyemedi.

AKŞAM

Çinliler, japon ulti-
matomunu reddettiler, Şang-
hayda yeniden harp baş-
lıyor.

Sene 14 — No: 4800 — Fıatı her yerde: 5 kuruş

CUMARTESİ — 20 Şubat 1932

Telefonlar: Tabir 21686 — İdare 21434 — Kışe 20113

Çinde muharebe

Çin hükümeti japon ulti- matomunu reddetti

Şanghayda yeni ve çok şiddetli
bir harp başlıyor

Mançuri hükümeti reisi ilan edilen sabık Çin imparatoru Puyi ve zevcesi

Londra, 19 (Husus) — Şang-
hayda muharebenin önünü almak
için Çin ve Japon murahşaları
arasında cereyan eden müzakere
netice vermemiştir. Çin hükümeti
Japonların ulti-
matom şeklin-
deki notalarını reddetmeği
kz-
erlaştırmıştır. Japonlar bu no-
tada Şanghay istikbalarının tah-
ribini, Çin ordusunun 20 kilo
metre uzağa çekilmesini istiyor-
lardı.

Bu vaziyet üzerine Şanghayda
yeniden muharebeye başlanacak-
tır. Çinliler şiddetli bir müdafaa
hazırlanıyorlar. Kantondan yeni
kuvvetler gelmiştir. Çin generali
memleketin müdafaa edileceğini
söylemiştir.

Diğer taraftan Cemiyetiaqvam-
daki Çin murahşası Cemiyetiaqvam
heyeti umumiyesinin içtimaa
davet edilmesini istemiştir. Vazi-
yetin ehemmiyeti hasebilen heyeti
umumiyenin toplanması muhte-
meldir. Cemiyetiaqvam meclisi,
harp harekâtına başlanmamasını
Japonya'ya tebliğ etmiştir.

Diğer taraftan Şanghaydaki
sefirler de bu hususta japon sefi-
rine müraacaat etmişlerdir. Fakat
Japonların bu müraacaatları kabul
etmesi şüphelidir.

Vaşingtondan gelen haberlere
göre Amerika, şimdige kadar
Japonya nezdinde vuku bu-
lan teşebbüslerinden hiç birinin
nazarı dikkate alınmaması hase-
bilen bundan sonra büyük teşeb-
buste bulunmamağı kararlaştır-
mıştır. Amerika menafii ihlâl
edilirse ozaman Amerika icap
eden tedbirleri alacaktır.

Şanghayda büyük bir korku
hüküm sürmektedir. Birçok ahali
şehri terketmiştir. Evvelce Nankin-
den Şanghaya kaçanlar şimdi
Şanghaydan Nankine dönmüşlerdir.

Londra 19 — Istiklâlini ilan
eden Mançuri hükümeti, reisliğine
sabık Çin imparatoru Puyiyi itti-
fakla intihap etmiştir. Sabık im-
parator Japonların bir aletidir ve
onlar tarafından geçende Mukden
getirilmiştir.

Trakyada 1,5 metro kar

Kar yolları kapadığından dün
Avrupa treni gelmedi

Fena havalar ve fasilalı bir
surette kar devam ediyor. Dün
gece de şehrimize epice kar yağ-
mıştır. Şiddetli bir şimal rüzgârı
hüküm sürmektedir. Bu sabah
vakit vakit kar serpiştirmekte idi.

Yeşilköy rasat merkezinden
verilen malûmata göre bugün
hava kapalı olacak, kar fasilalı
bir surette yağacaktır. Rüzgâr
şimal istikametinden esecektir.
Bu sabah hararet 1 dereceydi.

Trakyada kar

Trakyada şiddetli kar fırtınası

hüküm sürmektedir. dün de yaz-
dığımız gibi Edirneye, Kırklarelina
ve Trakyanın Çatalcaya kadar
olan her tarafına mebzul surette
kar yağmıştır. Karın irtifaz bazı
yerlerde birbuçuk metroya yak-
laşmıştır.

Karın çokluğu yüzünden dün
trenler işliyememiştir. Evvelki
akşam Sirkeçiden kalkan ekspres
Kabakça istasyonundan ileri gi-
dememiştir. Konvansiyonel hiç
kalkmamıştır.

(Devamı ikinci sahifede)

Halkevinin kışat resminde hazır bulunan başvekil İsmet paşa Hz. ile sihiye vekil Refik bey ve diğer zevattan bir kısmı

(Halkevinin açılına resmine ait tafsilât dördüncü sahifemizde).

Kral Alfons

Sabık kral salı günü şeh-
rimize gelecek, çarşamba
günü hareket edecek

Sabık İspanya
Kralı Alfons,
Akdenizde bir
gezinti yapmak
üzere Mesajer
Maritim kum-
panyasının Te-
ophil Gautier
vapurile geçen
salı günü Mar-
silyadan hare-
ket etmiştir. Sa-
bık kral Napoli
ve Pireye uğra-
dıktan sonra
özümlüdeki salı
günü şehrimize
gelecektir.

Kral Alfons

Vapur şehrimizde 24 saat ka-
lacaktır. Sabık kral bu müddet
zarfında karaya çıkarak İstanbul
temaşa edilecek yerlerini bir seyyah
gibi gezecek ve çarşamba günü
saat onda Suriyeye mütevcihen
hareket edecektir.

Vapur Suriyeye giderken İzmir
uğradığı için sabık kral İzmirde
ziyaret edecektir.

Alfons vapuru Berutta kaldığı
müddet zarfında Şamı gezecek,
sonra aynı vapurla Misra gide-
cektir. Vapur İskenderiyede,
kaldığı esnada sabık kral Kahire-
yi ziyaret edecek sonra gene ay-
nı vapurla Marsilyaya dönecektir.

Türkiye - İsveç

Cenevre 19 (A.A.) — Türkiye
ile İsveç arasında tanzim edilen
adli uzlaşma ve hakem muahedesi
hariciye Vekili Dr. Tevfik Rüştü
beyle İsveç hariciye nazırı baron
Ramel tarafından imzalanmıştır.

Bu münasebette iki devlet ada-
mı arasında Türkiye-İsveç dostane
münasebetlerini teyit edecek
sözler taati edilmiştir. İmza me-
rasiminde İsveçin Ankara sefiri
cenapları da hazır bulunmuştur.

Deniz ticareti

Vapurcuların itirazları yersiz ve manasızdır

Vapurculuğun inkişafı için hükümetin kontrolü lâzımdır

Vapurcularla, rüsumat idaresi
arasındaki ihtilâf henüz halledil-
memiştir. Vapurcular, gümrük
resmi olan 50 bin lirayı vermeme-
k için, mahkemeye müraacaat etmiş-
lerdir. Halbuki rüsumat idaresin-
den verilen malûmata göre, mese-
le, adliyye intikal edecek bir
mesale değildir. Rüsumat idare-
sinde salâhiyyetler bir zat diyor ki:
— Gümrük rüsumunun verilmesi

için, vapurculara tebliğat yapılmış-
tır ve müddet dolduğu zaman,
gümrük idaresi, tabii enval
kanunu myıcince, hareket etmeğe
mevcur olacaktır.
Evvelce de yazdığımız gibi, bu-
günkü deniz ticaretinin gümrük
resmi ehemmiyetli bir mesele
değildir. Vapurculuğu inkişafını
temin etmek için, başka sebepler
ve çarçer aranmak lâzımdır.
(Devamı ikinci sahifede)

Kadın - Erkek mesclisi I.

ANTALYA

Haftada bir çıkar Vilâyet gazetesidir

Yıl 9 : No. 433

PERŞEMBE 16 Nisan 1936

Nushası 3 kuruştur

BİR AÇILIŞ TÖRENİ münasebetile

Bu hafta mütevazî bir binanın açılış ve yeni bir yapının temel atma töreni yapıldı. Biten ve açılan bina kışlada güzel bir kısımdır, Temeli atılan yapı da Ordu evi'dir. Her yeni eseri memleket kalkışının ve bağlılığının örneği olduğu için sevinçle tebrik ederiz. Antalya, memleketin yapıp kavruğu buharan senelerinin başlangıcından beri mevzun ve ahenkli işe hamlelerine devam etmektedir. Önünde sevinç ve gurur duyarak durduğumuz yeni bir çok binalarımız vardır. Bunların her biri iktidarlığımızın bakımından birer kudret eseridir. Kışlamızın yeni binası ve esen kurulan ordu evimiz ayrıca üstün manada kıymetlerdir.

Sayın Albay, kışladaki binayı açarken Baylar ; dedi, bunda Devlet bütçesinden bir para sarfedilmemiştir ve asker elinden başka el almamıştır...

Türk askerinin kudretli kalkışması ile açılan yeni temeller üstünde yükselcek ordumuzun bu aziz elin başarısında kotarılacaktır. Devleti Tuğbay ordu Evinin temel törenini yaparken Türk memurlarının asil tevazuu ve iradesile konuştu : Bu küçük yuvada (zafer) neşideleştireceğiz okuyacağız, dedi. Bu kutlu ruhlarımızda derin heyecanlar, vecidler uyandırdı. Bu yapıda da büyük yardım alayın samimi şükran ve hissiyatile anılan Sayın memleketimizin, ordunun memleket

3 üncü sayfada
M. ONAL

HALKEVİ ŞUBE KOMİTELERİNİN SEÇİMİ

Altı Şubenin Seçimi bitti

Bu hafta Halkevi şubelerinin seçimine başlanmış ve Ar, Gösterit, Sosyal yardım, Dil - Tarih - Edebiyat, Halk dersaneleri ve kurslar şubelerinin komite intihabı yapılmıştır.

Seçim sonları şöyledir :

Ar komitesi

Başmühendis Necmi, Baş öğretmen Ali, Lise Resim öğretmeni Rıza, Deniz yolları acentası kâtibi Zekâî, Tecimen Cemil

Gösterit komitesi

C. H. Partisi Sekreteri Şevket, Öğretmen Refik, Ziraat Bank İşyanı Orhan

Sosyal yardım Komitesi :

Bayan Samahat Örgü, Bayan Afife Dursun, Sıtma mücadelesi Reisi Doktor Rıza, İhtisas mahkemesi Mustantiki Necati, Avukat Niyazi

Müze ve Sergi Komitesi

Müze Direktörü Süleyman Fikri, Emekli Mürakıp Hilmi, Maliye tahsilât Espekteri İbrahim, Halk dersaneleri ve kurslar komitesi

Kültür Direktörü Kemal Kaya, Dikiş yurdu sahibi Bayan Fikriye Bingöl, Öğretmen Ahmet Tüzün,

Dil, Tarih, Edebiyat Komitesi

Lise Öğretmenlerinden Nâhit, A'z a Mülâzımı Muammer, Öğretmen Salih

Ş Bu akşam da Spor. Kitapsaray ve yayın Köycü lük şubeleri komite seçimi yapılacaktır.

C. H. PARTİSİ
VE HALKEVİ GENKURUL BAŞKANI
BAY ŞEREF KARACAN

İnşaatı biten Halkevimiz

ÇOCUK HAFTASI 23 Nisanda Başlıyor

EK 3- 1935 ANTALYA NÜFUS SAYIMI

20 İkteşrin 1935 Genel nüfus sayımına göre : I

ANTALYA ŞEHİRİ (merkez)

1935 yılı İkteşrin ayının 20 inci Pazar günü Türkiyemizin her tarafında yapılan genel nüfus sayımında toplanan rakamları , Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, ilmi esaslara göre tasnif ederek , her İl için ayrı bir kitap halinde neşretmektedir . Antalyamıza ait malûmat bu serinin 76 neşriyat sayısı ile bastırılmıştır .
yazıdaki İstatistik malûmat yukarıda adı geçen kitaptan alınmıştır .

1 — Antalya şehrinin ve merkez ilçesinin nüfusu :

	Erkek	Kadın	Yekûn	Köy adedi
Şehir	11 920	11 073	22 073	
Merkez nahiyesi	4 509	4 456	8 965	25
Aksu	2 933	2 948	5 881	12
Döşemealtı	3 815	4 304	8 119	22
Kemer	877	862	1 739	4
Y E K Ü N	24 054	23 644	47 697	68

2 — Antalya merkez kazasının mesahayi sathiyesi 2 989 kilometre murabba ve bir kilometre murabbama düşen nüfus miktarı 16 kişidir .

3 — Antalya şehri nüfusunun yaşlar ve cinsiyet itibariyle ayrılışı:

YAŞLAR	ERKEK	KADIN	YEKÛN
Bir yaşından küçük	260	253	513
10 yaşından küçük	2390	2328	4718
20 yaşından küçük	2155	2021	4176
30 yaşından küçük	3383	2182	5565
40 yaşından küçük	1638	1613	3251
50 yaşından küçük	875	1968	1938
60 yaşından küçük	635	802	1437
70 yaşından küçük	403	505	908
80 yaşından küçük	132	204	336
90 yaşından küçük	45	68	113
100 yaşından küçük	8	23	31
100 yaşından büyük	1	2	3
Yaşları meçhul	-	4	4
YEKÛN	11920	11073	22993

Bu rakamlara göre : Antalya şehrinde nüfusun yüzde 87 . 7 si elli yaşından aşağı ve yüzde 12 . 3 çü elli yaşından yukarı bulunmaktadır ,

ANTALYA COĞRAFYASI

4- Antalya şehri içinde 11 731 erkek ve 10 960 kadın bedence sağlamdır. Görünür sakatlığı olan erkeklerin sayısı 189 ve kadınlarınki 133 dür. Şu halde şehrimiz süfusunun yüzde 98.7 si sağlam ve ancak yüzde 1.3 çü sakattır.

5 — Antalya şehri nüfusunun medeni hal itibariyle ayrılışı ;

Medenî hal	Erkek	Yüzde	Kadın	Yüzde	Yekûn	Yüzde
Bekâr	6 923	55.6	5 038	45.5	11 661	50.7
Evli	5 095	42.7	4 258	38.5	9 353	40.7
Dul	163	1.4	1 649	14.9	1 812	7.9
Boşanmış	37	0.3	122	1.1	159	0.7
Meçhul	2	0.0	6	0.0	8	0.0
YEKÛN	11 920	100.0	11 073	100.0	22 993	100.0

Bu itibarla: a) Antalya şehrinde bekâr erkek daha çoktur.
b) Boşanma vakaları pek az olmaktadır.
c) Kadınlar arasında dulların sayısı erkeklerden fazladır.

6 — Antalya şehri nüfusunun mesleklere göre ayrılışı :

Meslek	Erkek	Yüzde	Kadın	Yüzde	Yekûn	Yüzde
Toprak mahsulâtı	1 520	12.8	923	7.5	2348	10.2
Sanayi ve küçük sanatlar	1 665	13.9	233	2.1	1898	8.2
Ticaret	866	7.3	29	0.3	895	3.9
Nakliye ve muvasele	655	5.5	11	0.1	666	2.9
Umumî idare ve hizmetler , serbest meslekler	2 298	19.3	90	0.8	2388	10.4
Ev iktisadiyatı ve şahsî hizmetler	51	0.4	212	1.9	263	1.2
Mesleksiz , mesleği meçhul veya gayri muayyen	4 765	40.8	9670	87.3	14535	63.2
YEKÛN	11 928	100.0	11073	100.0	22993	100.0

7 — Antalya şehri nüfusunun tahsil itibariyle ayrılışı :

	Erkek	Binde	Kadın	Binde	Yekûn	Binde
Okuma yazma bilenler	5 317	446	2 644	238 . 8	7961	346. 2
Yalnız okuma bilenler	57	4. 8	82	7. 4	139	6. 1
okuma yazma bilmeyenler	6546	549.2	8 347	753 . 8	14 893	646.7

Acı hakikat : a) Antalya şehrinde okuma yazma bilmeyenler üçte bir kadardır.
b) Hele kadınların dörtte üçü hiç okuma yazma bilmiyorlar .

Gelecek sayımızda : Yukardaki malûmatın bütün il yekûnu üzerine hülâsaları verilecektir .

Ke. Ka.

EK 5- HALKEVLERİ DERGİLERİ LİSTESİ

CUMURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Halkevleri dergileri listesi

<u>Halkevinin adı</u>	<u>Derginin adı</u>	<u>Kaç aylık olduğu</u>
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Taşpınar	"
Amasya	Yeşillik	"
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Bafra	Altınyaprak	" "
Balıkesir	Kaynak	Üç aylık
Bursa	Uludağ	" "
Burdur	Burdur	" "
Artvin	Çoruh	İki aylık
Denizli	İnanç	Aylık
Diyarbakır	Karacadağ	aylık
Elazığ	İltan	Aylık
Eminönü	Yeni Türk	Aylık
Eminönü	Halk bilgisi haberleri	Aylık
G. Antep	Başpınar	Aylık
Kayseri	Erciyeş	Aylık
Erzurum	Ata yolu	Aylık
Eskişehir	Halkevi	Aylık
Giresun	Aksu	Aylık
Isparta	Ün	Aylık
İzmir	Fikirler	15 günlük
Kars	Doğuş	Aylık
Konya	Konya	Aylık
Manisa	Gediz	Aylık
Mersin	İçel	Aylık
Merzifon	Taşan	Aylık
Milâs	Yeni Milâs	Aylık
Muğla	Muğla	Aylık
Niğde	Akpınar	Aylık
Trabzon	İnan	Aylık
Samsun	19 Mayıs	Aylık
Sinop	Dranaz	Aylık
Sivas	IV Eylül	Aylık
Urla	Ocak	İki aylık
Yozgat	Bozok	15 günlük
Zonguldak	Karacelmas	3 Aylık 9

490 01

4 21 5

EK 6- ANTALYA HALKEVİ 1935 YILI FAALİYET TABLOLARI

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİNİ

A N T A L Y A **Halkevi** (1/1/1935 Tarihinden 31/12/1935 tarihine kadar) No. - 3

Okunan kitaplar	Birinci altı ay içinde okuyanlar sayısı	İkinci altı ay içinde okuyanlar sayısı	Okuyanların meslekleri		Kitapların sınıflarına göre sayıları
			Meslek	Sayı	
Edebiyat (Roman' Şiir, Hikâye...)	503	0	Talebe	2170	87
Tarih	378	485	İşyar	956	65
Coğrafya	95	0	Öğretmen	230	20
Felsefe	124	0	Subay	100	82
Müsbet ve tabii ilimler	47	327	Çiftçi	258	60
Dil	44	0	İşçi	800	105
Sosyal ilimler (ekonomi, Eğitim, Türe...)	135	0	Serbest meslek	4606	43
Ar	2	0			10
Sair kitaplar	270	0			48
Gazete ve mecmua	3000	3708			76
Yekûn	4599	4521		9120	

520 Kitap

1 - Kitapsarayınızda kaç kitap var ?

2 - Kitaplar sınıflandırılmışa buna göre sayıları ?

C. - 1 : 520 Kitap vardır.
C. - 2 : Kitapların sınıflarına göre sayıları çizelgenin en sağındaki sütunda gösterilmiştir.

5.1.1936

A N T A L Y A Halkevi Başkanı

H. Karacaoğlu

27

A N T A L Y A		Halk Kevi		1 . I . 1935		Tarihinden 31 - XII - 1935		tarihine kadar)	
Toplantıların ergeleri		Halk Kevi Yönetim Kurulu							
Şuğbeler	Toplantı Sayısı	Gelenlerin Sayısı	Şuğbeler Toplantıları			Toplantı Sayısı	Gelenlerin Sayısı	Sayısı	Gelenlerin sayısı
			Toplantı Sayısı	Gelenlerin Sayısı	Gelenlerin Sayısı				
Dil, Tarih, Edebiyat	3	7	1	15	1	15	4	32	163
Ar	4	10	1	45	1	45	5	35	
Gösterit	20	50	4	80	4	80	24	130	
Spor	6	21	3	150	3	150	9	171	
Soysal gardam	4	14	3	114	3	114	7	188	
Halk dersleri ve kurslar	14	35	2	43	2	43	15	78	
Kıtaparay ve geyun	3	8	0	0	0	0	3	8	
Köyçülık	14	49	2	210	2	210	16	259	
Müze ve Sergi	2	5	2	30	2	30	4	35	
Yekân	70	199	18	667	18	667	88	865	
Gösterit									Gösteritler, konferans ve konserlerle birlikte verilmiştir.
Konser									Konserler, temsil ve konferanslarla birlikte ve Türenlerde verilmiştir.
Sinema									Sinemamız henüz yoktur.
Konferans									Ayrıca, 1 i Temsil ve Konserle, 1 i Konserle, 1 i Dil Bayramında, 3 si Sinan Gününde, 1 i Namık Kemal Gününde olmak üzere 6 konferans daha verilmiştir. (Konferansların konularını ve verenlerini göstermek üzere ayrıca bir liste ilâştirilmiştir.)
Birlikte verilen temsil, Konferans, Konser, sinema, oyun v. s. - II									
Resim									

Seriy	Yerli Matlar					
	v. s.					
	Kongreler - III	Ş u Parti Ocak Kongreleri ve Ş u Kızılay ve Çocuk Esirgeme ve Ş u de Öğretmenler Birliğinin olmak üzere :	14	✓	880	iki ş ubhemizin tamamlama seçimi yapmak üzere yapılmış oldukları Ş toplantı, ş ubbe toplantıları arasında gösterilmiştir.
	Balo	1 i Cumhuriyet Bayramında Hükümet tarafından, öteki de Yalbaşında Parti tarafından olmak üzere :	2	✓	800	
	Ş öten					
	Nişan, nikâh törenleri					
	Çaylı danstar	Ş u Öğretmenler Birliği, 1 i de Sporcular tarafından olmak üzere :	6	✓	715	23 Nisan bayramı akşamı 1 danslı ç ay daha verilmiş olup buraya dahil edilmemiştir.
	Spor					
	Dersler - IV	Keman Dersleri Bando Dersleri 2 yabancı dil kursu	8	✓	145	
	Köy gezileri	Halkevi örnek Köylerine olmak üzere 1	2	✓	550	
	Bayramlar - V	23 Nisan Bayramı , Halkevleri Yalbaşında Dil Bayramı (Konferans ve Konserle) (Ütku ve Cumhuriyet Bayramları alanda kutlanmıştır.)	3	✓	850	
	VI	Sınır toplantısı (Ş konferans) Kabilay Günü Nemak Kemal Günü (1 konferans) Ç ay cuların Toplantısı Komitelerin Birleş toplantısı Gösteri ve Miting	1 1 1 4 4 3	✓	300 200 150 150 150 1100	
	GENEL YEKÜN		186	✓	21957	

I — Bunlardan her hangi biri Halkevi örgütü dışında bir örgütçe verilmişse, sayısı ve gelenlerin sayısı yazılmakla beraber karşılarına (ş u kadan Halkevi örgütleri tarafından değildir) diye işaret verilmeli.

II — Bazan meselâ bir konferansla birlikte konser veya temsil yapılabilir; Bu, bir toplantı sayılmamalıdır.

III — Karşısına ne kongreleri olduğu yazılmamalıdır.

IV — Dil dersleri, müzik dersleri, kurslar bunun içindedir.

V — Cumhuriyet bayramı, Halkevleri açılıma töreni, Dil bayramı, Kurtuluş bayramı v. s.

VI — Bu cetvelde gösterilmeyen bir toplantı olursa burada izah edilmelidir.

- A N T A L Y A Halkevi Başkanı

Ş. Karacan

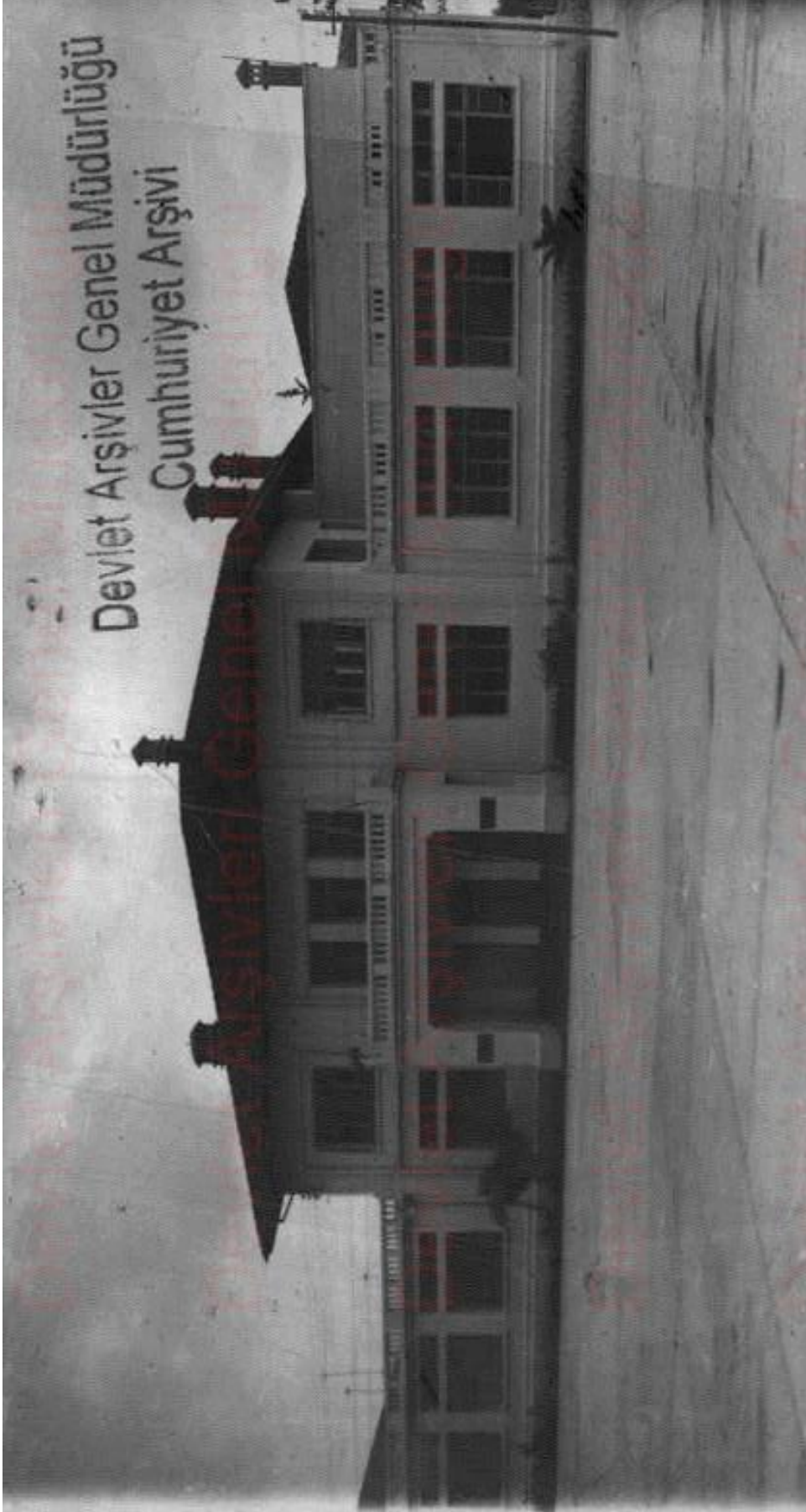
No. - 2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Antalya Halkevinin 1935 yılı içinde vermiş
olduğu konferanslarla verenleri gösterir

L İ S T E

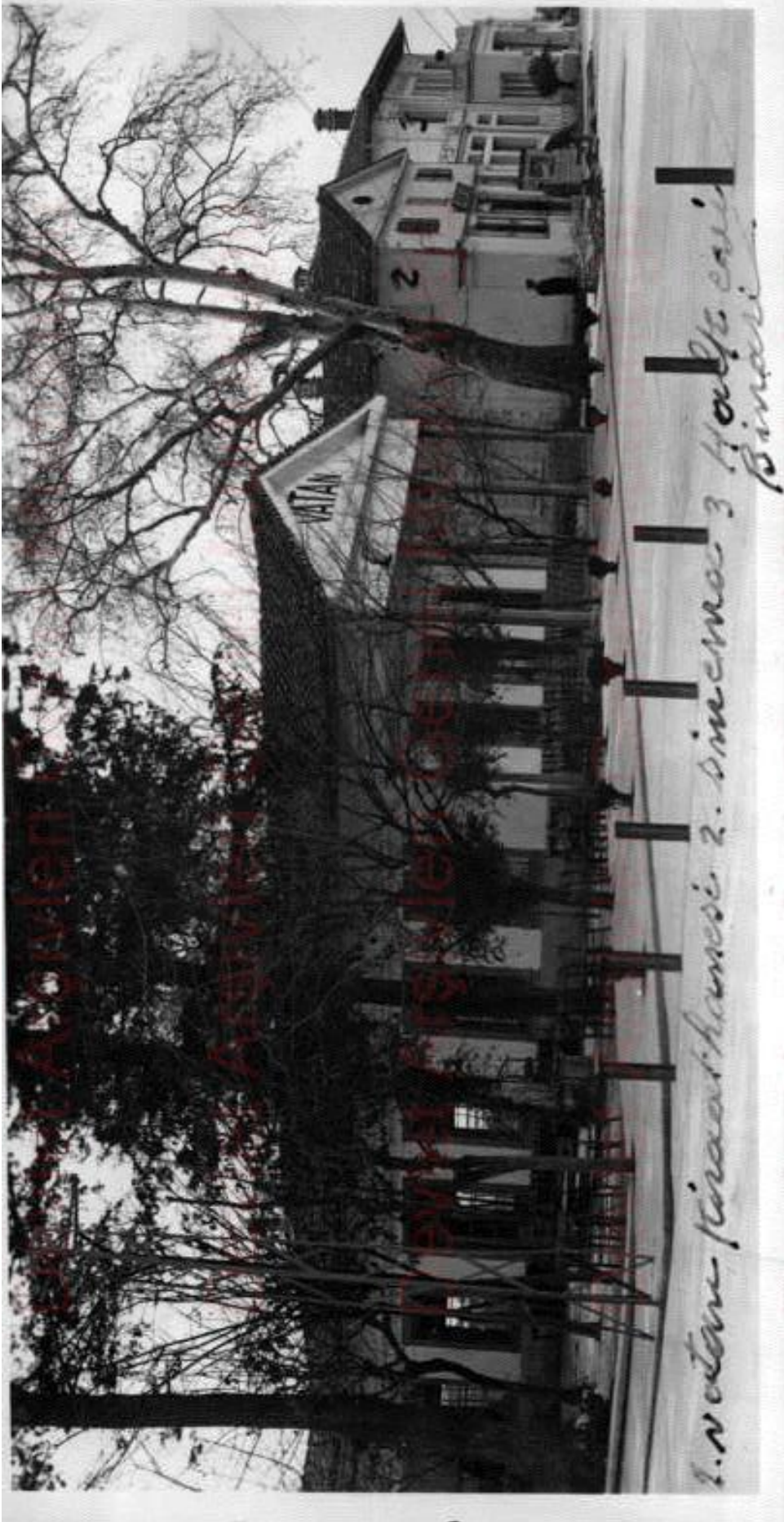
1 - Lise Öğretmeni Nahid Tarhan tarafından	- Peçe ve Çarşafın gereksizliği hakkında
2 - -- -- Hayri Ülkü --	- Antalya ve Yaşayanlarına tesirleri hakkında
3 - -- -- -- --	- İnsan Enerjisinin ürünü hakkında
4 - Yüzbaşı Emin tarafından	- Hava Tehlikesi hakkında
5 - Saylav Rasih Kaplan --	- Türü konuuar üzerinde
6 - İhtiyat Albay Şefik tarafından	- İstiklâl Savaşını doğuran amiller ve Şark Sorumu hakkında
7 - Aynı konferansın devamı	
8 - Doktor Hayri tarafından	- Antalya'nın sağlısal durumuna genel bir bakış
9 - Ziraatçı Şevket tarafından	- Ulusal Ekonominin tarım yöneyi üzerinde
10 - Genelsavaman Muavini Hâmit tarafından	- Ulusal Ekonominin öteki yöneyleri üzerinde
11 - Şarbay Lâtîfi tarafından	- Tayyare hücumlarında ışıkları maskelemek hakkında konuşma
12 - Saylav Türkân Baştuğ tarafından	- Seçmenlerle görüşme suretinde
13 - Dr. Münür Soykam tarafından	- Zehirli Gazlar ve Korunma çareleri hakkında
14 - Müze Direktörü Fikri tarafından	- Mimarısınan'ın hayatı hakkında
15 - Kitabsaray işyarı Sıtkı Tekeli tarafından	- Mimarısınan'ın eserleri hakkında
16 - Bir lise talebesi tarafından	- Namık Kemal'in hayat ve eserleri hakkında
17 - Lise Türkçe Öğretmeni Reşat tarafından	- Dil hakkında (Dil Bayramında)

EK 8- ANTALYA HALKEVİ BİNASI FOTOĞRAFLARI

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1661 - Dosya No: 783 - Sıra No: 1

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1661 - Dosya No: 783 - Sıra No: 1

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1661 - Dosya No: 783 - Sıra No: 1

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Nursel GÜLCÜ

Doğum Yeri - Tarihi: Kırşehir, 1976

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Mucur Lisesi, Kırşehir, 1993

Lisans Diploması : Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi, Tarih Öğretmenliği, Kırşehir, 1998

Yüksek Lisans Diploması : Kırıkkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Ana Bilim Dalı, Kırıkkale, 2007

Tez Konusu : Osmanlı Devletinde Modernleşme Dönemi Askerî Eğitim Sistemi (1840- 1908)

Doktora Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Antalya, 2016

Tez Konusu : Antalya Halkevi ve Faaliyetleri (1932 – 1951)

Yabancı Dil : Almanca

Bilimsel Faaliyetler : “Alanya Halkevi ve Faaliyetleri”, Cedrus IV (2016) 425-435.

İş Denevimi

Çalıştığı Kurumlar : Milli Eğitim Bakanlığı’nda Sosyal Bilgiler Öğretmeni (1998-....)

E-Posta : nur.gulcu@gmail.com